กองทัพบก

พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ

ฯ พณ ฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ด.ม. 15

วันที่ 8 / ๓๙ / 37
เลขทะเบียน ๔๗๘
เลขหมู่ ๙๗
ล๖๖๑ท
๒๕๔๗

หอสมุดรัฐสภา

พลอากาศเอก หะริน หงสกุล
มอบให้ห้องสมุดรัฐสภา

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY
3961105209

กองทัพบก

พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ
สมบัติห้องสมุดรัฐสภา
พณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ ๑๗ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๐๗

ที่ ๓/๒๕๐๗ **วัดสระเกศ พระนคร**

๑๖ มกราคม ๒๕๐๗

เรื่อง พิมพ์หนังสืออนุสรณ์แด่ ฯ พณ ฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์
เจริญพร ฯ พณ ฯ ผู้บัญชาการทหารบก

ตามที่ทราบว่า ฯ พณ ฯ พร้อมด้วยข้าราชการทหาร จะจัดพิมพ์หนังสือเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ ฯ พณ ฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้น -อาตมภาพขออนุโมทนาด้วย เพราะเป็นการดำริชอบ ในพระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักระลึกถึงความดีที่ผู้อื่นได้ทำไว้ ไม่ได้สอนให้ระลึกถึงความไม่ดีของผู้อื่น เพราะการระลึกถึงความดี ทำให้ใจผ่องใสสะอาด และจะได้กลายเป็นแนวทางของการสร้างความดี แต่การระลึกถึงสิ่งที่ไม่ดี จิตย่อมขุ่นมัว เศร้าหมอง เมื่อจิตขุ่นมัวเศร้าหมองเสียแล้ว จะทำการอันใดย่อมมีความรอบคอบน้อย แม้เมื่อทราบความไม่ดี ก็ให้ทราบเพื่อละเว้นเสียให้ห่างไกล มิใช่ให้นำมานึกคิดเพื่อความขุ่นมัวแห่งจิต

ดังนั้น การที่ดำริจัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์ เช่นนี้ เป็นการชอบแล้ว ฯ พณ ฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้สร้างสิ่งที่ดีมีประโยชน์แก่ประเทศชาติ ศาสนา และมีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์อย่างยิ่ง ความดีนั้นก็ปรากฏอยู่ ควรแก่การยกย่องตามหลักพระพุทธศาสนา

การจัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์ครั้งนี้ นอกจากจะเป็นความดีสำหรับผู้ดำริจัดทำแล้ว หากจะพึงบังเกิดผลเป็นกุศล ก็อาจจะอำนวยวิปากสมบัติแด่ ฯ พณ ฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในสัมปรายภพ ตามอำนาจแห่งการอุทิศของคณะผู้จัดทำทั้งหลายด้วย อาตมภาพขอ[illegible]สุขสวัสดีจงสถิตย์ในที่นี้.

ขอเจริญพร

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

(สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ)

ฯ พณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

๑๖ มิถุนายน ๒๔๕๐ - ๘ ธันวาคม ๒๕๐๖

คำปรารภ

คำปรารภ

เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๐๖ กองทัพบกได้ออกแถลงการณ์ด้วยความเศร้าสลดใจ เกี่ยวกับการถึงอสัญกรรมของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตนายกรัฐมนตรี ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และผู้บัญชาการทหารบก ความว่า

"กองทัพบกรู้สึกเศร้าสลดใจอย่างสุดซึ้ง ที่จะขอแถลงให้พี่น้องทหารร่วมชีวิตในกองทัพบกและครอบครัว ได้ทราบว่า จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารบกที่เคารพรักสูงสุดของเรา ได้ถึงอสัญกรรมเสียแล้วในวันนี้เวลา ๑๗.๐๐ น. ท่ามกลางความเศร้าโศกอาลัยและเสียดายอย่างยิ่งของทหารทุกชั้นยศที่ได้ทราบข่าววันนี้ ตลอดจนพี่น้องประชาชนชาวไทยทั่วไป

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้มีพระคุณอันสูงสุดต่อกองทัพบก ในฐานะที่เป็นผู้ปั้นกองทัพไทย ให้เป็นกองทัพที่ทันสมัย และเป็นปราการอันแข็งแกร่งที่สุดในการป้องกันเอกราชและอธิปไตยของชาติในยุคปัจจุบัน จอมพล สฤษดิ์ เลือดมาจากทหาร และเข้ารับราชการในกองทัพบกมาตั้งแต่เยาว์วัย ตรายมาจนถึงอสัญกรรมในวันนี้ ตลอดระยะเวลาที่ จอมพล รับราชการตลอดมา จนถึงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกนั้น จอมพล ได้เสียสละปฏิบัติราชการอย่างหนักที่สุด เพื่อสร้างกองทัพบกและชาติไทย ให้เจริญก้าวหน้า โดยมิได้เห็นแก่ความเหนื่อยยากหรือความลำบากตรากตรำแต่ประการใดทั้งสิ้น แม้แต่ในยามที่สังขารร่วงโรยลงเมื่อประมาณ ๑ เดือนมานี้ จอมพล ยังได้มีความอุตสาหะ มานะปฏิบัติงานในการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่กองทัพบกและชาติไทย โดยมิให้มีความห่วงใยแม้แต่ความปลอดภัยของชีวิตตนเอง จนเป็นเหตุให้ จอมพล ต้องมาสูญเสียชีวิตไป ท่ามกลางความอาลัยรักของทุกคน ในฐานะที่ประชาชนทั้งชาติกำลังต้องการ จอมพล ในการนำชาติไทยไปสู่ความเจริญและปลอดภัยมากที่สุด

กองทัพบก ขอแสดงความเศร้าสลดใจในอสัญกรรมของ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารบกในครั้งนี้นับเป็นครั้งสุดท้าย หากชะดวงวิญญาณวิถีทิพยโสตอันใดพึงทราบได้ ขอให้วิญญาณอันบริสุทธิ์และสูงสุดของ ฯพณฯ ได้โปรดรับทราบความอาลัยรักอันสุดซึ้งของพวกเราในกองทัพบกด้วย กองทัพบกขอน้อมจิตอธิษฐานต่อคุณพระศรีรัตนตรัยตลอดจนบ่วงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ได้โปรดพิทักษ์รักษาและหนุนนำดวงวิญญาณของ ฯพณฯ จงสิงสถิตย์อยู่ในทิพยสถานพิมานในสรวงสวรรค์ และประสบสุขวิบูลย์ผลในสัมปรายภพทุกประการ”

โดยที่ ฯพณฯ ในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุด และผู้บัญชาการทหารบก ได้สร้างสรรความเจริญให้แก่กองทัพบกเป็นเอนกประการ ฉะนั้น ในการพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ ในวันอังคารที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๐๗ นี้ กองทัพบกจึงจัดพิมพ์ “อนุสรณ์ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์” ฉบับนี้ขึ้น เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวที และเพื่อจารึกเกียรติประวัติของท่าน ผู้ได้สร้างความเจริญแก่กองทัพบกและแก่ประเทศชาติในทุกด้าน ให้ปรากฏเป็นอนุสรณ์แก่ผู้อยู่เบื้องหลังสืบไป

คุณสมบัติอันหนึ่งของ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็คือ ฯพณฯ เป็นบุคคลที่ทำอะไรทำจริง ทำงานทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นเรื่องใหญ่โตหรือเรื่องเล็กน้อย ฯพณฯ ถือว่ามีความสำคัญ ต้องตั้งใจทำเท่ากันหมด และต้องทำให้สำเร็จเป็นผลดีที่สุดเสมอด้วย ไม่ยอมแพ้แก่อุปสรรคความยากลำบากใด ๆที่จะมาครอบงำหรือมาขัดขวาง ทำให้เสียความที่ได้ตั้งใจไว้เลยเป็นอันขาด

ในสมัยที่ ฯพณฯ ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกอยู่นั้น ท่านได้ตั้งปณิธานไว้อย่างแน่วแน่ว่า จะต้องพัฒนาให้กองทัพบกเจริญก้าวหน้า จนกระทั่งมีสมรรถภาพ และมีประสิทธิภาพเทียบทันกองทัพบกของอารยะประเทศทั้งหลายในโลกนี้ให้จงได้ ฯพณฯ ทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่างทั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังความคิดอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ฟันฝ่าอุปสรรคความยากลำบากต่าง ๆ อย่างไม่คิดชีวิต เพื่อที่จะให้ประสบผลสำเร็จตามที่ได้ตั้งปณิธานไว้ การทั้งหลายในกองทัพบกภายใต้การนำในยุคที่ ฯพณฯ ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกนั้นจึงได้

เจริญก้าวหน้าทุกวิถีทางอย่างทันตาเห็น ทั้งในด้านศิลปวิทยาการ กำลังพล และกำลังอาวุธยุทโธปกรณ์ จนมีสมรรถภาพและประสิทธิภาพเทียมทันกับกองทัพของอารยะประเทศทั้งหลายในโลกนี้อย่างน่าภาคภูมิใจยิ่ง จึงนับได้ว่าพณฯ เป็นมหาบุรุษผู้นำของกองทัพยกที่ยิ่งใหญ่แห่งยุค ซึ่งได้ทำคุณประโยชน์ ให้แก่กองทัพยกเป็นเอนกประการอย่างหาที่สุดมิได้โดยแท้

พณฯ ได้ถึงแก่อสัญกรรมล่วงลับไปแล้วตามสภาวธรรม อันมีเกิดแล้วก็จักต้องมีการปรวนแปรแลแตกสลายดับไปในที่สุด เป็นการสูญเสียที่ใหญ่หลวงของกองทัพยก นำมาซึ่งความเศร้าโศกเสียดายอาลัยถึงอย่างสุดซึ้ง ซึ่งไม่อาจจะลืมเสียได้เลย สรีระร่างกายของท่านเท่านั้นที่ได้แตกสลายดับสูญไปจากโลกนี้ แต่เกียรติคุณ ความดีทั้งหลายในผลงานของท่าน จะยังคงอยู่คู่กับกองทัพยกตลอดไปชั่วกาลนิรันดร์

ขอท่านผู้ได้รับหนังสือ อนุสรณ์ เล่มนี้ ได้โปรดแสดงมุทิตาจิตร่วมกับกองทัพยก น้อมอธิษฐานขออำนาจแห่งกุศลจิตและกุศลกรรมต่าง ๆ ที่ พณฯ ได้บำเพ็ญประพฤติปฏิบัติสร้างสมมาดีแล้ว จงเป็นพลวปัจจัยน้อมนำอำนวยผลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของ พณฯ จงประสบแต่อิฏฐวิบูลมนูญผลตามควรแก่คติวิสัย ในสุคติภพนั้น ๆ เทอญ

แด่ ฯ พณ ฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ยามย่ำรวิวารอัษฎง— คตคล้อยเคลื่อนลง
อัฐมสุรทินมาสธันว์
แห่งพระพุทธศกสองพัน ห้าร้อยหกกรร—
แสงวิปโยคอาดูร
ยามนั้นกองทัพบกสูญ ทหารผู้พูน
พิริเยศแห่งยุคบุคคล
พณะหัวเจ้าท่านจอมพล สฤษดิ์ธนะรัชต์ดล
แดนเกษมสวรรคเวียงใน
ทอดทิ้งประเทศชาติชาวไทย ศาสน์กษัตริย์พิสัย
ฤๅกลับมาเยื่อนเหมือนหมาย
เหลือแต่เกียรติก้องกำจาย เฉกเสื้อไว้ลาย
ชาติชายไว้ชื่อฤๅชา
เป็นยอดชายชาติอาชา— ไนยอุบัติมา
เพื่อสร้างคุณงามความดี
หลายหลากมากกิจกรณี จักกล่าวแต่มี
เฉพาะการทหารชาญฉรงค์
จัดทัพปรับปรุงทหารอง— คาพยพปลง
แปรเปลี่ยนตามกาลสมัย
สร้างหอประชุมทัพชัย ธนาคารทหารไทย
สถานีโทรทัศน์โอพาร
กระจายเสียงวิทยุสื่อสาร ณ หน่วยทวยหาญ
ทั้งต่างจังหวัด พระนคร

หอวิวัฒนาการอนุสรณ์ ยุทธศึกษากร
สร้างศูนย์การฝึกเมืองปราณ ฯ

สฤษดิ์โรงเรียนเสนาธิการ สวนสนวนานต์
ประเสริฐกว่าที่ก่อนมา

โรงเรียนสงเคราะห์บุตรา บุตรีโยธา
แห่งกองทัพไทยฤๅไกร

สถานพยาบาลนิรมัย รังสฤษดิ์ขึ้นใน
พระมงกุฎเกล้าพยาบาล

หลายหลาก ฯ พณ ฯ เอาภาร อีกทั้งเริ่มการ
ถวายสัตย์ปฏิญาณทหารไทย

ต่อองค์ผู้ผ่านฉัตรชัย จักรีวงศ์ ไผท
วาระเฉลิมพระชนม์พรรษา

ซื่อสัตย์กตเวทิตา ต่อชาติศาสนา
อีกองค์ขัตติยาธิบดินทร์

หาใครในแดนปถพินทร์ หาทั่วธรณินทร
ฤๅเทียมฤๅเทียบเปรียบปาน

ด้วยเดชะสัตย์พจมาน ตรัยรัตนบันดาล
ฯ พณ ฯ สราญด้วยทิพย์เกษม—โสตถิ์เทอญ

เกียรติประวัติ

กำเนิด และ การศึกษา เมื่อเยาว์วัย

ยศ ทหาร และ ตำรวจ

ตำแหน่งทางทหาร และ ตำรวจ

ตำแหน่งทางการเมือง

ตำแหน่งราชการพิเศษ

ราชการสงคราม และการปราบปรามจลาจล

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
สาส์นสมเด็จพระสังฆราช	พิเศษ
คำปรารภ	,,
แด่ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์	,,
เกียรติประวัติ	๑
ระหว่างศึกษาอยู่ในโรงเรียนนายร้อยทหารบก	๑๑
การศึกษาและปฏิบัติราชการในโรงเรียนทหารราบ	๕๕
ปราบกบฏ ตุลาคม ๒๔๗๖	๗๕
ราชการสงครามมหาอาเซียบูรพาและการรัฐประหารเมื่อ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๐	๘๑
ปราบการจลาจลเมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔ และ ๒๘ มิถุนายน ๒๔๘๔	๙๘
รัฐประหารเมื่อ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐	๑๐๓
การปฏิวัติเมื่อ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑	๑๑๗
งานพัฒนาการกองทัพบก	๑๖๕
จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับองค์การ ส.ป.อ	๒๑๑
ความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์	๒๑๓
การบริหารราชการด้วยการตรวจและการเข้าถึงประชาชน	๒๒๓
การตรากตรำงานและการเจ็บป่วยแต่เริ่มแรกจนถึงอสัญกรรม	๒๔๓
เอกสารแสดงผลงานของ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์	๒๖๕

เกียรติประวัติ

กำเนิดและการศึกษาเมื่อเยาว์วัย

พลฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๕๑ ตรงกับวันอังคาร แรม ๓ ค่ำ เดือน ๗ ปีวอก จุลศักราช ๑๒๗๐ ที่บ้านปากคลองตลาด ตำบลพาหุรัด จังหวัดพระนคร เป็นบุตรพันตรีหลวงเรืองเดชอนันต์ (ทองดี ธนะรัชต์) กับคุณแม่จันทิพย์ ธนะรัชต์ เมื่อเยาว์วัย พลฯ ได้เดินทางติดตามมารดาไปศึกษาอยู่ที่อำเภอมุกดาหารอันเป็นบ้านคุณตาของท่านระยะหนึ่ง แล้วจึงกลับมาเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนวัดมหรรณพาราม อันเป็นโรงเรียนหลวงในสมัยนั้น แล้วจึงออกไปเข้าศึกษาในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งสมัยนั้นมีชื่อว่า "โรงเรียนนายร้อยทหารบก" เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๖๒ ได้เลขประจำตัว ๓๓๗๗ ในขณะนั้น พลฯ มีอายุเพียง ๑๑ ปี จึงยังมิได้ขึ้นทะเบียนทหาร ต้องรอมาอีกนานจนอายุได้ ๑๘ ปี จึงได้ลงทะเบียนเข้ารับราชการ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๖๙ และได้ขึ้นทะเบียนทหารกองประจำการ เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๔๖๙ ได้

เครื่องหมาย ๒๔๖๙ ทบ.๑ ก.๒๖๖

ได้ศึกษาอยู่ในโรงเรียนนายร้อยทหารบก ๑๐ ปี จึงสำเร็จการศึกษา โดยสอบไล่ได้ชั้น ๖ อันเป็นชั้นสูงสุดในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ และออกเป็นนักเรียนทำการนายร้อยเข้าประจำกองพันที่ ๑ กรมทหารราบที่ ๒ รักษาพระองค์ ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๗๒ เป็นต้นมา

เมื่อเยาว์วัย พลฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้ที่มีกิริยาท่าทางสุภาพเรียบร้อย พูดน้อย แต่มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส และถ้อยทีถ้อยอาศัยกับเพื่อนฝูงดีมาก พลฯ ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีนิสัยรักสวยรักงาม แต่งกายสะอาดหมดจด ด้วยเสื้อผ้าที่รีดเรียบอยู่เสมอ พลฯ เป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรในการเล่าเรียนมากผู้หนึ่ง จึงสำเร็จการศึกษาขั้นต้นมาในเกณฑ์ที่ดีพอสมควรค่อนข้างดีมาก และด้วยความขยันหมั่นเพียร

อนุสรณ์

ความกล้าหาญเด็ดขาด และคุณธรรมอื่นๆอีกนานัปการ จึงทำให้ ฯพณฯ ประสบความสำเร็จในชีวิต โดยมีความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งราชการทางทหารมาตามลำดับ จนได้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด และได้รับพระราชทานยศเป็นถึงจอมพลของทั้ง ๓ กองทัพ และนายพลตำรวจเอก (ยศตำรวจไม่มีจอมพล) สำหรับในด้านการเมืองก็ได้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีมาจนถึงอสัญกรรม

ยศทหารและตำรวจ

ร้อยตรี	๑๕ พฤศจิกายน	๒๔๗๒
ร้อยโท	๑ เมษายน	๒๔๗๗
ร้อยเอก	๑ เมษายน	๒๔๗๘
พันตรี	๑ เมษายน	๒๔๘๓
พันโท	๑๕ กันยายน	๒๔๘๖
พันเอก	๑ เมษายน	๒๔๘๘
พลตรี	๑ มกราคม	๒๔๙๑
พลโท	๑ มกราคม	๒๔๙๓
พลเรือโท,พลอากาศโท	๑๖ เมษายน	๒๔๙๕
พลเอก	๒๑ กรกฎาคม	๒๔๙๕
พลเรือเอก,พลอากาศเอก	๔ มีนาคม	๒๔๙๘
จอมพล	๑ มกราคม	๒๔๙๙
จอมพลเรือ,จอมพลอากาศ	๑๙ กุมภาพันธ์	๒๕๐๒
และได้รับพระราชทานยศเป็น นายพลตำรวจเอก เมื่อ	๒๗ ตุลาคม	๒๕๐๔

ตำแหน่งทางทหารและตำรวจ

	ตั้งแต่	
เป็นนักเรียนนายร้อย ในโรงเรียนนายร้อย ทหารบก	๙ มิถุนายน	๒๔๖๒

นักเรียนทำการนายร้อย สฤษดิ์ ธนะรัชต์

(แต่งเครื่องแบบยืนซ้ายสุด)

ถ่ายรูปพร้อมกับครอบครัวหลังจากได้รับพระราชทานกระบี่แล้ว เมื่อ ๒๖ มีนาคม ๒๔๗๑

คนนั่งกลาง คือ คุณแม่จันทิพย์ ธนะรัชต์

อนุสรณ์

ฯ พณ ฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

หลังจากได้รับพระราชทานกระบี่และเป็นนักเรียนทำการนายร้อยได้ประมาณ ๒๗ ปี ก็ได้รับพระราชทานยศจอมพล (เกียรติประวัติหน้า ๒)

ต่อมาเมื่อ พุทธศักราช ๒๕๐๒ ก็ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และอยู่ในตำแหน่งนั้นจนถึงอสัญกรรม

ภาพนี้ ถ่ายจากภาพจำลองข้างโกศบรรจุศพ ฯพณฯ ณ พระที่นั่งทรงธรรมวัดเบญจมบพิตร

เป็นนักเรียนทำการนายร้อย เข้าประจำกองพัน
ที่ ๑ กรมทหารราบที่ ๒ รักษาพระองค์ พระนคร ๑ เมษายน ๒๔๗๒

เป็นนายทหารฝึกหัดราชการ แผนกโรงเรียน
ทหารราบ พระนคร ๑ เมษายน ๒๔๗๕

ประจำกองพันทหารราบที่ ๔ พระนคร ๑ สิงหาคม ๒๔๗๕

ย้ายไปสังกัดแผนกที่ ๑ กรมยุทธศึกษาทหารบก ชั่ว
คราว เพื่อเข้าศึกษาวิชาในโรงเรียนทหารราบ พระนคร ๓ สิงหาคม ๒๔๗๗

ประจำแผนกที่ ๑ กรมยุทธศึกษาทหารบก พระนคร ๕ มีนาคม ๒๔๗๗

รองผู้บังคับกองร้อยชั้นใหญ่ทหารราบ กอง
โรงเรียนทหารราบ พระนคร ๗ เมษายน ๒๔๘๐

ผู้บังคับกองร้อยชั้นใหญ่ทหารราบ กองโรงเรียน
ทหารราบ ลพบุรี ๗ เมษายน ๒๔๘๑

ผู้บังคับกองโรงเรียนนายสิบพลรบ ลพบุรี ๘ เมษายน ๒๔๘๒

ผู้บังคับกองโรงเรียนนายสิบทหารราบ ลพบุรี ๑๕ มิถุนายน ๒๔๘๔

สำรองราชการกองยังคับการจังหวัดทหารบก
ลำปาง ๕ พฤศจิกายน ๒๔๘๖

ผู้บังคับการ กรมทหารราบที่ ๑๓ ลำปาง ๑ กันยายน ๒๔๘๗

ผู้บังคับการ กรมทหารราบที่๑ มหาดเล็กรักษา
พระองค์ พระนคร ๑ มกราคม ๒๔๘๙

รักษาราชการผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๑ ๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

ผู้บัญชาการกองพลที่ ๑ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๑

แม่ทัพกองทัพที่ ๑ และรักษาราชการผู้บัญชา
การกองพลที่ ๑ อีกตำแหน่งหนึ่ง ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒

เป็นผู้บัญชาการภาคทหารบกที่ ๑ และผู้บัญชา

การมณฑลทหารบกที่ ๑ อีกสองตำแหน่ง และเป็นผู้บังคับการจังหวัดทหารบก กรุงเทพ ฯ อีกตำแหน่งหนึ่ง ๗ กรกฎาคม ๒๔๙๓

เป็นแม่ทัพกองทัพที่ ๑ และเป็นผู้บัญชาการภาคทหารบกที่ ๑ อีกตำแหน่งหนึ่ง ๑๑ สิงหาคม ๒๔๙๓

เป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก และรักษาราชการแม่ทัพกองทัพที่ ๑ กับผู้บัญชาการภาคทหารบกที่ ๑ อีกสองตำแหน่ง ๒ มิถุนายน ๒๔๙๔

เป็นรองผู้บัญชาการทหารบก และคงรักษาราชการแม่ทัพกองทัพที่ ๑ และผู้บัญชาการภาคทหารบกที่ ๑ อีกสองตำแหน่ง ๘ เมษายน ๒๔๙๕

เป็นผู้บัญชาการทหารบก ๒๓ มิถุนายน ๒๔๙๗

เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด ๒๗ กันยายน ๒๕๐๐

เป็นรักษาราชการในตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ ๕ กันยายน ๒๕๐๒

ตำแหน่งทางการเมือง

เมื่อ

เป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลซึ่งมี จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ๘ ธันวาคม ๒๔๙๔

เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม ในรัฐบาลเดียวกัน ๑๑ ธันวาคม ๒๔๙๔

พ้นจากตำแหน่งโดยที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ เข้ารับหน้าที่ แล้วมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม ในรัฐบาลซึ่งมี จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีอีก ๒๘ มีนาคม ๒๔๙๕

ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้สมรสกับท่านผู้หญิง วิจิตรา ธนะรัชต์ ธิดาของนาวาโท พระศรการวิจิตร ร.น. (ช้อย ชลทรัพย์) และคุณแม่ประเทียบ ชลทรัพย์ เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๘๑ ท่านผู้หญิงได้ครองเรือนร่วมทุกข์ร่วมสุข กับ ฯพณฯ ตลอดมา จนกระทั่งถึงเวลา ฯพณฯ ถึงแก่อสัญกรรม

อนุสรณ์

ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์
และท่านผู้หญิงวิจิตรา ธนะรัชต์ ถวายอาหารบิณฑบาตร์
แด่พระภิกษุ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

พ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรที่ให้ความไว้วางใจรัฐบาลสิ้นสุดลง	๒๘ กุมภาพันธ์	๒๕๐๐
เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ในรัฐบาลซึ่งมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี	๓๑ มีนาคม	๒๕๐๐
ลาออกจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม	๑๒ กันยายน	๒๕๐๐
เป็นนายกรัฐมนตรี	๙ กุมภาพันธ์	๒๕๐๒
เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ อีกตำแหน่งหนึ่ง	๒๓ พฤษภาคม	๒๕๐๖

ตำแหน่งราชการพิเศษ

	เมื่อ	
เป็นราชองครักษ์เวร	๙ พฤษภาคม	๒๔๙๐
เป็นราชองครักษ์เวร สืบต่อไป	๙ พฤษภาคม	๒๔๙๓
เป็นประธานกรรมการอำนวยการสลากกินแบ่งรัฐบาล	๑๐ พฤศจิกายน	๒๔๙๔
เป็นสมาชิกในคณะบริหารประเทศชั่วคราว	๒๙ พฤศจิกายน	๒๔๙๔
เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภท ๒	๓๐ พฤศจิกายน	๒๔๙๔
เป็นกรรมการสภากรรมการทหารผ่านศึก	๒๑ กุมภาพันธ์	๒๔๙๕
เป็นกรรมการสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ	๒๘ พฤษภาคม	๒๔๙๕
เป็นประธานกรรมการอำนวยการสลากกินแบ่งรัฐบาล (มีการยกเลิกการแต่งตั้งเดิม จึงแต่งตั้งใหม่)	๓ มิถุนายน	๒๔๙๕
เป็นนายทหารพิเศษ ประจำกรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์	๒๓ กรกฎาคม	๒๔๙๕

อนุสรณ์

เป็นกรรมการสภากรรมการทหารผ่านศึกประจำการ อีก ๑๒ มิถุนายน ๒๔๙๖

เป็นกรรมการดำเนินงานเกี่ยวกับการโทรคมนาคม แห่งราชอาณาจักรไทย ๑๕ กันยายน ๒๔๙๖

เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนการช่าง ๑ กรกฎาคม ๒๔๙๗

เป็นกรรมการสภากรรมการทหารผ่านศึก อีก ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๘

เป็นประธานกรรมการองค์การผลิตอาหารสำเร็จรูป ๑๒ สิงหาคม ๒๔๙๘

เป็นนายทหารพิเศษ ประจำกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ ๒๙ สิงหาคม ๒๔๙๙

เป็นนายทหารพิเศษ ประจำกองพันทหารม้าที่ ๑ กรมทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์ ๒๓ มกราคม ๒๕๐๐

เป็นกรรมการสภากรรมการทหารผ่านศึกประจำการ อีก ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐

คณะรัฐมนตรีลงมติมอบให้เป็นผู้บัญชาการฝ่ายทหาร ดำเนินการสั่งใช้กำลังกองทัพบก, กองทัพเรือ, กองทัพอากาศ และตำรวจ ได้โดยเด็ดขาด เพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้าย ตามแถลงการณ์ของรัฐบาล ฉบับที่ ๑ ลง ๒ มี.ค. ๒๕๐๐ ๒ มีนาคม ๒๕๐๐

พ้นจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหาร เพราะยกเลิกประกาศสำนักคณะรัฐมนตรี ที่แต่งตั้งผู้บัญชาการฝ่ายทหาร เนื่องจากสถานการณ์อันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคง และความปลอดภัยของประเทศชาติได้บรรเทาลงเป็นอันมาก และ

รอมทร. ม. ๑๐/๒๕๖๑

กำลังจะกลับเข้าสู่ภาวะอันเป็นระเบียบเรียบร้อยสงบสันติขึ้นตามลำดับ ๑๒ มีนาคม ๒๕๐๐

เป็นนายทหารพิเศษ ประจำกรมทหารราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์ ๒ กรกฎาคม ๒๕๐๐

เป็นผู้รักษาพระนคร ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐

เป็นนายทหารพิเศษ ประจำกรมทหารช่างที่ ๑ รักษาพระองค์ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๐๐

เป็นประธานกรรมการพิจารณารับความช่วยเหลือจากสหรัฐ ๑ พฤษภาคม ๒๕๐๑

เป็นนายทหารพิเศษประจำกรมทหารราบที่ ๒๑ รักษาพระองค์ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓

เป็นนายกองใหญ่ กองอาสารักษาดินแดน ๑๑ มีนาคม ๒๕๐๓

เป็นนายตำรวจราชสำนักพิเศษ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๐๔

เป็นผู้อำนวยการกลาง ในส่วนขัญชาการของกองอำนวยการกลาง (กรป. กลาง) ๒ กรกฎาคม ๒๕๐๕

เป็นกรรมการสภาการศึกษาวิชาการทหาร ๑๕ สิงหาคม ๒๕๐๕

เป็นประธานกรรมการลิกไนท์ ๗ มิถุนายน ๒๕๐๖

ราชการสงครามและการปราบปรามจลาจล

ใช้ราชการสนาม ในกรณีฉุกเฉินคราวสงครามมหาอาเซียบูรพา ตั้งแต่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕

ถึง ๑ มกราคม ๒๔๘๘

เป็นบุคคลชั้นหัวหน้าและเป็นกำลังอันสำคัญในการทำรัฐประหารจนประสบความสำเร็จ เมื่อ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

เป็นผู้อำนวยการในการปราบปรามจลาจล เมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ จนสงบราบคาบ

เป็นผู้บัญชาการปราบปรามจลาจล เมื่อ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๔ จนสงบราบคาบ

ตั้งแต่ ๓๐ มิถุนายน ๒๔๙๔
ถึง ๕ กันยายน ๒๔๙๔

เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร ทำการขับไล่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อ ๑๖ ก.ย. ๒๕๐๐ จนสำเร็จ

ตั้งแต่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐
ถึง ๙ มกราคม ๒๕๐๑

เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ เพื่อกอบกู้ประเทศชาติให้พ้นจากภัยคอมมิวนิสต์ และความเสื่อมโทรมทางการเมือง เมื่อ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑

ตั้งแต่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑
ถึง ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

ก. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

๑.	ทุรถาภรณ์ช้างเผือก	(จ.ช.)	ได้เมื่อ ๒๗	มิถุนายน	๒๔๘๓
๒.	ตริตาภรณ์มงกุฎไทย	(ต.ม.)	,, ๑๙	กันยายน	๒๔๘๔
๓.	ทวิติยาภรณ์มงกุฎไทย	(ท.ม.)	,, ๔	ธันวาคม	๒๔๙๑
๔.	ประถมาภรณ์มงกุฎไทย	(ป.ม.)	,, ๔	ธันวาคม	๒๔๙๒
๕.	ประถมาภรณ์ช้างเผือก	(ป.ช.)	,, ๔	ธันวาคม	๒๔๙๓
๖.	มหาวชิรมงกุฎ	(ม.ว.ม.)	,, ๕	ธันวาคม	๒๔๙๔
๗.	ทุติยจุลจอมเกล้า	(ท.จ.)	,, ๕	พฤษภาคม	๒๔๙๕
๘.	มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก	(ม.ป.ช.)	,, ๕	ธันวาคม	๒๔๙๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ

พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์

รามาธิบดีชั้นที่ ๑ เสนางคบดี

แก่ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

พระราชวังดุสิต เมื่อ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๐๕

อนุสรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์
รามาธิบดีชั้นที่ ๑ เสนางคบดี

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

๙. ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ	(ท.จ.ว.)	,,	๕ พฤษภาคม	๒๔๘๖
๑๐. ปฐมจุลจอมเกล้า	(ป.จ.)	,,	๕ พฤษภาคม	๒๕๐๒
๑๑. นพรัตนราชวราภรณ์	(น.ร.)	,,	๕ ธันวาคม	๒๕๐๒
๑๒. เสนางคบดี	(ส.ว.)	,,	๒๐ กรกฎาคม	๒๕๐๕

ข. เหรียญ

๑. เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ	ได้เมื่อ	๒๑ กันยายน	๒๔๗๗
๒. เหรียญกัรมาลา	,,	๒๐ กันยายน	๒๔๘๕
๓. เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๘ ชั้นที่ ๒	,,	๑๐ กรกฎาคม	๒๔๙๓
๔. เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๙ ชั้นที่ ๒	,,	๑๙ มีนาคม	๒๔๙๖
๕. เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๙ ชั้นที่ ๑	,,	๒๐ มกราคม	๒๕๐๑
๖. เหรียญราชการชายแดน	,,	๙ พฤษภาคม	๒๕๐๕
๗. เหรียญลูกเสือสดุดี	,,	๒๗ มิถุนายน	๒๕๐๕
๘. เหรียญชัยสมรภูมิ (มหาอาเซียบูรพา)	,,	๓ กันยายน	๒๕๐๕

ค. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ

๑. ลิเยียน ออฟ เมอริต คิกริ ออฟ คอมมานเดอร์ (อเมริกา)	ได้เมื่อ	๑๔ กันยายน	๒๔๙๗
๒. พระบรมรูป ชั้นที่ ๑ (ลาว)	,,	๑๖ สิงหาคม	๒๔๙๘
๓. สหไมตรี ชั้นหนึ่ง (เขมร)	,,	๒ กันยายน	๒๔๙๘
๔. เมริโต เดลลา เรพยบลิกา ชั้นที่ ๑ (อิตาลี)	,,	๒๒ ธันวาคม	๒๔๙๘
๕. ล้านช้างร่มขาว ชั้นที่ ๑ (ลาว)	,,	๒ พฤษภาคม	๒๔๙๙
๖. อาวิส ชั้นที่ ๑ (โปรตุเกส)	,,	๔ ตุลาคม	๒๕๐๓
๗. ยุนเดส เรพุบลิก ดอชลันด์ ชั้นที่ ๑ (เยอรมัน)	,,	๑๕ พฤศจิกายน	๒๕๐๓

๘. เมริโต มิลิตาร์ ชั้นที่ ๑ (สเปญ)	,,	๑๓ กุมภาพันธ์	๒๕๐๔
๙. ออร์เดอร์ ออฟ เดอะ เซ้าเทอร์น ครอส ชั้นที่ ๑ (บลาซิล)	,,	๑๓ กุมภาพันธ์	๒๕๐๔
๑๐. กูโรนน์ เดอเชนน์ ชั้นที่ ๑ (ลุกเซมเบอร์ก)	,,	๒๑ กุมภาพันธ์	๒๕๐๔
๑๑. เลโอโปลด์ ชั้นที่ ๑ (เบลเยี่ยม)	,,	๒๑ กุมภาพันธ์	๒๕๐๔
๑๒. ไลออน ชั้นที่ ๑ (เนเทอร์แลนด์)	,,	๑๙ มิถุนายน	๒๕๐๔
๑๓. ลิเบร์ตา คอร์ซาน มาร์ติน ชั้นที่ ๑ (อาเยนตินา)	ได้เมื่อ	๑๗ พฤศจิกายน	๒๕๐๕
๑๔. กยอกุยิคซิ ชั้นที่ ๑ (ญี่ปุ่น)	,,	๑๗ กรกฎาคม	๒๕๐๖
๑๕. จิงชิง ชั้นพิเศษ (สาธารณรัฐจีน)	,,	๑๕ สิงหาคม	๒๕๐๖
๑๖. ออร์เดอร์ ออฟ ซิกาตูนา แรง ออฟ ราชาห์ (ฟิลิปปินส์)	,,	๑๐ กันยายน	๒๕๐๖
๑๗. ยอร์ชที่ ๑ ชั้นที่ ๑ (กรีซ)	,,	๑ ตุลาคม	๒๕๐๖

เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคล
นพรัตนราชวราภรณ์
(๕ ธันวาคม ๒๕๐๒)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ จุลจอมเกล้า
ปฐมจุลจอมเกล้า
(๕ พฤษภาคม ๒๕๐๒)

เหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ ๘ ชั้นที่ ๒
(๑๐ กรกฎาคม ๒๔๕๓)

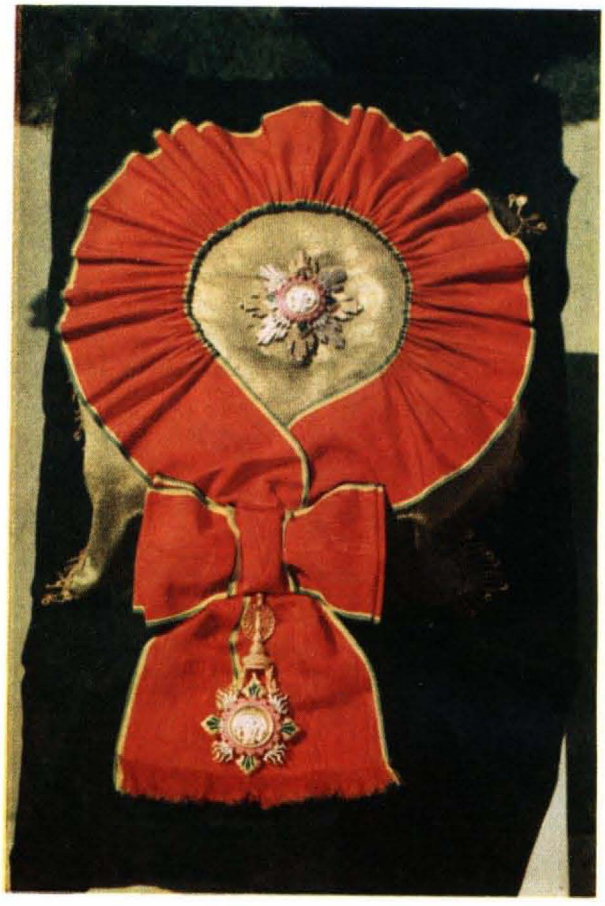
เหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ ๙ ชั้นที่ ๑
(๒๐ มกราคม ๒๕๐๑)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่ง
มหาวชิรมงกุฎ
(๕ ธันวาคม ๒๔๕๔)

เหรียญราชการชายแดน
(๘ พฤษภาคม ๒๕๐๕)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่ง
มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก
(๕ ธันวาคม ๒๕๐๒)

เหรียญลูกเสือสดุดี
(๒๗ มิถุนายน ๒๕๐๕)

ลีเยียน ออฟ เมอริต
ดีกรี ออฟ คอมมานเดอร์
— อเมริกา —
(๑๔ กันยายน ๒๔๕๗)

ล้านช้างร่มขาว ชั้นที่ ๑
— ลาว —
(๒ พฤษภาคม ๒๔๕๕)

บุนเดส เรพุบลิก ดอชลันด์
ชั้นที่ ๑
— เยอรมัน —
(๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๐๓)

ออร์เดอร์ ออฟ เดอะ เซ้าเทอร์น ครอส
ชั้นที่ ๑
— บราซิล —
(๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๔)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์
ไลออน ชั้นที่ ๑
— เนเทอร์แลนด์ —

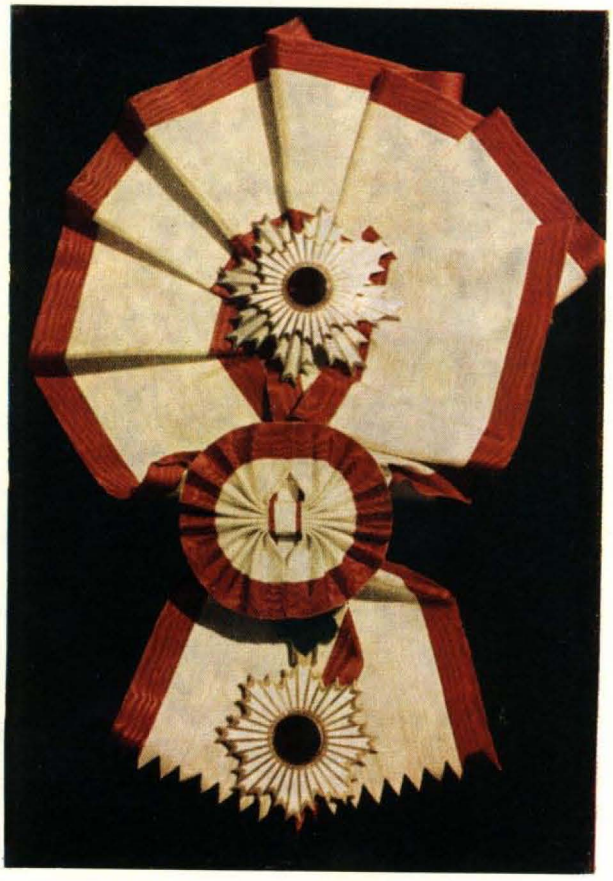
(๑๙ มิถุนายน ๒๕๐๔)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชั้นที่ ๑
— เดนมาร์ค —

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ยอร์ชที่ ๑
ชั้นที่ ๑
— กรีซ —
(๑ ตุลาคม ๒๕๐๖)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ กยอกุยิดซี
ชั้นที่ ๑
— ญี่ปุ่น —
(๑๗ กรกฎาคม ๒๕๐๖)

หมายเหตุ : วันที่ เดือน พ.ศ. ในวงเล็บ คือวันได้รับพระราชทานหรือได้รับ

ระหว่างศึกษาอยู่ในโรงเรียน
นายร้อยทหารบก

เมื่อยังไม่ขึ้นทะเบียนทหาร

เมื่อขึ้นทะเบียนทหารแล้ว

นายทหาร "รุ่น ๗๒" ๔๒ นาย

การฝึกขี่ม้า

การฝึกใช้อาวุธทหารราบ

หน้าว่าง

ระหว่างศึกษาอยู่ในโรงเรียนนายร้อยทหารบก

ท่านจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เริ่มชีวิตเป็นนักเรียนนายร้อยเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๒ ขณะเมื่อมีอายุเกือบจะครบ ๑๑ ปีบริบูรณ์ เลขประจำตัว ๓๓๑๗ เริ่มศึกษาในชั้นเตรียมของโรงเรียนนายร้อยทหารบก (โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าในปัจจุบัน)

โรงเรียนนายร้อยทหารบกสมัยนั้น (พ.ศ. ๒๔๖๒) แยกกันเป็น ๒ โรงเรียน คือ

๑. โรงเรียนนายร้อยชั้นประถม ตั้งอยู่ที่ถนนราชดำเนินนอก มีองค์พระยาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ เมื่อยังทรงดำรงพระยศเป็น พ.ท.สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสุโขทัยธรรมราชา ทรงเป็นผู้บังคับการ ฯ

๒. โรงเรียนนายร้อยชั้นมัธยม ตั้งอยู่ที่พระราชวังสวนดุสิต พ.ท. พระวิชัยยุทธเดชาคนี (แปลก นิลกุล—ยศ ขณะนั้นและนามขณะนั้น) เป็นผู้บังคับการ ฯ

ทั้ง ๒ โรงเรียนนี้ขึ้นตรงต่อกรมยุทธศึกษาทหารบก ซึ่งมี พ.อ. พระยายุทธเทพทวยหาร (เชื่อม ประพันธะโยธิน) เป็นเจ้ากรม ฯ

โรงเรียนนายร้อยชั้นประถม แบ่งชั้นการศึกษาออกเป็นชั้นเตรียมและชั้นประถม ชั้นเตรียมมี ๓ ชั้น คือเตรียม ๑ ถึงเตรียม ๓ ชั้นประถมมี ๖ ชั้น คือตั้งแต่ประถม ๑ ถึงประถม ๖

ส่วนหลักสูตรที่ศึกษานั้นก็คงคล้าย ๆ กับหลักสูตรโรงเรียนสามัญของกระทรวงศึกษาธิการ สรุปแล้วก็คือศึกษาวิชาสามัญล้วน ๆ

ส่วนโรงเรียนนายร้อยชั้นมัธยมนั้น ศึกษาวิชาทหารโดยเฉพาะ มีวิชาอื่นประกอบก็เช่นภาษาต่างประเทศและประมวลกฎหมายอาญาทหาร เป็นต้น

อนุสรณ์

โรงเรียนนายร้อยสมัยนั้นรับนักเรียนตั้งแต่เด็ก ถึงแม้จะอ่านหนังสือยังไม่ออกก็ตาม ด้วยเป็นพระประสงค์ขององค์เสนาธิการทหารบก คือ จอมพล สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ที่จะให้บุตรข้าราชการ โดยเฉพาะบุตรนายทหาร ได้เข้าศึกษาเล่าเรียนเสียตั้งแต่ยังเด็ก อยรมย่มนิสัยให้มีระเบียบวินัยทหารมาตั้งแต่เยาว์วัย หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ 'ปลูกฝังให้มีเลือดทหารแท้' นั่นเอง

ดังนั้น ทางราชการจึงมีวิธีการเป็นพิเศษสำหรับเด็กที่เรียนอยู่ในชั้นเตรียมนี้ กล่าวคือ จัดให้มี 'ป้าพี่เลี้ยง' สำหรับดูแลปรนนิบัตินอกเวลาเรียน และในเวลาเรียนก็ใช้ 'ครูหญิง' เป็นผู้สอน

ป้าพี่เลี้ยงคนหนึ่ง ๆ มีหน้าที่ดูแลปรนนิบัตินักเรียนประมาณ ๑๐ คน นักเรียนนายร้อย สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขณะนั้นก็มีป้าพี่เลี้ยงชื่อ 'ป้าเคลื่อย' อยู่โรง ๑๐ (ตึกหลังเตี้ย)

ป้าพี่เลี้ยงนี้ โดยมากมักมีอายุล่วงเข้า ๔๐ แล้ว ที่เรียกว่า ป้า ก็เพราะเหตุว่าส่วนมากแก่กว่ามารดาของนักเรียนทั้งหลาย บรรดาป้าเหล่านี้มาทำงานตั้งแต่เช้ามืดก่อนนักเรียนตื่นนอน คือมาจัดในเรื่องเครื่องอายน้ำในตอนเช้า เช่น แปรงสีฟัน ยาสีฟัน สบู่ ผ้าเช็ดตัว รองเท้าแตะ ฯลฯ วางไว้เป็นคน ๆ ตามที่ของตัว กับทั้งจะต้องจัดเครื่องแบบไว้ให้นักเรียนแต่งเมื่ออายน้ำมาแล้วอีกด้วย ขณะเมื่อตื่นนอนแล้ว นักเรียนไปอายน้ำที่โรงอายน้ำ มีก๊อกให้อาย ป้าพี่เลี้ยงก็เป็นผู้ถูตัวให้ เพราะนักเรียนมักจะขี้เกียจถูตัวเอง หรือถูก็ลวก ๆ ไม่สะอาดพอ และไม่ทั่วตัวด้วย เช่นที่หลังเป็นต้น

ส่วนเวลารับประทานอาหารนั้น ป้าจะต้องติดตามไปที่โรงเลี้ยงอาหารด้วย เพื่อช่วยเหลือในเรื่องการรับประทาน เช่น ช่วยแกะก้างปลาทูออกให้ หรือไม่ก็ช่วยหยิบจานอาหารต่าง ๆ หมุนเวียนให้ทั่วถึงกัน ที่น่าขำก็คือมือใดมีขนมส่วนรวมอยู่ในจานเดียว ไม่ได้แบ่งเป็นชิ้นหรือเป็นห่อ เช่นฝอยทองเป็นต้น ป้าก็ต้องคอยเอา

มิดหัดแบ่งให้เป็นสัดส่วนเท่า ๆ กัน มิฉะนั้นนักเรียนรู้มาก ใครอิ่มก่อนก็มักจะกิน ของหวานล้ำจำนวนและปริมาณเสมอ เรื่องแบ่งของหวานนี้ ย้าต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ เพราะถ้าหากเผลอหรือหลงลืมไปแล้ว เป็นต้องมีนักเรียนบางคนอดกินทุกคราวไป

ในตอนสาย เมื่อนักเรียนไปเข้าห้องเรียนแล้ว ย้าจะรวบรวมเสื้อผ้าของนักเรียนส่งไปซัก และรับเสื้อผ้าที่ซักแล้วมาเก็บในตู้ให้เสร็จเป็นคน ๆ ไป รวมความว่าในขณะที่มีย้าพี่เลี้ยงนี้ นักเรียนมิได้แตะต้องตู้ของตนเลย ย้าเป็นผู้รักษากุญแจทั้งหมด และต้องรับผิดชอบในเรื่องเสื้อผ้าข้าวของทั้งปวงของนักเรียนในความดูแลของตน

บรรดาย้าพี่เลี้ยงเหล่านั้น นักเรียนทั้งรักและนับถือเหมือนอย่างญาติของตนจริง ๆ แกเองก็คิดว่าได้อย่างกับลูกหลานแท้ ๆ โดยมากนักเรียนนายร้อยในวันนั้นมักจะซุกซนไม่ต่างไปกว่าเด็กทั้งหลายในวัยเดียวกัน เสื้อผ้าเปื้อนเปรอะสกปรกไม่หยุดหย่อน เพราะต่อยกันบ้าง ปล้ำกันบ้าง ตักเตือนดูแลกันแทบไม่หวาดไหว เดี๋ยวคนนี้ไปทางนั้น คนนั้นไปทางโน้น เป็นที่หนักอกหนักใจแก่ย้ายิ่งนัก

กว่าย้าจะกลับบ้านก็ประมาณย่ำค่ำภายหลังอาหารเย็น และปูที่นอนให้แก่นักเรียนในหมู่ของตนเสร็จแล้ว เป็นงานที่หนักพอใช้

เมื่อนักเรียนชั้นเตรียมสอบได้ขึ้นชั้นประถม ๑ ไปแล้ว ย้าก็หมดภาระในตัวนักเรียนคนนั้น แต่ก็มีภาระที่จะต้องปฏิบัติต่อนักเรียนคนอื่น ๆ ที่เข้าใหม่หรือเลื่อนชั้นขึ้นมาต่อไป เป็นดังนี้ ซ้ำซาก จำเจ น่าเบื่อ แต่อาศัยที่ย้าแต่ละคนมีความอดกลั้นสูง รู้และเข้าใจในความต้องการของเด็กดีพอ จึงสามารถปฏิบัติหน้าที่ไปได้เป็นอย่างดี

บรรดาย้าทั้งหลายในสมัยนั้น ถ้าหากยังมีชีวิตอยู่ตลอดมาจนถึงบัดนี้ก็คงจะมีอายุร่วม ๘๐—๙๐ หรือบางคนอาจมากกว่านั้น สำหรับย้าเคลื่อย ถ้ายังเอิญแกยังมีชีวิตอยู่ และรู้ว่าเด็กนักเรียนนายร้อยเล็ก ๆ ชั้นเตรียมที่ซุกซนคนหนึ่งในความดู

และปรนนิบัติของแกในครั้งนั้น ได้เกิยโคและผ่านชีวิตไปสู่ตำแหน่งสูงสุดยอดทั้งการเมืองและการทหาร เป็นที่โปรดปรานไว้วางพระราชหฤทัยขององค์พระประมุขแห่งชาติ เป็นที่ชอบยาดหวาดเกรงของเหล่าอันธพาล เป็นขวัญใจของทหาร และเป็นที่รักของประชาชนพลเมือง แกคงจะน้ำตาไหลพรากด้วยความยินดีปีติในใจเป็นสุดประมาณ

ตามที่ทางราชการได้จัดให้มีครูผู้หญิงสอนนักเรียนชั้นเตรียมด้วยนั้น ก็เพื่อให้คล้ายมารดาสอนบุตร โดยมากครูหญิงเหล่านี้มีอายุล่วงเข้า ๓๐ แล้ว ๆ เหมือนจะมาจากโรงเรียนสตรีวังหลัง เท่าที่ระลึกได้ก็มี ครูปรีก ชวนะลิขิกร ครูจันทร์ แสงเกษม ครูสัมฤทธิ์ ได้ประเสริฐ และครูสาย โชยพันธ์

บรรดาครูเหล่านี้เอาใจใส่ต่อนักเรียนเป็นอันดีเหมือนมารดาที่เอาใจใส่ต่อบุตร เข้มงวดกวดขัน ตั้งอกตั้งใจสอนให้นักเรียนมีความรู้จริงๆ ไม่ใช่ 'สอนปล่อย' เหมือนครูบางคนในสมัยนี้เพื่อให้นักเรียนไปกวดวิชาต่ออีก ไม่ยอมให้ครูผู้ชายชั้นประถมตำหนิได้ว่า นักเรียนที่ผ่านชั้นเตรียมไปแล้วนั้นมีวิชาอ่อน แทยทุกคนดูเหมือนจะดีและหักมือนักเรียนเก่งทั้งนั้น แต่ถึงจะถูกลงโทษอย่างไร พวกนักเรียนก็รักใคร่นับถือไม่แตกต่างไปกว่าข้าพเจ้าเลยเหมือนกัน

เมื่อนักเรียนสอบเตรียม ๓ ขึ้นประถม ๑ ได้ ครูผู้หญิงก็เป็นอันหมดภาระเช่นเดียวกับข้าพเจ้า และเป็นหน้าที่ของครูผู้ชายต่อไป

ในปีต่อมา (พ.ศ. ๒๔๖๓) ท่านจอมพลก็ได้เลื่อนขึ้นไปเรียนชั้นประถม ๑ ร.ท. เหลี่ยม สารพุทธิ (ยศขณะนั้น) เป็นครูประจำชั้น

เนื่องจากเศรษฐกิจได้เริ่มตกต่ำมาเป็นลำดับ และนับวันแต่จะทรุดหนักยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ทางราชการจึงได้ยุบโรงเรียนนายร้อยทั้งสองรวมกันเป็นโรงเรียนนายร้อยทหารบก คงขึ้นตรงต่อกรมยุทธศึกษาทหารบกตามเดิม มี พล.ต. พระยารามณรงค์ (ม.ล. ชวย ฉัตรกุล—ยศและนามโบรราณสกดิ์ ขณะนั้น) เป็นเจ้า

๑๑๓๓. ฉ. ๒๓๒๘

กรม ๆ พ.ท. พระสิทธิเรืองเดชพล (แสง พันธุประภาส—ยศและนามบรรดาศักดิ์ขณะนั้น) เป็นผู้บังคับการ ๆ และพระยาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงดำรงตำแหน่งผู้บังคับการพิเศษ

เป็นอันว่าโรงเรียนนายร้อยทหารบกคงมีเพียงแห่งเดียวที่ถนนราชดำเนินนอก ไม่แบ่งเป็นชั้นประถมและมัธยมเหมือนแต่ก่อน ได้ตัดชั้นเตรียมและชั้นประถมตอนต้น ๆ ออกไปเป็นลำดับเพื่อการประหยัด จึงคงเหลือเพียง ๖ ชั้นเท่านั้น คือ ชั้น ๑ ถึงชั้น ๖ (ไม่เรียกว่าเป็นชั้นประถมอีกต่อไป) ตั้งแต่ชั้น ๑ ถึงชั้น ๔ เรียนวิชาสามัญ (แต่ตอนกลางคืนต้องมีการอบรมในเรื่องระเบียบวินัยและความรู้ในเรื่องของทหารทั่วไป ๆ ไปสัปดาห์ละ ๑—๒ ครั้ง) ส่วนชั้น ๕ และชั้น ๖ เรียนวิชาทหารล้วน (คงมีวิชาประกอบข้าง)

ใน พ.ศ. ๒๔๖๘ นี้เอง ปรากฏว่าท่านจอมพลเรียนอยู่ในชั้น ๓ สังกัดในกองร้อยที่ ๒ ซึ่งมี ร.อ. ขุนไพรีระย่อเดช (กี่ ชมะบูรณ—ยศและบรรดาศักดิ์ขณะนั้น) เป็นผู้บังคับกอง เริ่มรับยืนเป็นครั้งแรก นักเรียนทุกคนถูกเรียกเมื่อเข้าแถวถือว่าอาวุธว่า "นักเรียนถือยืนใหม่" (ความจริงยืนนั้นเก่าแล้ว แต่ผู้ถือเป็นคนใหม่) ทุกคนเริ่มฝึกอย่างทหาร คือเลิกท่าอาวุธเป็นบุคคล แถวชิดแท่งยืน และเข้าสนามยุทธ เริ่มไปยิงเข้าค่ายกระสุนจริง ความผันมือเริ่มบังเกิด ทุกคนเพิ่มภาระในการรับผิดชอบยืนและเครื่องสนาม ความรายทหารแท้ ๆ เริ่มจับตัวเข้าแล้ว

ในการตรวจสอบภาคการฝึกแถวชิดที่ลานพระบรมรูปทรงม้า ท่านจอมพลเป็นคนหนึ่งในจำนวนนักเรียนอีก ๔ — ๕ คน ที่ต้องออกไปแสดงการฝึกท่าอาวุธเป็นบุคคล และได้รับพระดำรัสชมเชยจาก จอมพล ทูลกระหม่อมบริพัตร สมัยที่ยังทรงดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบก

ในปีนี้เองก็ได้เข้าร่วมในพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล อันเป็นพิธีที่สำคัญยิ่งของทหาร ณ บริเวณลานพระบรมรูปทรงม้าด้วย

ในชั้นหนึ่ง ๆ แบ่งนักเรียนออกเป็น ๒ ตอน แต่ละตอนมี 'หัวหน้าตอน' เป็นผู้ดูแลในเรื่องการศึกษา และมี 'ผู้ช่วยผู้บังคับหมวด' เป็นผู้ดูแลปกครองในด้านวินัยแทนผู้บังคับบัญชา ทั้งหัวหน้าตอนและผู้ช่วยผู้บังคับหมวดนี้คัดเลือกจากนักเรียนที่เรียนเก่ง มีความประพฤติดี หัวหน้าตอนได้รับเงินเดือน เดือนละ ๘ บาท ผู้ช่วยผู้บังคับหมวดได้รับ ๑๖ บาท

สำหรับนักเรียนชั้น ๓ ทางการได้คัดเลือกนักเรียนชั้น ๔ (ในกองร้อยเดียวกัน) มาเป็นผู้ช่วยผู้บังคับหมวด ต่อเมื่อนักเรียนชั้น ๓ ได้เลื่อนขึ้นชั้น ๔ แล้วจึงจะถอดจากนักเรียนในชั้นเดียวกัน

การจัดเช่นนี้ ช่วยให้การปกครองและการศึกษาของนักเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ล่วงมาในเดือนพฤศจิกายนปีนั้น เมืองไทยได้สูญเสียพระมหากษัตริย์นักปราชญ์ รัชกาลที่ ๖ ผู้ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพ ไปด้วยความเศร้าสลดอย่างลึกซึ้ง นับเป็นความสูญเสียอันใหญ่หลวงอีกครั้งหนึ่งของระบอบราชาธิปไตย

เมื่อถึงวาระถวายพระเพลิงพระบรมศพในปีนั้น นักเรียนนายร้อยชั้นนี้ได้รับเกียรติยศอันสูงเข้าร่วมเดิน 'สโลว์มาร์ช' ในกระบวนแห่พระบรมศพด้วย นับเป็นครั้งแรกที่ได้แต่งเครื่องแบบเต็มยศไว้ทุกข์ใหญ่ บรรดาเครื่องประดับเครื่องแต่งกายที่เป็นโลหะ เช่น หน้าหมวกและกระดุมเป็นต้น ต้องใช้แพรดำหุ้มทั้งสิ้น เรียกว่าไว้ทุกข์ชั้นหนึ่ง และแม้แต่องชัยเฉลิมพลของหน่วยทหาร ก็ต้องคลุมด้วยแพรดำผืนใหญ่

ในปลายปีนั้นเอง เมื่อสอบไล่เสร็จแล้ว ก็เข้าภาคสนาม นักเรียนนายร้อยชั้น ๓ ต้องออกไปฝึกภาคที่จังหวัดราชบุรีร่วมกับนักเรียนชั้นสูง แต่ทำหน้าที่เป็นเพียงลูกแถวหรือพลทหารเท่านั้น แม้กระนั้นก็ยังพอจะเห็นได้ว่า คนไหนวินัยดีไม่ดี คนไหนมีน้ำอดน้ำทน เข้มแข็งแกร่งกล้าพอจะเป็นทหารของชาติได้ดีหรือไม่เพียงไร

สมัยนั้น การจัดระบบการศึกษาต่างกว่าสมัยนี้ คือ ปีการศึกษาเริ่มในเดือนพฤษภาคม เมื่อสอบไล่ปลายปีเสร็จแล้ว ในเดือนกุมภาพันธ์—มีนาคม ก็เข้าภาคสนาม เมื่อขยแล้วก็เข้านอนสิ้นปี หยุดในเดือนเมษายน พอขึ้นเดือนพฤษภาคมก็ได้เลื่อนขึ้นไปเรียนชั้นใหม่ แต่สมัยนี้ ปีการศึกษาเริ่มในเดือนกุมภาพันธ์ ๒ เดือนแรกคือกุมภาพันธ์—มีนาคม ฝึกภาคสนามก่อน แล้วหยุดเทอมในเดือนเมษายน พอขึ้นเดือนพฤษภาคมก็เริ่มสมัยศึกษา ไปขยเอาในเดือนมกราคม เข้านอนสิ้นปี พอย่างเข้าเดือนกุมภาพันธ์ก็เลื่อนขึ้นไปเรียนชั้นใหม่ และเริ่มฝึกภาคสนามสำหรับปีการศึกษาใหม่ต่อไป

ใน พ.ศ. ๒๔๖๙ ท่านขอมพลมีอายุครบ ๑๘ ปี ขึ้นทะเบียนทหารกองประจำการ มีเครื่องหมาย $\frac{\text{๒๔๖๙}}{\text{ท.บ ๑}}$ มีความสูงในขณะนั้น ๑๖๗ ซม.

ก.๒๖๖

ในปีนี้ก็ได้เลื่อนขึ้นไปเรียนชั้น ๔ ชั้นนี้นับว่าเป็นชั้นสุดท้ายของการเรียนวิชาสามัญ บรรดาครูอาจารย์ที่เคยสอนกันมา ก็คงติดตามมาสอนอีกหลายท่าน และบางท่านก็ยังคงสอนประจำอยู่ชั้น ๓ ตามเดิม

บรรดาครูอาจารย์ผู้มีพระคุณทั้งหลายเหล่านั้นเท่าที่ยังระลึกได้ก็คือ *พ.ท. พระนิมิตร์สุวรรณเลขา พ.ต. พระวิทยาสารรณยุต พ.ต. พระฉันทพากไพเราะ พ.ต. หลวงวิเศษพจนกิจ พ.ต. หลวงสรรพยัณโณวาท พ.ต. หลวงโสภาพจน์ประพันธ์ อ.ต. หลวงอำพนพิทยาสิทธิ์ ร.อ. หลวงอักษรศาสตร์โกศล ร.อ. หลวงนฤมิตร์เรขการ ร.อ. หลวงฉลาดสุนทรวาที ร.อ. หลวงประสิทธิ์อักษรเนตร์ ร.อ. หลวงไพศาลยรรณพิทย์ ร.อ. หลวงบรรณวิทย์วรพาท ร.อ. ขุนพิทยานุศาสน์ ร.อ. ขุนพจนานุศาสน์ ร.อ. ขุนบรรหารศุภวาท ร.อ.อ. อำพร จายุสุต ร.อ.ท. เจริญ เศวตะโสภณ ร.ต. ทองสุข นุตสถิตย์ และ ร.ต. เดหลิ สงวนแก้ว

---

*ยศและบรรดาศักดิ์ตลอดจนตัวสะกดการันต์ทุกแห่งของบรรดาครูอาจารย์เหล่านี้ ยึดถือตามทำเนียบทหารบก พ.ศ. ๒๔๖๕ ซึ่งเป็นปีสุดท้ายที่นักเรียนรุ่นนี้เรียนวิชาสามัญ เป็นหลักทุกประการ

อนุสรณ์

นักเรียนรุ่นนี้ทุกคนขอจารึกพระคุณของทุกท่านไว้ณที่นี้ด้วย

มีสิ่งที่นักเรียนนายร้อยรุ่นนี้ควรภาคภูมิใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับการศึกษาวิชาสามัญเป็นขั้นสุดท้ายก็คือ พ.อ. พระยาวรรณศาสน์พลยุทธ อาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาสามัญที่นักเรียนรุ่นเก่า ๆ เรียกท่านว่า "ครูดาลูส์" เพราะท่านชื่อ "ดาลูส์" ได้กรุณามาสอนวิชาประวัติศาสตร์สากลให้เป็นพิเศษ ประวัติศาสตร์ที่ท่านเลือกเอามาสอนโดยเฉพาะก็คือ การปฏิวัติใหญ่ของฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ. ๑๗๘๙ ท่านได้บรรยายเหตุการณ์ต่าง ๆ ของการปฏิวัติในครั้งนั้นให้นักเรียนได้เห็นภาพอย่างละเอียดแม่นยำ แม้กระทั่งภาพของคุกบาสตีลและเครื่องประหารกิลโลติน นักเรียนทุกคนยอมรับเหมือนกันหมดว่าชายชื่อครูใจในเรื่องที่ท่านนำมาบรรยายยิ่งนัก เพราะท่านมีศิลปในการบรรยายอย่างเลิศ จึงขอแสดงความระลึกถึงพระคุณอันยิ่งใหญ่ของท่านไว้ในที่นี้ด้วย ท่านอาจารย์ใหญ่ผู้มีชื่อเสียงในการสอนนักเรียนเป็นที่ปรากฏ นายทหารในกองทัพยกรุ่นก่อน ๆ รู้จักท่านดี ท่านได้ลาออกจากราชการภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เพียงเล็กน้อย ขณะนี้ก็ยังมีชีวิตอยู่ อายุของท่านจะครบ ๗ รอบในเดือนกรกฎาคมที่จะถึงนี้อยู่แล้ว

และก็ในปีนี้เอง (๒๔๖๙) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ได้เสด็จมาตรวจเยี่ยมการศึกษาของนักเรียนนายร้อยทุกชั้นในฐานะผู้บังคับการพิเศษ เมื่อได้ทอดพระเนตรเห็นการศึกษาของนักเรียนนายร้อยชั้น ๔ แล้ว ก็รับสั่งชมเชยว่า นักเรียนทุกคนมีวินัยในห้องเรียนดี ท่าทางองอาจผึ่งผาย แต่งกายสะอาดสะอ้าน ตอบคำถามของครูได้คล่องแคล่วชัดเจนและถูกต้อง เป็นที่พอพระราชหฤทัยมาก ยรรดาผู้บังคับบัญชาครูอาจารย์ตลอดจนนักเรียนต่างชายชื่องในพระมหากรุณาธิคุณไปตาม ๆ กัน

ย่างขึ้นปี พ.ศ. ๒๔๗๐ นักเรียนนายร้อยชั้น ๔ รุ่นนี้ก็ผ่านขึ้นไปเรียนชั้น ๕ มิตรเรียเสียหายไปบ้างบางคน ซึ่งก็เป็นธรรมดาของการสอบไล่ไม่ว่าที่

๑๐๐๓.๑/๓๖๒๖ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โรงเรียนไหน คงเหลือจำนวนที่ผ่านชั้นไปเรียนชั้นใหม่เพียง ๔๒ คน ตอนนี้เปลี่ยนการยังคับยัญชาใหม่ คือไปสังกัดกองร้อยที่ ๓ ซึ่งมี ร.อ. ขุนขรรเคชา (เลื่อง นิมิบุตร์) เป็นผู้ยังคับกอง (ท่านผู้นี้ได้เลื่อนเป็น ร.อ. หลวงขรรเคชะ ในปีต่อมา)

สมัยนั้น โรงเรียนนายร้อยทหารบกแบ่งออกเป็น ๔ กองร้อย นักเรียนชั้น ๑ และ ๒ สังกัดกองร้อยที่ ๑ ชั้น ๓ และ ๔ สังกัดกองร้อยที่ ๒ ชั้น ๕ และ ๖ สังกัดกองร้อยที่ ๓ ส่วนกองร้อยที่ ๔ นั้นเป็นกองนักเรียนนายคาย

สำหรับนักเรียนนายคายนั้น เข้ามารับราชการตามพระราชบัญญัติฯ ฝึกหัดและเรียนวิชาทหารอยู่เพียงปีเดียว เมื่อสอบไล่ได้เสร็จแล้วก็แยกย้ายกันไป ผู้ที่สอบมัธยม๘ได้ ทางราชการก็ปลดเป็นกองหนุนรับเบี้ยหวัด แต่ใครจะสมัครรับราชการตามหน่วยต่าง ๆ ต่อไปทางราชการก็ไม่ขัดข้อง ถ้ามีตำแหน่งและอัตราพอจะบรรจุได้ แต่ผู้ที่ไม่สำเร็จมัธยม ๘ จะต้องไปรับราชการต่อตามกรมกองต่าง ๆ อีกปีหนึ่งแล้วจึงปลดเป็นกองหนุนรับเบี้ยหวัด เมื่อถึงคราวปลด ผู้ใดจะสมัครรับราชการต่อไปอีก ทางราชการก็ไม่ขัดข้องในเมื่อมีตำแหน่งและอัตราจะบรรจุได้เช่นเดียวกัน

ตอนนี้นักเรียนนายร้อยชั้น ๕ เริ่มมีสภาพกระเตื้องขึ้นบ้าง คือเปลี่ยนสภาพจากลูกแถวซึ่งต้องถูกฝึกมาอย่างสะบักสะบอมถึง ๒ ปี มาเป็นผู้ยังคับหมู่ ซึ่งจะต้องฝึกผู้อื่นบ้าง ทางการได้จัดให้นักเรียนรุ่นนี้ทำหน้าที่เป็นครูฝึกนักเรียนนายคาย ซึ่งมีสภาพเป็นทหารใหม่ ความฮึกเหิมลำพองใจเริ่มมีขึ้นบ้างตามวิสัยของคนที่ได้เลื่อนฐานะ และในทำนองเดียวกันนี้ นักเรียนชั้น ๖ ซึ่งเคยทำหน้าที่เป็นผู้ยังคับหมู่และเป็นครูฝึกมาแล้วเมื่ออยู่ชั้น ๕ ก็ได้เลื่อนฐานะขึ้นไปทำหน้าที่เป็นผู้ยังคับหมวดทั้งการฝึกหัดและการสอน เพื่อเตรียมตัวที่จะออกไปทำหน้าที่เป็นผู้ยังคับหมวดจริง ๆ ตามกรมกองต่อไปในเมื่อเรียนสำเร็จแล้ว

เนื่องจากนักเรียนชั้น ๕ และชั้น ๖ จะต้องเรียนภาษาต่างประเทศประกอบกับวิชาทหารด้วย ทางการจึงกำหนดให้นักเรียนเลือกเรียนได้ภาษาหนึ่ง ว่าจะเรียนภาษาอังกฤษหรือฝรั่งเศสเมื่อเริ่มขึ้นชั้น ๕ คนไหนถนัดภาษาอะไร ก็มักจะ

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY
3961105209

เลือกเรียนภาษานั้นตามที่ชอบ บางคนถนัดทั้ง ๒ ภาษา และบางคนก็ตรงข้ามไม่ถนัดภาษาอะไรเลย เพียงแต่เรียนไปได้เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในที่สุดทางการก็คงแบ่งนักเรียนออกเป็น ๒ ตอน เรียกว่า 'ตอนฝรั่งเศส' และ 'ตอนอังกฤษ' คงมีนักเรียนตอนละ ๒๑ คนเท่าๆกัน ท่านจอมพลอยู่ตอนฝรั่งเศสเพราะชอบฝรั่งเศสมากกว่าอังกฤษ ครูผู้สอนภาษาฝรั่งเศสคือ อำมาตย์ตรี พระอำพนพิทยาสิทธิ์ (บรรดาศักดิ์ปี ๒๔๗๑) และครูผู้สอนภาษาอังกฤษก็คือ พ.ต. หลวงฉลาดสุนทรวาที (ยศปี ๒๔๗๑) นักเรียนรุ่นเก่าๆเคยเรียกท่านสั้นๆ ว่า 'ครูเอี้ยง' เพราะท่านชื่อ'เอี้ยง'นามสกุล'แผ่วิชา'

สำหรับวิชาทหารที่ต้องศึกษานั้นมีหลายวิชา เพราะเมื่อออกเป็นนายทหารแล้ว จะต้องมีความรู้กว้างขวางหลายเหล่า บรรดาครูอาจารย์ผู้พระมีคุณทั้งหลายเหล่านั้น เท่าที่ยังระลึกได้ก็คือ* พ.ต. หลวงประสิทธิ์ยุทธศิลป์ พ.ต. หลวงประเสริฐศัสตราวุธ พ.ต. หลวงชำนิยุทธสาร ร.อ. หลวงชำนาญยุทธศิลป์ ร.อ. หลวงชาตินักรบ ร.อ. หลวงสฤษฏ์ยุทธศิลป์ ร.อ. ขุนสวัสดิ์รณรงค์ ร.อ. พร้อม สุรคุปต์ ร.ท. ผ่อง นาคะนุช ร.ท. กลับ สาตะบุตรา และ ร.ท. แผ้ว คลายนสูตร์ (๒ ท่านสุดท้ายนี้สอนวิชากฎหมาย)

อาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาทหารใน พ.ศ. ๒๔๗๐ คือ พ.ท. พระสรายุทธสรสิทธิ์ (พจน์ พหลโยธิน) แต่ในปีต่อมาท่านได้รับพระราชทานเลื่อนยศเป็น พ.อ. (ในบรรดาศักดิ์และนามบรรดาศักดิ์เดิม)

และก็ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ นั่นเอง พล.ต. พระยาเสนีณรงค์ฤทธิ์ (ม.ล. เล็ก สนิทวงศ์) นเรทหารราย ก็ได้ย้ายมาเป็นเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก แทน พล.ต. พระยารามณรงค์ ซึ่งย้ายไปเป็นแม่ทัพกองทัพที่ ๒

เมื่อเริ่มขึ้นชั้น ๕ นักเรียนรุ่นนี้ได้เห็นนายทหารรุ่น ๗๐ (รุ่นที่เรียนชั้น ๖ ในปี ๒๔๖๙) ที่เพิ่งสำเร็จได้รับกระบี่ แต่งกายด้วยเครื่องแบบชุดใหม่ ติด

---

* ยศและบรรดาศักดิ์ตลอดจนตัวสะกดการันต์ทุกแห่งของบรรดาครูอาจารย์เหล่านี้ ยึดถือตามทำเนียบทหารบก พ.ศ. ๒๔๗๑ ซึ่งเป็นปีสุดท้ายที่นักเรียนรุ่นนี้เรียนวิชาทหาร เป็นหลักทุกประการ

อินทรอนุนักเรียนทำการนายร้อย (อินทรอนุนักเรียนนายร้อยนั่นเอง) เตรียมจะแยกออกไปรับราชการตามกรมกองต่าง ๆ ก็รู้สึกมีกำลังใจคึกคักขึ้น ทุกคนพากันปลอบใจตัวเองเพื่อมุ่งหน้าไปคว้าผลสำเร็จให้ได้ บางคนก็เผื่อแผ่ใจไปปลอบคนอื่น และบางคนก็ได้อาศัยคนอื่นช่วยปลอบให้ ท่านจอมพลเคยกล่าวปลอบเพื่อน ๆ ในวันหนึ่งระหว่างที่เดินแถวกลับจากฝึกอันแสนเหนื่อยว่า "กัดฟันเอาหน่อย พรรคพวก อีกยี่ครึ่งเท่านั้น..." ที่จริง ท่านก็คงปลอบตัวเองนั่นแหละ

แม้แต่ครูอาจารย์บางคนที่หวังดีต่อนักเรียนจริง ๆ ก็ยังช่วยกล่าวปลอบใจบ่อย ๆ เช่น "อ้าว! อย่าง่วงเสียซี อีก ๕—๖ เดือนก็จะเป็นนายทหารแล้ว..."

การศึกษาวิชาทหารไม่เหมือนกับวิชาคณิตศาสตร์ เช่นเลขคณิต เมื่อทำถูกทั้งวิธีและเลขลัพธ์ตรงเผง ก็มักจะได้คะแนนเต็ม แต่ถ้าผิดทั้งสองอย่างอาจได้คะแนนศูนย์ก็ได้ แต่วิชาทหารนั้น เช่นวิชายุทธวิธี ถึงแม้จะแก้ปัญหาได้ตรงเป้าหมาย ถูกกับคำตอบของครูเผง ก็หาได้แต้มเต็มไม่ อย่างมากที่สุดก็ไม่เกิน ๘.๕ (แต้มเต็ม ๙) ซึ่งน้อยคนนักที่จะได้ แต่เมื่อตอบผิดของ ครูก็ไม่เคยให้ศูนย์ เพราะต้องแล้วแต่เหตุผล ทุกคนมีเหตุผลสำหรับคำตอบของตนทั้งนั้น ความถูกความผิดถ้าจะตัดสินกันให้แน่ที่สุดก็ต้องเมื่อรบกันจริง ๆ หรือสงคราม

ด้วยเหตุนี้ แต้มของนักเรียนที่ได้จึงไม่สู้แตกต่างกันมากนัก มักจะใกล้เคียงกันเป็นส่วนใหญ่ เกือบกล่าวได้ว่าต่างกันตรงจุดทศนิยมเท่านั้น หาคนที่โดดเด่นเป็นเยี่ยมจริง ๆ ยาก

ท่านจอมพลเป็นคนที่เรียนอยู่ในเกณฑ์ดี สำหรับวิชาสามัญชอบประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ พงศาวดารและภาษาไทยมาก ทำแต้มในเวลาสอบได้สูง คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เป็นรองลงมา ภาษาอังกฤษไม่ค่อยชอบ แต่กลับไปชอบภาษาฝรั่งเศสมากกว่า

อนุสรณ์

ส่วนวิชาทหารนั้น ถึงจะมีวิชาใดที่ไม่ชอบก็จะทำเฉยเมยไม่ได้ เพราะจะต้องถือเอาเป็นอาชีพ ไม่มีวิชาไหนที่โดดเด่นออกไปเป็นพิเศษ คงอยู่ในเกณฑ์ดีไล่เลี่ยกันเกือบทุกวิชา

เรื่องการฝึกและสอนทหาร ท่านจอมพลเอาใจใส่อย่างจริงจังไม่เหลาะแหละ ไม่หลีกเลี่ยง เพราะถือว่าการฝึกและสอนเป็นอาชีพหลักของทหาร สมัยก่อนทุ่งพญาไทเป็นทุ่งโล่งจริงๆ ไม่มีอาคารบ้านเรือนแม้สักหลังเดียว เมื่อฝนตกหนักพื้นทุ่งนาก็เฉอะแฉะ นักเรียนนายร้อยมักจะไปฝึกเข้าสนามยุทธที่นั่น ขาไปก็ไม่เดินไปเปล่า ต้องฝึกจัดรูปขบวนเดิน ขบวนรุกไปด้วย ต้องวิ่งผ่านเขตกระสุนปืนใหญ่ไปเกือบตลอดทาง จนกว่าจะเข้าเขตจัดขบวนรบ ฝึกเสร็จก็ต้องเดินกลับ เป็นดังนี้ทุกครั้ง

และก็ที่ทุ่งพญาไทนี่เองที่ครั้งหนึ่งคราวตรวจสอบเหมือนกัน ท่านจอมพลได้รับคำชมเชยร่วมกับนักเรียนยางคนว่า ปฏิบัติหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาได้ดี ทั้งการสั่งการและการอำนวยการ

บ่อยครั้งเหมือนกันที่นักเรียนนายร้อยรุ่นนี้ไปฝึกเข้าสนามยุทธที่ท้องสนามหลวงแทนทุ่งพญาไทเพื่อเปลี่ยนภูมิประเทศเสียบ้าง เริ่มต้นแถวบริเวณอนุสาวรีย์ทหารอาสา เข้าตีข้าศึกสมมุติที่ยึดอยู่บริเวณแนวกำแพงพระบรมมหาราชวัง ไม่มีใครนึกฝันว่า การฝึกในครั้งก่อนโน้นจะกลายมาเป็นเหตุการณ์จริงๆ ขึ้นภายหลัง ท่านจอมพลนำกำลังเข้าตีพวกก่อการร้ายซึ่งตั้งกองบัญชาการอยู่ในวังหลวงเมื่อ ๑๕ ปีที่แล้วมานี้จริงๆ เหมือนกัน

การฝึกยิงปืนด้วยกระสุนจริงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งสำหรับทหาร ไม่ว่าจะเป็นกองทัพของชาติใดในยุคใด ทหารคนใดที่ยังไม่เคยยิงปืนด้วยกระสุนจริงยังไม่นับว่าเป็นทหารโดยสมบูรณ์ นักเรียนนายร้อยรุ่นนี้ก็เหมือนกัน ต้องไปฝึกยิงเข้าด้วยกระสุนจริงให้ครบทุกท่าและทุกระยะตามที่กำหนดไว้ การยิงก็จะต้องพยายามยิงให้ได้ผลตามข้อบังคับ เพื่อว่าเมื่อออกไปฝึกและสอนทหารในเรื่องนี้จะได้ไม่ชื่อว่า 'ดีแต่พูด' สนามยิงปืนก็อยู่ที่สนามเป้า (ที่ตั้งกองพลทหารม้าในปัจจุบัน) นั่นเอง

นักเรียนจะต้องตื่นแต่ ๔.๐๐ น. รับประทานอาหารเช้า (มิด) ๔.๓๐ น. และพร้อมที่จะออกเดินได้เมื่อ ๕.๐๐ น. เพราะจะต้องไปให้ถึงสนามเข้าไม่เกิน ๖.๓๐ น. สมัยนั้นถนนหนทางยังไม่พลุกพล่านอะไรนัก เดินตอนเช้ามืดสะดวกและได้อากาศบริสุทธิ์ ถึงแล้วก็จะกางเต็นท์ตรงบริเวณที่จะทำการยิง แล้วแต่จะยิงระยะใด เจ้าหน้าที่ก็จะนำยรรคาเข้าและสิ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับเข้าที่มีอยู่ที่ศาลาพัน(อยู่ตรงทางเข้าสนามเข้าห่างจากแนวมูลดินเข้า ๑๐๐๐เมตร)ไปยังหลุมเข้า กว่าจะดำเนินการเรื่องต่าง ๆ เสร็จก็ชั่วโมงกว่า อย่างช้าไม่เกิน ๘.๐๐ น. ก็เริ่มยิงได้ เย็นธรรมดาที่จะต้องมีการพนันขันต่อกันขึ้นบ้างพอหอมปากหอมคอในระหว่างผู้ยิง เย็นการช่วยให้ต้องเพิ่มความประณีตขึ้นอีกไม่น้อย ทั้งเย็นการสนุก ผ่อนคลายความเครียดในยามร้อนระอุได้อย่างดี ตอนกลางวันก็หยุดพัก รับประทานอาหารที่ทางโรงเรียนจัดไป กว่าจะยิงเสร็จก็บ่าย ๑๔.๐๐–๑๕.๐๐ น. ท่านจอมพลจะหัวเราะดังลั่นเมื่อเย็นผู้มีชัย แต่บางครั้งก็บ่ายจอมเหมือนกัน

สำหรับการสอนทหาร ตามธรรมดานักเรียนนายร้อยชั้นสูงสุดจะได้รับการฝึกให้ทำหน้าที่สอนทหาร (หน้าที่ของผู้บังคับหมวด) ตามสมุดคู่มือว่าด้วยการสอนทหาร พ.ศ. ๒๔๖๖ โดยใช้นักเรียนในชั้นนั้นเอง ผลัดกันเย็นทหารและเย็นผู้สอน มีผู้บังคับหมวดหรือผู้บังคับกองร้อยคอยกำกับดูแลติชมและแนะนำ ท่านผู้บังคับกองร้อยผู้นั้น (ร.อ. หลวงชรเดชะ) เย็นนักสอนทหารแนวหน้าของกองทัพบกจัดเจนในเรื่องการสอนยิ่งนัก มีวาทศิลป์เย็นเลิศ ได้มากำกับดูแลพร้อมทั้งติชมด้วยตนเองบ่อย ๆ บางครั้งออกปากชมว่าท่านจอมพลสามารถสอนได้เย็นที่พอใจยิ่ง ปกติท่านผู้บังคับกองผู้นี้มีลักษณะนิสัยใจคอเย็นนักเลงพอใช้ คืนไหนสังเกตเห็นท่านเคี้ยวหมากหยับๆ เข้ามาในห้อง คืนนั้นพวกนักเรียนก็เบาใจ เพราะท่านมักจะอารมณ์ดี แต่ถ้าคืนไหนปากว่างละก็จะต้องระวังตัวลีบที่เดียว ยิ่งออกไปสอนผิด ๆ ถูก ๆ หรือติดอีก

อักด้วยแล้วจะต้องโดน 'แหว' เอาทันที ท่านจอมพล ติดอ่างเล็กน้อย แต่เมื่อถึงคราวสอนสามารถระงับได้ อ่างหายไป

ด้วยความเอาใจใส่ของท่านเช่นนี้ นักเรียนจึงสอนทหารกันได้เก่ง ถึงคราวสอบก็ได้รับคำชมเชยจากผู้บังคับบัญชาชั้นสูงซึ่งมาเป็นประธาน เป็นที่พึงพอใจของท่านผู้บังคับกองมาก

แม้เมื่อสอบไล่เสร็จแล้วใกล้จะเป็นนายทหาร ท่านผู้บังคับกองก็ยังอุตส่าห์สละเวลามาแนะนำ อบรม สั่งสอนในเรื่องต่างๆ ร้อยแปดที่นายทหารจะพึงปฏิบัติและพึงละเว้นเมื่อไปรับราชการอยู่ตามกรมกอง ท่านกรุณามาอบรมอยู่หลายวันติดๆ กันจนแทบจะเรียกได้ว่า 'สิ้นไส้สิ้นพุง' ท่านทำตัวประหนึ่งว่าเป็นทั้งผู้ปกครอง เป็นครู เป็นพี่และแม้ที่สุดเป็นพ่อ นักเรียนรุ่นนั้นจึงรักใคร่นับถือท่านอย่างลึกซึ้งจริงใจ รู้สึกเป็นหนี้บุญคุณของท่านอยู่มาก และเมื่อออกไปรับราชการแล้ว ก็ได้รับคำยกย่องเป็นที่ไว้ใจเชื่อใจของผู้บังคับบัญชาตามกรมกองนั้นๆ อยู่เสมอ

ปกติ ท่านจอมพลเป็นคนมีอารมณ์สนุก สรวลเสเฮฮา ชอบกระเซ้าเย้าแหย่และชิ้เล่นชิ้ล้อ เวลาพูดคุยอะไรถูกอกถูกใจขึ้นมาก็หัวเราะเสียงดังลั่น บางครั้งนั่งอยู่ที่เตียงของท่าน แต่ตะโกนโหวกเหวกไปคุยหรือล้อเพื่อนสนิทที่เตียงอื่นซึ่งอยู่ห่างไกลกันหลายเตียงคั่น ได้ยินกันเกือบทั่วโรงที่อยู่ เป็นคนที่ชอบยั่วและหยอกเอินเพื่อนฝูงอยู่เนืองๆ วันไหนไม่ได้ยั่วไม่ได้แหย่เพื่อนๆ เสีย วันนั้นรู้สึกว่าขาดอะไรๆ ที่ควรพูดควรทำไปบ้าง แต่เพื่อนทุกคนย่อมรู้ดีว่าไม่มีเจตนาจริงจังอะไร นอกจากเพื่อความสนุกและขบขัน บางครั้งกลับมาจากฝึกกำลังเหนื่อย ยังมิทันจะเอาปืนเก็บเข้าราว ท่านก็เริ่มแหย่เย้าและพูดตลกโปกฮาเสียแล้ว ความสนุกย่อมทำให้ยรรเทาความเหนื่อย เหมือนน้ำช่วยบรรเทาความหิวกระหาย ทั้งๆ ที่เป็นคนมีอารมณ์สนุก แต่บางคราวอารมณ์ร้อนแรงตามวิสัยของคนหนุ่มจะพลุ่งขึ้นเมื่อถูกขัดขวาง และทั้งๆ ที่ปกติท่านคิดอ่างอยู่บ้างประปราย แต่เมื่อถึงคราวโต้แย้งหรือถกเถียง กลับพูดได้คล่องแคล่ว อาศัยที่เป็นคนมีวาทศิลป์ดี จึงมักจะพาตัวให้รอดพ้นจากความเสียเปรียบได้บ่อยๆ

จอมพล. ป. ๒๕๓๖

ท่านจอมพลมิใช่คนเสงี่ยมหงิม เก็บเนื้อเก็บตัว หรือเป็นบุคคลประเภทที่เรียกว่า 'เรียบร้อยยังกะผ้าพับไว้' กับคนอื่น ๆ ท่านเป็นคนสุภาพ อ่อนน้อม วาจาอ่อนหวาน แต่กับเพื่อนฝูงที่สนิทชิดชอยแล้วเป็นอีกอย่างหนึ่ง ความสุภาพอ่อนน้อมหายไป มิค่อยสงวนปากสงวนคำ มักจะถึงขีด 'มึงวาพาโวย' เป็นการแสดงออกซึ่งความสนิทสนมและความเป็นกันเองอย่างยิ่ง ลักษณะอันตรงข้ามที่มีอยู่ในตัวเองนี้เป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องเข้าใจให้ดี

ความอดอาจ ห้าวหาญ กล้าได้กล้าเสีย รักและช่วยเพื่อน เสียสละ ไม่มีใจแคบเห็นแก่ตัว มีสัตย์จริง รู้จักตอบแทนบุญคุณและรู้จักให้อภัย เหล่านี้รวมกันเป็นเสน่ห์ ช่วยส่งเสริมบุคลิกลักษณะให้เป็นคนที่น่านิยมคบหา ความมี 'ใจนักเลง' ทำให้มีมิตรสหายมาก และใคร ๆ เกลียดไม่ลง บางครั้ง ค่ำวันอาทิตย์เมื่อกลับเข้าโรงเรียนก็จะแวะนางเลิ้งซื้อขนมหรือบางทีก็ก๋วยเตี๋ยว นิด ๆ หน่อย ๆ ติดมือมาฝากเพื่อนฝูงที่โรงเรียน (พวกที่มีบ้านอยู่หัวเมือง วันเสาร์–อาทิตย์กลับไม่ได้ จึงต้องพักอยู่ในโรงเรียน เรียกว่าพวกอยู่โรง) เมื่อรับตรวจตอน ๒ ทุ่มแล้วก็มีเวลาว่างร่วมชั่วโมงกว่าจะถึงเวลาสวดมนต์ ตอนนี้ท่านจะขยายเรื่องแปลก ๆ ขัน ๆ ที่ไปพบมาในระหว่างวันหยุดให้พวกเพื่อนสนิท ๆ ฟังเป็นที่เอิกเกริกเฮฮา

ระหว่างที่เป็นนักเรียนนายร้อย ไม่เคยปรากฏว่าท่านจอมพลเจ็บป่วยขนาดหนักถึงกับต้องนอนที่กองเสนารักษ์ของโรงเรียน เรื่องแผลเหื่อดก็ย่อมมีบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือไม่ก็ช้ำบวมเนื่องจากการเล่นกีฬา นับว่าเป็นผู้รู้จักรักษาอนามัยดีผู้หนึ่ง

นักเรียนนายร้อยรุ่นนั้นต่างมีความชอบและความถนัดจัดเจนกันไปคนละอย่างต่าง ๆ กัน หากจะแยกเป็นประเภทหรือกลุ่มแล้ว ก็จะได้หลายประเภทหรือหลายกลุ่ม เช่น นักกีฬา นักดนตรี นักประพันธ์ นักวาดเขียน นักมวย นักตำราหรือหนอนหนังสือ เป็นต้น บางคนก็เป็นหลายอย่าง บางคนก็ไม่เป็นอะไรสักอย่าง จัดเข้าอยู่ในประเภทหรือกลุ่ม 'นักฉุยฉาย' กลุ่มนักกีฬานับว่าเป็นกลุ่มใหญ่มีมากกว่าเพื่อนเพราะรวมเอานักยิมแนสติก นักฟุตบอลและนักตะกร้อไว้ด้วยกัน กลุ่มที่น้อย

ที่สุด คือกลุ่มนักมวย เพราะมีเพียง ๒ คนเท่านั้น เมื่อหาคนอื่นเป็นคู่ซ้อมไม่ได้ จึงต้องซ้อมกันเอง

เรื่องกีฬาและพลศึกษานั้น ท่านจอมพลสนใจแต่พอควร ฝึกเท่าที่ทางโรงเรียนกำหนดให้ฝึก เช่น พื้นคาย มวย ยิวยิตสู ยิมหยุ่น ราวเดี่ยว ราวคู่ ดัดตน ประกอบเครื่องมือ เป็นต้น ทั้งนี้ ก็เป็นการฝึกในตอนเช้าในความดูแลแนะนำของครูเท่านั้น เวลาอื่นเช่นตอนเย็นเมื่อเลิกฝึกหัดแล้วก็มักจะวิ่งลงไปอาบน้ำที่สระซึ่งอยู่ติดกับโรงฝึกพลศึกษาเพียงมีถนนสายเดียวคั่น บางคนก่อนจะไปอาบน้ำ อดไม่ได้ที่จะแวะเข้าไปกระโดดโลดเต้นในโรงฝึกพลศึกษาเสียก่อน หกคะเมนตีลังกาบ้าง ขึ้นข้อและวิดน้ำที่ราวคู่บ้าง เล่นห่วงห้อยโหนโยนตัว ตีหน้า ตีหลัง ขว้างตัวไปตามเรื่อง เมื่อได้ยืดเส้นยืดสายพอควรแล้ว จึงไปอาบน้ำ บางครั้งก็จะสวนทางกับท่านจอมพลซึ่งอาบน้ำเสร็จพอดี

เย็นวันไหนที่มีเวลาว่างมาก พวกนักฟุตบอลก็จะพากันลงสนาม สมัยนั้นสนามหน้าโรงเรียนแบ่งเป็น ๒ สนาม มีถนนสายกลางจากประตูหน้าผ่านตรงเข้าสู่ตัวตึกกองยุวชาการ ริมถนนปลูกรั้วมะขามเทศเตี้ย ๆ สนามจึงไม่กว้างใหญ่ นาน ๆ ครั้งท่านจอมพลก็นึกชลังกระโดดลงสนามด้วย แต่ชอบเล่นเป็นกองหลัง ท่านบอกว่า "ให้ฝ่ายโน้นเขาพาลูกมาให้เราเตะดีกว่าเราจะพาลูกไปให้เขาเตะ" ความจริงพวกที่เล่นด้วยกันรู้ดีว่า ท่านจอมพลเลี้ยงลูกงุ่มง่าม เวลาจะยิงประตูก็คอยแต่จะ 'ตั้งย้อม' ให้ถนัดเสียเรื่อยไป ไม่ทันกิน ดังนั้น ใครที่เล่นเป็นกองหน้าคนละฝ่ายกับท่านจึงต้องหาทางหลบหลีกให้ดี ไม่พยายามไปปะทะเข้ากับท่านเป็นอันขาด

ส่วนตะกร้อนั้น ท่านจอมพลไม่เล่นเลย เพราะเล่นไม่เป็น บางวันนึกสนุกเข้าร่วมวงด้วย เตะได้ที่เดียวลูกออกนอกวงไปเลย

เมื่อเลิกการฝึกฝนตนเองหรือการฝึกอบรมสอนทหารแล้ว กว่าจะถึงเวลาสวดมนต์ก็จะมีเวลาว่างได้พักผ่อนระยะหนึ่ง ตอนนี้เองพวกชอบคิดสิ่งเข้าก็จะตั้งวงขึ้นเล่นกันบนเตียงนอนนั่นเอง เพราะเตียงนอนตั้งเรียงใกล้ ๆ กันเป็นแถวยาวไปตาม

ความยาวของโรงที่อยู่ เครื่องดนตรีก็เป็นของแต่ละคน ต่างขวักไขว่หามาเอง ไม่ว่าจะเป็นซออู้ ซอด้วง ขลุ่ย ไวโอลิน ฉิ่ง หรือโทนรำมะนา พวกนั้นตั้งวงอยู่ใกล้ ๆ เตียงของท่านจอมพล จึงเป็นการชวนอยู่ในทีให้ท่านร่วมด้วยทั้ง ๆ ที่ท่านเล่นอะไรไม่ถนัดคีดก็ไม่ชอบ สีก็ไม่เล่น ตีก็ไม่เอา เป่าก็ไม่ไหว คงได้แต่เสมอนอก บางคืนนึกครึ้มขึ้นมาพลอยร้องเพลงคลอไปกับเขาด้วยบางเพลงเท่าที่จำได้ แต่เสียงของท่านค่อนข้างแหยและห้าวเหมือนคนเป็นหวัดลงคอ จึงหาความไพเราะได้ยาก ดังนั้น ไม่ช้าท่านก็เงื่อไปเองโดยไม่ต้องมีใครขอให้หยุดร้อง

เมื่อเรียนอยู่ชั้น ๓ พวกที่มีหัวในทางซอยิดๆ เขียนๆ หรือจะเรียกให้โก้ก็ว่า 'นักประพันธ์' จับกลุ่มกันออกหนังสือรายสะดวกในห้อง เล่มบาง ๆ พวกนักวาดเขียนก็จะช่วยเขียนหัวเรื่องและภาพให้ ผู้ที่มีลายมือสวยหน่อยก็อาสาเรียงพิมพ์ (เขียน) ให้ เป็นการแข่งกับนิตยสารรายเดือนชื่อดัง 'เสนาศึกษาและแผ่วิทยาศาสตร' ของโรงเรียน ท่านจอมพลชอบภาษาไทยอยู่แล้ว ท่องกลอนหกตอนที่ไพเราะมาก ๆ ในเรื่อง 'กนกนคร' ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้น ๓ นั้นได้คล่องหลายตอน ตอนที่ติดปากและชอบมากเห็นจะเป็นตอน 'หญิงไม่อยากมีสามี หาในโลกนี้หาไหน ฯลฯ' พลอยนึกสนุกไปกับเพื่อน ๆ ด้วยเหมือนกัน แต่หนังสือออกมาได้ไม่เกินสองเล่มก็ขาดใจ

ส่วนพวก 'หนอนหนังสือ' นั้น ก็เที่ยวกัดและไชหนังสือเรื่อยไป ถ้าไม่ในที่เงียบ ๆ ก็มักในห้องสมุด พอสอบภาคหรือสอบไล่สิ้นปีก็ไม่เป็นห่วงกังวลว่าจะสอบตก

แต่ไม่เลือกว่าจะเป็นบุคคลประเภทหรือกลุ่มไหน ทุกคนก็สามารถจะอยู่ร่วมกันได้ด้วยเลือดรักสามัคคี หัวอกอันเดียวกัน ยามสุขสุขด้วยกัน ยามทุกข์ทุกข์ด้วยกัน และทุกคนก็มุ่งหน้าไปสู่จุดหมายเดียวกัน นั่นคือ เรียนให้สำเร็จ และออกเป็นนายทหาร

ส่วนเรื่องของอนาคตนั้น ใครเล่าจะยอกล่วงหน้าได้?

อนุสรณ์

ท่านจอมพลเย็นคนขี้โอ่พอใช้ รักสวยรักงามมากทีเดียว เสื้อผ้าสะอาดสะอ้าน แต่งเนื้อแต่งตัวประณีตบรรจง แม้กระทั่งผ้าพันแข้งเมื่อเวลาลงฝึกหัดก็พันได้เรียบสวย ไม่เทอะทะเหมือนยางคน

แต่ทั้ง ๆ ที่ชอบโก้หรูรักสวยรักงาม ท่านจอมพลก็มีนิสัยประหยัดอยู่ในตัวด้วยจะเห็นได้ว่า กางเกงผ้าขาวขายาวที่เรียกว่ากางเกงจีน สำหรับแต่งลำลองในตอนเย็นและกลางคืนนั้น เพื่อน ๆ มักสวมกันตัวละวันก็ยับยู่ยี่หมดแล้ว แต่ท่านจอมพลสามารถใช้กางเกงตัวเดียวได้ตั้ง ๒—๓ วัน เพราะตอนจะเข้านอนก็นุ่งกางเกงนอนพิเศษ ส่วนกางเกงจีนนั้นคงพับรีดให้เรียบด้วยมือแล้วอัดไว้ใต้ที่นอน รุ่งขึ้นก็ใช้ได้อีก ท่านเคยพูดกับเพื่อน ๆ ว่า กางเกงนั้นนุ่งประเดี๋ยวเดียวยังไม่ถึงกับสกปรก เย็นแต่ยับเท่านั้น ถ้าส่งซักบ่อย ๆ ก็จะขาดเร็ว เพราะหน่วยซักฟอกของโรงเรียนในขณะนั้นใช้จีนไหหลำเป็นผู้ซัก (จีนไหหลำเดินโต๊ะด้วย) ซักกันอย่างไม่ปรานีปราศรัย แทนที่จะขยี้ก็ใช้แปรงและฟาดแรง ๆ เพื่อมุ่งให้ขาวสะอาดเย็นใหญ่ เสื้อผ้าก็ทนไม่ไหว ซักได้ไม่นานเท่าไรนักก็ขาด สมัยนั้นยังไม่มีผงซักฟอกเช่นสมัยนี้

เรื่องการแต่งตัวดูจะเป็นเรื่องสำคัญสำหรับท่านจอมพลไม่น้อย ตอนเย็นเมื่ออาบน้ำชื่นมาแล้วท่านจะประแป้งเสียเต็มหน้า ขาวเหมือนวอกคล้ายกับตัวตลกลิเกหรือตัวเสนา แล้วก็จะลงมือหวีผม ท่านจอมพลมีผมดกและดำ ชอบเอาไว้ค่อนข้างยาวและชลิบเล็มบ่อย ๆ ใช้คอสเมติกถูแล้วถูเล่าหลายครั้ง แล้วก็หวี และหวีอยู่นั่นแล้ว ราวกับจะทึ้งผมให้หลุดจากหนังศีรษะ จนกระทั่งเห็นว่าไม่มีสักเส้นเดียวจะกระเด็นออกมา จึงหยุด แล้วก็ลูบแป้งที่หน้าผัดเสียนวลทีเดียว เพื่อน ๆ ยอมยกให้ว่าเป็นผู้มีผม 'แปล้' กว่าเพื่อน ยิ่งกว่านั้นก่อนจะเข้านอนต้องใช้ผ้าเช็ดหน้าชุบวดปมทั้ง ๔ มุมแล้วคลุมศีรษะไว้ เมื่อตื่นตอนเช้าผมจึงเรียบแปล้ไม่ยุ่งเหยิง ท่านจอมพลใช้เวลาแต่งตัวนานมากเช่นนี้เอง พอเลิกฝึกจึงรีบอาบน้ำและรีบขึ้นโรงโดยไม่ยอมเสียเวลาแวะยืดเส้นยืดสายที่โรงฝึกพลศึกษาเหมือนพวกนักกีฬาเลย

คืนวันศุกร์เมื่อเลิกอบรมแล้ว นักเรียนทุกคนจะเตรียมจัดแจงเรื่องเครื่องแต่งกายสำหรับแต่งกลับบ้านในบ่ายวันเสาร์ ขัดหัวเข็มขัด ลูกกระดุม ฯลฯ ให้สุกใส แม้กระทั่งรองเท้าก็ลงยาขัดให้เย็นเงางาม ท่านจอมพลขัดรองเท้าเสียมันปลาบ บางครั้งก็ถามเพื่อนใกล้ ๆ เย็นเชิงโอ่ว่า "เย็นไง?" เมื่อเพื่อนบางคนรู้ทีแกล้งตอบไปว่า "ยัง ยังไม่มันพอ" ท่านก็ผิดหวังเล็กน้อยไม่พูดอะไร แล้วก็จะขัดต่อไปเพื่อให้มันยิ่งขึ้น

ในตอนบ่ายวันเสาร์ก่อนกลับบ้านจะต้องมีการรับตรวจอาวุธ ท่านก็ทำความสะอาดเสียจนหาที่ติไม่ได้ ลำกล้องใสแจ๋ว ลูกเลื่อนและรังเพลิงเกลี้ยงเกลา เพราะเมื่อผู้บังคับบัญชายอมลงทุนใช้ผ้าเช็ดหน้าสีขาวสอดเข้าไปเช็ดในรังเพลิง และเมื่อปรากฏว่ามีเศษผงสีดำหรือคราบน้ำมันติดมากับผ้าเช็ดหน้า เสาร์นั้นเข้าของยืนก็อาจต้องอยู่เฝ้าโรงได้ และถ้าย่อย ๆ เข้าก็จะถูกบังคับให้เข้าไปจำศีลอยู่ในอาศรมหมายเลข ๑๘ *

เรื่องการจัดของในตู้เพื่อรับตรวจก็เหมือนกัน ท่านจอมพลมักจะได้รับคำชมเชยว่า จัดได้เป็นระเบียบเรียบร้อยดี ไม่ยุ่งเหยิง แลดูงามตา เสื้อกางเกงพับได้เรียบร้อย ผ้าปูที่นอนขึงตึงเรียบ สะอาด เก็บมุ้งไม่หย่อนยาน ขี้ผงใต้เตียงตรงที่วางรองเท้าไม่มี แม้กระทั่งเครื่องสนามยนหิ้งหัวนอน ก็ไม่มีฝุ่นจับ

ความเป็นระเบียบเรียบร้อยรักความสะอาดเหล่านี้เองติดมาเป็นนิสัยอันดี ดังนั้นบ้านเมืองในยุคนี้จึงพลอยสะอาดเรียบร้อยไปด้วย

ท่านจอมพลมีรูปร่างลักษณะได้สัดส่วน ผึ่งผาย ไม่ผอมและไม่อ้วน แต่กระเดียดไปข้างสูงเล็กน้อย วัยหนุ่มเช่นวัยที่ต้องการความคล่องแคล่วกระปรี้กระเปร่า กระฉับกระเฉง และออกแรงเคลื่อนไหวไปมาอยู่เสมอ ทั้งการฝึกหรือก็หนัก

---

* ห้องขัง

รุนแรงพอดู จึงทำให้นักเรียนส่วนมากเป็นคน 'แกร่ง' และบางคนก็ 'เกร็ง' เสียจนเรียกได้ว่าผอม

ท่านจอมพลรับประทานอาหารแต่ละมื้อไม่มากนัก เย็นวันไหนที่ไปผึกซ้อมกลับมาค่ำ นักเรียนทุกคนก็จะตรงไปโรงเลี้ยงอาหารเลยทีเดียว ยังไม่ได้ถอดเครื่องแบบ ยังไม่ได้อาบน้ำ วันนั้นหลายคนจะรับประทานอาหารได้อย่างเอร็ดอร่อย เพราะความหิวเนื่องจากถูกม้าเขย่าเสียจนกระเพาะว่าง แต่ก็อีกหลายคนที่เป็นไปอย่างตรงข้าม หลังอาหารเย็นเพื่อนบางคนมักจะไถลไปหาน้ำชากาแฟเพิ่มเติมที่ร้านค้าของสโมสรนายทหาร แต่ท่านจอมพลไม่ค่อยแตะต้องนอกจากนาน ๆ จะเสียเพื่อนไม่ได้สักครั้งหนึ่ง ส่วนบุหรี่นั้นไม่สูบเลย

สมัยนั้นยังไม่มีถนนประชาธิปไตย บ้านพักนายทหารด้านหลังโรงเรียนมีอาณาบริเวณติดต่อกับเขตของโรงเรียนเลยทีเดียว ยังไม่มีถนนวิสุทธิกษัตริย์ เพราะแถวนั้นเป็นหมู่บ้าน จะมีก็เพียงตรอกเรียกว่า 'ตรอกบ้านหล่อ' ถนนราชดำเนินนอกตอนกลางคืนไม่สู้มีรถยนต์แล่นพลุกพล่านนัก ยิ่งเลยสองยามไปแล้วเกือบจะหารถแล่นไม่ได้เลย นักเรียนที่เข้าเวรตอนดึกจึงไม่มีเสียงอะไรจะเป็นเพื่อน นอกจากความเงียบและเสียงร้องของสัตว์เล็ก ๆ บางชนิด ในตอนดึกสงัดจึงชวนให้หลับเวรกันนัก เพราะความเหนื่อยเปลี้ยเพลียแรงในวันนั้น แต่ไม่มีใครกล้าหลับนอกจากจะเผลอไปด้วยว่านายทหารเวรที่ชอบย่องยามดึก มักจะฉวยโอกาสนี้มาตรวจตราเสมอ พบใครหลับเวร คนนั้นก็ฝันร้ายไปหลายวัน ท่านจอมพลมักจะใช้การท่องหนังสือเป็นเพื่อนช่วยไม่ให้เกิดฝันร้าย ความขยันปรากฏตัวให้เห็นเด่นชัดในยามดึกสงัดนี้เอง

บางคืนแม้จะต้องถ่างตาอยู่ในตอนดึก แต่ท่านจอมพลเป็นคนมีลักษณะหูไว และยังคัยใจตนเองได้ดียิ่ง สามารถตื่นและลงจากเตียงได้รวดเร็วมาก นับแต่เสียงแตรปลุกเริ่มเป่าได้เพียง ๔–๕ วินาที ต่างกว่าอีกหลายคนซึ่งขอสบายต่อไปอีกแม้จะไม่ได้นานนักเพียงสักอึดใจก็เอาดี

ยิ่งในฤดูที่มีอากาศหนาวจัดด้วยแล้ว ใครๆ ก็อยากซุกตัวอยู่ภายใต้ผ้าห่มอันอบอุ่นด้วยกันทั้งนั้น เสียงแตรปลุกที่ลอยฝ่าความหนาวเย็นตรงตามเวลาวิ่งวอน

แกมเร่งเร้าให้ทุกคนรีบตื่นลุกขึ้นเพื่อปฏิบัติหน้าที่และภารกิจอย่างขมีขมัน แม้จะโหยหวนชวนฟัง แต่ก็กลายเป็นเสียงยาดหูทรมานใจ ทำลายความสุขสำราญเสียสิ้น

ช่วงระยะเวลาตั้งแต่เสียงแตรปลุกจนถึงแตรประชุมมีอยู่จำกัด คนไหนมัวเห็นแก่นอนเกินไป คนนั้นจะต้องใช้หยาดน้ำค้างยอดหญ้าต่างน้ำล้างหน้าทุกคราวไป

แต่ทุกคนก็ระลึกได้ถึงถ้อยคำพร่ำสอนของท่านผู้ยังคับกอง ร.อ. หลวงชรเดชะ ซึ่งหมั่นพูดกรอกหูด้วยเจตนาดีในฐานะที่มีความเจนจัดต่อชีวิตทหารมามาก ทุกคนไม่มีวันจะลืมถ้อยคำอันมีคุณค่านั้น ๆ เสียได้เป็นอันขาด ตอนหนึ่งท่านสอนว่าดังนี้

"ชีวิตทหารเป็นชีวิตที่ต้องเสียสละอยู่ทุกโอกาส ใครที่ไม่มีเลือดเสียสละโดยแท้จริง ไม่ควรเป็นทหาร...อย่าเห็นแก่กิน อย่าเห็นแก่นอน รวมความว่าอย่าเห็นแก่ความสบายทั้งปวง การเห็นแก่กิน เห็นแก่นอน เพียงสองอย่างเท่านี้ได้ทำลายความก้าวหน้าในชีวิตของคนเรามาเสียมากต่อมาก... ชีวิตนักเรียนนายร้อยจะเปรียบกับชีวิตนายทหารตามกรมกองอย่างแท้จริงยังไม่ได้ นายทหารที่ดีจะต้องตื่นก่อนและนอนหลังทหาร ต้องมาถึงสนามฝึกก่อนทหารจะลงฝึก ต้องตรวจเมื่อทหารตื่นนอน เพราะทหารบางคนอาจใช้มือถูฟันอย่างลวก ๆ แทนที่จะใช้แปรงและยาสีฟัน ต้องตรวจยอดทหารที่ลงฝึกว่าจำหน่ายไปไหนบ้าง ถ้าป่วยก็จะต้องรู้ว่าใครป่วยเป็นอะไร จริงหรือไม่ รักษาแล้วหรืออย่างไร เสนารักษ์เอาใจใส่เพียงไร เวลาทหารเข้านอนแล้วก็ต้องมาตรวจว่าทหารนอนกันอย่างไร มีผ้าคลุมอกหรือไม่ คนไหนนอนดิ้นเอาเท้าโผล่ออกมานอกมุ้งให้ยุงกินเลือด เวลากินก็ต้องไปตรวจที่โรงเลี้ยงว่ากินอาหารอย่างไร สูทกรรมทำมาพอกันหรือไม่ แกงมีแต่น้ำมีแต่ผักและมีแต่กระดูก เนื้อหาไม่พบหรืออย่างไร ไปไหนหมด แกง 'ไก่ต้มข่า' หรือว่า 'ข่าต้มไก่' กันแน่ รวมความว่าต้องดูแลความเป็นอยู่ทุกข์สุขของทหารทั้งสิ้น... การฝึกสอนก็เหมือนกัน ต้องเอาใจใส่ด้วยตนเองให้มากอย่าปล่อยให้นายสิบต้มยำไปตาม

เรื่อง แล้วตัวเองเอาแต่ความสบาย ทหารเหล่านั้นคือพลเมืองของชาติ ต้องให้ความรู้แก่เขาอย่างเต็มที่ อย่าเอาไปใช้ให้ทำประโยชน์ส่วนตัวนอกเหนือไปจากที่ทางราชการกำหนด ต้องอบรมบ่มนิสัยให้เขาเป็นพลเมืองดีเมื่อปลดกองหนุนไปแล้ว และกลับมารับใช้ชาติได้อย่างดีเมื่อถึงคราวจำเป็น... นายทหารจะต้องทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่นายสิบและพลทหารทั้งในเรื่องความประพฤติและวินัย จะต้องมีความเข้มแข็งอดทนให้เป็นที่ประจักษ์ไม่ย่อหย่อนเหลาะแหละ ต้องสามารถนอนกลางดิน กินกลางทราย ไม่พูดไม่บ่น อันจะทำให้ทหารบังเกิดความท้อแท้และเห็นนิสัยอ่อนแอของเรา ต้องสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจ ความเคารพนับถือ และความภาคภูมิให้บังเกิดแก่ตัวเขา จนมั่นใจว่าเรานี่แหละคือที่พึ่งและผู้นำของเขาอย่างแท้จริง เหนือสิ่งอื่นใด ให้เขามีศรัทธาและเต็มอกเต็มใจพร้อมที่จะไปตายกับเราได้ในยามจำเป็น ฯลฯ"

อาจเป็นด้วยคำสอนในสมัยนั้นยังฝังใจสนิทแน่นอยู่ตลอดมาละกระมัง ท่านจอมพลจึงทุ่มเทชีวิตทำงานอย่างที่เรียกว่า 'ไม่เห็นแก่นอน'

การฝึกภาคสนามทั้งกลางวันและกลางคืน เป็นเรื่องที่ทางโรงเรียนเอาใจใส่มาก ในห้องเรียนนั้นก็เรียนกันทางตำรา แต่ในการปฏิบัติจริงต้องไปฝึกในสนาม ทั้งเรื่องนี้ก็เป็นเรื่องสำคัญที่นายทหารทุกคนจะต้องสนใจให้มาก เพราะเมื่อออกเป็นนายทหารไปแล้วก็จะหนีไม่พ้น ในการฝึกปฏิบัติหน้าที่ของกองรักษาด่านคืนหนึ่ง นักเรียนได้บทเรียนข้อหนึ่งในหลายข้อว่า การเห็นแก่นอนของยามรักษาด่านเพียง ๒ คน ก็นำผลร้ายมาสู่กองรักษาด่านได้ไม่น้อยทีเดียว

วันเวลาที่ล่วงไปแต่ละสัปดาห์แต่ละเดือนดูช่างเนิ่นช้าสำหรับนักเรียนที่มีใจร้อนอยากจะออกเป็นนายทหาร ทุกคนลืมนึกไปว่า การเร่งเวลานั้นก็คือการเร่งให้ตัวเองแก่เร็วยิ่งขึ้นด้วย แต่ทุกคนไม่กลัวแก่เร็วเพราะมุ่งนึกอยู่แต่ปัญหาเฉพาะหน้าคือการออกเป็นนายทหารเท่านั้น ในปีหนึ่ง ๆ นักเรียนได้หยุด ๒ ครั้งเหมือนกันหมดทั้งโรงเรียน คือหยุดเมื่อสอบภาคต้น (กลางปี) แล้วเป็นเวลาครึ่งเดือน และหยุดใน

เดือนเมษายนอีกหนึ่งเดือน เมื่อเปิดเรียนเดือนพฤษภาคมก็หมายความว่าผู้ที่สอบไล่ได้ก็ได้เลื่อนชั้นขึ้นไป ใกล้จะชิดใกล้ความสำเร็จเข้าไปอีกขั้นหนึ่ง

ไม่มีปีไหนจะสำคัญเหมือนปีสุดท้ายที่เรียนอยู่ชั้น ๖ เพราะมันหมายถึงว่าการสอบไล่ครั้งสุดท้ายจะเป็นเครื่องตัดสินชี้ขาดว่าใครจะได้ออกเป็นนายทหารหรือไม่

เมื่อการสอบไล่ใกล้เข้ามา ทางโรงเรียนก็ผ่อนเพลาการฝึกการสอนลงไปบ้าง เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสดูตำราได้มากขึ้น ตอนนี้ทุกคนพากันหันเข้าหาหนังสือเป็นที่พึ่ง ทุกคนต่างขยันขันแข็งดูตำหรับตำรากันอย่างจริงจัง เสียงเอะอะโวยวายเพลาไป

ที่สุดวันสอบไล่ก็มาถึง เป็นการสอบครั้งสุดท้ายของชีวิตนักเรียนนายร้อย ใครจะมุ่งให้สอบแต่เพียงได้เท่านั้นหาพอไม่ ต้องสอบให้ได้ที่ดีด้วย ยิ่งดีมากเท่าไร ยิ่งเป็นประโยชน์แก่ตัวเองในการเลือกไปอยู่เหล่าหรือหน่วยที่ต้องการได้มากเท่านั้น

และเมื่อสอบไล่เสร็จแล้ว การฝึกภาคสนามก็ตามติดมาเป็นครั้งสุดท้ายด้วยเหมือนกัน การฝึกคราวนี้คือ การฝึกแก้ปัญหาต่าง ๆ ในภูมิประเทศโดยไม่มีลูกมือ สถานที่ไปฝึกก็คือบริเวณสนามเป้า แต่เมื่อฝึกเสร็จแล้วก็กลับมานอนที่กรมทหารช่างที่ ๑ รักษาพระองค์ ยางซื่อ (กรมการทหารสื่อสารเดี๋ยวนี้) ไม่ได้นอนที่โรงเรียน บรรดาครูอาจารย์ทั้งหลายที่ไปฝึกก็ต้องนอนค้างที่นั่นด้วยเหมือนกัน เป็นดังนี้ตลอดระยะเวลาฝึก

ระหว่างนี้นักเรียนทุกคนต่างก็รอฟังผลการสอบไล่ ข้างก็ด้วยความดีใจเพราะเชื่อมั่นว่าที่ทำไปแล้วนั้นไม่ค่อยผิดพลาด และข้างก็ด้วยความประหวั่นพรั่นใจเพราะรู้ตัวว่าที่ทำไปนั้น ถูกกับผิดเกือบมีส่วนไล่เลี่ยกัน

ใครคิดว่าจะไปอยู่เหล่าไหน หน่วยใด เป็นเรื่องที่ต่างคนต่างคิดเอาของตัว ต่างคนต่างยึดกันเงียบไม่แย้มพรายให้กันฟัง นอกจากใครสนิทกับใครเป็นส่วนตัวก็ซุบซิบหารือกันเฉพาะราย

อนุสรณ์

ทุกคนต่างคาดหมายกันอย่างสนุก ต่างคิดกันว่าคนนั้นน่าจะไปอยู่เหล่านั้น และคนนั้นน่าจะไปอยู่เหล่าโน้น คิดกันไปโดยถือเอาวิชาที่เรียนดีบ้างนิสัยใจคอบ้าง และตามเชื้อสายหรือพงศ์เผ่าเหล่ากอของผู้นั้นบ้าง

สำหรับตัวท่านจอมพล เพื่อน ๆ คาดหมายกันหลายคนว่าน่าจะไปอยู่ทหารม้ารักษาพระองค์มากกว่าเหล่าอื่น ด้วยเหตุผลที่ว่าชอบโก้หรู เครื่องแบบเต็มยศก็สวยสง่า เสื้อกางเกงสีน้ำเงินหม่นทั้งชุด หมวกมีพู่ปลิวไสว ท็อปบู๊ตมันปลาบ เป็นนายทหารรักษาพระองค์มีเกียรติประวัติดี ได้อยู่กรุงเทพ ฯ นอกนั้นยังสังเกตเห็นว่าระหว่างฝึกขี่ม้าทุกสัปดาห์นั้น ท่านจอมพลชอบขี่ม้ามาก และท่าทางสวยไม่แพ้นายทหารม้า ทั้งอยู่นิสัยใจคอก็องอาจห้าวหาญเอาการอยู่ แต่ท่านจอมพลสงบปากสงบคำ นิ่งเงียบกริบ ไม่ยอมแย้มพรายเลยว่าจะไปอยู่เหล่าไหน

การเลือกเหล่าคงเลือกตามลำดับที่ที่สอบได้ ตั้งแต่ที่หนึ่งจนถึงที่สุดท้าย ผู้สอบได้ที่หนึ่งสบายใจที่สุดเพราะมีสิทธิ์จะเลือกได้โดยเสรี ไม่ต้องเกรงว่าจะมีผู้ใดมาแย่งเอาไปเสีย อีกผู้หนึ่งที่นับว่าสบายใจเหมือนกัน ไม่ต้องเสียสมองครุ่นคิดว่าจะไปอยู่ที่ไหนก็คือผู้สอบได้ที่สุดท้าย เหลืออะไรก็เอาอ้ายนั่น

ที่สุดทางโรงเรียนก็ประกาศผลออกมาให้ทราบพร้อมทั้งลำดับที่นักเรียนรุ่นสอบได้กันหมดทั้ง ๔๒ คน ท่านจอมพลได้ที่ ๑๐

ทางโรงเรียนได้กำหนดวันเลือกเหล่าเป็นที่แน่นอน คือเลือกกันในระหว่างการฝึกภาคสนามนั่นเอง พร้อมกันนั้นก็ได้แจ้งให้ทราบถึงจำนวนและหน่วยที่ทางราชการจะบรรจุ ดังนี้

ทหารราย	๑๘ คน	(เป็นหน่วยรักษาพระองค์ ๓)
ทหารม้า	๖ คน	(เป็นหน่วยรักษาพระองค์ ๒)
ทหารปืนใหญ่	๘ คน	(เป็นหน่วยรักษาพระองค์ ๒)
ทหารช่าง	๔ คน	(เป็นหน่วยรักษาพระองค์ ๒)
ทหารสื่อสาร	๖ คน	(เป็นหน่วยรักษาพระองค์ ๓)

กรมทหารราบรักษาพระองค์ขณะนั้นมี ๒ กรม คือ กรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ กับ กรมทหารราบที่ ๒ รักษาพระองค์ ยังนั้นทหารมหาดเล็กไม่มีบรรดา คงมีแต่ราบ ๒ รักษาพระองค์กรมเดียว (๓ กองพัน กองพันละ ๑ คน)

สำหรับทหารสื่อสารในขณะนั้นจัดเป็นหน่วยกองพัน ขนตรงต่อกรมทหารช่าง ยังมิได้จัดเป็นกรมเหมือนเหล่าอื่น

ที่สนามหน้ากรมทหารช่างที่ ๑ รักษาพระองค์วันนั้น กางกระโจมไว้สำหรับดำเนินการในเรื่องนี้ นักเรียนทุกคนต่างมองดูที่กระดานดำใหญ่ระบุหน่วยต่าง ๆ ที่จะบรรจุตามต้องการ บางคนก็หน้าตาย้มแย้มแจ่มใส ตรงข้ามกับบางคนที่มีสีหน้าแสดงความหดหู่ใจ

ไม่ช้าการดำเนินการเลือกเหล่าก็เริ่มขึ้น

ผู้สอบได้ลำดับที่ ๑ หรือที่ ๑ เป็นผู้เลือกคนแรก เมื่อปรากฏว่าเลือกไปอยู่กองพันที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๕ —นครราชสีมา หลายคนพิมพำด้วยความประหลาดใจ

ลำดับ ๒—๓—๔ เลือกสื่อสารรักษาพระองค์ กรุงเทพ ฯ

ลำดับ ๗ ต้องการเลือกสื่อสารรักษาพระองค์เหมือนกัน แต่เมื่อไม่มีเหลือ ก็ต้องเลือกสื่อสารอยุธยา (ไม่รักษาพระองค์)

ลำดับ ๘ เลือกปืนใหญ่รักษาพระองค์

ยังเหลือราบรักษาพระองค์อีก ๓ ที่ คือกรมทหารราบที่ ๒ รักษาพระองค์ทั้ง ๓ กองพัน เมื่อลำดับ ๙ เลือกเอาเป็นคนแรก ลำดับ ๑๐ คือท่านอมพลก็เลือกตามติดมาเป็นคนที่สอง และลำดับ ๑๑ ก็กระชั้นชิดมาเป็นคนที่สาม

เป็นอันว่าราบรักษาพระองค์หมดไปแล้ว

ยังเหลือม้ารักษาพระองค์อีก ๒ ที่ลำดับ ๑๖ กับ ๒๐ เป็นผู้เลือก และปืนใหญ่รักษาพระองค์อีก ๑ ที่ ลำดับ ๒๑ เป็นผู้เลือก

อนุสรณ์

การเลือกคงดำเนินต่อไปจนกระทั่งถึงคนสุดท้าย ลำดับที่ ๔๒ ไม่ต้องเลือกเพราะมีเหลือไว้ให้เหมาะเจาะ คือกองพันที่ ๓ กรมทหารรายที่ ๖ โน่น..... ร้อยเอ็ด!

ต่อมาอีกเล็กน้อยทางโรงเรียนก็ประกาศว่า การรับกระบี่ครั้งนี้จะจัดเป็นงานใหญ่ เพราะเป็นครั้งแรกที่จะให้รับพระราชทานจากพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ผู้ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพและทรงดำรงตำแหน่งผู้บังคับการพิเศษของกองโรงเรียนนายร้อยทหารบกด้วย กำหนดในวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๑

ที่ว่าเป็นงานใหญ่ก็คือ ในตอนบ่ายก่อนถึงเวลาพระราชทานกระบี่ จะได้มีการแสดงต่าง ๆ ถวายทอดพระเนตร เช่นการแสดงยุทธกิฬา การแสดงการขี่ม้ารำทวน ขี่ม้าพ่นพู่ แสดงการต่อสู้ด้วยอาวุธไทยโบราณและการพันตายเป็นต้น นอกนั้นก็มีการแสดงเบ็ดเตล็ดอย่างอื่นประกอบด้วย ในการแสดงบางเรื่อง เช่นการต่อสู้ด้วยอาวุธไทยโบราณ และการพันตาย จะใช้นักเรียนนายร้อยชั้น ๖ เป็นผู้แสดงเพราะได้ฝึกมาเป็นอย่างดีแล้ว การแสดงต่าง ๆ เหล่านี้คงใช้บริเวณสนามหน้าโรงเรียนด้านเหนือ พลับพลาที่ประทับก็จะสร้างขึ้นในสนามอีกด้านหนึ่งริมถนนสายกลางนั่นเอง

ส่วนตอนกลางคืนนั้นทางโรงเรียนก็จัดให้มีการเลี้ยงอาหารโต๊ะจีนเป็นการแสดงความยินดีต่อนายทหารใหม่ทั้งหมด มีการเชิญแขกชั้นผู้ใหญ่และผู้บังคับบัญชาครูอาจารย์มาร่วมในงานนี้ด้วย เสนาบดีกระทรวงกลาโหมเสด็จมาเป็นประธาน

เป็นธรรมดาที่นักเรียนทุกคนจะตื่นเต้นยินดีและภาคภูมิใจเป็นพิเศษเพราะไม่เคยมีพิธีเช่นนี้มาแต่ก่อน ครั้งนี้นับเป็นครั้งแรกโดยแท้

การฝึกภาคสนามคงดำเนินต่อไปจนกว่าจะจบ ระหว่างนี้นักเรียนทุกคนก็ถือโอกาสในวันหยุดจัดการกับเรื่องธุระของตนเองเพื่อรับงานที่จะมีมาในวันข้างหน้า เช่นตัดเครื่องแบบใหม่ รองเท้าใหม่ โดยเฉพาะเครื่องแบบเต็มยศของทหารรักษาพระองค์

ซึ่งจะต้องแต่งเป็นครั้งแรกในพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา วันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ หลังวันรับพระราชทานกระบี่เพียง ๘ วัน

เนื่องจากนักเรียนนายร้อยชั้น ๖ ที่จะออกเป็นนายทหารจะต้องแสดงถวายให้ทอดพระเนตรในวันงาน จึงต้องคัดเลือกตัวผู้แสดง และมีการซักซ้อมล่วงหน้า เช่นการต่อสู้ด้วยอาวุธไทยโบราณและการฟันดาบ เพราะถ้าหากพลาดพลั้งลงไปแล้ว ผู้นั้นอาจจะไม่ได้รับพระราชทานกระบี่ในวันนั้นก็ได้

ท่านจอมพลเป็นผู้หนึ่งในจำนวนเหล่านั้น ที่ต้องแสดงการต่อสู้ด้วยอาวุธไทยโบราณ

ในที่สุดวันสำคัญที่ทุกคนเฝ้ารอคอยก็มาถึง

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จมาถึงพลับพลาที่ประทับแล้ว การแสดงต่าง ๆ ก็เริ่มขึ้น นักเรียนชั้น ๖ จะต้องลงมือแสดงก่อน เพราะจะต้องรีบกลับมาเปลี่ยนเครื่องแต่งกายชุดใหม่ไปรับพระราชทานกระบี่ และจะต้องรีบไปให้ทันเวลาก่อนที่การแสดงชุดสุดท้ายจะยุติลง

เป็นที่น่าเสียดายอยู่บ้างที่ทุกคนไม่มีโอกาสจะได้ชมการแสดงชุดหลัง ๆ อีกบางชุดซึ่งเป็นชุดที่ดี ๆ น่าดู เพราะต้องใช้เวลาไปแต่งกายเสีย ถึงแม้จะได้ชมมาแล้วในวันซ้อมใหญ่ แต่ก็คงจะไม่ประทับใจเท่าวันแสดงจริง เพราะสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน

เมื่อการแสดงสิ้นสุดลง ทุกคนก็เข้าแถวพร้อมเสร็จที่ริมถนนสายกลางหน้าพลับพลา เพื่อเตรียมจะขึ้นไปรับพระราชทานกระบี่เมื่อถูกเรียกชื่อ

เครื่องแบบสีกากีแกมเขียว คาดสายรัดกุมมีซองกระบี่ เมื่ออยู่เรียงกันเป็นแถวแนวมีระเบียบ อกผายไหล่ผึ่ง ขาตึงตัวตรง ก็มองดูสวยงามเป็นสง่ายิ่งนัก ใบหน้าของแต่ละคนแสดงออกซึ่งความตื่นเต้นระคนยินดี ความที่ไม่เคยนึกฝันมาก่อนว่าจะมีเกียรติยศได้รับพระราชทานกระบี่จากพระหัตถ์ถึงเช่นนี้ ทำให้อกใจระทึกเมื่อนาทีสำคัญกำลังจะมาถึง

และในที่สุด ทุก ๆ คนก็ได้รับพระราชทานกระยี่มาเย็นเครื่องหมายแห่งเกียรติยศสมกับที่ได้ใฝ่ฝันมาแรมปี ตอนท้ายมีการพระราชทานรางวัลแก่ผู้ที่เรียนดีเป็นพิเศษด้วย ทุกคนได้ฟังพระบรมราโชวาทอันซาบซึ้งจับใจซึ่งควรจดจำไปจนชั่วชีวิต

ทุกคนเปลี่ยนฐานะจากนักเรียนนายร้อยเป็นนายทหาร ณ บัดนั้น

เมื่อส่งเสด็จกลับแล้ว ทุกคนก็มีโอกาสได้พบญาติมิตรผู้มาร่วมแสดงความชื่นชมยินดีในผลสำเร็จด้วยกับตน นายทหารใหม่บางคนได้รับพวงมาลัยจากญาติมิตรผู้ตั้งใจจัดหามาให้สำหรับคล้องที่หัวกระยี่เพื่อเป็นศิริมงคลสำหรับชีวิตใหม่

ค่ำนั้น หลายคนชวนกันออกไปหาซื้อพวงมาลัยตามร้านขายดอกไม้ เพื่อมิให้น้อยหน้าเพื่อนของตน จนกระทั่งท่านเสนาบดีผู้เสด็จมาเป็นประธานในงานเลี้ยงค่ำคืนนั้นถึงกับรับสั่งแก่นายทหารชั้นผู้ใหญ่ผู้ร่วมโต๊ะเสวยด้วยพระอารมณ์ขันว่า "นายทหารพวกนี้เห่อจัง"

บรรยากาศของงานเลี้ยงอาหารในค่ำคืนวันนั้นเต็มไปด้วยความสดชื่นหรรษา โดยเฉพาะนายทหารใหม่ทุกคนแสนจะปริ่มปีติราโมทย์ และรู้สึกมีความสุขที่สุดเป็นครั้งแรกในชีวิตที่สามารถคว้าชัยชัยแห่งผลสำเร็จไว้ได้ อันเป็นผลเนื่องมาจากความมานะพากเพียรและความอดทนคนละหลาย ๆ ปี

บางคน ๔—๕ ปี บางคน ๗—๘ ปี ท่านจอมพล ๑๐ ปี และบางคนก็ตั้ง ๑๒—๑๓ ปี เพราะมาเริ่มเรียน ก.ไก่ ข.ไข่ เอาในโรงเรียนนายร้อยนั่นเอง

น่าเสียดายที่ค่ำคืนนั้นเป็นค่ำคืนวันแรม ๒ ค่ำ กว่าดวงจันทร์จะโผล่พ้นยอดไม้ก็ ๒ ทุ่มเศษ และกว่าจะหลุดพ้นผ้าเมฆที่บดบังให้ความสว่างไสวเต็มที่ได้ก็เมื่องานได้ยุติลงไปแล้ว หากงานนี้จัดขึ้นเมื่อสัก ๒—๓ วันก่อน ชีวิตในค่ำคืนนั้นคงจะโรแมนติคไม่น้อยทีเดียว

ความจริง ทุกคนควรจะได้ออกไปรับราชการตามกรมกองในต้นเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ หลังจากถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาอันเป็นพิธีสำคัญประจำปีของข้าราชการทุกคน และเป็นเดือนที่ขึ้นต้นปีใหม่ แต่ทางโรงเรียนได้แจ้งให้

ทรายล่วงหน้าแล้วว่า นายทหารรุ่นนี้จะต้องเข้ารับการฝึกขี่ม้าอย่างจริงจัง ตลอดเดือนเมษายนเป็นเวลาหนึ่งเดือน ต่อจากนั้นในเดือนพฤษภาคม—มิถุนายน จะต้องเดินทางไปฝึกการใช้อาวุธอย่างทหารราบทุกชนิดที่จังหวัดนครราชสีมาอีก เป็นเวลา ๒ เดือน เสร็จแล้วในต้นเดือนกรกฎาคมจึงจะได้เข้าประจำกรมกองต่อไป

ดังนั้น ถึงแม้ว่าชีวิตนักเรียนนายร้อยทั้ง ๔๒ คน ในรุ่นนี้ ซึ่งได้กระโดดโลดเต้นร่วมกันมายนเวทีเดียวกันเป็นเวลาช้านานด้วยบทบาทต่างๆ นานาสารพัน จะได้ยืดฉากลงแล้ว แต่ชีวิตนักเรียนทำการนายร้อยหรือนายทหารใหม่ก็จะเริ่มมีบทบาทใหม่บนเวทีใหม่ ๒ แห่งร่วมกันต่อไปอีก ๓ เดือนเต็ม

ในวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๔๗๑ นี้เอง กระทรวงกลาโหมก็ได้ออกคำสั่งสำหรับทหารยกฉบับหนึ่ง เรื่อง ให้นักเรียนนายร้อยออกเป็นนักเรียนทำการนายร้อย ดังต่อไปนี้

ที่ ๒๐๑ / ๑๒๑๓๒ ๒๖ มี. ค. ๗๑

ด้วยนักเรียนนายร้อย ซึ่งศึกษาวิชชาจบชั้น ๖ สอบไล่วิชชาได้ตามหลักสูตรใน พ.ศ. ๗๑ แล้วนั้น ให้ออกเป็น น.ท.ร. ในกรมกองทหารดังต่อไปนี้.

๑) นักเรียนนายร้อย ประทุม จันทราภา ๒๔๗๑ ท.บ.๕ น.๕๔๐ เข้าประจำ ร.๕ พัน.๒

๒) ส.ต. นักเรียนนายร้อย คนึง ฤทธาคนี ๒๔๖๙ ท.บ.๑ ก.๓๖๓ เข้าประจำ ช.๑ รอ. พัน.ส.๑

๓) ส.ต. นักเรียนนายร้อย โปรย วิเชียรภักดี ๒๔๗๐ ท.บ.๑ ก.๔๕๙ เข้าประจำ ช.๑ ร.อ.พัน.ส. ๑

๔) นักเรียนนายร้อย ชิต อัมพะเตมีย์ ๒๔๖๙ ท.บ.๑ ก.๓๖๙ เข้าประจำ ช.๑ รอ. พัน. ส.๑

๕) ส.ต. นักเรียนนายร้อย บุญรอด เกษสมัย ๒๔๖๙ ท.บ.๑ ก.๒๖๕ เข้าประจำ ช.๑ รอ. พัน. ช.๑

๖) นักเรียนนายร้อย หม่อมหลวง ถนอม ชุมสาย ณ อยุธยา ๒๔๖๕ ท.บ.๕ น.๘๓๓
เข้าประจำ ช.๑ รอ. พัน.ช.๑

๗) ส.ท. นักเรียนนายร้อย เล็ก ทองวิวัฒน์ ๒๔๖๗ ท.บ.๑ ก.๓๑๒ เข้าประจำ
ช.๒ พัน. ส.๒

๘) นักเรียนนายร้อย ชวลิต ตะรุษานนท์ ๒๔๖๘ ท.บ.๑ ก.๓๖๒ เข้าประจำ
ป.๑ รอ. พัน.๑

๙) นักเรียนนายร้อย อนุ ถนัดหัตถกรรม ๒๔๖๘ ท.บ.๑ ก.๓๖๕ เข้าประจำ
ร.๒ รอ.พัน.๒

๑๐) นักเรียนนายร้อย สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ๒๔๖๕ ท.บ.๑ ก.๒๖๖ เข้าประจำ
ร.๒ รอ. พัน.๑

๑๑) นักเรียนนายร้อย กระแส เอมะศิลปิ์ ๒๔๖๕ ท.บ.๑ ก.๔๓๐ เข้าประจำ
ร. ๒ รอ. พัน. ๓

๑๒) นักเรียนนายร้อย ใหญ่ ฤกษยุตร ๒๔๖๗ ท.บ.๑ ก.๓๒๖ เข้าประจำ
ช.๒ พัน. ส.๒

๑๓) นักเรียนนายร้อย ประโมทย์ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา ๒๔๖๖ ท.บ.๑ ข.๑๕๒
เข้าประจำ ร.๓พัน.๑

๑๔) ส.ท. นักเรียนนายร้อย จำลอง ยงยุทธ ๒๔๗๐ ท.บ.๑ ก.๔๕๕
เข้าประจำ ช.๒ พัน.ส.๒

๑๕) นักเรียนนายร้อย ทิน ยุนนาค ๒๔๖๖ ท.บ.๑ ข.๑๔๕
เข้าประจำ ร.๔ พัน.๓

๑๖) นักเรียนนายร้อย ถวิล ยิ้มมะเทศ ๒๔๗๐ ท.บ.๔ ม.๑๕๑
เข้าประจำ ม. ๑ พัน.๑ รอ.

๑๗) ส.ท. นักเรียนนายร้อย สวัสดิ์ อินปฐม ๒๔๗๐ ท.บ๑๐ ร.๓.๓๐
เข้าประจำ ช.๒ พัน.ช.๒

๑๘) ส.ท. นักเรียนนายร้อย ชิต พงษ์ทรง ๒๔๗๐ ท.บ.๓ ก.๕๐๒
เข้าประจำ ร.๔ พัน.๑

๑๙) นักเรียนนายร้อย กระต่าง สหัสร์จินดา ๒๔๖๕
เข้าประจำ ร.๗ พัน.๑ ท.ป.๑
ก.๒๖๕

๒๐) ส.ต. นักเรียนนายร้อย หม่อมหลวง วงศ์ สุริยกุล ณ อยุธยา ๒๔๖๕
เข้าประจำ ม.๑พัน.๑ รอ. ท.ป.๗
ศ.๑๓๐

๒๑) ส.ต. นักเรียนนายร้อย กิมเฮียง จินรักษ์ ๒๔๖๘
เข้าประจำ ป.๑ รอ. พัน.๒ ท.ป.๑
ธ.๒๗๔

๒๒) ส.ท. นักเรียนนายร้อย เสถียร พจนานนท์ ๒๔๖๘
เข้าประจำ ช.๒ พัน. ช.๒ ท.ป.๑
ก.๓๖๕

๒๓) นักเรียนนายร้อย ประชุม สุวรรณกร ๒๔๖๘
เข้าประจำ ป.๒ พัน.๓ ท.ป.๑
ก.๓๖๗

๒๔) นักเรียนนายร้อย เทียบ คมขำ ๒๔๖๘
เข้าประจำ ป.๔ พัน.๗ ท.ว.๑ป.
ส.๓

๒๕) นักเรียนนายร้อย กิ่ง โกมลฤทธิ์ ๒๔๖๕
เข้าประจำ ร.๔ พัน.๒ ท.ป.๔
พ.๒๕๕

๒๖) นักเรียนนายร้อย ชลอ ารุกลัส ๒๔๖๘
เข้าประจำ ร.๖ พัน.๑ ท.ป.๑
ธ.๒๖๗

๒๗) ส.ต. นักเรียนนายร้อย เลื่อน ศิษยวรรธนะ ๒๔๖๘
เข้าประจำ ร.๕ พัน.๑ ท.ป.๑
ก.๓๔๓

๒๘) นักเรียนนายร้อย อิ้น สุวรรณาจล ๒๔๗๐
เข้าประจำ ม.๒ พัน.๓ ท.ป.๔
ร.๔๑๔

๒๙) นักเรียนนายร้อย พูล มาใช้เวทย์ ๒๔๖๕
เข้าประจำ ป.๔ พัน.๘ ท.ป.๑
ก.๒๖๔

๓๐) ส.ต. นักเรียนนายร้อย ทองคำ สายวิสมิต ๒๔๖๔
เข้าประจำ ร.๓พัน.๒ ท.ว.๑ป.
ส.๑

๓๑) ส.ต. นักเรียนนายร้อย สมบุญ รุ่งแสง ๒๔๖๘
เข้าประจำ ร.๘ พัน.๒ ท.ป.๑
ธ.๒๗๒

๓๒) นักเรียนนายร้อย ปราชญ์ วณิชาชีวะ ๒๔๖๕
ท.ป.๑
เข้าประจำ ม.๑พัน.๒ ก.๒๖๒

๓๓) นักเรียนนายร้อย แสวง อำนัคฆมณี ๒๔๖๕
ท.ป.๑
เข้าประจำ ร.๗ พัน.๓ น.๒๓๓

๓๔) ส.ต. นักเรียนนายร้อย จรัญ วาทยานนท์ ๒๔๖๕
ท.ป.๑
เข้าประจำ ม. ๒ พัน.๔ ก.๔๒๕

๓๕) นักเรียนนายร้อย อรรถ แสงเดือน ๒๔๖๕
ท.ร.๑ป.
เข้าประจำ ร.๘ พัน.๑ ส.๑

๓๖) นักเรียนนายร้อย ภักดิ์ เพียรเลิศ ๒๔๗๐
ท.ป.๑
เข้าประจำ ป.๓ พัน.๕ อ.๔๖๔

๓๗) นักเรียนนายร้อย ถวิล นิยมเสน ๒๔๖๔
ท.ป.๓
เข้าประจำ ร.๓ พัน.๓ ส.๔๖๗

๓๘) นักเรียนนายร้อย ประสงค์ ผลานุสนธิ ๒๔๖๗
ท.ป.๑
เข้าประจำ ร.๗ พัน.๒ ก.๓๒๒

๓๙) ส.ต. นักเรียนนายร้อย ประเสริฐ วิเศษกุล ๒๔๖๗
ท.ป.๑
เข้าประจำ ป.๓ พัน.๖ อ.๒๖๔

๔๐) นักเรียนนายร้อย พิทย์ โรหิตะพินธุ ๒๔๗๐
ท.ป.๑
เข้าประจำ ป.๒ พัน.๔ ก.๔๕๓

๔๑) นักเรียนนายร้อย เอนก พัฑฒน ๒๔๖๗
ท.ป.๑
เข้าประจำ ม.๒ พัน.๔ ก.๓๑๔

๔๒) นักเรียนนายร้อย ถวัลย์ ศิริเพ็ญ ๒๔๖๔
ท.ป.๑
เข้าประจำ ร.๖ พัน.๓ ก.๓๔๑

ทั้งนี้ให้เป็น น. ท. ร. ตั้งแต่วันที่จะได้รับพระราชทานกระบี่เป็นเกียรติยศ แต่ให้รับเงินเดือนอัตรา ร.ต. ชั้น ๓ ตั้งแต่ ๑ เม.ย. ๗๒ ให้กรมเสนาธิการณ์ทหารยกเลิกเครื่องแบบจ่ายให้แก่ น.ท.ร. ตามอัตรา

ระหว่างเดือน เม.ย. พ.ค., และ มิ.ย. ๗๒ ให้คงสังกัดในกรมเสนาธิการณ์ทหารบก เพื่อให้ได้รับการฝึกในการขี่ม้าและการใช้อาวุธอย่างทหารราบ เงินเดือน เม.ย. พ.ค. และ มิ.ย. ๗๒ ให้ได้รับทางกรมเสนาธิการณ์ทหารบก เมื่อถึงเดือน ก.ค. ๗๒ แล้ว จึงให้ส่งตัวไปรับราชการตามสังกัด

เมื่อ น.ท ร. รับราชการล่วงพ้น ๖ เดือน นับตั้งแต่ ๑ เม.ย. ๗๒ แล้ว แม้ผู้บังคับบัญชากรมกองทหารที่มี น.ท.ร. สังกัดอยู่ เห็นสมควรจะให้ผู้ใดเป็น ร.ต. เมื่อใด ให้รายงานเสนอขอสัญญาบัตรยศ ร.ต. ให้ตามข้อบังคับว่าด้วย น.ท.ร.

(ลงพระนาม) พล.อ. บวรเดช
เสนาบดีกระทรวงกลาโหม

เมื่อในคำสั่งสำหรับทหารบกฉบับนี้ระบุว่า "ให้รับเงินเดือนอัตรา ร.ต. ชั้น ๓ ตั้งแต่ ๑ เม.ย. ๗๒" ท่านจอมพลและนายทหารรุ่นนี้ทั้งหมดจึงถือได้ว่าเป็นนายทหาร "รุ่น ๗๒"

และในตอนท้ายของคำสั่งยังระบุอีกว่า "ระหว่างเดือน เม.ย. พ.ค. และ มิ.ย. ๗๒ ให้คงสังกัดในกรมเสนาธิการณ์ทหารบก เพื่อให้ได้รับการฝึกในการขี่ม้าและการใช้อาวุธอย่างทหารราบ"

ดังนั้น จึงไม่มีปัญหาอะไรอีก ทุกคนพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งนั้น คือ เตรียมไปฝึกการขี่ม้า แต่ฝึกอย่างในฐานะนายทหาร มิใช่ในฐานะนักเรียนนายร้อยอีกต่อไป

๑๐ ปีแห่งชีวิตการศึกษาในโรงเรียนนายร้อยทหารบก ของท่านจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นับแต่วันแรกเริ่มเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยจนกระทั่งสำเร็จออกเป็นนายทหารแห่งกองทัพบก ก็สมควรจะยุติลงได้เพียงเท่านี้

การขี่ม้า

ในตอนท้ายของคำสั่งฉบับข้างต้นยังระบุต่อไปอีกว่า "เมื่อถึงเดือน ก.ค. ๗๒ แล้ว จึงให้ส่งตัวไปรับราชการตามสังกัด"

อนุสรณ์

หมายความว่า ท่านจอมพลจะต้องไปรายงานตัวเข้ารับราชการในกองพันที่ ๑ กรมทหารรายที่ ๒ รักษาพระองค์ ในต้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๒

ฉะนั้นในช่วงระยะเวลา ๓ เดือน คือตั้งแต่เดือนเมษายน จนสิ้นเดือนมิถุนายน ถ้าหากจะได้ยินกิตติ์เรื่องราวอันเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของท่านไว้บ้าง แม้เพียงสั้น ๆ ก็น่าจะเป็นการสมควร ทั้งจะช่วยให้ชีวประวัติของท่านจอมพลสงครามและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นายทหารรุ่น ๗๒ เป็นรุ่นแรกที่ได้รับการฝึกขี่ม้าอย่างจริงจังเมื่อเริ่มต้นออกเป็นนายทหาร ความจริงการฝึกขี่ม้านั้น นักเรียนนายร้อยชั้นสูงสุดก็ได้รับการฝึกอยู่แล้วเป็นประจำ คือต้องไปฝึกขี่ม้าที่กรมทหารม้าที่ ๑ บางซื่อ (ที่ตั้งโรงเรียนยานเกราะปัจจุบันในสมัยนั้นคนทั่ว ๆ ไปเรียกว่า 'กรมทหารม้ารวม' เพราะรวมเอากองพันทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์ กับกองพันทหารม้านครปฐมไว้ด้วยกัน) สัปดาห์ละครั้งในตอนเย็น แต่เวลาที่ฝึกเพียงเท่านี้ยังไม่เป็นการเพียงพอ เรียกได้ว่าพอนั่งหลังม้าติดเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ ทางราชการจึงดำริที่จะให้นายทหารทุกคนไม่ว่าเหล่าชนิดใดได้รับการฝึกขี่ม้าให้เหนียวแน่นยิ่งขึ้นก่อนที่จะออกไปประจำตามหน่วยต่าง ๆ ที่ตนสังกัด และนายทหารใหม่รุ่นนี้ก็เป็นรุ่นแรก

เนื่องจากนายทหารรุ่นนี้มีหลายคนที่บ้านอยู่ต่างจังหวัด ทั้งไม่มีบ้านญาติพี่น้องอยู่ในกรุงเทพฯ และถึงแม้ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ ก็ต่างคนต่างอยู่ห่างไกลกัน เป็นการลำบากที่จะรวบรวมกันเป็นกลุ่มก้อนให้พร้อมเพรียงกันได้ ทางราชการจึงให้นายทหารรุ่นนี้ทั้งหมดอยู่ที่โรงเดิม (โรง ๖) คือโรงที่อยู่เมื่อเป็นนักเรียนชั้น ๖ นั่นเองตลอดเดือนเมษายนคล้ายกับเมื่อเป็นนักเรียนนายร้อย

เหตุที่ยังอยู่โรงเดิมต่อไปได้ ก็เพราะว่าในเดือนเมษายนนั้นโรงเรียนหยุดเทอม โรงจึงว่าง และในบริเวณโรงเรียนก็เงียบเหงา ไม่มีโรงเรียนเลยแม้แต่ชั้นเดียว ตอนค่ำคืนผู้ใดจะออกไปธุระหรือเที่ยวเตร่ที่ไหนก็ได้ เพราะถือว่าเป็นนายทหารแล้ว ไม่มีผู้บังคับบัญชาควบคุม คงปกครองดูแลกันเองโดยมีนายทหารอาวุโสเป็นหัวหน้า ข้อสำคัญต้องกลับมานอนที่โรงและตื่นให้ทัน ๕.๐๐ น. เพราะพอ ๕.๓๐ น. ก็จะต้องขึ้นรถยนต์ไปพร้อม ๆ กัน และลงมือได้ราว ๖.๐๐ น.

แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดจะไปเที่ยวเตร่ที่ไหนดึกดื่นนัก เพราะอ่อนเพลียมาจากการขี่ม้าวันละ ๒ ครั้ง คือเช้ากับบ่าย ครั้งละประมาณ ๒ ชั่วโมง ยิ่งกว่านั้นยังจะต้องถนอมกำลังวังชาไว้สำหรับตอนเช้าในวันรุ่งขึ้นอีกด้วย

การไปฝึกก็คงแต่งเครื่องแบบนายทหาร มีกระบี่ติดไปด้วย เพราะจะต้องฝึกท่าใช้กระบี่นหลังม้าเช่นเดียวกับนายทหารม้าเหมือนกัน

นอกจากการฝึกขี่ม้าแล้ว ก็จะต้องเข้าห้องเรียนในระหว่าง ๑๐.๐๐–๑๒.๐๐ น. ทุกวัน เรียนการปฏิบัติบำรุงม้าประกอบไปด้วย มิใช่จะให้ขี่ม้าเก่งแต่เพียงอย่างเดียว

เนื่องจากนายทหารเหล่าพิเศษ (เหล่าม้า ยืนใหญ่ ช่าง สื่อสาร) จะต้องขี่ม้าให้แข็งเป็นพิเศษกว่าทหารราย ทางการจึงได้แบ่งออกเป็น ๒ พวก คือ พวกเหล่าพิเศษจำนวน ๒๔ คนขี่ม้าเทศ และพวกทหารรายจำนวน ๑๘ คนขี่ม้าไทย

ท่านจอมพลเป็นทหารราย ดังนั้นจึงต้องขี่ม้าไทย ซึ่งไม่สู้สบอารมณ์นัก เพราะในการฝึกเมื่อยังเป็นนักเรียนนายร้อยนั้น ท่านเป็นคนหนึ่งที่ได้ชื่อว่าขี่ม้าเก่ง และชอบได้สวยเสียด้วย

เหตุนี้ การฝึกจึงต้องแยกออกเป็น ๒ พวก เรียกว่าพวกม้าเทศกับพวกม้าไทย และผู้ฝึกก็เป็นพวกละคน

ร.ท. ทัศนัย มิตรภักดี (ต่อมาภายหลังคือ พ.ต. หลวงทัศนัยนิยมศึก) ครูแผนกโรงเรียนทหารม้าเป็นผู้ฝึกพวกม้าเทศ ท่านผู้นี้เป็นนายทหารม้าที่มีชื่อเสียงสำเร็จจากโรงเรียนทหารม้าอันลือชื่อที่โซมูร์ ประเทศฝรั่งเศส การฝึกจึงเคร่งเครียดเอาเป็นเอาตาย ด้วยหวังจะให้นายทหารทุกคนขี่ม้าได้เก่งและสวยงามจริง ๆ

ดังนั้น พวกขี่ม้าเทศจึงสะบักสะบอมมาก ม้าส่วนมากก็ปราดเปรียวไม่ใช่เล่น ทั้งผู้ฝึกหรือก็สะบัดแซ่ไล่หลังม้าอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ตอนแรก ๆ จึงมีผู้ตกกันบ้างประปราย และตกครั้งไรก็อาการหนักไม่น้อย บางคนหัวพุ่งไปโดนโรงฝึกสลบไปก็มี

ส่วนพวกม้าไทยนั้น ร.อ. ขุนเรืองศักดิ์วิชิต (ต่อมาได้เลื่อนยรรดาศักดิ์เป็นหลวง) ประจำกรมทหารม้าเป็นผู้ฝึก ท่านผู้นี้เป็นนายทหารม้าเก่าที่มีความชัดเจนมาก ร่างเล็กเสียงดัง ท่าทางองอาจผึ่งผาย และห้าวหาญสมกับเป็น

ทหารม้าโดยแท้ ถึงแม้จะฝึกม้าไทย แต่ก็ไม่ค่อยยอมน้อยหน้าพวกม้าเทศนัก โดยการฝึกค่อนข้างจะโลดโผนทั้ง ๆ ที่จะต้องฝึกไปตามหลักสูตร แต่อาคัยที่ท่านมิใช่นักเลง หัวเราะและปลอบโยนทุกครั้งที่มีผู้ตกจากหลังม้า ใคร ๆ จึงไม่โกรธท่านเลย แม้กระทั่งผู้ที่ตก

สถานที่ฝึกก็แยกกันเป็น ๒ แห่ง พวกขี่ม้าเทศฝึกที่กรมจเรทหารม้า (ที่ตั้งกรมยุทธศึกษาทหารบกใกล้ถนนเศรษฐศิริในปัจจุบัน) พวกขี่ม้าไทยฝึกที่กรมทหารม้าที่ ๑ หรือที่ 'ม้ารวม'

แต่เนื่องจากนายทหารรุ่นนี้ได้คุ้นเคยกับการขี่ม้ามาแล้วตลอดปี การฝึกจึงไปได้เร็วเป็นที่พอใจของผู้ฝึกมาก

การฝึกได้กระทำเริ่มต้นตั้งแต่เข้าไปสวมชลุมและผูกอานในคอก แล้วจึงจูงม้าออกไปยังบริเวณฝึก แรก ๆ ม้ายังผึดกลิ้นมิพยศไม่ยอมให้ผู้กง่าย ๆ เล่นเอาลำยากกันไปพักใหญ่ บางคนต้องร้องถึงเรียกนายสิบให้มาช่วยเหลือจึงสำเร็จ แต่พอต่อ ๆ ไปม้าก็จำกลิ้นได้เพราะขี่กันเป็นประจำ ไม่เปลี่ยนตัว

เรื่องการติวง การเดิน การวิ่ง การเลี้ยว การหันไลา เหล่านี้ พวกนายทหารได้ฝึกผ่านมาหมดแล้วตั้งแต่ยังเป็นนักเรียนนายร้อยชั้น ๖ ดังนั้น เมื่อเริ่มฝึกทบทวนใหม่จึงทำกันได้ดี

ต่อไปจึงฝึกให้ทำหน้าที่ผู้บังคับหน่วยทหารม้า คือยอกแถว และขี่ม้ามารายงานผู้บังคับบัญชา ต้องบังคับม้าให้วิ่งโชยกด้วยเท้าขวา มาหยุดในระยะห่างจากผู้บังคับบัญชาตามที่กำหนด ขาม้าทั้ง ๔ จะต้องอยู่ในท่าตรงไม่เหลื่อมล้ำ ยิดเยี้ยว ใครขี่ไม่แข็งบังคับม้าไม่ดีจะทำได้ไม่สวยเลย

ต่อไปก็เริ่มขี่ท่าโลดโผนต่าง ๆ เช่นกระโดดข้ามเครื่องกีดขวาง ตามลำดับจากง่ายไปยาก จากต่ำไปสูง ตอนนี้เองการตกม้าเริ่มมีขึ้นอีกประปราย พวกที่ตกม้าไทยไม่สู้กระไรนัก แต่พวกที่ตกม้าเทศอาการหนักหน่อย แต่ในเวลาไม่ช้าการกระโดดข้ามเครื่องกีดขวางก็กลายเป็นเรื่องธรรมดาไป

สมัยนั้นบ้านช่องยังไม่แน่นหนาเหมือนเดี๋ยวนี้ บริเวณสามเสนบางช่วงเป็นทุ่งนาโล่ง ๆ ส่วนมาก กองพันทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ และกรมการ

ขนส่งทหารยกยังมิได้ปูลูกรัง ถนนระนองทั้ง ๒ สายก็ยังไม่เจริญเหมือนเดี๋ยวนี้ สองข้างถนนยังเป็นทุ่งส่วนมาก

ดังนั้น เมื่อผู้ฝึกเห็นว่านายทหารเหล่านี้ยังคัดม้าได้ดีพอแล้ว จึงพาออกในภูมิประเทศต่างๆ เป็นการฝึกให้นายทหารใหม่ขี่ม้าได้ทน อยู่ในระเบียบแถวแนวปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นำซึ่งมักจะบอกเปลี่ยนอย่างโน้นอย่างนี้ ทั้งสามารถข้ามเครื่องกีดขวางต่างๆ ตามธรรมชาติไปด้วยในตัว เช่น คันนา คู หลุม บ่อ เป็นต้น

การฝึกกระโดดข้ามเครื่องกีดขวางที่นับว่ายากที่สุดก็คือ กอดอกกระโดดข้ามโดยไม่ต้องใช้มือถือบังเหียน เพื่อพิสูจน์ถึงความเหนียวแน่นในการหนีบม้าและการทรงตัวบนหลังม้า การกระโดดตอนนี้น่าดูมาก เพราะเป็นการแสดงเดี่ยวทีละคน และได้หัวเราะกันเกรียวกราวเมื่อบางคนหลุดจากหลังม้าลงมาด้วยท่าทางต่างๆ กัน

ในตอนหลังๆ ครูผู้ฝึกได้อนุญาตให้นายทหารใหม่ขี่ม้าในทำนองม้าแข่งได้ คือรูดโกลนขึ้นมาสั้น ทั้งขี่แบบจ็อกกี้ แล้วก็จับคู่ให้วิ่งแข่งกันเหมือนในสนามม้า แต่แข่งได้ทีละคู่เท่านั้น เพราะถนนไม่กว้างนัก ถนนสายนั้นก็คือถนนระนองซึ่งมีทิวสนอันงดงามนั่นเอง และในการแข่งขันก็อดไม่ได้ที่จะมีการพนันขันต่อกันเช่นเคย เป็นที่ครึกครื้นสนุกสนานอย่างยิ่ง

เมื่อใกล้จะจบการฝึก ครูผู้ฝึกได้พาเดินทางไกลไปพักแรมที่มินบุรี เป็นการฝึกหลายอย่างไปพร้อมๆ กัน เช่น ความอดทนในการนั่งบนหลังม้า การรักษาวินัยในการเดินทางเป็นขบวน การกระโดดข้ามเครื่องกีดขวางต่างๆ ตามทางที่ผ่านไป และแม้ที่สุดในการข้ามลำน้ำ (คลอง) มีม้าบางตัวไม่ยอมข้าม นายทหารใหม่ต้องว่ายน้ำไปกับม้า นับว่าเป็นโชคไม่ดีของผู้นั้น

ส่วนการเรียนในห้องเรียนเรื่องการปฏิบัติบำรุงม้านั้น นายทหารก็จะต้องมีความรู้พอสมควรในเรื่องโรคต่างๆ ที่เกี่ยวแก่ม้าตลอดจนยาและวิธีรักษา นอกจากนั้นยังต้องปฏิบัติกับมือเองทั้งสิ้น เช่นการให้การอาหารม้า ไม่ว่าจะเป็นข้าว หญ้า หรือน้ำ ทั้งต้องลงมือกราด แปรง อาบน้ำ ตัดขน แคะกีบ แม้ที่สุดก็ถึงกับต้องทำความสะอาดคอกม้า (ต้องกวาดขี้ม้าด้วยเป็นธรรมดา)

ในวันสุดท้ายเมื่อจบการฝึก พล.ต. ม.จ. ทองทิฆายุ จเรทหารม้าในขณะนั้น ได้เสด็จมาตรวจการฝึกด้วยพระองค์เอง นายทหารใหม่ได้แสดงการฝึกดัดตนบนหลังม้าถวายด้วยเป็นพิเศษ ท่านจเรได้ออกโจทย์ประหลาดข้อหนึ่ง ซึ่งไม่เคยฝึกมาเลย คือออกคำสั่งให้ม้าเดิน และขณะที่กำลังเดินอยู่นั้น ให้ปลดอานออกมาถือชูไว้แล้วนั่งหลังเปล่ายังคับม้าให้เดินต่อไป โจทย์ข้อนี้เป็นโจทย์ตลกนำมาซึ่งความขบขันครึกครื้น เป็นที่พอพระทัยของท่านมาก

ที่สุด การฝึกขี่ม้าก็เสร็จสิ้นลงตามคำสั่ง ได้ผลสมความมุ่งหมายของทางราชการ แต่ภารกิจของนายทหารรุ่นนี้ยังไม่สิ้น จะต้องเดินทางไปฝึกการใช้อาวุธทหารรายที่จังหวัดนครราชสีมาตามคำสั่งอีก ๒ เดือนเต็ม

ดังนั้น ในวันสุดท้ายของเดือนเมษายน นายทหารรุ่นนี้ก็ต้องอำลาโรงเรียนนายร้อยทหารบก สถานที่เก่าแก่ซึ่งเคยเป็นเกือบทุก ๆ อย่างในชีวิต และเป็นสถานที่ที่เสริมสร้างและผลักดันให้ทุกคนก้าวไปสู่ความมีเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายทหารหนุ่มผู้หนึ่งในรุ่น ๗๒ นี้ ก็ได้ก้าวไปสู่ความเป็นจอมพล และนายกรัฐมนตรี

การฝึกใช้อาวุธทหารราบ

ในต้นเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ นายทหารรุ่นนี้ก็เดินทางไปยังจังหวัดนครราชสีมาโดยขบวนรถไฟเพื่อฝึกการใช้อาวุธอย่างทหารรายอีก ๒ เดือนเต็ม ในความอำนวยการของกรมจเรทหารราบ ซึ่งมี พ.ต. หลวงชาญชิดชิงชัย (ช่วง ไชยโชติ—ยศขณะนั้น—หรือที่นายทหารเก่า ๆ เรียกกันว่า 'หลวง ๗ ช.) อาจารย์แผนกโรงเรียนทหารราบเป็นผู้ยังคับบัญชาปกครอง

นายทหารใหม่รุ่นนี้พักอยู่ที่โรงไม้หลังคาสังกะสีของโรงเรียนนายสิบประจำมณฑล ๓ หลังสโมสรร่วมเชิงชัย แต่โรงเรียนนายสิบปิดแล้ว โรงจึงว่างอยู่

ธอมพ. ม. ธ.ว.ธ๖

การมาฝึกใช้อาวุธทหารรายนั้น ก็เพราะเป็นความมุ่งหมายของทางราชการที่จะให้นายทหารทุกเหล่ามีพื้นความรู้ในวิชาอาวุธทหารรายเหมือนกันหมดเป็นพื้นฐาน อาวุธทหารรายในสมัยนั้นมีเพียงปืนเล็กยาว ๖๖ ปืนกลเบา ๖๖ ปืนกลหนัก ๖๖ และปืนพก ๔๔ ส่วนปืนใหญ่ทหารราบ เครื่องยิงลูกระเบิด และอาวุธอื่น ๆ ที่ทหารราบปัจจุบันนี้ใช้ ขณะนั้นยังไม่มี

การฝึกใช้อาวุธทหารรายนี้ ความจริงเมื่อเป็นนักเรียนนายร้อยก็ได้ฝึกอยู่เสมอเป็นลำดับ แต่ก็ฝึกเฉพาะอาวุธที่มีประจำหน่วยของนักเรียนนายร้อยเท่านั้น ซึ่งมีปืนเล็กยาว ๖๖ และปืนกลเบา ๖๖ เพียง ๒ อย่าง ส่วนการถอดคุมและแก้ไขเหตุติดขัดก็ฝึกสอนแต่เพียงให้แก้ไขขั้นต้นพอใช้อาวุธไปได้ในเหตุการณ์เฉพาะหน้า แต่การฝึกที่นครราชสีมาครั้งนี้เป็นการฝึกขั้นสูง ยากขึ้น อาทิการถอดคุมและแก้ไขเหตุติดขัดก็ให้สามารถแก้ได้ละเอียดลึกซึ้งลงไปอีกจนเกือบจะเท่าเทียมกับเจ้าหน้าที่การแสงสรรพาวุธที่เดียว

ส่วนการฝึกใช้อาวุธในภูมิประเทศนั้น ก็ใช้พื้นที่ทุ่งกุฏทองและบริเวณใกล้เคียง เพราะเป็นภูมิประเทศที่เหมาะสมยิ่งในการที่จะฝึกการยิงทุกประเภททั้งในเวลากลางวันและกลางคืน ทั้งสนามยิงปืนของกองพลที่ ๓ นี้ก็เป็นสนามที่ดีมากปลอดภัยด้วยประการทั้งปวง

พูดถึงการกินอยู่หลับนอน นายทหารรุ่นนี้ก็มีสภาพไม่ต่างกว่านายสิบพลทหารเท่าไร เตียงที่นอนก็ใช้เตียงทหารในโรงนั่นเอง เรียงกันเป็นแถว ไม่ต่างไปกว่าที่เคยนอน การแต่งกายเวลาลงฝึกก็คงแต่งแบบพลทหาร มีกระเป๋ากระสุน เข็มขัด ซองดาบทำนองเดียวกัน

ตอนค่ำเมื่อเลิกฝึกแล้ว ใครพอใจจะไปเที่ยวเตร่ที่ไหนก็ได้ อาจารย์ผู้ควบคุมได้ประชุมชี้แจงให้ทราบเมื่อไปถึงว่าให้ระมัดระวังการเที่ยวเตร่ อย่าให้ติดนักเพราะรุ่งขึ้นก็จะต้องฝึกแต่เช้า และให้รักษาเนื้อรักษาตัวให้ดี เพราะมาต่างถิ่นทั้งกำลังเปลี่ยนชีวิตใหม่ แล้วก็สรุปตอนท้ายว่า ขอให้ตั้งหน้าตั้งตาศึกษา เพื่อจะได้นำความรู้ทั้งสิ้นไปฝึกสอนทหารตามกรมกองต่อไป

อนุสรณ์

บรรดาครูอาจารย์ที่ฝึกสอนก็คงใช้นายทหารที่มีตำแหน่งเป็นครูแผนกโรงเรียนทหารรายข้าง ประจำกรมหรือทหารรายข้าง เท่าที่ระลึกได้ก็มี *ร.อ. หลวงรณศักดิ์วิชิต ร.อ. หลวงวีรโยธา ร.อ. หลวงพลเดชวิสัย ร.อ. หลวงชาติสรสิทธิ์ ร.อ. หลวงพลฤทธิ์ประจักษ์ และ ร.อ. ขุนเกรียงเดชพิชัย

การฝึกการใช้อาวุธคงมีในตอนเช้าและตอนบ่ายครั้งละประมาณ ๒ ชั่วโมง ส่วนระหว่าง ๑๐.๐๐—๑๒.๐๐ น. เป็นการเรียนอาวุธศึกษา มีหลายต่อหลายครั้งที่ต้องฝึกในเวลากลางคืน

บรรดาครูอาจารย์เหล่านี้ล้วนแต่เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องอาวุธของทหารรายทั้งสิ้น สามารถเรียกชื่อชิ้นส่วนต่าง ๆ แม้กระทั่งเล็กที่สุดของอาวุธทุกชนิดได้ถูกต้องแม่นยำจริง ๆ แม้การถอดคุมอาวุธก็กระทำได้อย่างแคล่วชำนิชำนาญเหมือนของเล่น เป็นการสร้างความเชื่อถือให้แก่นายทหารรุ่นนี้เป็นอันมาก

การถอดคุมอาวุธนั้นท่านให้หลักง่าย ๆ เพื่อมิให้หลงลืม คือเมื่อถอดชิ้นใดออกมาวางไว้แล้ว ชิ้นต่อ ๆ ไปก็ให้วางเรียงเป็นลำดับกันไปจนหมดทุกชิ้นอย่าให้สลับกันเหมือนตัวหนังสือจาก ก. ไปถึง ฮ. และเมื่อจะคุมก็ให้หยิบชิ้นที่ถอดหลังที่สุดขึ้นก่อน ย้อนกลับจาก ฮ. ถึง ก. บ้าง ก็จะไม่สับสนปนเป ทำดังนี้บ่อย ๆ เข้าก็มีความชำนาญไปเอง

เมื่อเรียนไปนานต่างคนต่างก็มีความชำนาญพอสมควร ครูก็ต้องทดสอบเรียงเดี่ยวเป็นรายบุคคลทุกคน โดยขยับเวลาว่าใครจะถอดคุมได้เร็วช้าเพียงไร โดยนัยนี้เองการพนันขันต่อเล็ก ๆ น้อย ๆ ระหว่างกันและกันก็เกิดขึ้นตามมา เป็นที่สนุกสนานครึกครื้น โดยมากมักใช้เบียร์เป็นเดิมพัน และแหล่งที่จะชำระหนี้สินกันก็คือสโมสรร่วมเริงชัยในตอนเย็นนั่นเอง

---

* ยศและบรรดาศักดิ์ของครูอาจารย์เหล่านี้ ยึดถือตามทำเนียบทหารบกปี ๒๔๗๒ เป็นหลัก

ท่านจอมพลเป็นคนมีความทรงจำในเรื่องนี้ดีมาก สังเกตเห็นว่าท่านเอาใจใส่เป็นพิเศษ มักจะนั่งลูบคลำอยู่เสมอโดยไม่รู้สึกเบื่อหน่าย ในการแข่งขันถอดคุมปืนกลหนัก ๖๖ ครั้งหนึ่ง ปรากฏว่าเย็นวันนั้นท่านได้ดื่มเบียร์ฟรี ท่านเคยพูดกับเพื่อน ๆ นายทหารรายด้วยกันว่า "เราเป็นทหารรายจะแพ้พวกเหล่าพิเศษไม่ได้เสียชื่อเหล่า"

เรื่องที่จะฝึกการใช้อาวุธมีมากมาย เมื่อแรกพวกนายทหารคิดว่าเวลา ๒ เดือนนั้นมากเหลือเฟือ คงเที่ยวได้อย่างสบาย แต่เมื่อไปฝึกเข้าจริง ๆ กลับพากันรู้สึกว่าเวลาที่กำหนดไว้นั้นน้อยไปเสียแล้ว บางคนยังหาความชำนาญไม่ได้พอด้วยซ้ำไป สำหรับทหารรายจะต้องรู้และเข้าใจอย่างจริงจัง ทั้งต้องปฏิบัติการโดยตนเองได้อย่างดีด้วย ส่วนเหล่าพิเศษนั้น ถึงจะย่อหย่อนไปบ้างเล็กน้อยก็ยังไม่สู้กระไรนัก

นายทหารรุ่นนี้ได้รับการฝึกให้ยิงเข้าทุกชนิดโดยใช้กระสุนจริงทั้งสิ้น มีการฝึกยิงเล็กยาวพร้อมกันทั้งหมู่ในเวลากลางคืน ฝึกยิงปืนกลหนักโดยวิธีเล็งจำลอง ฝึกการเตรียมการยิงในเวลากลางคืน และให้เห็นความสามารถของอาวุธทุกชนิดโดยยิงต่อที่หมายต่าง ๆ กัน เช่น กองอิฐ กองฟาง กองอิฐ ตอไม้ ยิงใส่น้ำ และน้ำมัน รั้วขัดแตะ ฯลฯ ทางราชการได้ทุ่มเทจำนวนกระสุนให้เป็นพิเศษสำหรับการฝึกครั้งนั้น ทางกรมจเรทหารรายก็ได้พยายามที่จะให้นายทหารใหม่ได้ปฏิบัติด้วยตนเองให้มากที่สุด

ในการฝึกยิงทุกโคต่างคราวหนึ่ง ทางกรมจเรทหารรายได้ขอให้กองร้อยปืนกลหนักของกองพันที่ ๑ กรมทหารรายที่ ๕ (อยู่ที่นครราชสีมานั่นเอง) นำปืนกลหนัก ๑ หมวดยิงทุกโคต่างมาพร้อมที่สนามฝึก ในตอนต้นนายทหารผู้ฝึกได้ให้หมวดปืนกลหนักหมวดนั้นแสดงการยิงทุกและปลดปืนให้ดู ๒--๓ ครั้ง ครั้นแล้วก็ให้นายทหารรุ่นนี้ลงมือปฏิบัติบ้าง เป็นการฝึกให้ปฏิบัติได้ถูกต้อง โคต่างทุกๆ ตัวยืนนิ่งให้ยิงทุกและปลดโดยดี อันที่จริงโคเหล่านี้ทางกองร้อยปืนกลหนักได้เคยฝึกมาย่อยแล้วจนปรากฏว่าเชื่องมาก ดังนั้น จึงไม่มีใครคิดว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นได้

เมื่อนายทหารผู้ฝึกยอก 'หน้าเดิน' นายทหารรุ่นนี้กำลังรับการฝึกก็จูงโคตั้งต้นออกเดิน แต่โคทุกตัวยืนนิ่งหมด ไม่ยอมออกเดิน ไม่ทราบว่าเป็น

เพราะเหตุใด จึงต้องดึงเชือกสายตะพายให้แรงขึ้น พร้อมกันนั้นก็ออกเสียงไล่ให้เดินด้วย ตอนนี้โคตัวข้างหน้าตัวหนึ่งคงจะผิดกลิ่นและรำคาญ เพราะเชือกสายตะพายหมูกถูกดึงแรงเกินไป หรือจะเป็นเพราะเหตุใดไม่ปรากฏ เลยดีนวิ่งเตลิดออกทุ่งกุฏิทองไป โคตัวอื่น ๆ ที่อยู่ข้างหลังทั้งหมดเมื่อเห็นโคตัวนำวิ่งดีนไปเช่นนั้นก็เกิดเป็นโรคติดต่อ พากันดีนสะบัดเผ่นออกวิ่งไปตัวละทิศละทาง ไม่วิ่งหนีเปล่า ทั้งเตะทั้งดีดพร้อมกันไปในตัว ยืนกลหนัก ขาหยั่ง หีบกระสุน กระป๋องน้ำ ฯลฯ หลุดกระเด็นไป นายทหารใหม่ที่ฝึกหน้าที่พลประจำยืนต่างเผ่นออกไปคนละทิศละทาง คนหนึ่งกระโดดหนีออกไปหกล้มขาแพลง เป็นอันว่าการฝึกคราวนั้นต้องยุติลงเพราะโคเป็นเหตุ

ทหารลูกมือต่างก็ช่วยกันเก็บสิ่งของที่หลุดและขาดตกเหล่านั้นมารวบรวมไว้ แล้วก็แยกและหิ้วกลับกอง

บรรดาโคทั้งหลายเมื่อวิ่งกระจายกันไปแล้ว ก็วกกลับไปในทางเดียวกันหมด ในที่สุดก็กลับไปเข้าคอกของมันที่กองร้อยทุกตัว

การฝึกดงดำเนินไปตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ แม้ในหลายครั้งจะเหน็ดเหนื่อยและรุนแรง แต่ผลที่ได้รับนั้นก็คุ้มกับหยาดเหงื่อและเวลาที่เสียไป ทุกคนถือว่าการฝึกในครั้งนี้ แม้จะมีระยะสั้น ๆ เพียง ๒ เดือน ก็เป็นเสมือนลูกกุญแจเล็ก ๆ ดอกหนึ่งที่จะไขไปสู่ความก้าวหน้าในอนาคต ตราบเท่าที่ยังมีอาชีพเป็นทหาร

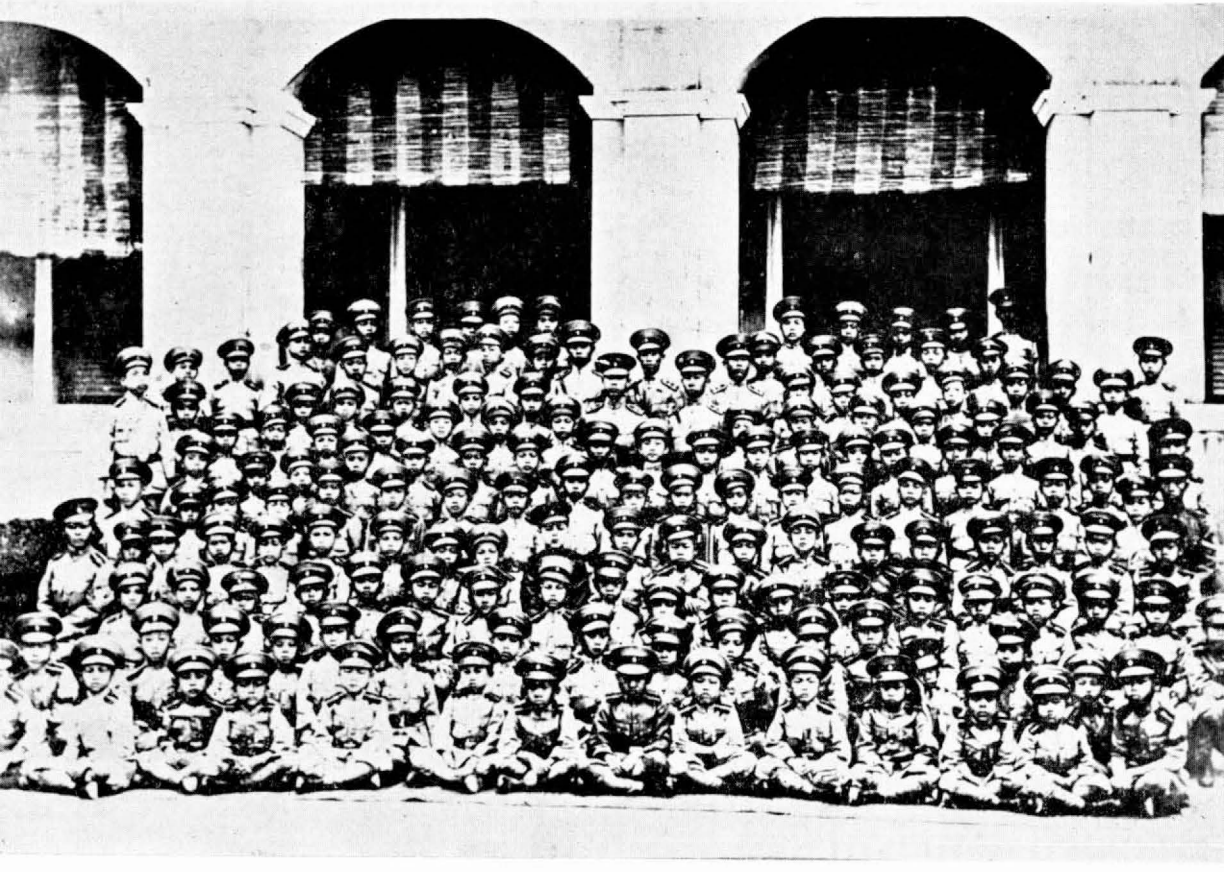
ในที่สุดเมื่อครบกำหนด นายทหารรุ่นนี้ก็เดินทางกลับพระนคร เตรียมจะแยกย้ายกันไปรับราชการตามหน่วยที่คนสังกัด

ทุกคนได้กอดคอกันเดินมายนเส้นทางสายเดียวกันเป็นเวลานานปี บัดนี้กำลังยืนอยู่ตรงทางแยกที่จะต้องแยกจากกันไปตามเส้นทางของตน เส้นทางซึ่งบางครั้งก็จะโรยด้วยกลีบกุหลาบ และบางครั้งก็จะเต็มไปด้วยขวากหนามและหลุมพราง!

ไม่มีใครจะล่วงรู้ว่าทางข้างหน้าจะเป็นอย่างไร แต่ทุกคนก็ต้องเดินไปยนเส้นทางนั้น...ตามกรรมลิขิต!

ในต้นเดือนกรกฎาคม ๒๔๗๒ ท่านขอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็รายงานตัวเข้าประจำกองพันที่ ๑ กรมทหารราบที่ ๒ รักษาพระองค์ ณ บริเวณท่าพระจันทร์อันเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปัจจุบัน

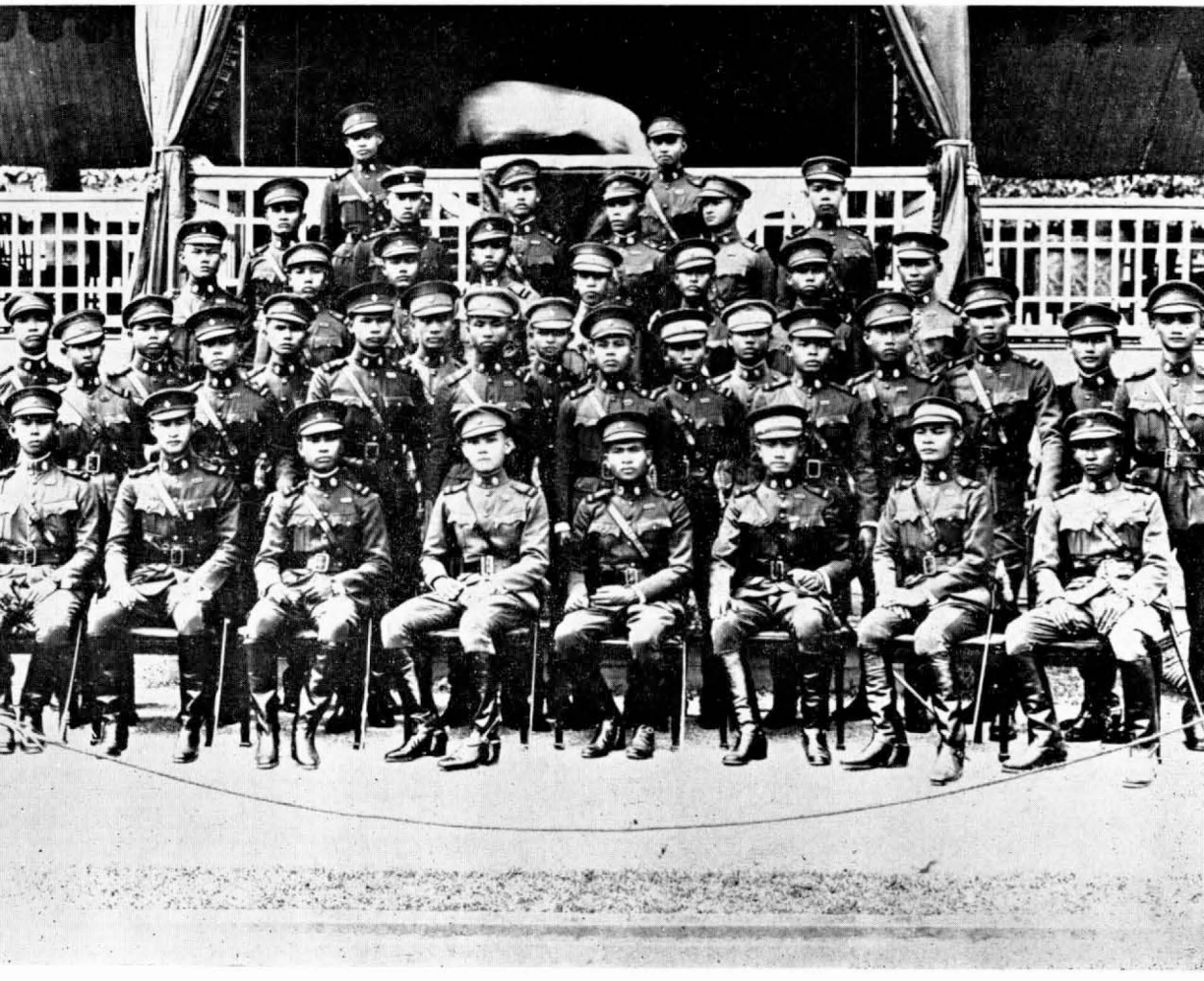
วอนพ. ผ. ธนะรัช

นักเรียนนายร้อย สฤษดิ์ ธนะรัชต์

นั่งอยู่แถวที่ ๓ (จากแถวหน้า)

เป็นคนที่ ๙ (นับจากซ้าย)

นักเรียนทำการนายร้อย สฤษดิ์ ธนะรัชต์

คนที่สาม (จากซ้าย) ของแถวที่หก (นับจากแถวหน้า)

วันรับพระราชทานกระบี่

(อ่านคำอธิบายประกอบภาพนี้ ได้จากหน้า ๓๘–๔๐)

การศึกษาและปฏิบัติราชการ ในโรงเรียนทหารราบ

นายทหารฝึกหัดราชการแผนก
โรงเรียนทหารราบ
ประจำแผนกที่ ๑ กรมการทหารราบ
ผู้บังคับกองร้อยปืนใหญ่ทหารราบ
ผู้บังคับกองโรงเรียนนายสิบพลรบ
ผู้บังคับกองโรงเรียนนายสิบทหารราบ

การศึกษาและปฏิบัติราชการในโรงเรียนทหารราบ

พุทธศักราช๒๔๗๔ กระทรวงกลาโหมได้ออกคำสั่งสำหรับทหารที่ ๘๖/๑๕๓๗๘ ลงวันที่ ๗ มีนาคม ๒๔๗๔ ความว่า ให้นายทหารตามรายนามต่อไปนี้เป็นนายทหารฝึกหัดราชการแผนกโรงเรียนทหารราบ คือ

.....

๑๓ ร.ต. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ประจำ ร. ๒ รอ. พัน. ๑

.....

ทั้งนี้ ให้ไปรายงานตัวต่อเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบกใน ๒๐ เมษายน ๒๔๗๕ เงินเดือนในเมษายน ๒๔๗๕ รับทางตำแหน่งใหม่

นับเป็นครั้งแรกที่ ร.ต. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เข้าศึกษาในโรงเรียนนายทหาร หลังจากออกรับราชการในตำแหน่งนายทหารสัญญาบัตรได้ ๓ ปี

นายทหารที่เข้าศึกษาในแผนกโรงเรียนทหารรายตามคำสั่งฉบับนี้ มีรวมทั้งสิ้น ๒๗ นาย เป็นร้อยตรี ๒๕ นาย และนายตาย ๒ นาย สถานที่ศึกษาใช้ส่วนหนึ่งของอาคารชั้นล่างกรมแผนที่ทหารบกในสมัยนั้น (กรมแผนที่ทหารในปัจจุบัน) หลักสูตรวิชาที่ศึกษา นอกจากวิชาทหารรายซึ่งเป็นวิชาหลักของเหล่าแล้ว ยังมีวิชาของเหล่าอื่น ๆ ทุกเหล่า รวมทั้งวิชาประกอบอีกหลายวิชา ใช้เวลาศึกษาวันละไม่น้อยกว่า ๖ ชั่วโมง หลักสูตรกำหนดเวลาศึกษาทั้งสิ้นประมาณ ๑ ปี

ตั้งแต่เปิดการศึกษาวันแรกใน ๒๑ เมษายน ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ทุกคนขมักเขม้นต่อการเรียนเป็นอันดี ต่างก็มุมานะในวิชาที่เรียนอย่างดีที่สุด และ ร.ต. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้หนึ่งในจำนวนคนขยันดังกล่าวนี้

วิชาอาวุธศึกษา คือการเรียนรู้รูปร่าง ลักษณะ คุณประโยชน์และหน้าที่ของชิ้นส่วนต่าง ๆ ของอาวุธทหารรายทุกชนิด โรงเรียนสอนอย่างละเอียดมาก แต่ละชิ้นแต่ละส่วนแม้แต่ แง่ ปุ่ม รอยเว้า หรือรอยขากเพียงเล็กน้อยที่ตัวปืนย่อมสร้าง

เพื่อประโยชน์และมีเหตุผลทั้งนั้น สอนแล้วครูซักถามในสิ่งเหล่านี้โดยทั่วกันทุกคน และอนุญาตให้นักเรียนซักถามครูอย่างละเอียดได้ด้วย ที่ต้ามยืนพกแขย ๔๔ กระบอก หนึ่งที่ครูใช้สอน มีรอยเว้าเก่าแก่โตเท่าเมล็ดงาอยู่ ๑ แห่ง ซึ่งถ้าไม่สังเกตก็มองเกือบไม่เห็นและครูมิได้บอกว่ามีไว้เพื่ออะไร ร.ต. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังมองเห็นและถามครูว่า รอยเว้านี้มีไว้เพื่ออะไร ครูมองดูที่รอยนั้นนิ่งนึกอยู่นาน ในที่สุดก็บอกว่า "ถ้าไม่มีเหตุผลอย่างใดก็ต้องตอบว่า เพื่อให้เขา" ซึ่ง ร.ต. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พอใจในคำตอบอันแยบคายของครู ในข้อที่ว่าทุกอย่างต้องมีเหตุผลและครูก็พอใจที่ ร.ต. สฤษดิ์ ฯ มีความละเอียดละออ สามารถตั้งปัญหาซักถามได้แม้แต่สิ่งเล็กน้อย

นักเรียนต้องถอดชิ้นส่วนของอาวุธต่าง ๆ ออกมากชิ้นที่สุดเท่าที่ทางการอนุมัติให้กระทำได้ และต้องกระทำด้วยความปราณีตมิให้ชำรุดบุบสลาย และขณะถอดออกเป็นชิ้น ๆ นั้น ต้องเรียกชื่อชิ้นส่วนนั้น ๆ ด้วย กับต้องอธิบายด้วยว่ามีประโยชน์หรือมีหน้าที่อย่างไร เสร็จแล้วประกอบเข้าที่เดิมให้เรียบร้อยและรวดเร็ว การปฏิบัติเช่นนี้ นักเรียนบางคน ถอดชิ้นกลออกเป็นชิ้น ๆ แล้วประกอบเข้าที่ไม่หมด เหลืออยู่อีก ๒—๓ ชิ้น ไม่ทราบว่าจะใส่เข้าไปที่ตรงไหน เมื่อถึงเวลาพักหรือเลิกเรียนแล้วยังประกอบขึ้นไม่เสร็จเรียบร้อยครูก็จะไม่ยอมให้เลิก ในกรณีเช่นนี้ ร.ต. สฤษดิ์ ฯ จะสมัครเข้าช่วยเหลือเพื่อนผู้นั้นทันทีพร้อมกับรำพึงว่า "ฝรั่งทำเกิน ถ้าไม่ช่วยมันก็ไม่มีวันได้เลิก" ดังนี้เสมอ

ในระหว่างเรียน ครูจะบอกให้รู้ว่าราคาของอาวุธชนิดใด เท่าใด กระสุนปืนเล็ก ปืนกล ปืนใหญ่ (ซึ่งกรมสรรพาวุธทหารบกของเราผลิตเองได้) ราคานัดละเท่าใด กับยอกสอดว่า.เวลายิง.ข้า ใครไม่ประมาณในการยิง ยิงผิดที่หมายบ่อย ๆ ถือว่าผู้นั้นมีส่วนทำลายกองทัพบกให้เสียหาย คือ ไม่ประหยัด

การศึกษาได้ดำเนินมาด้วยดีประมาณ ๒ เดือน ก็ถึง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เวลา ๔.๓๐ น. ขณะที่ครูกำลังสอนวิชาอาวุธศึกษาโดยแยกนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามประเภทของอาวุธ ก็มีคำสั่งจากทางโรงเรียนให้หยุดการเรียนทันที แล้วให้นัก

อนุสรณ์

เรียนนำขึ้นเล็กขึ้นยอดทุกกระยอกที่ใช้สอนในขณะนั้น พร้อมด้วยกระสุนจริงยอกไปตั้งยิงตามช่องแยกน้ำต่างและมุมตึกกรมแผนที่ทหารยก และกระทรวงการต่างประเทศโดยเร็วที่สุด ให้หันปืนยิงไปตามถนนทุกสายที่พุ่งเข้ามาสู่ใจกลางพระนคร เพื่อให้สามารถยิงกันได้ทุกวิถีทาง คำสั่งของครูในการมอบที่หมายยิงให้แก่ปืนต่างๆ แต่ละกระบอกในขณะนั้นฟังแล้วไม่เข้าใจว่าให้ยิงอะไร ที่ไหน เมื่อใด ทุกคนงุนงงและประหลาดใจที่ได้ปฏิบัติไปโดยไม่รู้ต้นสายปลายเหตุ แม้แต่ผู้สั่งเองก็รู้สึกมีอาการไม่แน่ใจว่ามีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นที่ไหน ในชั่วโมงอันเต็มไปด้วยความมืดมนอนธกาลนั้น อย่างไรก็ตามคำสั่งต้องเป็นคำสั่ง ร.ต. สฤษดิ์ ก็เหมือนกับคนอื่น ๆ คือได้รีบนำปืนเข้าที่ตั้ง ณ จุดที่ได้รับมอบหมายอย่างรวดเร็ว แล้วเฝ้าคอยคำสั่งต่อไปอย่างสงบ แต่ละคนต่างมองดูตากันประหนึ่งจะถามว่า "เกิดเรื่องอะไรกัน ?" แต่ก็ไม่มีใครตอบได้ คงเฝ้าดูที่หมายในทิศทางของตนตามที่ได้รับคำสั่งต่อไปคือ "ถ้าเห็นอะไร—ผิดปกติ—ให้ยิง—แต่ให้ฟังคำสั่งก่อน"

๒ ชั่วโมงผ่านไปไม่มีที่หมายอะไรผิดปกติผ่านเข้ามาให้ยิง ผู้คนพลเมืองในพระนครก็คงสัญจรไปมาตามปกติ มีรถยนต์บันทุกนักเรียนนายร้อยและทหารแต่งเครื่องสนามถืออาวุธเล็กยาวติดดาบปลายขึ้นวิ่งไปมาพลุกพล่าน ผ่านถนนด้านหน้ากระทรวงกลาโหม และผ่านไปทางพระบรมมหาราชวังและถนนอื่น ๆ โดยทั่วไปไม่มีใครรู้ว่ารถเหล่านั้นวิ่งไปไหนและเพื่ออะไร

ตอนบ่ายจึงมีคำแถลงประกาศของพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร แจกจ่ายไปถึงในโรงเรียน ซึ่งเป็นประกาศของคณะราษฎร มีใจความว่า ได้ยึดอำนาจการปกครองไว้แล้ว และลงท้ายว่าขอให้ทหารและราษฎรทั้งหลายจงตั้งอยู่ในความสงบ อย่ากระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดขวางการดำเนินการของคณะราษฎร์เป็นอันขาด..... และยังมีแถลงการณ์ออกตามมาเป็นลำดับอีกหลายฉบับ

ยังมีเป็นที่กระจ่างแจ้งแล้วว่า วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ก็คือวันขึ้นศักราชใหม่แห่งการปกครองประเทศไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบ

ประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยการยึดอำนาจของคณะราษฎร์อันประกอบด้วยข้าราชการทหาร พลเรือน และพ่อค้าประชาชนร่วมกัน เป็นวันสุดท้ายแห่งการศึกษาในโรงเรียนทหารรายที่เพิ่งดำเนินการมาได้เพียง ๒ เดือนเศษของ ร.ต. สฤษดิ์ พร้อมด้วยเพื่อนร่วมชั้น รวม ๒๗ คน จึงนับได้ว่า ร.ต. สฤษดิ์ และบุคคลอื่น ๆ เหล่านี้ได้มีส่วนร่วมมือในการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศครั้งนี้ด้วยโดยไม่รู้ตัวล่วงหน้า

ในย่ายวันเดียวกันก็มีคำสั่งให้นายทหารผู้กหัดราชการแผนกโรงเรียนทหารรายรุ่นนี้ไปฟังราชการที่โรงเรียนทหารราย ณ กรมแผนที่ทหารยกทุกวันในเวลาราชการตามปกติ จนถึง ๘ กรกฎาคม ๒๔๗๕ จึงมีคำสั่งกระทรวงกลาโหมให้นายทหารเหล่านี้แยกย้ายไปประจำกรมกองต่าง ๆ คือ

คำสั่งสำหรับทหาร เรื่อง เลื่อน ย้ายนายทหารเข้ารับราชการ ที่ ๕๒/๕๑๒๖ ลง ๘ กรกฎาคม ๒๔๗๕ ดังนี้

.....

๕. ร.ต. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายทหารผู้กหัดราชการแผนกโรงเรียนทหารรายไปประจำ ร. พัน. ๔ อัตรา ร.ต.ชั้น ๒ (๘๕ บาท)

ร. พัน ๔ นี้มี พันโท พระประจนปัจจนึก เป็นผู้บังคับกองพัน และทุกกองพันทหารราย (มี ๑๘ กองพัน) ขึ้นตรงต่อผู้บังคับทหารราย คือ พันเอก พระสิทธิเรืองเดชพล

นายทหารอื่น ๆ ก็แยกย้ายไปประจำหน่วยต่าง ๆ ตามคำสั่งฉบับเดียวกันนี้ รวมหลายร้อยนาย เป็นการปรับปรุงการจัดหน่วยครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดของกองทัพบก หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ประมาณ ๑๕ วัน

การศึกษาในโรงเรียนนายทหารราบครั้งที่ ๒

ปี ๒๔๗๗ กระทรวงกลาโหมได้ออกคำสั่งทหาร ที่ ๕๓/๓๖๔๓ เรื่อง ให้นายทหารสัญญาบัตรเข้ารับการศึกษาวิชาในโรงเรียนประจำเหล่าทหารราย ลง ๑๖ มิถุนายน ๒๔๗๗ ความว่า

ด้วยจะจัดตั้งโรงเรียนประจำเหล่าทหารราบขึ้น และเริ่มเปิดทำการสอนวิชาแก่นายทหารรายตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ๒๔๗๗ เป็นต้นไป

ฉะนั้น ให้นายทหารซึ่งมีรายนามต่อไปนี้ย้ายไปสังกัด แผนกที่ ๑ กรมจเรทหารบกชั่วคราว ให้ไปรายงานตนเองต่อหัวหน้าแผนกที่ ๑ กรมจเรทหารบกใน ๓ สิงหาคม ๒๔๗๗ เวลา๐๙๐๐ คือ

๑ ร.ท. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ประจำ ร.พัน ๔

.....

รวมจำนวนนายทหารผู้เข้ารับการศึกษาคราวนี้ ๓๕ นาย ยศร้อยโททั้งสิ้น กับมีนายทหารพรรคนาวิกโยธินยศเรือโทแห่งราชนาวิไทยฝากเรียนด้วย ๒ นาย มีพันโท พระวิชัยยุทธเดชาคนี้ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน สถานที่ศึกษาคือห้องหนึ่งของตึกกระทรวงกลาโหม ชั้นที่ ๓ ด้านทิศเหนือมุมใกล้ทางคลองหลอด หลักสูตรการศึกษา ๑ ปี เวลาศึกษาวันละ ๖ ชั่วโมง เรียนวิชาทหารเหล่าต่าง ๆ ทุกเหล่า และมีวิชาประกอบอื่น ๆ คล้ายกับการเรียนในปี ๒๔๗๕ แต่ค่อนข้างสูงกว่า และมีวิชาใหม่ๆ เพิ่มอีกบางวิชา เช่น วิชาไอพิษและการป้องกัน วิชาหลักการยิงปืนกลหนักและปืนใหญ่ทหารราย เป็นต้น การเรียนในปี ๒๔๗๕ ร.ท. สฤษดิ์ ฯ มุมานะในการเรียนอย่างไม่ย่อมแพ้ฉันใด ในปี ๒๔๗๗ นี้ ร.ท. สฤษดิ์ ฯ ก็ไม่ยอมให้ผู้ใดนำหน้าเช่นเดียวกัน ผลการสอบในสิ้นปีการศึกษาจึงปรากฏว่า ร.ท. สฤษดิ์ ฯ สอบได้คะแนนอยู่ในอันดับสูงสมความปรารถนา

ในปีนี้กองทัพบกได้สั่งซื้ออาวุธปืนใหญ่ทหารรายจากบริษัทโบฟอร์ส ประเทศสวีเดนมาใช้ในหน่วยทหารราย เป็นปืนใหญ่เขา ชนิด ๒ ลำกล้องซ้อนในทางดิ่ง ขนาด ๗๕ และ ๓๗ มม.นำด้วยการเทียมลากหรือหาบหาม เรียกว่าปืนใหญ่ทหารรายแบบ ๗๗ หรือ ปร. ๗๗ นับเป็นอาวุธใหม่ทันสมัยที่สุดสำหรับทหารรายในสมัยนั้น แต่ยังอยู่ในขั้นทดลองทำแบบฝึกและศึกษาหลักยิง ทหารรายภาคภูมิใจในอาวุธใหม่นี้พอ ๆ กับภูมิใจในรถถังแบบ ๓๖ และรถปืนกลหนักที่เพิ่งมีเมื่อปีที่แล้ว ร.ท.

สฤษดิ์ ฯ ก็เป็นผู้หนึ่งที่คิดว่าทหารราบในยุคเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น ดูประหนึ่งเป็นเหล่าที่มีความสำคัญเท่ากับทหารทุกเหล่ารวมกัน เพราะต้องนึกต้องเรียนต้องรู้อาวุธใหม่ ๆ มากมายหลายชะนิดซึ่งทหารบางเหล่ายังไม่เคยมี ในการข้างหน้าก็ได้ยินมาว่าจะมีลูกระเบิดยิง ลูกระเบิดขว้าง เครื่องยิงลูกระเบิด เครื่องนิดไฟวิทยุกัย อื่น ๆ เพิ่มเติมมาอีก เมื่อเป็นดังนี้ใครไม่เรียกทหารราบว่าเป็นราชินีแห่งสนามรบก็นับว่ารู้จักทหารราบน้อยเต็มทีหรือไม่รู้จักทหารราบเลย

ด้วยความภาคภูมิใจดังกล่าว ร.ท. สฤษดิ์ ฯ จึงสนใจศึกษาวิชาขั้นใหญ่ทหารราบและขั้นกลหนักมากเป็นพิเศษ เวลาระหว่างพักประจำชั่วโมงและเวลาเลิกเรียนแล้วจะได้ยิน ร.ท. สฤษดิ์ ฯ ถกเถียงหลักยิงกับเพื่อน ๆ เสียงขรม และหลายครั้งจะได้ยินเสียงตะโกน "ขั้น ๑..... มุมทิศ.....จดมุมหลัก.....หมวด ๒ ต่อขั้น ๑ เล็งชนานคู่.....มุมสูง ระเบิด.....ทันที รอยกองร้อยจากขวา ระวัง ยิง, ขั้น ๑ เพิ่ม.....ระวัง.....ยิง" หรือไม่ก็ "กองร้อย.....หยุดยิง..... เตรียมเดินหลังลา" อะไรทำนองนี้เสมอ ๆ แสดงว่าเกือบหายใจเข้าเรื่องของขั้นใหญ่ตลอดเวลา

โรงเรียนผู้บังคับกองร้อยทหารขั้นใหญ่

โดยเหตุที่กล่าวมาข้างบนนั้น หลังจากที่จบการศึกษาตามหลักสูตรของโรงเรียนประจำเหล่าทหารราบแล้ว ทางการจึงคัดเลือก ร.ท. สฤษดิ์ ฯ ให้ไปศึกษาเพิ่มเติมเฉพาะวิชาทหารขั้นใหญ่ณโรงเรียนนายทหารขั้นใหญ่ของกรมทหารขั้นใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ ร่วมกับนายทหารในรุ่นเดียวกันที่มีความสนใจในวิชานี้อีก ๔–๕ คน ใช้เวลาศึกษาประมาณ ๓ เดือน มีการศึกษาทั้งในทางหลักการและในทางปฏิบัติตามหลักสูตรของทหารขั้นใหญ่โดยครบถ้วน ผลการศึกษาเพิ่มเติมปรากฏว่าเป็นที่พอใจของครู อาจารย์ที่เป็นเหล่าทหารขั้นใหญ่เป็นอย่างมาก ถึงกับครูบางคนชักชวนเชิงสัพยอกให้ ร.ท. สฤษดิ์ ฯ เปลี่ยนเหล่าเป็นทหารขั้นใหญ่ แต่ ร.ท. สฤษดิ์ ฯ เป็นทหารรายโดยกำเนิดการชักชวนจึงไม่เกิดผล

อนุสรณ์

ประจำแผนกที่ ๑ กรมจเรทหารราบ

ในปลายปี ๒๔๗๗ หลังจากสำเร็จการศึกษาในโรงเรียนทหารราย และโรงเรียนทหารชั้นใหญ่แล้ว ได้มีคำสั่งกองทัพบกที่ ๑๘๕/๑๖๘๗๗ ลง ๕ มีนาคม ๒๔๗๗ ให้ ร.ท. สฤษดิ์ ฯ ย้ายไปประจำแผนกที่ ๑ กรมจเรทหารราย ซึ่งไปตั้งใหม่ที่จังหวัดลพบุรี เพื่อทำหน้าที่เกี่ยวแก่การช่วยเขียนตำรา แบบฝึกทหารราย คู่มือการฝึกอาวุธต่าง ๆ แต่ส่วนมากหนักไปทางหลักการยิงชั้นกลหนักและชั้นใหญ่ทหารรายรวมทั้งการทดลองปฏิบัติตามร่างแบบฝึกเหล่านั้นเพื่อหาข้อมูลอันถูกต้อง และสอนวิชาเหล่านี้แก่นายทหารฝึกหัดราชการรุ่นต่อ ๆ มาด้วย

ครั้นถึง ๑ เมษายน ๒๔๗๘ ร.ท. สฤษดิ์ ฯ ได้รับพระราชทานเลื่อนยศเป็นร้อยเอก แต่คงประจำอยู่ ณ แผนกที่ ๑ กรมจเรทหารรายจนถึงต้นปี ๒๔๘๐ จึงได้ย้ายไปเป็นรองผู้บังคับกองร้อยชั้นใหญ่ทหารราย กองโรงเรียนทหารราย (จังหวัดลพบุรี) โดยคำสั่งทหาร ที่ ๑/๑๒๗ ลง ๗ เมษายน ๒๔๘๐ รับเงินเดือน ๑๗๐ บาท ตำแหน่งนี้มิได้บรรจุผู้บังคับกองร้อย ร.อ. สฤษดิ์ ฯ พึงพอใจในตำแหน่งใหม่นี้เป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นกองร้อยเดียวในกองโรงเรียนทหารรายที่ถือว่าเป็นอาวุธใหม่ มีทั้งม้าชี่และม้าเทียมลากลูกผสมตัวงาม ๆ จำนวนหลายตัว เป็นกองร้อยที่โอ่อ่าภูมิฐานพอใช้ ตอนเช้าและบ่ายขบวนกองร้อยชั้นใหญ่ทหารรายเทียมลากจะเคลื่อนที่ไปสู่สนามฝึก ผ่านหน้ากองร้อยชั้นเล็กต่าง ๆ ของกองโรงเรียนทหารรายอย่างช้า ๆ ฝ่าเผยและภาคภูมิ เสียงเครื่องม้า เครื่องเทียมลากและล้อรถชั้นใหญ่บดไปบนถนนหน้ากองร้อยชั้นเล็กเหล่านั้นดังกึกก้อง เสียงผีเท้าม้าประจำขาตัวโปรดของรองผู้บังคับกองร้อย ร.อ. สฤษดิ์ ฯ ย่ำสยัดย่างไปข้างหน้าขบวนเดิน เมื่อประกอบกับเสียงยอกแถวเป็นระยะ ๆ ประสานไปตามจังหวะของการเดินแล้ว ก็ดูประหนึ่งว่าสิ่งเหล่านี้ได้ส่งเสริมให้กองร้อยชั้นใหญ่ทหารรายนี้มีความยิ่งใหญ่เป็นพิเศษเหนือความสำคัญของกองร้อยชั้น

เล็กทั้งหลายโดยสิ้นเชิง ร.อ. สฤษดิ์ ฯ จะนำกองร้อยด้วยตนเองไปยังสนามฝึกและควบคุมการฝึกโดยใกล้ชิดเป็นนิจสิน หลังจากม้าแต่ละตัวเหงื่อตกกีบและทหารแต่ละคนได้อาบเหงื่อกันชุ่มโชกแล้ว ก็ถึงเวลาที่มีคำสั่ง "ปลดเครื่องเทียมลาก" หรือ "วางเครื่องหายหาม" และ "เลิกแถว" ซึ่งทหารทุกคนชอบฟังคำสั่งนี้ แม้แต่ม้าเทียมลากก็ดูเหมือนจะฟังออกว่านั่นคือถึงนาทีที่มันทั้งหลายจะได้พักทุกข์แล้ว และอีกไม่ช้าก็จะได้พบหญ้าและน้ำซึ่งสัสเวรโรงม้าเตรียมไว้พร้อมเพื่อมัน ต่อจากนั้นไม่นาน บรรดาสมาชิกแห่งสโมสรนายทหารค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราชก็จะได้ยินเสียงเคื่อยที่สั้นรองเท้าสูง (ท้อปบู๊ต) ดังขึ้นมาทางหน้าสโมสรพร้อมกับเสียงห้าวๆ สั่งไปที่บาร์ว่า "เฮ้ย—เอาเหล้ามากิน" ทุกคนจำเสียงนี้ได้ดี และพอประมาณสถานการณ์ได้ถูกต้องว่า อีกไม่ช้าโต๊ะในสโมสรซึ่งเมื่อก่อนหน้านี้เป็นโต๊ะเล็กอรรมดามีเก้าอี้ประกอบ๒—๓ตัว ก็จะค่อย ๆ ขยายขอบเขตเป็นโต๊ะใหญ่ขึ้น และใหญ่ขึ้น เก้าอี้เพิ่มขึ้นจาก ๒—๓ ตัว เป็น ๗—๘ ตัว และในที่สุดกว่า ๑๐ ตัว สิ่งอุปกรณ์ประเภทที่ ๑ และที่ยังมิได้กำหนดประเภทก็เพิ่มมาบนโต๊ะตามเวลาที่ล่วงไป บรรยากาศในสโมสรนายทหาร ซึ่งแต่ก่อนค่อนข้างเงียบก็เริ่มครึกครื้นเครงและมีชีวิตชีวาขึ้น เสียงหัวเราะเสียงล้อเลียนตามประสาคนหนุ่มในระหว่างมิตรสหายก็ดังขึ้นและดังขึ้นเรื่อยไป จนประมาณ ๒๐.๐๐ น. เศษ บรรยากาศค่อย ๆ สงบลงเกือบเหมือนเดิมแล้วก็มีเสียงห้าว ๆ จากเจ้าของเสียงคนเดิมดังไปที่บาร์อีกว่า "เฮ้ย—เอายิลมา" ต่อจากนี้ไม่ช้าก็ปรากฏเสียงเลื่อนเก้าอี้ดังโกรกกราก พร้อมกับการลุกเดินแยกย้ายกระจัดกระจายหายไปในความมืดของมวลหมู่สมาชิก นั่นมิใช่การเลิกประชุมโต๊ะกลมหรือโต๊ะเหลี่ยมอะไรหามิได้ แท้จริงเป็นแต่เพียงรองผู้บังคับกองร้อยยิ่นใหญ่ทหารราย ร.อ. สฤษดิ์ ฯ ท่านมาแก้เหนื่อยกับเพื่อนฝูงหลังจากฝึกอย่างโชกโชนมาแล้วเท่านั้น

"งานเป็นงาน—เล่นเป็นเล่น" เป็นคำขวัญของกองร้อยยิ่นใหญ่ทหารรายนี้ และณบัดนี้ ท่านรอง ฯ ก็ได้ปฏิบัติการทดสอบคำขวัญด้วยตนเองโดยครบถ้วนแล้ว

อนุสรณ์

ผู้บังคับกองร้อยปืนใหญ่ทหารราบ กองโรงเรียนทหารราบ

ขึ้นปีใหม่ ๒๔๘๑ กองทัพบกได้ออกคำสั่งฉบับหนึ่ง คือคำสั่ง ทบ. ที่ ๑๐/๑๑๕ ลง ๗ เมษายน ๒๔๘๑ ให้เลื่อนตำแหน่ง ร.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ รองผู้บังคับกองร้อยปืนใหญ่ทหารราบเป็นผู้บังคับกองร้อยปืนใหญ่ทหารราบ ยศร้อยเอกตามเดิม และโดยคำสั่งพิเศษที่ ๓๐/๒๔๘๑ ลง ๔ เมษายน ๒๔๘๑ ให้เลื่อนชั้นเงินเดือนขึ้นอีก ๑ ชั้น (๑๐ บาท) เป็น ๑๘๐ บาท

การปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งใหม่นี้ก็เช่นเดียวกับตำแหน่งเดิม แต่ทว่าความเข้มแข็งแกร่งยิ่งขึ้น เพราะได้รับความรู้ความชำนาญตลอดปีที่แล้ว แยบยลปืนใหญ่ทหารราบของกรมจเรทหารราบก็ได้ปรับปรุงทดสอบจนเป็นที่เรียบร้อย ใช้เป็นหลักฐานในการฝึกได้เป็นอย่างดี เพราะตัวท่านรอง ฯ มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำแยบยลนี้ในปีก่อน ๆ ฉะนั้นกองร้อยปืนใหญ่ทหารราบนี้จึงเป็นหน่วยตัวอย่างของกองโรงเรียนทหารราบในการแสดงการฝึกและการยิงปืนใหญ่ให้หน่วยปืนใหญ่ทหารราบอื่น ๆ ยึดถือเป็นบรรทัดฐาน และเป็นที่มั่นใจได้ว่ากองร้อยนี้จะเป็นหน่วยกำลังสำคัญของทหารราบที่มีสมรรถภาพดีเยี่ยมหน่วยหนึ่ง

ความปราณีตในการยิงต่อที่หมายในสนามเป็นสิ่งที่ผู้บังคับกองร้อยปืนใหญ่ทหารราบนี้สนใจมากเป็นพิเศษ การใช้กระสุนแต่เพียงน้อยนัดในการยิงกะกำหนดแล้วเริ่มยิงหาผลต่อไปทันทีเป็นคติประจำใจที่ท่านยึดถือเสมอ ทั้งนี้อาจเป็นด้วยเสียงครูผู้สอนที่แผนกโรงเรียนทหารราบ ณ กรมแผนที่ทหารบกเมื่อปี ๒๔๗๕ ยังก้องอยู่ในหูว่า การยิงปืนนั้นต้องคิดว่ากระสุนราคานัดละเท่าไร การใช้กระสุนมากนัดแต่ไม่ได้ผลเพราะขาดความปราณีตในการยิงเป็นการทำลายกองทัพบกให้เสียหาย คือไม่ประหยัดก็อาจเป็นได้

บริเวณทั่วไปของกองร้อยนี้จัดระเบียบและรักษาความสะอาดดีมาก การตกแต่งสถานที่ด้านหน้าและหลังกองร้อยให้สวยงามเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นของ

หน่วยนี้ คือ สวยเสมอ สะอาดเสมอ บางคราวสิ่งที่นำมาตกแต่งประดับประกายวิเวณกองร้อย เช่นหินสำหรับทำถนนก็ได้มาจากการแสวงหาในภูมิประเทศ ขณะนั้นลพบุรีกำลังถูกดัดแปลงให้เป็นเมืองทหารในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม อิฐ หิน และเหล็กซึ่งกรมยุทธโยธาทหารบกขัดหามาเตรียมไว้กำลังสมบูรณ์วางอยู่กระจัดกระจายทั่วไป การจะนำมาใช้เพื่อราชการส่วนรวมบ้างเล็กน้อยดังกล่าว ผู้บังคับกองร้อยผู้นั้นท่านว่าไม่เป็นไร

การศึกษาภูมิประเทศและภาวะประชาชน

ลพบุรี—เมืองที่ตั้งค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราชในปัจจุบัน เคยเป็นเมืองที่รุ่งเรืองมาในประวัติศาสตร์สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเจ้า แม้กาลเวลาจะล่วงเลยมาหลายร้อยปี ก็ยังคงทิ้งร่องรอยของอดีตอันควรแก่การศึกษาหาความรู้เป็นอย่างยิ่ง นอกจากจะเป็นที่ประทับแปรพระราชฐานตามฤดูกาลของอดีตมหาราชพระองค์นั้นแล้ว เมืองนี้ยังมีหลายสิ่งหลายอย่างซึ่งแสดงให้เห็นพระปรีชาสามารถของพระองค์ในด้านรัฐศาสตร์ ยุทธศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ หลายประการ นอกจากนั้น บรรดาปูชนียสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่กระจัดกระจายอยู่ทั่ว ๆ ไปในพื้นที่ของลพบุรียังทำให้เห็นประวัติศาสตร์ที่ย้อนหลังไปไกลสมัยที่ขอมยังเรืองอำนาจอยู่ในภูมิภาคส่วนนี้ ภูมิประเทศตามธรรมชาติรอบๆ ตัวเมืองไกลออกไปอุดมด้วยขุนเขาละเมาะไม้ ท้องทุ่งและอารน้ำ รวมทั้งทรัพยากรที่ยังมิได้ขุดค้นขึ้นมาทำประโยชน์อีกมากมาย เฉพาะอย่างยิ่งภูมิประเทศที่มีลักษณะเช่นนี้ย่อมเหมาะแก่การใช้เป็นสนามฝึก—สนามยิงปืนใหญ่ในกิจการทหารเป็นอันมาก การที่กองทัพบกได้เริ่มดำริตั้งค่ายทหารขึ้นใหม่เมื่อปี ๒๔๗๗ เป็นต้นมาในจังหวัดลพบุรี จึงเป็นความดำริที่ชอบด้วยเหตุผล

ร.อ. สฤษดิ์ ฯ เป็นผู้ที่ชอบศึกษาวิชาประวัติศาสตร์มาตั้งแต่สมัยเป็นนักเรียนนายร้อย และทำคะแนนในวิชานี้ได้ดีเสมอ ดังนั้นเมื่อมาประจำการอยู่ใน

อนุสรณ์

เมืองประวัติศาสตร์เช่นลพบุรีจึงเป็นที่สบอารมณ์เป็นอย่างยิ่ง ในวันหยุดราชการเช่นวันเสาร์—อาทิตย์จึงมิได้ไปชลุกอยู่ที่สโมสรหรือที่ โรงหนังหรือร้านตลาดเช่นคนอื่น ๆ แต่มักสั่งการไว้ล่วงหน้าก่อนวันหยุดอย่างน้อย ๑ วัน คือรุ่งขึ้นให้เจ้าหน้าที่ทางกองร้อยเตรียมผูกม้าประจำขาพร้อมด้วยม้าอื่น ๆ อีกราว ๗—๘ ตัว สำหรับผู้ที่สมัครใจร่วมทาง ม้าเหล่านี้จะมีย่ามบรรจุเสบียงอาหารและเครื่องดื่มผูกไว้ที่อานทั้ง ๒ ข้าง และพร้อมที่จะออกเดินทางได้ตั้งแต่เริ่มสว่าง

เมื่อทุกคนมาพร้อม ขบวนม้าสำรวจภูมิประเทศคณะนี้ก็ออกเดินทาง มุ่งหน้าไปยังเชิงเขาลูกใดลูกหนึ่ง หรือหมู่บ้านที่อยู่ไกลสุดสายตาโน้น เดินย้าง วิ่งเรียยย้าง วิ่งโยกย้าง ผ่านไร่น้อยหน่า เข้าป่าไผ่ ข้ามลำห้วย ตัดท้องทุ่งที่เวิ้งว้างท่ามกลางแสงแดดร้อนระอุแห่งเมืองละโว้โบราณ โดยใช้เวลาเดินทางนับเป็นชั่วโมงๆ ผ่านหมู่บ้านที่พอจะเพิ่มเสบียงอาหารได้ ก็ไม่ลืมที่จะแวะซื้อไก่เป็น ๆ สัก ๒—๓ ตัว ซื้อได้แล้วก็จับมัดขายบรรจุย่ามใบว่างที่แขวนอยู่ข้างอานม้าของใครคนใดคนหนึ่ง แล้วออกเดินทางต่อไป ใบกะเพราป่า พริกขี้หนูป่า ก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับอาหารมื้อกลางวัน ฉะนั้น เมื่อพบในขณะผ่านไปก็ไม่ลืมที่จะถอนไปด้วยทั้งรากทั้งโคน แล้วบรรจุย่ามรวมกับไก่

เมื่อถึงชายป่าเชิงเขาใต้เงาไม้ที่ร่มรื่นพอควร ตามที่หมายตาไว้แต่ต้น ขบวนม้านักนิยมไพรก็หยุดพักร้อนแล้วเริ่มการครัว โดยไม่ต้องพึ่งแม่ครัว ใครถนัดแกง ต้มยำ สิ่งใดก็ช่วยกันทำไปตามความสามารถ ในยามเช่นนี้ถ้าขาดสุราก็อย่ามากันดีกว่า เพราะไม่คุ้มค่าเหนื่อยในการเดินทาง ดังนั้นพร้อมกันกับการปะกอบอาหาร บาร์สนามก็เริ่มเปิดขึ้น ทำกันไปกินกันไปพลาง ๆ แกงเผ็ดไก่ใส่กะเพราป่าและพริกขี้หนูป่านั้นมีท่าจะเผ็ดร้อนน้อยไป จึงต้องเติมเหล้าป่าที่ขอซื้อมาจากชาวบ้านลงไปครึ่งขวด มิฉะนั้นจะไม่ได้ชื่อว่าแกงป่าโดยสมบูรณ์แบบ เครื่องครัวบางอย่าง เช่น เตาและครกไม่ได้นำติดตัวมาด้วย เพราะจะเพิ่มน้ำหนักแก่ม้าเกินไป ภูเขาในเมือง

ลพบุรียังอุดมสมบูรณ์พอที่จะแสวงหาก้อนหินมาใช้แทนสิ่งเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี มิฉะนั้นมนุษย์สมัยหินจะมีชีวิตอยู่กันอย่างไรได้ คงอดตายกันหมด

เมื่อสิ้นหน้าสำราญและสรวลเสเฮฮากันพอก้องป่าตามสมควรแล้ว ก็ม่อยหลับกันคนละตื่น ปล่อยให้ม้าเล็มหญ้าไป มิทหารเฝ้าไว้ ๒ คนก็พอแล้ว

ตกย่ายก็ขึ้นม้ากลับค่าย ฯ ในเส้นทางอื่นไม่ซ้ำทางเดิม ผ่านหมู่บ้านก็แวะตะไปทักทายปราสัยผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้านซึ่งแห่กันออกมาดูขบวนม้านักนิยมไพร

ถ้าต้องการก็ขอเติมเชื้อเพลิงตามหมู่บ้านเหล่านี้ได้ ราคาไม่แพงเพราะไม่ต้องเสียภาษีการค้า ทั้งยังให้กำลังความร้อนสูงด้วย บางแห่งถึง ๙๐ ดีกรี

ขบวนม้าขากลับค่าย ฯ ออกจะมีความเร็วสูงกว่าขาไป วิ่งห้อทุกตัว แต่ละตัวดูจะเก่งเอาการ โดดข้ามคูน้ำกว้าง ขอนไม้ใหญ่ และคันนาสูงได้อย่างสบาย หนามไผ่หรือหมามุ้ยนั้นไม่มีพิษสงเท่าใด ถูกเข้าก็ไม่เจ็บไม่คันเหมือนขาไป แปลกจริง ๆ

ตกเย็นก็ถึงค่าย ฯ แต่ละคนเข้มแข็งทั้งนั้นไม่ยินยอมจะกลับบ้านพักผ่อน เพราะอาจเป็นการอ่อนแอเกินไป ดังนั้นถ้าไม่ไปสมัครก็ต้องเป็นที่บ้านใครคนใดคนหนึ่งในค่าย ฯ นี้

การขี่ม้าออกภูมิประเทศทำนองนี้ ร.อ. สฤษดิ์ ฯ ถือว่าเป็นกีฬา และยาวิเศษ จึงประพฤติปฏิบัติเป็นอาจิณ เมื่อมีโอกาสในวันหยุดราชการ ฉะนั้นเมื่อย่อย ๆ เข้าก็มีโอกาสได้เห็นทั่วทุกหมู่บ้านย่านตำบลในลพบุรี รู้จักเส้นทางภูมิประเทศโดยกว้างขวาง ซึ่งผู้ไม่ชอบท่องเที่ยวย่อมจะเสียเปรียบในเชิงความรู้ทางภูมิศาสตร์ของเมืองนี้อยู่บ้าง

ในบางคราวก็มีข้าราชการฝ่ายปกครองของเมืองลพบุรีและนายตำรวจที่รักสนุกในเชิงนี้สมัครร่วมทางไปด้วย โดยทางกองร้อยบริการม้าขี่และอุปกรณ์ที่จำเป็นให้พร้อม เพิ่มความสนุกสนานในการเดินทางยิ่งขึ้น เพราะออกรสดีกว่าการไปเฉพาะผู้ที่เห็นหน้ากันเป็นประจำ

ผลแห่งการท่องเที่ยวดังกล่าว ก่อประโยชน์แก่ ร.อ. สฤษดิ์ ฯ และเพื่อนนายทหารในคณะนี้หลายประการ เท่าที่เห็นได้ง่าย ๆ ก็คือ

๑. รู้จักภูมิประเทศเป็นอย่างดี เป็นประโยชน์ต่อกิจการทหาร

๒. เชื่อมความสามัคคีระหว่างหมู่คณะและบุคคลภายนอก รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่น

๓. นายทหารชำนาญในการขี่ม้าในภูมิประเทศที่มีลักษณะต่าง ๆ กัน

๔. ได้ประโยชน์ทางพลานามัย

และทั้งนี้เป็นผลแห่งการนำหรือการริเริ่มของ ร.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ผู้บังคับกองโรงเรียนนายสิบพลรบ

รุ่งขึ้นปี ๒๔๘๒ กองทัพบกได้ออกคำสั่งที่ ๑/ ๒๔๕ ลง ๘ เมษายน ๒๔๘๒ ให้ ร.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บังคับกองร้อยปืนใหญ่ทหารราบกองโรงเรียน ทหารราบย้ายไปเป็นผู้บังคับกองโรงเรียนนายสิบพลรบ คงมียศเป็นร้อยเอกตามเดิม และได้รับเงินเดือนเพิ่มขึ้นอีก ๑ ขั้น (๑๐ บาท) เป็น ๑๔๐ บาท โรงเรียนนี้ขึ้นอยู่กับกรมทหารราบ โดยใช้อาคารส่วนหนึ่งของกองโรงเรียนทหารราบในค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นสถานศึกษา ท่านได้อำนวยการฝึกอบรมนักเรียนนายสิบให้มีความรู้ความสามารถตามหน้าที่ตามหลักสูตรของกองทัพบกด้วยตนเอง และได้หล่อหลอมจิตใจชายฉกรรจ์ผู้มาจากทั่วสารทิศเหล่านี้ ให้เข้ามาอยู่ในกรอบแห่งระเบียบวินัยที่กลมกลืนเดียวกันได้ โดยเรียบร้อยเป็นผลดีต่อทางราชการเป็นอันมาก ท่านได้สร้างนักเรียนนายสิบพลรบให้เป็นนายทหารชั้นประทวนในกองทัพบกอย่างน้อย ๒ รุ่น รุ่นละประมาณ ๑๐๐ คน ระหว่างปี ๒๔๘๒ ถึง ๒๔๘๓ และในปัจจุบันนายทหารชั้นประทวนเหล่านั้นได้มีสภาพเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร รับราชการอยู่ในกองทัพบกหลายคน เมื่อถึงวันสำคัญอันเป็นที่ระลึกของโรงเรียนนายสิบพลรบสมัยนั้น บุคคลเหล่านี้ก็นัดกันจัดงานพบปะสังสรรร่วมรับประทานอาหารและร่วมเรี่ยวแรงเพื่อระลึกถึงวันอันสำคัญในอดีตนั้น และได้เชิญอดีตผู้บังคับกองโรงเรียนนาย

สิบพลรบพร้อมด้วยผู้บังคับบัญชาผู้ใหญ่มาร่วมงานโดยพร้อมเพรียงกัน ซึ่งปรากฏว่าอดีตผู้บังคับกองโรงเรียนนายสิบพลรบท่านนี้ ได้ให้ความอุปการะแก่งานมาด้วยดีทุกครั้งคราว ยังความปลาบปลื้มปีติแก่บรรดาศิษย์เก่าชาวค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราชของท่านเป็นอย่างยิ่ง

อนึ่ง ในปี ๒๔๘๓ ทางราชการได้ประกาศเลื่อนยศ ร.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นพันตรี รับพระราชทานเงินเดือน ๒๐๐ บาท ตั้งแต่ ๑ เมษายน ๒๔๘๓ เป็นต้นไป

ผู้บังคับกองโรงเรียนนายสิบทหารราบ

ครั้นถึงปี ๒๔๘๔ ได้มีคำสั่งทหารที่ ๒๖๒/๒๔๐๐๕ ลงวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๘๔ ให้ พ.ต. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้บังคับกองโรงเรียนนายสิบทหารราบ รับพระราชทานเงินเดือน ๆ ละ ๒๔๐ บาท ยศ พันตรี ตามเดิม

โรงเรียนนี้แปรสภาพจากโรงเรียนนายสิบพลรบเดิมและคงขึ้นกับกรมขุนทหารราบเช่นเดิม แต่มีที่ตั้งแห่งใหม่เป็นเอกเทศอยู่ทางด้านตะวันออกของค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีบริเวณพื้นที่และสนามฝึกกว้างขวางห่างไกลจากที่ตั้งหน่วยราชการอื่น ๆ ในค่ายนี้เป็นอาคารสร้างใหม่พร้อมด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน

พ.ต. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีความพึงพอใจในสำนักงานและสถานศึกษาแห่งใหม่ที่ตนมีหน้าที่รับผิดชอบนี้เป็นอันมาก เพราะรู้สึกว่าเป็นอิสระดีกว่าโรงเรียนนายสิบพลรบเดิม โรงเรียนนี้มีจำนวนนักเรียนนายสิบเหล่าทหารราบ ๗๗ คน กับมีจ่าทหารเรือพรรคนาวิกโยธินฝากเรียนด้วย ๔ คน และโดยที่มีความรู้สึกว่าเป็นอิสระดังกล่าว ผู้บังคับกองโรงเรียนจึงสามารถกำหนดระเบียบปฏิบัติปลีกย่อยต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสัญญลักษณ์ของโรงเรียนนายสิบทหารราบโดยเฉพาะได้อย่างสะดวกดาย ผู้ร่วมงานในตำแหน่งรองผู้บังคับกองโรงเรียนนายสิบ ผู้บังคับหมวด และนายสิบเสมียนพนักงานประจำกองก็มีตัวยรรจุครบถ้วนตามอัตรา เพราะได้ขอตัวนาย

ทหารและนายสิบจากหน่วยต่าง ๆ มาได้ตามต้องการ ทุกคนมีบ้านพักอาศัยของทางราชการอยู่ภายในค่ายไม่ห่างไกลจากโรงเรียนนัก สามารถเรียกตัวและพบปะกันได้ทุกโอกาส ฉะนั้นจึงเป็นหน่วยอิสระน้อย ๆ ที่น่าบริหารงานเป็นอย่างยิ่ง

ระบบพิเศษ – สัญญลักษณ์ของนักเรียนนายสิบทหารราบ

เริ่มเปิดโรงเรียนสิบทหารราบในต้นปี ๒๔๘๔ นักเรียนนายสิบทุกคนต้องปรับตัวให้เข้าอยู่ในระบบใหม่ ภายใต้คำขวัญที่ผู้บังคับกองโรงเรียนนายสิบสั่งให้เขียนไว้ณที่ทุกแห่งในโรงเรียนนี้ว่า

"ต้องมีระเบียบ – ต้องมีหลักฐาน – ต้องปฏิบัติตามคำสั่งโดยแน่นอน"

(คำว่า **หลักฐาน** ในที่นี้หมายความว่า ตำรา,กฎ,ข้อบังคับ,คำสั่ง,แบบธรรมเนียม ฯลฯ ซึ่งสามารถหยิบยกมาอ้างอิงได้ทันทีเมื่อต้องการ เช่น ในเวลาสอบภาคการฝึกต้องมีโต๊ะเล็ก ๆ วางหลักฐานที่เกี่ยวข้องไว้พร้อม)

– ทุกคนจะต้องมีความคล่องแคล่วว่องไวและแข็งแรงตลอดเวลา มิท่าทางองอาจผึ่งผายในที่ทุกแห่ง พูดจาดังฉะฉานชัดเจน การรายงานในหน้าที่เวรยามต้องดังได้ยินไปในระยะไกล ขณะแสดงความเคารพในเวลาเดินต้องลงเท้าหนักเป็นพิเศษตามจำนวนก้าวที่ข้อบังคับ ฯ กำหนด ซึ่งปรากฏว่ายางคนตบเท้าจนกระเบื้องปูพื้นแตก แต่ได้รับคำชมเชยจากผู้บังคับกองโรงเรียนว่า "แข็งแรงดีมาก"

เสียงเดินตบเท้าดังเช่นนี้มิใช่กระทำเฉพาะแต่ในค่าย ต้องดังทุกแห่งรวมทั้งในตลาดในตัวเมืองลพบุรีด้วย

– เมื่อเรียกมาหา เมื่อสั่งให้ไปปฏิบัติการใด ๆ ต้องวิ่งเสมอ ไม่มีการเดินเป็นอันขาด และต้องทวนคำสั่งด้วยเสียงอันดังทุกครั้งไป และเมื่อได้ไปปฏิบัติการใด ๆ ตามคำสั่งแล้ว ต้องกลับมารายงานผลด้วยเสียงอันดังเสมอ

– "งานเป็นงาน เล่นเป็นเล่น" เป็นคำขวัญอันหนึ่งของโรงเรียนนี้ เมื่อถึงเวลาทำงานไม่มีการพูดเล่นการหัวร่อต่อกันเป็นอันขาด ต้องมุ่งหน้าทำงานให้สำเร็จโดยไม่ต้องคำนึงถึงสภาพดินฟ้าอากาศและกาลเวลา วันใดที่ยิงเป้าด้วยกระ

สุนทริง นักเรียนต้องไปจัดสนามยิงปืนและติดตั้งที่เข้าหมายด้วยตนเองให้แล้วเสร็จล่วงหน้า ๑ วัน ถ้าไม่เสร็จหลังจากกินอาหารมื้อเย็นแล้ว ไปทำต่อในเวลากลางคืนโดยใช้โคมรั้วและไฟฉาย แม้ฝนกำลังตกก็ต้องทำต่อไปให้เสร็จ จะดึกดื่นเท่าใดก็ตาม รุ่งขึ้นต้องให้เริ่มยิงเข้าได้แต่เช้าตามกำหนด

—เสร็จงานแล้วต้องเล่นกีฬาหรือวิ่นเริงเป็นประจำ ในคลังเครื่องช่วยฝึกต้องมีเครื่องกีฬาครบถ้วน ค่ายทองร้อยต้องจัดการเบิก,จ่าย,ซ่อมบำรุงให้เรียบร้อยเสมอ ไม่ว่าฟุตบอล,ตะกร้อ,แหลน,หลาว,จักร์ หรือนวมชกมวย เมื่อนักเรียนต้องการสิ่งใดจะต้องจ่ายได้ทันที จะอ้างว่าเบิกไม่ได้หรือยังไม่ได้เบิกหรือชำรุดยังไม่ได้ซ่อมไม่ได้เป็นอันขาด ทุกคนต้องเป็นนักกีฬาจะเก็บตัวอายไม่ได้ และต้องเป็นนักกีฬาที่ดีรู้แพ้รู้ชนะ เคารพต่อข้อบังคับกติกา จะเล่นแบบอันธพาลไม่ได้

—เพื่อแสดงความรักหมู่รักคณะและเพื่อให้รู้ว่าเป็นนักกีฬาของโรงเรียนนายสิบทหารราบ ทุกคนต้องสวมเสื้อเชิ้ตแขนสั้นสีตองอ่อนซึ่งเรียกว่า เสื้อสีค่าย ฯ เมื่อเดินแถวไปที่ไหนไม่ต้องมีใครบอกก็รู้ได้เองว่าเป็นแถวนักกีฬานักเรียนนายสิบทหารราบ โดยเห็นได้จากเสื้อสีค่ายฯ เสียงเดินดยเท้าหนักเป็นพิเศษและเสียงเพลงมาร์ชประจำโรงเรียนดังกระหึ่มมาแต่ไกล อาคารเรือนโรงในค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อแรกสร้างใหม่ ๆ ในปี ๒๔๗๗ นั้น ส่วนใหญ่ทาสีตองอ่อนกลมกลืนกับสีของภูมิประเทศเป็นสีสัญญลักษณ์แห่งค่าย ฯ ผู้บังคับกองโรงเรียนนายสิบทหารราบ จึงกำหนดให้ใช้เสื้อสีค่าย ฯ

—โรงเรียนนายสิบทหารราบต้องไม่มีขะโมยเป็นอันขาด โต๊ะเรียนและตู้ใส่ของนักเรียนทุกคนไม่ต้องใส่กุญแจเลย (ทหารบางหน่วยใส่กุญแจถึงสองดอกซ้อน แต่ของยังหายได้) ทั้งนี้เพื่อ

ก. ให้ผู้บังคับบัญชาสามารถเปิดโต๊ะและตู้ตรวจตราความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการจัดวางของภายในโต๊ะและตู้ได้ทุกเวลา ไม่ว่านักเรียนผู้นั้นจะอยู่ ณ ที่ใด ๆ ก็ตาม

ข. เป็นการบังคับให้ทุกคนต้องจัดโต๊ะและตู้ให้สะอาดเรียบร้อยพร้อมที่จะรับตรวจได้ทุกเวลา

ค. สร้างนิสัยที่ดีมีจิตใจสูงไม่ลักขะโมยซึ่งกันและกัน

ข้อเท็จจริง ไม่ปรากฏการลักขะโมยเกิดขึ้นเลย แต่ละคนมีวัฒนธรรมทางด้านจิตใจเป็นอย่างดี

—ตู้และโต๊ะเรียนของแต่ละคนต้องจัดเข้าแถวเป็นแนวตรงกันเสมอ แนวร่องแผ่นกระดานพื้นโรงที่อยู่และแนวแผ่นกระเบื้องปูพื้นห้องเรียนใช้เป็นหลักในการนี้ได้เป็นอย่างดี ทุกคนต้องตรวจและรักษาตู้และโต๊ะของตนให้ตรงแนวอย่างมีระเบียบเสมอ

—โรงเรียนนายสิบทหารราบแห่งนี้เป็นสมบัติของนักเรียนนายสิบทุกคน ฉะนั้นทุกคนจึงมีหน้าที่ช่วยกันรักษาทรัพย์สินและสถานที่ของทางราชการ ตลอดจนการดูแลรักษาความสะอาด การถางสนามหญ้า,ขุดหลุมทิ้งเศษอาหาร,ขุดย่อทิ้งขยะ ตบแต่งรั้วต้นไม้,ทำราวตากผ้า,ทำความสะอาดโรงเลี้ยงตลอดจนการล้างส้วม ต้องทำได้ทุกคน วันเสาร์ทุกสัปดาห์เป็นวันทำงานดังกล่าวนี้

—นักเรียนนายสิบทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโดยสุจริตใจเพื่อความเจริญรุ่นเรืองของโรงเรียนนายสิบแห่งนี้ ทางโรงเรียนได้จัดให้มีสมุดบันทึกความคิดเห็นไว้ในห้องสมุดเล็ก ๆ ซึ่งอยู่ติดกับห้องเรียน ผู้ใดมีความคิดเห็นในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของนักเรียน และการบริหารกิจการของโรงเรียนให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ย่อมมีสิทธิแสดงความคิดเห็นในสมุดนี้ได้โดยอิสระพร้อมด้วยเหตุผล ความเห็นนั้นต้องเป็นการติเพื่อก่อโดยสุจริตใจและมีเหตุผลอันดี การติเพื่อทำลายและไร้เหตุผลถือว่าผู้นั้นทำลายหมู่คณะ ไม่คู่ควรแก่การเป็นนักเรียนนายสิบของโรงเรียนนี้

ในวันเสาร์ทุกสัปดาห์ให้เสนอสมุดความเห็นนี้ไปยังผู้บังคับกองโรงเรียนนายสิบ เพื่อพิจารณาสั่งการต่อไป

นักเรียนนายสิบคนหนึ่งขันทึกเสนอความเห็นว่า "ย่อใหญ่และลึกริมสนามฝึกของโรงเรียนนั้นควรสร้างราวตากผ้าไว้ในย่อ เพื่อมิให้มองเห็นราวตากผ้าซึ่งตั้งรุงรังอยู่บนพื้นดิน และรอยปากย่อควรปลูกไม้ดอกเพื่อดูสวยงาม"

จอมพล ป. สนับสนุน

คำสั่งผู้บังคับกองโรงเรียน "เห็นด้วย – อนุมัติ และให้ ..... (ชื่อนักเรียนนายสิบผู้เสนอ) ..... จัดการทำ"

ซึ่งนักเรียนนายสิบผู้เสนอนั้นต้องเรียกพรรคพวกเบิกเครื่องมือเครื่องใช้จากคลังเพื่อดำเนินการตามคำสั่งในวันเสาร์ต่อไป

– นักเรียนนายสิบทุกคนต้องไม่ย่นว่าลำบากหรือเหน็ดเหนื่อยในขณะทำงาน อันเป็นการแสดงความอ่อนแอ และในโรงเรียนนี้ไม่มีคำว่า "ทำไม่ได้"

– ต้องมีความคิดริเริ่ม งานใด ๆ ที่หน่วยเหนือยังมิได้สั่งการแต่เป็นงานที่เร่งด่วนรอไม่ได้ให้กระทำไปก่อนอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น หลักสูตรการฝึกอบรมนายสิบกองหนุนเพื่อส่งเข้ารบในสงครามอินโดจีนนั้น กรมจเรทหารราบยังทำไม่เสร็จ และใกล้เวลาจะเรียกนายสิบกองหนุน เข้าประจำการอยู่แล้ว โดยที่โรงเรียนนายสิบนี้มีหน้าที่ฝึกอบรมนายสิบกองหนุน จึงไม่สามารถจะรอหลักสูตรของกรมจเรทหารราบได้ ผู้บังคับกองโรงเรียนนายสิบ จึงได้สั่งให้นายทหารในกองโรงเรียนนายสิบช่วยกันเขียนหลักสูตรไปพลางก่อนเท่าที่จะเหมาะสมกับรูปเรื่องและสถานการณ์ โดยอาศัยคำสั่งเตรียมของกรมจเรทหารราบเป็นหลักฐาน ในที่สุดปรากฏว่าโรงเรียนนายสิบทหารราบได้เสนอหลักสูตรการฝึกอบรมนี้ไปยังกรมจเรทหารราบ เพื่อขออนุมัติใช้ฝึกเพื่อพลาง ทางกรมจเรทหารราบก็เห็นด้วยและอนุมัติ

– คำขวัญต้องมีแปลก ๆ อยู่ในที่ต่าง ๆ และต้องปฏิบัติได้ตามนั้น ผู้ใดคิดคำขวัญดี ๆ ได้ให้เสนอขึ้นมาเพื่อพิจารณาและประกาศใช้ต่อไป (ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งท่านผู้บังคับกองโรงเรียนนายสิบทหารราบผู้นี้ดำรงตำแหน่งผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๑๓ อยู่ที่จังหวัดลำปาง) ปรากฏว่าในตลาดนัดริมถนนสายลำปาง – เชียงราย ตอน ก.ม. ที่ ๗ ซึ่งกรมนี้ตั้งอยู่ก็มีป้ายคำขวัญซึ่งมีความว่า "ต้องมีระเบียบ – ต้องมีหลักฐาน – ต้องปฏิบัติตามคำสั่งโดยแน่นอน" ติดตั้งไว้ตรงปากทางเข้าตลาดนัดนั้น

– เมื่อถึงเวลาเลิกงาน นายทหารต้องไปเล่นกีฬาที่สโมสร ซึ่งตัวท่านผู้บังคับกองโรงเรียนนายสิบชอบลงสนามเทนนิสแทบทุกวัน หลังจากเล่นกีฬาแล้วก็

อนุสรณ์

"ล่ออุ้ย" (ศัพท์ของผู้ยังคับกองโรงเรียนนายสิบทหารราย) ขนสโมสรเพื่อสังสรรทรรษาตามสมควรแก่ประเพณี แม้กระนั้นเมื่อเสร็จจากสโมสรแล้ว ท่านก็กลับบ้านกวดวิชาลูกชายคนโตซึ่งกำลังเรียนอยู่ชั้นประถมปีที่ ๑ ในโรงเรียนแถววงเวียนสระแก้วด้วยตนเองอีกก็เคยทำอยู่บ่อย ๆ

การศึกษาอบรมนักเรียนนายสิบของกองโรงเรียนนายสิบทหารราย ได้ดำเนินไปในระยะที่กล่าวนี้จนเกือบสิ้นปี ๒๔๘๓ ก็เกิดกรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส นักเรียนรุ่นนี้ต้องออกไปประจำหน่วยทหารรายต่าง ๆ ในกองทัพบก ในตำแหน่งผู้ยังคับหมู่ เสร็จสงครามแล้วกลับมาศึกษาต่อจนถึง ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ วันที่ญี่ปุ่นบุกเข้าประเทศไทยเป็นวันที่กองโรงเรียนนายสิบทหารรายต้องทำงานหนักเป็นพิเศษ ก่อนที่คำสั่งรัฐบาลอนุมัติให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยจะมาถึง ทุกคนต้องอดข้าวอดน้ำไปเกือบครึ่งค่อน เพราะต่างก็เตรียมกำลังป้องกันสถานที่ราชการ ขุดคันถนนและตั้งอาวุธเตรียมรับมือ กับดายซามูไรของทหารญี่ปุ่นอย่างเต็มที่ ตลอดเวลาหลายชั่วโมงแห่งภาวะอันวิกฤตนั้น ต่อจากนั้นประมาณ ๒ เดือน บรรดานักเรียนนายสิบก็ได้รับคำสั่งให้แยกย้ายกันไปปฏิบัติหน้าที่รองผู้ยังคับหมวดเครื่องยิงลูกระเบิดแบบ ๘๔ ขนาด ๘๐ มิลลิเมตร ตามหน่วยทหารรายต่าง ๆ ทั่วกองทัพบก ส่วนตัวท่านผู้ยังคับกองโรงเรียนนายสิบทหารรายก็ได้รับคำสั่งให้เตรียมตัวเป็นผู้ยังคับกองพันปืนกลหนักในสนามต่อไป

การศึกษาและปฏิบัติราชการในโรงเรียนทหารรายก็ยุติลง

ปราบกบฏ ตุลาคม ๒๔๗๖

เรื่องการปราบกบฏ ตุลาคม ๒๔๗๖ เป็นเรื่องที่ปรากฏอยู่ในหนังสือของเสนาธิการทหารบก (พลเอก สนิท ไทยานนท์) ถึงปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๒๖/๒๕๐๗ ลง ๘ มกราคม ๒๕๐๗ เป็นเรื่องตอนหนึ่งเกี่ยวกับประวัติของ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ อันสมควรบันทึกไว้ จึงได้ขออนุญาตท่านเจ้าของเรื่อง นำมาตีพิมพ์ไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์ในเล่มนี้ด้วย

หน้าว่าง

จอมพล ป. ธนะรัช

ที่ ๓๒๖/๓๕๐๗ กองทัพบก

๘ มกราคม ๒๕๐๗

เรื่อง ประวัติ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

เรียน ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

หนังสือที่ ๖๑๖๖/๒๕๐๖ ลง ๓๐ ธันวาคม ๒๕๐๖ เรื่องการจัดทำประวัติละเอียดของ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตนายกรัฐมนตรี เพื่อพิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ โดยขอให้ข้าพเจ้าเขียนประวัติของ ฯพณฯ เท่าที่ได้รู้เห็นส่งให้คณะกรรมการเพื่อรวบรวมต่อไปนั้น

ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งพระคุณเป็นอย่างสูงในการให้เกียรติแก่ข้าพเจ้า แต่โดยที่เป็นเวลาล่วงเลยมาถึง ๓๕ ปี ความทรงจำเรื่องเก่า ๆ อาจเลอะเลือนและคลาดเคลื่อนไปบ้าง จึงจำต้องขออภัยไว้ก่อนด้วย

เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ขณะนั้นข้าพเจ้าเป็นร้อยโท สังกัด ร. ๒ รอ.พัน. ๑ ร้อย ๑ ที่ตั้งหน่วยอยู่ที่ท่าพระจันทร์ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ปัจจุบันในต้นปีนั่นเอง กองร้อยที่ ๑ ก็ได้รับนายทหารเข้ารรุ่นใหม่เพิ่มเติมอีก ๑ นาย คือ นักเรียนทำการนายร้อยสฤษดิ์ ธนะรัชต์

เป็นประเพณีของทางราชการทหารมานานแล้วว่า ถ้าเมื่อมีนายทหารใหม่เข้าสังกัดอยู่ในหน่วยใด หน่วยนั้นจะต้องจัดนายทหารพี่เลี้ยงให้คอยควบคุมแนะนำระเบียบการต่าง ๆ ตลอดจนดูแลความประพฤติให้นายทหารใหม่เป็นนายทหารที่ดีอยู่ในระเบียบวินัยและให้มีความสามารถในการปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบได้เป็นอย่างดี

เมื่อนักเรียนทำการนายร้อย สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มารายงานตนเองต่อผู้บังคับกองร้อย (กองร้อยที่ ๑) ขณะนั้น ร.อ. หลวงสุรณรงค์ (พล.อ. หลวงสุรณรงค์ สมุหราชองค์รักษ์ ปัจจุบัน) เป็นผู้บังคับกองร้อย ได้มอบให้ข้าพเจ้าเป็นนายทหารพี่เลี้ยง ข้าพเจ้าจึงได้รับหน้าที่พี่เลี้ยงตลอดมาจนนักเรียนทำการนายร้อย สฤษดิ์

อนะรัชต์ ได้รับพระราชทานยศเป็น ร.ต. ในปีนั้นเอง เมื่อนายทหารใหม่ได้รับพระราชทานยศเป็น ร.ต. แล้ว ก็เป็นอันหมดหน้าที่การเป็นนายทหารพี่เลี้ยงโดยปริยาย

ในขณะที่ข้าพเจ้าเป็นนายทหารพี่เลี้ยง นักเรียนทำการนายร้อย สฤษดิ์ อนะรัชต์ นั้น ข้าพเจ้าก็ได้อบรมสั่งสอนในสิ่งที่ชอบที่ควรแก่การประพฤติปฏิบัติตามเยี่ยงอย่างนายทหารที่ดีทั้งปวง นักเรียนทำการนายร้อย สฤษดิ์ อนะรัชต์ คงรับฟังและปฏิบัติได้ดีอย่างน่าชม ความสนิทสนมและอยู่ใกล้ชิดกันทำให้ข้าพเจ้าทราบนิสัยและความประพฤติซึ่งมีข้อดีเด่นดังต่อไปนี้

— ความประพฤติเรียบร้อย ไม่เคยมีเรื่องกับผู้อื่น

— นิสสัย สุภาพ อ่อนโยน ถ้อยทีถ้อยอาศัยต่อเพื่อนฝูงเสมอ

— รักสวย รักงาม ล้างหน้าวันละหลาย ๆ ครั้ง ผมหวีเรียบอยู่เสมอ ทรงผมไม่เปลี่ยนแปลง ตั้งแต่เป็น นทร. มาจนตลอดอายุ

— แต่งตัวสะอาดหมดจด เสื้อกางเกงรีดเรียบ เข็มขัด สายโยงรองเท้ามันปลาบอยู่เสมอ

— การฝึกทหาร ขณะเป็น นทร. ได้รับมอบให้เป็นผู้ช่วยผู้รับผิดชอบทหารใหม่ ซึ่ง พล.ท. ป่ารณี ศาละลักษณ์ (ขณะนั้นเป็น ร.ท.) เป็นผู้รับผิดชอบทหารใหม่ การฝึกทหารทำได้ดี

การสอนและอบรมคงทำได้ดี เพราะ นทร. ผู้นี้เป็นคนช่างพูด พูดเก่ง มีวิธีการหว่านล้อมดี คารมคมคาย ด้วยความสนใจในการพูดนี้เอง ในปีใดจำไม่ได้ แต่ ร.๒รอ.พัน.๑ ได้แปรสภาพเป็น ร.พัน.๔ แล้ว นทร. ผู้นี้ได้เขียนบทความเรื่องศิลปในการพูด ลงใน นสพ. ทหารรายหรือ นสพ.ทหารบกก็จำไม่ได้แน่เหมือนกัน บทความนี้ได้รับการนิยมและตอบรับเป็นอันมากว่า นทร. ผู้นี้เป็นผู้มีศิลปในการเขียนและการพูดดีมาก

ปี ๒๔๗๒ ร.๒ รอ.พัน.๑ ร้อย ๑ มีผู้บรรจุอยู่ดังนี้

ผบ.ร้อย ๑ ร.อ. หลวงสุรณรงค์

ผบ.มว.๑ ร.ท. สนิท ไทยานนท์

ผบ.มว.๒ ร.ท. ปารณี ศาสะลักษณ์

ผบ.มว.๓ ร.ต. สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ผบ.มว.๔ ร.ต. จินดา วงษ์ไพบูลย์

คงรับราชการกันอยู่ดังนี้เรื่อยมาจนเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ ปี ๒๔๗๕

สำหรับ ผบ.ร.๒ รอ. จำไม่ได้ว่าใครบ้าง ส่วน ผบ.พัน.๑ คงมี พล.อ. พระประจนปัจจนึก พล.อ. พระวิชัยยุทธเดชาคนี้ พ.อ. หลวงรณสิทธิพิชัย

เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ แล้ว ร.๒ รอ.พัน.๑ ได้แปรสภาพเป็น ร.พัน.๔ ร.ต. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะย้ายจากร้อย ๑ ไปอยู่ร้อย ๔ ก่อนหรือหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้าจำไม่ได้ สำหรับตัวข้าพเจ้าคงไม่ได้ย้ายจากที่เดิม คือ คงเป็น ผบ.มว.๑ ร้อย ๑ ร.พัน.๔ ต่อไป

ต.ค.๗๖ มีการกบฏเกิดขึ้น ร.พัน.๔ ได้รับหน้าที่ให้ไปทำการปราบกบฏ โดยใช้กำลังร้อย ปกน. และมีนายทหารที่ร่วมในการปราบกบฏ และเคลื่อนย้ายออกจาก ร.พัน. ๔ ดังต่อไปนี้

ผบ.พัน พ.ท. หลวงรณสิทธิพิชัย

ผบ.ร้อย พ.ต. หลวงอภัยสรสิทธิ

ผบ.หมวด ร.ท. ขุนสนิทยุทธการ(สนิท ไทยานนท์)

ร.ต. สวัสดิ์ โรจนเสนา

ร.ต. สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ร.ต. ทองสุก ปานใจ (ชุมศักดิ์ ปานใจ)

การเคลื่อนย้ายกำลังออกจากที่ตั้ง ดังนี้

๑๑ ต.ค. ๗๖ เคลื่อนย้ายจากที่ตั้งไปเตรียมพร้อมและพักแรมที่บริเวณพระบรมรูปทรงม้า

๑๒ ต.ค. ๗๖ เคลื่อนที่จากลานพระบรมรูปทรงม้าไปอยู่ที่ชุมทางสถานีบางซื่อ และพักแรมที่ชุมทางสถานีบางซื่อ

๑๓ ต.ค. ๗๖ เคลื่อนที่จากชุมทางสถานีบางซื่อไปผลัดเปลี่ยน ร.พัน ๘ ที่บริเวณบางเขน

การผลัดเปลี่ยนครั้งนี้ ร.ต. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำหน้าที่ ผบ. มว. ร.ต. ทองสุก ป่านใจ ทำหน้าที่ รอง ผบ. มว. ได้นำ ปกน. เข้าไปตั้งในแนวหน้า และได้ทำการยิงต่อสู้กับฝ่ายตรงข้ามซึ่งกำลังยิงมาอย่างรุนแรง เป็นการแสดงออกซึ่งความเด็ดเดี่ยวไม่สะทกสะท้านต่อห่ากระสุนฝ่ายตรงข้าม

๑๔ ต.ค. ๗๖ เคลื่อนที่เข้ายึดคอนเมือง แล้วเคลื่อนที่ไปอยุธยาต่อไป

๑๕—๑๖ ต.ค. ๗๖ คงพักอยู่ที่อยุธยา

๑๗ ต.ค. ๗๖ ทั้งหน่วยกลับที่ตั้งปกติ

เมื่อการปราบปรามกบฏเสร็จสิ้นแล้ว ในตอนนี้มีการย้ายสับเปลี่ยนกัน ข้าพเจ้าต้องย้ายจาก ร. พัน.๔ (ท่าพระจันทร์) ไปเป็น รอง ผบ.ร้อย ๒ ร.พัน ๑๐ (จว. เพ็ชรบุรี) และ ร.พัน.๔ ก็ได้ย้ายกองพันจากท่าพระจันทร์ไปอยู่พญาไท แล้วย้ายจากพญาไทไปอยู่ค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และแปรสภาพจาก ร. พัน.๔ เป็นกองโรงเรียนทหารราบซึ่งข้าพเจ้าก็ได้ย้ายจากกองพันนี้ไปแล้ว จึงไม่สามารถที่จะเขียนประวัติต่อจากนี้ได้อีก

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(ลงชื่อ) พลเอก สนิท ไทยานนท์

(สนิท ไทยานนท์)

เสนาธิการทหารบก

ราชการสงครามมหาอาเซียบูรพา
และ
การรัฐประหาร
เมื่อ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

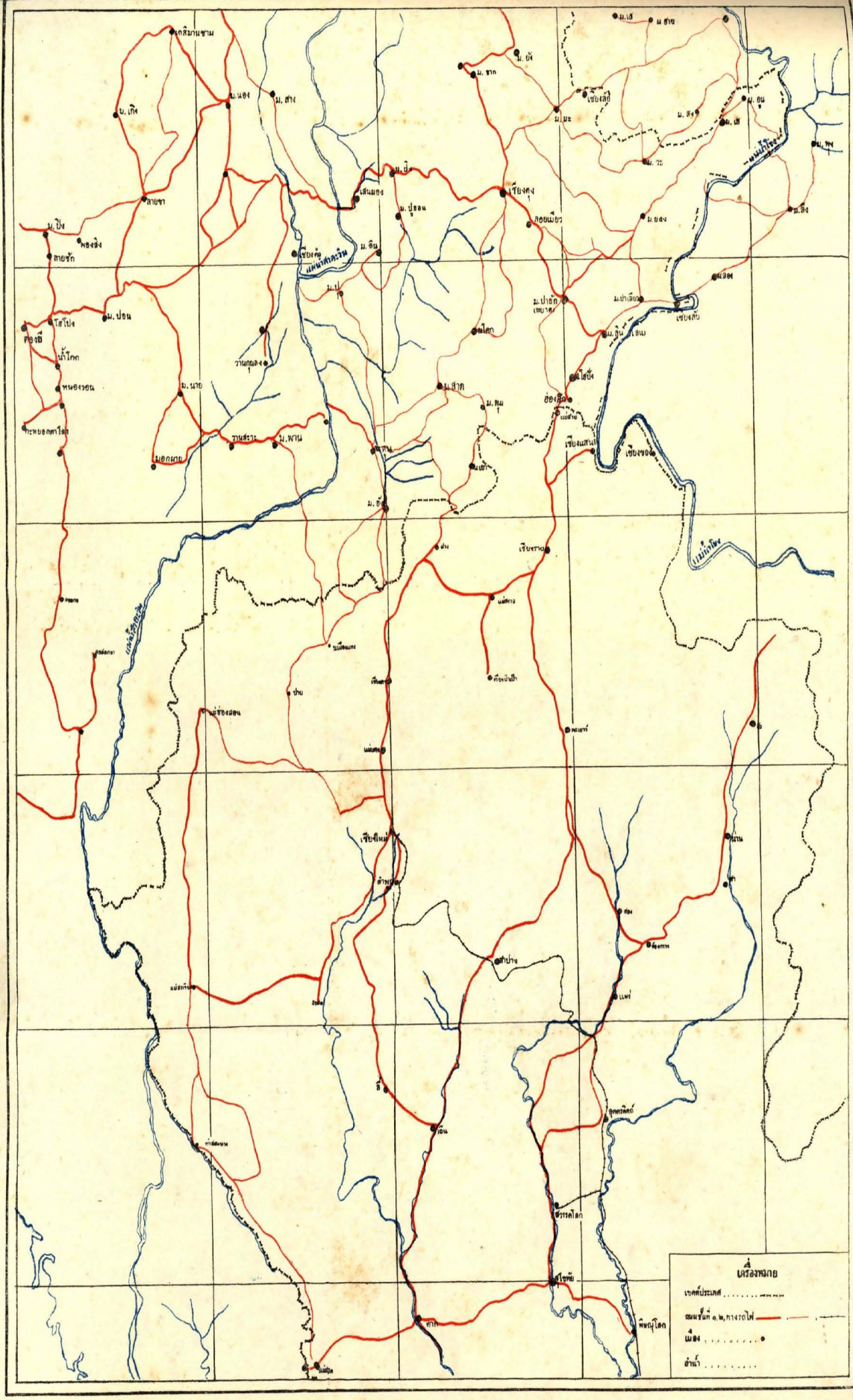
หน้าว่าง

ราชการสงครามมหาเอเชียบูรพา
และการรัฐประหารเมื่อ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

สงครามมหาเอเชียบูรพาอุบัติขึ้นเมื่อญี่ปุ่นได้เข้าโจมตีต่อฐานทัพของพันธมิตรทางภาคแปซิฟิค และได้ยาตราทัพเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ รัฐบาลไทยในขณะนั้นกับแม่ทัพญี่ปุ่นในประเทศไทยได้ตกลงในแผนการยุทธร่วมกัน อันเป็นผลให้กองทัพสนามของไทยได้เข้าที่ทำงานขึ้น โดยมีกองบัญชาการตั้งอยู่ในกระทรวงกลาโหม กำลังของกองทัพสนาม ได้จัดแบ่งกำลังรบ ออกเป็นสามส่วนใหญ่ ๆ คือ กองทัพพายัพ กองหนุนทั่วไป กับหน่วยรักษาชายแดนและคมนาคม กองทัพพายัพตั้งกองบัญชาการที่จังหวัดลำปาง ขณะนั้น พณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มียศ พ.ต. ตำแหน่งผู้บังคับกองโรงเรียนนายสิบทหารราบ กองโรงเรียนทหารราบ อยู่ ณ ค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จังหวัดลพบุรี

คำสั่งกองทัพบก ลับ–เฉพาะ ที่ ๑๗๓๖๐/๒๔๘๔ ลงวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๔ เรื่อง "แผนการยกกำลังนายทหารเตรียมพร้อม" ส่งไปถึง พณฯ ในตอนกลางคืนวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๔๘๔ ให้เดินทางไปรับหน้าที่ใหม่ในรุ่งขึ้น คือวันที่ ๑๒ ธันวาคม ทันทีที่ได้รับคำสั่ง พณฯ ตื่นเต้นและดีใจมาก เพราะ พณฯ เคยปรารภอยู่เสมอว่าเมื่อศึกอินโดจีนไม่มีโอกาสออกสนามเลย ชีวิตทหาร เมื่อไม่ได้รบก็ควรจะออกไปเสียดีกว่า ประกอบกับเมื่อวันที่ญี่ปุ่นได้ใช้ขบวนยานยนต์ยกเข้ามาทางจังหวัดปราจีนบุรีผ่านเข้ามาถึงจังหวัดลพบุรี เพื่อไปยึดสนามบินโคกกะเทียมในย่ายวันที่ ๘ ธันวาคม ก่อความสะเทือนใจและเสียใจแก่ พณฯ และบรรดานายทหารเป็นอันมาก เพราะไม่ได้รับทราบข่าวสารล่วงหน้าหรือมีคำสั่งใด ๆ ให้ปฏิบัติการต่อต้านเลย

วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๔๘๔ พณฯ พร้อมด้วยนายทหารอีกสามนายได้เดินทางออกจากจังหวัดลพบุรีโดยขบวนรถธรรมดากรุงเทพ ฯ–พิษณุโลก ท่ามกลางผู้บังคับบัญชา ครอบครัว ญาติมิตร เพื่อนนายทหาร นายสิบ พลทหาร ข้าราชการ

เครื่องหมาย
เขตจังหวัด
ถนนหมายเลข ๑, ๒, ทางรถไฟ
เมือง
ลำน้ำ

พลเรือน และประชาชน ไปส่งกันคับคั่งที่สถานีลพบุรี ซึ่งทุกคนได้แสดงความยินดีแก่ ฯพณฯ และนายทหาร. โดยเป็นชุดแรกที่ ฯพณฯ ได้นำออกจากที่ตั้งจะเข้าสู่สนามรบ เมื่อถึงสถานีพิษณุโลกในตอนค่ำ ก่อนอื่น ฯพณฯ ได้นำนายทหารไปกราบสักการะพระพุทธชินราช วัดมหาธาตุเป็นอันดับแรก ขณะนั้นเป็นเวลาประตูโขสล์ปิดแล้ว ได้ติดต่อไปยังศึกษาธิการจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งท่านก็ได้ไปเปิดประตูโขสล์ให้ ฯพณฯกับนายทหารได้สักการะสมความตั้งใจแล้ว จึงได้เข้าพักในเรือนรับรองของค่ายทหารจังหวัดพิษณุโลก ในวันรุ่งขึ้น ฯพณฯ ก็ได้นำนายทหารไปสักการะพระรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่ศาลนเรศวรใกล้กับเขตโรงทหารด้วย

ตำแหน่งที่ ฯพณฯ ได้รับตามคำสั่งดังกล่าวแล้วคือ ผู้บังคับกองพันทหารราบที่ ๓๓ ของกรมทหารราบที่ ๑๒ กองพลที่ ๒ กองทัพพายัพ ลักษณะของกองพันทหารราบที่ ๓๓ นั้น คือเป็นกองพันตั้งใหม่แยกจากกองพันทหารราบที่ ๒๙ ผสมด้วยทหารกองหนุนอายุระหว่าง ๓๕—๔๒ ปี นายทหารชั้นผู้บังคับหมวดส่วนมากมาจากนายดาบกองหนุน และนายทหารเลื่อนจากชั้นประทวน ซึ่งบางคนมีอายุถึง ๕๕ ปี ส่วนนายทหารชั้นผู้บังคับกองร้อย ได้จากผู้บังคับหมวดโรงเรียนนายสิบหนึ่งนาย จากแผนกทหารราบหนึ่งนาย และจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกสองนาย ต่อมาได้รับนายทหารว่าที่นายร้อยตรีจากโรงเรียนนายร้อยทหารบก เป็นผู้บังคับหมวดหนึ่งนาย ฯพณฯ ได้ตั้งชื่อล้อให้กับกองพันนี้ว่า "กองพันทหารแก่" ผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๑๒ ก็ได้แสดงความเป็นห่วงในสภาพกำลังพลของกองพันนี้มาก ถึงกับยอมบรรจุผู้บังคับหมวดเสนารักษ์ซึ่งเป็นนายแพทย์ปริญญาให้ กองพันนี้ประกอบไปด้วยกองบังคับการกองพัน กองร้อยอาวุธเบาสามกองร้อย (ปืนเล็กยาวแบบ ๖๖ และปืนกลเบาแบบ ๖๖) หนึ่งกองร้อย อาวุธหนัก (ปืนกลแบบวิคเกอร์สอาร์มสตรอง) กับหนึ่งหมวดปืนใหญ่ทหารราบเทียมลาก (ปืนโบฟอร์ต ภายหลังเปลี่ยนเป็นปืนใหญ่ภูเขาแบบ ๔๙ บนทุกม้าต่าง ขณะอยู่ ณ ที่ตั้งที่อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่) หมวดสื่อสาร หมวดสูทกรรม และหมวดเสนารักษ์

ณ ค่ายทหารจังหวัดพิษณุโลก ฯพณฯ ได้รวบรวมกำลังพลซึ่งกำลังกระจัดกระจายอยู่กับกองพันทหารรายที่ ๒๙ (ขณะนั้นผู้บังคับการกรมทหารรายที่ ๑๒ กำลังไปอำนวยการส่งกองพันขึ้นทำการรุกออกไปทางด้านแม่สอด จังหวัดตาก) และได้จากการระดมพลของจังหวัดทหารบกพิษณุโลก ฯพณฯได้เร่งรัดการฝึกสอน กำกับดูแล สอดส่องสวัสดิภาพการกินอยู่หลับนอนของกองพันโดยใกล้ชิดตลอดเวลาประมาณเดือนเศษจนสามารถใช้รบได้ ในด้านสุขภาพของทหาร ฯพณฯ รู้สึกเป็นห่วงมาก เพราะได้คาดการณ์ว่าไข้มาเลเรียจะเป็นปัญหาหนัก จึงได้ให้หมวดเสนารักษ์เบิกยาอย่างเต็มที่ ทั้งยังได้ใช้เงินที่ชาวจังหวัดพิษณุโลกบริจาคให้ทหารกองพันซื้อยาเพิ่มเติมอีกเป็นอันมาก เป็นผลให้กองพันมียาใช้ตลอดระยะเวลาปฏิบัติในสนาม เรื่องความเพียงพอของยานั้น ฯพณฯ ได้ยืนยันกับทหารทั้งกองพันว่า "หมวดเสนารักษ์ของเรามียาหลายชนิดเพียงพอ ข้อสำคัญทหารต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของหมอจริง ๆ เช่น เวลาเดินป่า ก่อนนอนทุกคนต้องกินยาควินินสองเม็ด นอกจากนั้นใครเป็นโรคซุกซนก็ไม่ต้องอายหมอ รีบไปให้เขารักษาเสีย" การช่วยราชการทหารของชาวจังหวัดพิษณุโลก นอกจากได้เงินซื้อยาแล้ว ยังมีจำพวกอาหารสด ข้าวห่อ ของขวัญ เหล่านี้เป็นผลที่เนื่องมาจาก ฯพณฯได้ใช้การประชาสัมพันธ์อย่างดีกับข้าหลวงประจำจังหวัด ข้าราชการพลเรือน และประชาชนชาวพิษณุโลกโดยทั่วไป

ในราวเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๕ กองพันทหารรายที่ ๓๓ ได้รับคำสั่งจากกองพลทหารรายที่ ๒ ให้เคลื่อนย้ายไปปฏิบัติภารกิจป้องกันและรักษาเส้นทางรถไฟ ซึ่งมีเขตความรับผิดชอบตั้งแต่ ชุมทางบ้านดาราจนถึงลำปาง กองบังคับการกองพันตั้งอยู่ที่หลังสถานีเด่นชัย นับเป็นวาระแรกที่ ฯพณฯ นำหน่วยทหารออกไปปฏิบัติหน้าที่ในสนาม เพื่อเป็นการดำรงไว้ให้ทหารมีขวัญดี ฯพณฯ ได้นำทหารทั้งกองพันไปวงสรวงยังศาลนเรศวร และได้นำกล่าวปฏิญาณตนในการรับใช้ชาติต่อหน้าพระรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และไปถวายสักการะลาพระพุทธชินราชด้วย

อนุสรณ์

การปฏิบัติงานของ ฯพณฯ ในการรักษาเส้นทางรถไฟอยู่ประมาณสองเดือนนั้น ฯพณฯได้จัดการวางกำลังรักษาความปลอดภัยทางพื้นดินและการป้องกันต่อสู้เครื่องบินตามตำบลสำคัญ ๆ เช่น สะพานรถไฟ อุโมง สถานีรถไฟ ตรวจตามเส้นทางรถไฟ และในขบวนรถไฟ เป็นผลให้เส้นทางคมนาคมในความรับผิดชอบของกองพันนั้นปลอดภัยจากการก่อวินาศกรรม และการโจมตีทางอากาศ ทำให้การลำเลียงทหารและอาวุธยุทธภัณฑ์ของกองทัพสนามขึ้นไปเข้าที่ชุมพลทางภาคเหนือได้รับความปลอดภัยทุกประการ ฯพณฯ ได้ไปตรวจตราดูแลที่ตั้งของหน่วยต่าง ๆ ด้วยตนเองตลอดเวลา ทหารที่เริ่มเป็นไข้มาเลเรียก็ได้เร่งรัดให้ส่งตัวไปรักษาที่หมวดเสนารักษ์ของกองพันโดยทางรถไฟทันที ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่อยู่นั้น การประชาสัมพันธ์ของ ฯพณฯก็ดำเนินไปด้วยดีเช่นกัน จึงได้รับการสนับสนุนจากประชาชนชาวจังหวัดแพร่ในเรื่องอาหาร แรงงาน ความร่วมมือ และอุปกรณ์อื่น ๆ อาทิเช่นได้รับเชือกป่อที่เกลียวขนาดต่างๆ กันเป็นจำนวนมากพอสำหรับกองพันจะนำมาถักเป็นตาข่ายใช้ห้ายหามอาวุธยุทธภัณฑ์และอุปกรณ์หนัก เพื่อเตรียมให้สามารถเคลื่อนย้ายในภูมิประเทศที่เป็นป่าและเขาทางภาคเหนือของประเทศได้สะดวก

๕ มีนาคม ๒๔๘๕ กองทัพพายัพได้ออกคำสั่งการรุกซึ่งมีข้อความว่า ข้าศึกซึ่งน่าจะมุ่งรักษาแนวมัณฑะเล – พุงกิง อย่างแข็งแรง ได้ส่งกำลังเข้ายึดอยู่ในแนวแม่น้ำสาละวิน – เมืองตุ่น – เมืองสาด และย่องลึก และได้ส่งกำลังส่วนย่อยเข้าประชิดชายแดนบางแห่ง หน้าที่ของกองทัพพายัพคือ การร่วมรบกับกองทัพญี่ปุ่นในบริเวณเหนือแนวถนนตาก – แม่สอด เข้ายึดชุมทางสำคัญ ตองยี ลายขา เมืองยอง ให้ได้ โดยเร็วที่สุด โดยมีกองพลทหารม้าใช้เส้นหลักการรุก ช่องเมืองแหง – เมืองพาน กองพลที่ ๒ มีเส้นหลักการรุก บ้านหนองอุก – เมืองตุ่น กองพลที่ ๔ มีเส้นหลักการรุก แม่สาย – เมืองเลน และมีกองพลที่ ๓ เป็นกองหนุน

ราวเดือนเมษายน กองพันทหารราบที่ ๓๓ ได้รับคำสั่งให้ถอนกำลังไปรวมกับกรมทหารราบที่ ๑๒ เพื่อเตรียมการเข้าปฏิบัติตามแผนการรุกดังกล่าวของกองพลที่ ๒ และได้ไปเข้าที่ชุมพล ณ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ การเดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่ไปอำเภอเชียงดาวซึ่งมีระยะทาง ๗๒ กม. ต้องเดินทางตาม

ถนนเชียงใหม่ — ฝาง ด้วยเท้า เพราะยานพาหนะของกองพันในขณะนั้นมีรถยนต์ทุกอย่างห้าคัน ซึ่งก็ใช้ในการลำเลียงเข้าหน้าที่เตรียมที่พักและอุปกรณ์หนักกับคนไข้ ฯพณฯ ได้แสดงตัวอย่างของความอดทนเป็นเลิศด้วย เป็นผู้ยังคับขบวนเดินทางของกองพันจนถึงเข้าที่พักแรม อันเป็นลักษณะของผู้นำที่เป็นผู้ทำตัวอย่าง และเข้ารับผิดชอบอันเป็นผลให้ผู้ใต้บังคับบัญชาชั้นรองได้บังเกิดความสำนึกในความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนด้วย ณ ที่ชุมพลอำเภอเชียงดาวนี้ ฯพณฯ ได้อำนวยการฝึกกองพัน และเตรียมการต่าง ๆ จนพร้อมรบ เท่ากับเป็นการแปลงกองพันทหารราบที่ใช้รบในพื้นราบเป็นกองพันทหารราบภูเขาที่เดียว ในระยะนี้ ฯพณฯ ได้นำกองพันเคลื่อนย้ายจากอำเภอเชียงดาวไปผลัดเปลี่ยนกองพันทหารม้าเพื่อรักษาช่องเขียงหลวงในเขตเมืองแหง ซึ่งขึ้นอยู่กับอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน การเคลื่อนย้ายคราวนี้นับว่าเป็นครั้งแรกที่ต้องเผชิญกับความทุรกันดารของภูมิประเทศและเริ่มฤดูฝน การนำสิ่งอุปกรณ์หนักกระทำด้วยม้าต่าง โค และลูกหาบ ส่วนมากต้องเคลื่อนที่ขนเส้นทางคน เดินตามไหล่เขา บางทีก็ต้องขึ้นไปถึงยอดดอย แล้วก็ลงไปในหุบเขา บางคราวต้องข้ามลำธารที่น้ำป่ากำลังพัดเชี่ยวกราก ฯพณฯ ได้นำกองพันนี้ผ่านความทุรกันดารไปด้วยความเสียสละและอดทน บางแห่งต้องปีกโคลน ไต่เขาสูง ต้องประสบกับฝนตกหนักพายุร้าย และฟ้าผ่า น้ำไหลเชี่ยวกรากที่สามารถพัดเอาต่างหายไปกับกระแสร์น้ำได้ในพริบตา กองพันใช้เวลาเดินทางถึงสามวัน และได้ปฏิบัติหน้าที่ ณ ช่องเขียงหลวงตรงเขตแดนอยู่สี่วันไม่ปรากฏว่าข้าศึกเข้ามารบกวนจนมีหน่วยทหารไปผลัดเปลี่ยน ฯพณฯ ได้นำกองพันกลับที่ชุมพลที่เชียงดาวอีกครั้งหนึ่ง

ในการทำการรุกครั้งที่หนึ่งของกองทัพพายัพ ตอนต้นเดือนพฤษภาคม ๒๔๘๕ กองพลที่ ๒ ได้รับมอบภารกิจการรุกเข้าสหรัฐไทยเดิม (หรือไทยใหญ่) ในแนวเส้นหลักการรุก บ้านถ้ำแกลบ — บ้านหนองอุต — เมืองตุ่น พร้อมกันกับกองพลอื่น ๆ ตามแผนของกองทัพพายัพ ฯพณฯ ได้นำกองพันทหารราบที่ ๓๓ ติดตามกองรบของกองพลที่ ๒ ออกทางด้านอำเภอฝาง ทางชายแดนช่องกิ่วผาวอก โดย

ได้รับมอบหมายภารกิจให้เข้าควบคุมตำบลสำคัญเมื่อกองรบยึดได้ในตอนกลางเดือนพฤษภาคมตามลำดับคือ บ้านป่างคะโย ที่นั่น ฯพณฯได้สั่งยิงเข้าชาวพื้นเมือง (เงี้ยว) สองคน ในฐานะที่ ฯพณฯได้รับมอบอำนาจโดยตรงจากผู้บัญชาการกองพลที่ ๒ โดยเป็นผู้บังคับพื้นที่ยึดได้ เมื่อตำรวจชายแดนจับได้ขณะที่ลอยตัดสายโทรศัพท์และสอบได้ความแน่ชัดว่าเป็นการก่อวินาศกรรม ในทันทีที่ได้เข้าควบคุมเมืองยอง (ห้างหลวง) ฯพณฯ ได้นำกองพันเข้าถวายสักการะดวงวิญญาณสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ณ ศาลซึ่งยังมีอยู่ในเมืองนี้ อันเป็นเมืองสำคัญในประวัติศาสตร์ที่ทุกท่านทราบดี ต่อไปได้เข้ายึดครองเมืองใหญ่อีกเมืองหนึ่งคือเมืองตุ่น เมื่อกองรบยึดเมืองสาดและเมืองเชิงได้แล้ว กองพลทางด้านขวาสามารถเข้ายึดเชียงตุงได้เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม และยึดเมืองยองได้เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม กองรบด้านกลาง (เชียงตุง) ไม่สามารถจะเข้าตีแนวด้านทานที่กิ่วทรายหน้าเมืองมะประมาณ ๒๐ ก.ม. ได้ ต้องถอนตัวข้ามแม่น้ำหลวย แล้วยึดตรึงไว้จนถึงการรุกครั้งที่สองในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ประกอบกับการรุกครั้งที่ ๑ นั้น ทำการได้ล่าช้ามาก เพราะเกิดอุปสรรคฝนตกหนัก พื้นดินเป็นหล่มโคลนโดยทั่วไป การลำเลียงต้องใช้สัตว์ต่างและการหาบหามเป็นพื้น ทหารก็ป่วยเป็นไข้มาเลเรียกันมาก กองทัพพายัพจึงได้ออกคำสั่งขัดตาทัพเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๔๘๕ เพื่อให้เหมาะสมแก่ฤดูกาล และเพื่อการจัดระเบียบ จัดการคมนาคม เพื่อพร้อมที่จะกลับทำการรุกใหม่ได้ ฯพณฯ ได้นำกองพันเดินทางกลับจากเมืองตุ่นไปเข้าที่ตั้งที่อำเภอแม่แตงจนถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๕

ตลอดระยะเวลาทำการรุกครั้งที่หนึ่งนี้ ฯพณฯ ได้แสดงออกถึงความสามารถในการนำหน่วยเคลื่อนย้าย เข้าปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายทุกแห่งเป็นผลสำเร็จทุกประการ ฯพณฯได้แสดงตนเป็นตัวอย่างถึงความเสียสละอดทนอย่างดีเลิศ เข้าควบคุมการปฏิบัติด้วยตนเอง ตลอดจนความเป็นอยู่ของทหารในสนามทุกอย่าง การพักแรมไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาสั้น ๆ หรือระยะเวลานาน ฯพณฯ จะต้องกวดขันให้สร้างที่พักที่น่าอยู่ แม้ว่าจะเป็นเสาไม้ไผ่ พื้นฟากสับ หลังคามุงด้วยใบสักหรือใบ

ทองดิ่งก็ตาม ทั้งได้สั่งให้จัดระเบียบความสะอาดในที่พัก ติดป้ายคำขวัญ เช่นคำขวัญในเรื่อง ชาติ เกียรติ วินัย กล้าหาญ เสียสละ อดทน การถนอมรักษาอาวุธยุทโธปกรณ์ เป็นต้น การฝึกสอนก็ได้สั่งให้กระทำอยู่ตลอดเวลา ฯพณฯ มีจิตวิทยาในการจูงใจคนแปลกๆ ที่จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ และเข้าถึงจิตใจทหารทุกคน ในเรื่องความเจ็บไข้ของทหาร ฯพณฯเป็นห่วงมาก ได้ไปตรวจการเจ็บไข้กำชับการรักษาพยาบาลอยู่เสมอ ทุกครั้งที่ ฯพณฯ ได้รับรายงานการเสียชีวิตของทหารในกองพัน ซึ่งส่วนมากจากไข้มาเลเรียขึ้นสมอง ฯพณฯ จะแสดงความสลดใจอย่างเห็นได้ชัด ในขณะเดียวกันก็ไม่ยอมให้ทหารเสียวินัย เกียจคร้าน เล่นการพะนันไม่ว่าจะเป็นกลางวันหรือกลางคืน ฯพณฯ มักจะต้องตรวจความเรียบร้อยทุกหน่วย บางคราวก็ไปแอบซุ่มจับทหารเล่นการพะนัน เมื่อพบทหารที่ทำผิดต่างๆ ดังกล่าว ก็ได้สั่งลงโทษทันที วิธีขังทหารของ ฯพณฯ คือสร้างห้องขังขนาดย่อมด้วยลูกกรงไม้ไผ่ ผู้ถูกขังมีป้ายแขวนคอระบุความผิดด้วย ส่วนความผิดฉกรรจ์ในกองพันไม่มีเลย ผลงานของ ฯพณฯ ดังที่ได้หยิบยกบางส่วนอันเป็นส่วนน้อยมากล่าวนี้ ปรากฏว่าระหว่างกองพันพักอยู่ที่อำเภอเชียงดาวและอำเภอแม่แตง กองพันทหารราบที่ ๓๓ ได้รับการตรวจเยี่ยม และได้รับคำชมเชยอย่างจริงใจจากผู้บัญชาการกองพลที่ ๒ หนึ่งครั้ง จากผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๑๒ หลายครั้ง และโดยเฉพาะรองแม่ทัพพายัพ (พล. ต. เดชา บุญคุปต์) ตรวจเยี่ยมสองครั้ง ครั้งหลังได้มาพักแรมที่กองพันด้วย ผู้ที่เคยอยู่ในกองทัพพายัพมาแล้วคงทราบกิตติศัพท์ของท่านผู้นี้ว่า "ดุ" วิธีการตรวจเยี่ยมของท่านที่กองพันมีดังนี้ เมื่อไปถึงผู้บังคับกองพันเข้าไปรายงาน พร้อมกับผู้บังคับหน่วย แล้วท่านให้พาไปดูสัมภาระกับครัวของทหาร ผู้บังคับกองพันพาไปดูสัมภาระ ท่านใช้วิธีพยักหน้า แสดงว่า "พอใจ" ต่อไปได้ตรวจหมวดสูทกรรม อุปกรณ์การครัวทุกอย่างวางบนแคร่ยกพื้นอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย หรือกล่าวอย่างแบบคำสั่งของ ฯพณฯ ก็คือ "แลขวาจัด" นั่นเอง แล้วจึงไปตรวจที่นอน ที่เก็บอาวุธ และที่ทำงานของหน่วย ซึ่งแต่ละหน่วยก็ได้แข่งขันจัดระเบียบที่พัก โดยให้ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในลักษณะแลขวาจัดอันเป็นกิจประจำอยู่แล้ว เมื่อท่านรองแม่ทัพได้ดูแต่ละแห่งแล้ว

พะยักหน้าประกอบกับคำพูดคุยที่มีอารมณ์เป็นกันเอง อันเป็นสัญญลักษณ์ว่า "พอใจ" เท่านั้นก็เป็นที่โล่งอกของบรรดาผู้บังคับหน่วยเป็นอย่างยิ่ง ผลจากการที่ ฯพณฯ ได้เข้ารับผิดชอบการบังคับบัญชากองพันทหารรายที่ ๓๓ อย่างใกล้ชิดเช่นนี้ ผู้บังคับบัญชาชั้นรองตลอดจนถึงตัวทหารได้ปฏิบัติตามคำสั่งด้วยความมั่นใจและเต็มใจ และยังเกิดผลสำเร็จในงานราชการสนามเป็นส่วนรวมเสมอ

ในเดือนตุลาคม ๒๔๘๕ ฯพณฯ ได้รับคำสั่งให้นำกองพันทหารรายที่ ๓๓ เคลื่อนที่ด้วยเท้าตามเส้นทางอำเภอแม่แตง — อำเภอเวียงป่าเป้า — อำเภอแม่สรวย — จังหวัดเชียงราย ส่วนสัมภาระหนักให้ลำเลียงทางรถไฟจากเชียงใหม่ไปลำปาง แล้วขนทุกรถยนต์ไปบรรจบกับกองพันที่เชียงราย ระยะทางเคลื่อนย้ายคราวนี้ต้องเดินทางถึงห้าวัน ระยะทางสะดวกกว่าไปเมืองแหงะเล็กน้อย จากจังหวัดเชียงรายก็ได้เคลื่อนย้ายผสมด้วยการเดินเท้าและขนทุกรถยนต์ไปเข้าที่ชุมพลบ้านห้องตอง ทิศเหนือเมืองเชียงตุง ประมาณ ๑๕ กม. และเตรียมการเพื่อไปขึ้นสมทบกับกองพลทหารม้าที่เมืองยาง ณที่ตั้งใหม่นี้ ฯพณฯ ได้สั่งการเพื่อเตรียมการให้กองพันมีม้าต่างและโคต่างเพิ่มขึ้น พร้อมที่จะเคลื่อนย้ายไปตามเส้นทางที่เป็นป่าเขาได้อีก

แผนการรุกครั้งที่สองของ กองทัพพายัพมีความมุ่งหมายเพื่อขับไล่ข้าศึกที่เหลืออยู่ให้พ้นดินแดนสหรัฐไทยเดิม โดยเข้ายึดด้านเมืองมะในที่ลุ่ม เมืองมะ — เมืองลา — แนวแม่น้ำลำ — บริเวณเชียงล้อ ส่วนทางด้านเมืองยองให้เข้ายึดที่ลุ่มเมืองแช — เมืองวะ แล้วส่งส่วนย่อยไปยังพรมแดนตามช่องทางต่าง ๆ รวมข้าศึกทหารจีนที่กองทัพพายัพจะเข้าทำการทั้งสองด้านจำนวนสองกองพล (กองพลที่ ๙๓,๙๔ ของกองทัพที่ ๖) กลยุทธด้านเมืองมะก็คือ กองพลทหารม้าโอบลงมาจากเมืองยางทางด้านเหนือเข้าหาเมืองมะ กองพลทหารรายที่ ๓ ใช้กำลังส่วนหนึ่งตรึงตรงหน้าอีกส่วนหนึ่งโอบทางขวาผ่านบ้านแลงไปทางป่างกอเข้าที่ลุ่มเมืองมะ เมื่อเข้ายึดเมืองมะได้แล้วให้เข้ายึดเมืองลาร่วมกับกองพลทหารม้า ทางด้านเมืองยองใช้กองพลที่ ๔ รุกไปทางเมืองแช ขับไล่ข้าศึกจากพื้นที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำหลวยที่จดกับแม่น้ำโขง ส่วนกองพลที่ ๒ เป็นกองหนุนอยู่ที่เมืองเลน เมืองพยาก และเชียงราย

ในราวต้นเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๖ ฯพณฯ ได้นำกองพันทหารราบที่ ๓๓ เคลื่อนที่ด้วยเท้าไปรายงานชื่นในยังคับชัญชากองพลทหารม้าที่เมืองยาง (อยู่ทางเหนือเชียงตุงประมาณ ๑๐๐ กม.) นอกจากความยากลำบากของภูมิประเทศแล้ว ขณะนั้นอุณหภูมิที่เมืองยางลดลงถึง ๖ องศาเซ็นติเกรด ทหารต้องผจญความหนาวอีกด้วย ทั้งเครื่องแต่งกายทหารที่ได้รับเป็นผ้าไม่พอให้ความอบอุ่น ต้องใช้วิธีผิงไฟช่วย และแล้ววันสำคัญก็มาถึง คือ วันที่ ๗ มกราคม ๒๔๘๖ อันเป็นวันเข้าตีของกองทัพพายัพพร้อมกันทุกด้าน กองรบเข้ายึดแนวต้านทานของข้าศึกที่สำคัญที่สุด คือ กิ่วทรายได้สำเร็จ ส่วนทางด้านกองพลทหารม้าต้องใช้เวลารุกเข้าหาเมืองมะถึงสองวัน กองพันทหารม้าซึ่งเป็นกองระวังหน้าเข้าไปตกอยู่ภายใต้อำนาจการยิงอย่างรุนแรงของข้าศึกในแนวต้านทานชั้นในหน้าเมืองมะ ในวันที่ ๙ มกราคม ๒๔๘๖ ไม่สามารถจะถอนตัวออกได้

อันลักษณะแนวต้านทานบนดอยเชียงแมนนี้คือ ข้าศึกดัดแปลงเป็นคูยิงเดินได้ถึงกันโดยรอบยอดดอย มีขวากเป็นเครื่องกีดขวางข้างหน้าที่มั่น ดอยนี้สูงสมชื่อคือสูงที่สุดในพื้นที่ราบเมืองมะ ด้านหลังเป็นหน้าผาชันโอยไม่ได้ ทางด้านหน้ามีพื้นยิงลงไปจากแนวต้านทานได้อย่างดี และมีลาดค่อนข้างชัน จากดอยเชียงแมนนี้มีทางลงไปเมืองมะซึ่งอยู่ในหุบเขาได้ทางหนึ่ง ใช้เวลาเดินประมาณสองชั่วโมง อีกทางหนึ่งไปเมืองลา เชียงล้อ (เขตมณฑลยูนาน)

ตอนบ่ายของวันที่ ๙ นั้น ผู้ยัญชาการกองพลทหารม้าพร้อมด้วยเสนาธิการกองพล ขึ้นไปอำนวยการรบข้างหลังกองพันทหารม้า และได้สั่งการให้ ฯพณฯ ขึ้นไปดูเหตุการณ์รบด้วย กองพันทหารม้ากองระวังหน้าได้พยายามคืบคลานขึ้นไปได้ทีละน้อยก็จำต้องหยุด เพราะได้รับการต้านทานอย่างเหนียวแน่น ข้าศึกยิงกราดลงมาจากยอดดอยตลอดเวลาจนเกือบพลบค่ำ ประกอบกับกองพันนี้อีกโรยและสูญเสียกำลัง ผู้ยัญชาการกองพลทหารม้าจึงตกลงใจให้รักษาด่านประชิดในเวลากลางคืน และได้มอบหมายหน้าที่ให้แก่กองพันทหารราบที่ ๓๓ โดยจะได้สั่งการต่อไปเพื่อการเข้าตีในเวลาเช้าตรู่ ฯพณฯ รับคำสั่งด้วยความเต็มใจอย่างยิ่ง ต่อจากนั้นก็ได้สั่ง

กองร้อยกองรบขึ้นไปผลัดเปลี่ยนกองพันทหารม้าทันที การผลัดเปลี่ยนเป็นไปด้วยความลำบากและช้ามาก เพราะข้าศึกได้ระดมยิงลงมาหนักยิ่งขึ้น กองพันได้อาศัยหมวดปืนกลหนัก และหมวดปืนใหญ่ทหารราบภูเขา ยิงข้ามศีรษะคุ้มครองการผลัดเปลี่ยนอย่างรุนแรง จึงผลัดเปลี่ยนได้สำเร็จ และทหาร ม้าได้ถอนตัวลงไปข้างหลัง

ตอนค่ำของวันที่ ๙ มกราคม ๒๔๘๖ พณฯ ได้ตกลงใจสั่งให้กองพันเข้าตีเพื่อยึดยอดดอยเชียงแมนให้ได้ โดยกำหนดเวลา ๐๓.๓๓ ของวันที่ ๑๐ มกราคม เป็นเวลาฤกษ์ (เศษ ๓๓ นาทีนี้ พณฯ ได้ใช้เป็นฤกษ์ในการปฏิบัติการเคลื่อนย้ายและงานสำคัญทุกคราวโดยถือเป็นเลขมงคลตามชื่อของกองพัน และ พณฯได้บอกว่าตรงกับจำนวนเทพยดาชั้นผู้ใหญ่ในดาวดึงษ์ซึ่งมี ๓๓ องค์) ก่อนการเข้าตี พณฯ ได้ขุดชูปเทียนหลังโคนต้นไม้ ใหญ่อธิษฐานขอความสำเร็จจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายด้วย และแล้วกองรบก็เคลื่อนที่ประกอบการยิงขึ้นยอดดอยโดยได้รับการยิงช่วยอย่างรุนแรง จนกระทั่งรุ่งสางจึงเข้ายึดที่มั่นยอดดอยเชียงแมนได้สำเร็จ ผู้บัญชาการกองพลทหารม้าได้แสดงความยินดีและชมเชยเป็นอันมากในผลความสำเร็จที่ พณฯ ได้กล้าตัดสินใจอย่างเด็ดขาด ไม่มีการลังเล และเหมาะสมกับเหตุการณ์ขณะนั้น

ในตอนสายของวันที่ ๑๐ กองพลทหารม้าได้ส่งทหารม้าส่วนหนึ่งลงไปลาดตระเวนเมืองมะ และได้รับการติดต่อว่าส่วนหนึ่งของกรมทหารราบที่ ๑๒ เข้าสู่เมืองมะโดยมีการต้านทานเพียงเล็กน้อย แล้วข้าศึกก็รีบถอยออกไปเมืองลา จึงตกลงให้เคลื่อนที่เข้าเมืองมะ กองพันทหารราบจำต้องรายงานตนออกจากกองพันทหารม้า ณ เมืองมะนี้ตามคำสั่ง กลับเข้าสังกัดกรมทหารราบที่ ๑๒ ตามเดิม

ที่เมืองมะ พณฯ ได้รับมอบหน้าที่ให้ทำการกวาดล้างข้าศึกส่วนที่ตกค้างอยู่ในเมืองมะและพื้นที่ใกล้เคียง และจับเชลยศึกจีนสังกัดกองพลที่ ๙๓ ได้หลายคน

วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๔๘๖ กองพันทหารราบที่ ๓๓ เคลื่อนที่เข้ายึดเมืองลาได้ โดยไม่มีการต้านทาน พักแรมคืนหนึ่งแล้วเคลื่อนที่ต่อไปจนถึงเขตแดนระหว่างพะม่ากับมณฑลยูนานของจีนตามแนวแม่น้ำลำ กองรบได้เข้ายึดแนวแม่น้ำลำประชันหน้ากับข้าศึกที่ถอนตัวออกจากที่มั่นรอบเมืองมะ ไปเข้าประจำที่มั่นใหม่ที่เมือง

เชียงลับ เป็นอันว่ากองพลต่าง ๆ ได้ปฏิบัติไปและยึดที่หมายได้ครบถ้วนทุกแห่ง จึงถือว่าการยุทธในครั้งนี้กองทัพไทยยึดสหรัฐไทยเดิมได้เสร็จสิ้นตามคำสั่งกองทัพสนาม และให้หยุดรักษาไว้เพียงนั้น

มีเหตุการณ์ในคืนวันที่ ๑๑ และ ๑๒ มกราคม ๒๔๘๖ คือ ข้าศึกที่เชียงลับได้ส่งกำลังเข้าตี ในเวลากลางคืนตอนดึกถึงสองคืนติด ๆ กัน คืนแรกกองร้อยที่เป็นกองรบถูกข้าศึกล้อมเพื่อเข้าแย่งที่มั่น ฯพณฯ ได้อำนวยการรบโดยให้ยืนใหญ่ภูเขายิงที่มั่นที่เชียงลับและท่าข้าม เพื่อกันมิให้ข้าศึกส่งกำลังหนุนเนื่องเข้ามาอีก ในขณะดำเนินการรบ ผู้บังคับกองร้อยรายงานทางโทรศัพท์สนามกับผู้บังคับกองพันว่ากำลังถูกล้อมในระยะประชิด ฯพณฯ ได้พูดโทรศัพท์สั่งการว่า "ชุบ แกถอนไม่ได้เป็นอันขาด" ผู้บังคับกองร้อยตอบมาว่า "ผมไม่ถอน รับรองเอาหัวเป็นประกัน ผมได้สั่งให้ทหารติดดายเตรียมตะลุมบอนแล้ว" ก็ปรากฏว่าด้วยการยิงต้านทานอย่างเข้มแข็ง ข้าศึกไม่กล้าเข้าตะลุมบอน และได้ถอนตัวกลับไป ในตอนเช้าตรู่เหตุการณ์ในคืนที่สองข้าศึกก็คงเข้ามารบกวนเช่นคืนแรก แล้วก็ถอนตัวกลับไป

กองทัพพายัพได้รับคำสั่งจากกองทัพสนามให้ใช้กำลังแต่น้อยพอป้องกันการรบกวนจากข้าศึก ถ้าหากจะถูกข้าศึกรุกใหญ่ในฤดูแล้งก็จะสามารถส่งส่วนหนุนขึ้นช่วยได้ และได้จัดวางกองพลที่ ๒ รักษาสหรัฐไทยเดิม ให้กองพลที่ ๓ กลับที่ตั้งปกติ กองพลที่ ๔ อยู่ในพื้นที่ภาคเหนือประเทศไทย และสั่งยุบกองพลทหารม้า ในโอกาสนี้กองพันทหารราบที่ ๓๓ จึงได้รับการผลัดเปลี่ยนและถอนกำลังออกจากแนวแม่น้ำลำเมื่อราวประมาณกลางเดือนมกราคม ๒๔๘๖ กลับไปเข้าที่พักข้างหลังตามลำดับขั้นคือ บ้านช่องทองบริเวณเมืองเชียงตุง เมืองเลน และเคลื่อนย้ายเข้าประเทศไทยทางแม่สาย เข้าพักตำบลบ้านจ้องในเขตอำเภอแม่สาย รวมเวลาประมาณเก้าเดือนเศษ

ภารกิจของ ฯพณฯ ในฐานะผู้นำกองพันทหารราบที่ ๓๓ สุดสิ้นลง ณ ที่ตั้งกองพันครั้งสุดท้ายคือ ที่ตำบลบ้านจ้องในเดือนตุลาคม ๒๔๘๖ โดยได้ไปรายงานตนออกต่อผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๑๒ คนใหม่ เพื่อไปรับหน้าที่ผู้บังคับกองพันปืนกลที่ ๑ จังหวัดลำปาง

อนุสรณ์

การปฏิบัติภารกิจอันสำคัญยิ่งของ ฯพณฯ ในสนามรวมเวลาประมาณ ๑ ปี กับ ๑๐ เดือน เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และเป็นผลสำเร็จตามความมุ่งหมายของผู้บังคับบัญชาชั้นสูงทุกชั้น อันเป็นเครื่องชี้ชัดได้อย่างไม่สงสัยเลยว่า ฯพณฯ มีความสามารถในการนำหน่วย โดยใช้หลักการนำหน่วยได้ถูกต้องเหมาะสมอยู่ตลอดเวลา กล่าวคือ ฯพณฯ เป็นผู้ถอรปด้วยความรู้ความสามารถทั้งทางเทคนิคและทางยุทธวิธี โดยได้รับการศึกษาวิชาทหาร เริ่มจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกตั้งแต่ยังเยาว์วัย ตลอดจนได้รับความรู้จากการศึกษาชั้นสูงของเหล่าทหารราบและเหล่าทหารบกชั้นใหญ่มาเป็นอย่างดี ฯพณฯ เป็นผู้รู้ตัวเองและพยายามปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นอยู่เสมอโดยที่ ฯพณฯ ใช้คำขวัญกับตนเอง และมอบให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอมาคือ "นายทหารที่ดีต้องไม่ประเมินค่าตนเอง" ในหลักการเข้าถึงตัวผู้ใต้บังคับบัญชา และสอดส่องสวัสดิภาพของเขานั้น ฯพณฯ ใช้วิธีเป็นกันเองจนถึงตัวทหาร ได้ร่วมกินอยู่หลับนอนกับทหารตลอดเวลา สามารถเข้าถึงจิตใจทหารได้อย่างแท้จริง ในขณะเดียวกัน ฯพณฯ ก็ได้ใช้หลักการปกครองอันเฉียบขาด มีวินัย และเคร่งครัด จึงเป็นที่รักและยำเกรงแก่บรรดาผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคน ก่อนที่หน่วยจะออกไปปฏิบัติการใดๆ ตลอดจนก่อนเข้าปฏิบัติการรบ ทหารทุกคนจะได้รับทราบเหตุการณ์ และรับมอบหน้าที่ให้ปฏิบัติอย่างกระจ่างแจ้งโดยไม่มีข้อสงสัย ทั้งยังได้เตือนให้ทุกคนสำนึกในหน้าที่ โดยกระตุ้นเตือนด้วยวิธีการต่างๆ ให้ทหารเข้าปฏิบัติการอย่างกล้าหาญ ในหลักของการกระทำตนเป็นตัวอย่างนั้น ฯพณฯ ได้กระทำเป็นตัวอย่างอย่างเห็นได้ชัดตลอดเวลาในเรื่องความอดทน เสียสละ ตลอดจนการริเริ่ม จูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ สำหรับหลักการกำกับดูแลให้งานเป็นผลสำเร็จนั้น ฯพณฯ ได้ชี้แจงให้เป็นที่เข้าใจ เสร็จแล้วออกไปตรวจการปฏิบัติ เช่นการฝึกสอน การกิน การนอน การปฏิบัติของเวรยาม กวดขันมิให้กระทำผิด ฯลฯ ทั้งเวลากลางวันและกลางคืน ไม่ว่าสภาพลมฟ้าอากาศจะทารุณเพียงใด ในหลักการฝึกผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำงานเป็นชุด ฯพณฯ ได้อำนวยการฝึกกองพันให้สามารถใช้รบได้เป็นหน่วยกอง

พัน หน่วยกองร้อย และหน่วยหมวด หมู่ จนยังเกิดความชำนาญ ในหลักการตกลงใจได้ถูกต้องและเหมาะแก่เวลานั้น โดยเฉพาะการตกลงใจของ ฯพณฯ ในการเข้าตีตอยเชียงแมน นับเป็นการยุโจมตีข้าศึกมิได้คาดคิด ทำให้สามารถยึดได้ที่มั่นข้าศึก ซึ่งเป็นปราการสุดท้ายของเมืองมะ ถ้ายึดไม่ได้ในครั้งนั้นก็ยังไม่ทราบแน่ว่าจะสูญเสียกำลัง และเสียเวลาไปอีกเท่าใด ในการจะขับไล่ข้าศึกให้พ้นไปจากเขตแดนสหรัฐไทยเดิม หรือการใช้คำสั่งสั้น ๆ ว่า "ถอยไม่ได้" เท่ากับเป็นการตกลงใจสู้ตาย ไม่ยอมเสียพื้นที่ให้ข้าศึก อันเป็นข้อสนับสนุนลักษณะการตกลงใจอย่างเด็ดเดี่ยวของ ฯพณฯ โดยแท้ ในหลักการเข้ารับผิดชอบและให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้สำนึกในความรับผิดชอบนั้น เนื่องจากกองพันทหารราบที่ ๓๓ ตองมีการปฏิบัติเป็นอิสระห่างไกลจากหน่วยเหนือโดยตรงเป็นส่วนมาก ฯพณฯ จึงมีความรู้สึกรับผิดชอบตลอดจนการปฏิบัติมากกว่าปกติ ทั้งยังได้ย้ำความสำคัญของงานแต่ละครั้งคราวที่ได้มอบหมายให้ผู้บังคับหน่วยคนใดไปปฏิบัติ ในเรื่องหลักของการใช้หน่วยใต้บังคับบัญชาของ ฯพณฯ คราวใดก็ตาม ฯพณฯ ทราบขีดความสามารถของหน่วยรองนั้น ๆ ตลอดจนอุปนิสัยใจคอของผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นอย่างดี ฯพณฯจึงสามารถใช้หน่วยนั้นๆ ให้เหมาะกับความสามารถของเขาจนได้ผลตามความต้องการ ในประการสุดท้ายของลักษณะผู้นำหน่วย คือ ฯพณฯ เข้ารับผิดชอบการปฏิบัติงานในฐานะผู้บังคับกองพันทุกประการ ไม่ว่าในกรณีใดของความสำเร็จหรือความล้มเหลว โดยจะขออ้างวาทะที่ ฯพณฯ ใช้อยู่เสมอก็คือ "ข้า ฯ ขอรับชอบแต่ผู้เดียว" "ข้า ฯ คนเดียวเท่านั้นที่หัวเสียได้ เพราะข้า ฯ รับผิดชอบทุกอย่างของหน่วยนี้"

ข้อสนับสนุนประการสุดท้ายแห่งผลสำเร็จของการนำหน่วยในตำแหน่ง ผู้บังคับกองพันทหารราบที่ ๓๓ ของ ฯพณฯ ในราชการมหาสงครามเอเชียบูรพาก็คือฯพณฯได้รับยำเหน็จความชอบ ๔ ขั้น และได้รับพระราชทานยศเป็นพันโท ซึ่งเป็นเกณฑ์สูงสุด สำหรับผู้ที่ปฏิบัติราชการสนามได้อย่างดีเด่นเป็นพิเศษ ถึงแม้

อนุสรณ์

ว่าเวลาจะล่วงเลยมาแล้วถึง ๒๒ ปีก็ตาม บรรดาผู้ใต้บังคับบัญชาของ ทพณฯ ทุกคนยังรู้สึกประทับใจและภูมิใจเป็นอย่างยิ่งภายใต้การบังคับการบัญชาและการนำกองพันทหารรายที่ ๓๓ ของ ทพณฯ ในสมรภูมิสหรัฐไทยเดิมครั้งกระโน้นด้วยความทรงจำที่ไม่มีวันลืม

ในตอนปลายสงครามเอเชียบูรพา ทพณฯ ได้ดำรงตำแหน่งต่อจากผู้บังคับกองพันยี่นกลที่ ๑ ก็คือ ผู้บังคับการกรมทหารรายที่ ๑๓ และผู้บังคับการจังหวัดทหารบกลำปาง จนสุดสิ้นการสงคราม ต่อมาได้ไปดำรงตำแหน่งผู้บังคับการกรมทหารรายที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ ณ จังหวัดพระนคร ตำแหน่งใหม่ของ ทพณฯ นี้ เป็นตำแหน่งที่ ทพณฯ เริ่มมีบทบาททางการเมืองในกาลต่อมา

๑๐๑๓๙. ป. ๑๓๒๖

การรัฐประหาร เมื่อ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

เมื่อก่อนเกิดรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ นั้น บ้านเมืองไม่สู้เป็นปกติสุขรายคายนัก เหตุการณ์ที่สำคัญและสั่นสะเทือนขวัญประชาชนมากที่สุดก็คือ กรณีลอบปลงพระชนม์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัฐบาลสมัยนั้นก็ทำท่าทีคล้ายๆกับมิได้สนใจจริงจังที่จะสืบหาเอาตัวการมาลงโทษตามกบิลเมือง เสียงซุบซิบไม่พอใจรัฐบาลก็แพร่หลายไปในหมู่ประชาชน กระจายออกไปอย่างกว้างขวาง ทั้งในพระนครและต่างจังหวัด

ในระยะนี้เองที่ข้าราชการทหารและพลเรือนกลุ่มหนึ่งได้รวมตัวกันขึ้นอย่างเงียบ ๆ เพื่อจะทำการรัฐประหาร ล้มล้างรัฐบาล พลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ (หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์) ในจำนวนข้าราชการทหารผู้คิดก่อการรัฐประหารในครั้งนั้นมี พ.ณ.ฑ. จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ รวมอยู่ด้วยผู้หนึ่ง ซึ่งขณะนั้น พ.ณ.ฑ. มียศเป็นพันเอก ดำรงตำแหน่งผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๑ รักษาพระองค์

การรัฐประหารเมื่อ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ นั้น ได้กระทำไปโดยมิได้มีการเสียเลือดเนื้อแต่ประการใด เพราะข้าราชการตลอดจนประชาชนทุกคนได้ตระหนักแล้วว่า รัฐบาลชุดเดิมไม่สามารถบริหารราชการให้เป็นไปด้วยดีต่อไปได้ ในการรัฐประหารครั้งนั้น หน่วยที่เป็นกำลังสำคัญของคณะรัฐประหารก็คือ หน่วยโรงเรียนนายร้อยทหารบก ภายใต้การนำของ พันโท ถนอม กิตติขจร ผู้บังคับการโรงเรียนนายร้อยทหารบก หน่วยนี้ได้เข้าทำการยึดกระทรวงกลาโหมไว้ได้ ตั้งแต่เวลา ๒๒.๐๐ น. ในวันที่ ๘ พฤศจิกายน นั้นเอง นอกจากนั้นกรมทหารราบที่ ๑ รักษาพระองค์ ภายใต้การนำของ พันเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้ส่งกำลังเข้ายึดบริเวณสำคัญ ๆ ในพระนครไว้ได้ เช่น บริเวณย่านรถไฟหัวลำโพงเป็นต้น ในการนี้พลเอก อดุลย์ อดุลย์เดชรัส (หลวงอดุลย์เดชรัส) ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้น ได้ทราบถึงเรื่องการรัฐประหารขึ้นในคืนนั้นเอง ได้วิ่งรถเข้าตาม

อนุสรณ์

หน่วยต่างๆเพื่อห้ามการเคลื่อนย้ายกำลัง มิฉะนั้นจะถูกลงโทษสถานหนัก และหน่วยใดที่เคลื่อนย้ายกำลังออกไปแล้วก็ให้ถอนกลับเข้าที่ตั้งปกติ ในตอนนี้ก็ทำให้คณะรัฐประหารรู้สึกขึ้นมาว่านี่เขาเล่นกัน กำลังต่าง ๆ เท่าที่นัดหมายกันไว้กลับโอละพ่อแต่อย่างไรก็ตาม พันเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ตัดสินใจครั้งยิ่งใหญ่ที่สำคัญและทำให้การรัฐประหาร ซึ่งอาจจะต้องล้มเหลวกลับมีชีวิตจิตใจขึ้นทันที โดยได้ให้ทหารส่วนน้อยวางกำลังยึดตามจุดที่สำคัญ ๆ ที่ได้ทำการยึดไว้แล้วนั้นให้ทำการยึดอยู่ต่อไป ส่วน พันเอก สฤษดิ์ ฯ พร้อมด้วยกำลังส่วนใหญ่ของกรมทหารราบที่ ๑ รักษาพระองค์ ได้ถอนกำลังกลับ แต่แทนที่จะถอนเข้าที่ตั้งปกติ กลับนำกำลังเข้าสมทบกับหน่วยโรงเรียนนายร้อยทหารบก ทำการยึดกระทรวงกลาโหม บริเวณท้องสนามหลวงและพระราชวังไว้ สิ่งนี้เองที่กลับทำให้คณะรัฐประหารมีกำลังใจในการต่อสู้เข้มแข็งขึ้น และเป็นเหตุให้กำลังของหน่วยอื่น ๆ ได้เคลื่อนออกจากที่ตั้งปกติเข้าสมทบกับคณะรัฐประหารโดยทันที นับว่าการรัฐประหารในครั้งนี้สำเร็จลงได้ โดยมิได้มีการเสียเลือดเนื้อกันแม้แต่เล็กน้อย ก็เพราะการตัดสินใจของ พันเอก สฤษดิ์ ฯ หรือ พลโท ถนอม สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั่นเอง เพราะหากไม่เป็นเช่นนั้น กำลังของฝ่ายรัฐประหารและกำลังของผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้นจะต้องปะทะกันอย่างแน่นอน.

ปรากฏการณ์สุริยุปราคาเมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒
และ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๕

ปราบการจลาจลเมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ และ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๔

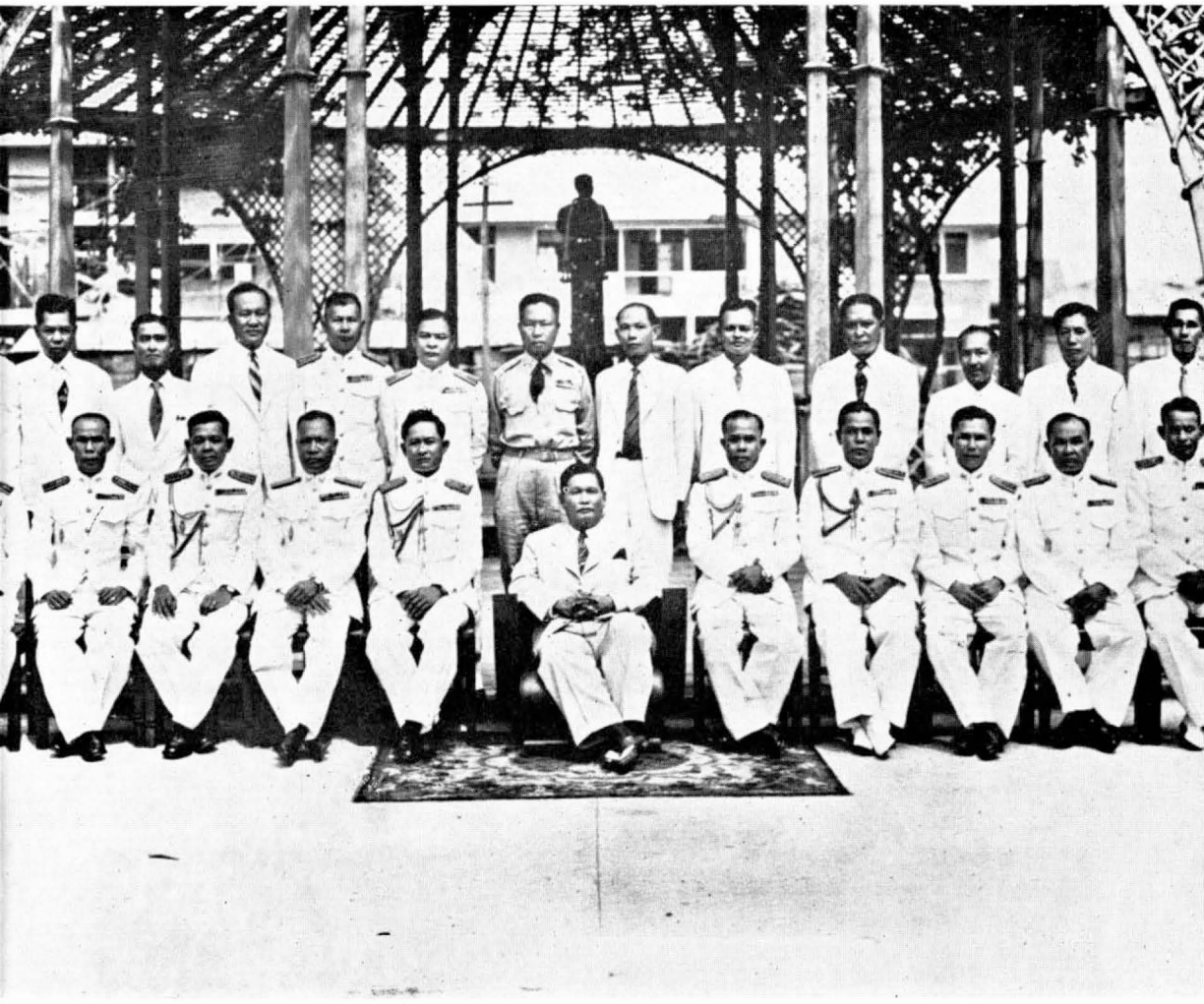
ในการปราบจลาจลเมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ และ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๔ ทั้ง ๒ คราวนั้น เป็นระยะที่ พณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งสำคัญยิ่ง คือในคราวแรกท่านเป็นผู้บัญชาการกองพลที่ ๑ ส่วนในคราวที่ ๒ ได้ดำรงตำแหน่งแม่ทัพกองทัพที่ ๑ การปราบปรามทั้ง ๒ ครั้งสำเร็จลงได้รวดเร็วและเด็ดขาด ซึ่งเป็นผลให้มีการเสียเลือดเนื้อแต่เพียงส่วนน้อย และเพิ่มความคงอยู่ของรัฐบาลสมัยนั้น อาศัยความเป็นอัจฉริยในลักษณะผู้นำของ พณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งยากที่จะมีใครเสมอเหมือนได้ ถ้าหากชาติไทยไม่มีบุคคลลักษณะเช่นนี้ไว้ในเวลานั้นแล้ว ก็ไม่ทราบว่าชาตากรรมของชาติไทยในระยะนั้นจะเป็นอย่างไรบ้าง

การจลาจลที่เกิดขึ้นเมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ นั้น การปราบปรามได้เสร็จสิ้นภายในเวลาไม่ถึง ๒ วัน ในวันแรกนั้น ต่อเวลาล่วงมาถึง ๐๑.๐๐ น. ของวันรุ่งขึ้นแล้ว จึงทราบข่าวแน่นอนว่ากองบัญชาการของพวกก่อการจลาจลอยู่ในวังหลวง และได้ลงมือวางแผนปราบปรามขั้นเด็ดขาด เพราะการปราบปรามนั้นจะต้องปรายให้ตรงกับที่หมายสำคัญ ฉะนั้นการดำเนินการต่อกองบัญชาการของผู้ก่อการร้าย ซึ่งรวบรวมกำลังกันอยู่ในพระบรมมหาราชวังก่อนนั้น จึงเป็นการกระทำที่ตรงเข้าหมาย พณฯ ซึ่งเป็นผู้บัญชาการกองพลที่ ๑ ในขณะนั้นได้สั่งการกับ ร. ๑๑ รอ. ว่า "เกิดจลาจลขึ้นแล้ว ขณะนี้พระบรมมหาราชวังถูกพวกก่อการจลาจล ซึ่งมีกำลังประมาณ ๒ คันรถเข้ายึด ยังคงปลดอาวุธทหารกองรักษาการณ์ของ ร. พัน ๑ รอ. แล้วยิงลูกระเบิดยิงเข้ามาในที่ตั้ง ร. พัน ๑ รอ. มีทหารบาดเจ็บหลายนาย" "ให้ส่งกำลัง ร. ๑๑ รอ. ไปล้อมพระบรมมหาราชวังด่วน รถถังจะรอร่วมการปฏิ-

ยึดอยู่ที่สะพานผ่านพิภพ ข้าพเจ้าจะเยี่ยมการเจรจาด้วยสันติวิธีก่อน ถ้าไม่สำเร็จและจำเป็นจึงจะสั่งให้ใช้กำลังเข้าโจมตีปราบปรามต่อไป" เป็นคำสั่งของผู้บัญชาการกองพลที่ ๑ ในขณะนั้น เมื่อเวลา ๐๒.๐๐ น. ของวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ หลังจากนั้น ร. ๑๑ รอ. จึงได้เข้าปฏิบัติการเสริมกำลัง ร. พัน ๑ รอ. พณฯ จอมพล ได้ออกตรวจการปฏิบัติการทางด้านนั้นด้วยตนเอง มีอยู่ครั้งหนึ่งได้ออกไปตรวจแนวทางประตูวิเศษชัยศรี ทางด้านกรมศิลปากร และกำกับการส่งนายทหารออกไปเจรจากับพวกก่อการร้ายเมื่อเวลา ๐๗.๐๐ น. ที่ริมกำแพงพระบรมมหาราชวังด้วยตนเอง การปฏิบัติการอันกล้าหาญไม่กลัวตายเช่นนี้ ยังผลให้ทหารในแนวหน้าเกิดกำลังใจ ทำให้การปราบปรามกระทำได้รวดเร็วขึ้น เมื่อเหตุการณ์ทางด้านพระบรมมหาราชวังสงบลงแล้ว ในตอนสายของวันที่ ๒๗ นั้น พณฯ จอมพล ได้ไปตรวจการวางแนวปราบปรามทางด้านถนนเพชรบุรี ซึ่งฝ่ายรัฐบาลยึดอยู่ตามแนวทางรถไฟสายตะวันออก ส่วนพวกก่อการจลาจลอยู่ที่สะพานราชประสงค์และตลาดประตูน้ำ และท่านได้ออกตรวจเลยแนวของฝ่ายรัฐบาลไปจนกระทั่งถึงที่พวกก่อการร้ายยึดอยู่ และสั่งการให้พวกเหล่านั้นถอนตัวไป แล้วทหารฝ่ายรัฐบาลจึงถอนตัวกลับเข้าที่ตั้ง การปฏิบัติของ พณฯ จอมพลในคราวนี้นับว่าเป็นการกระทำที่เสี่ยงต่ออันตรายเป็นอันมาก แต่ก็เป็นผลให้การปราบปรามเสร็จสิ้นลงโดยเร็ว

ส่วนเมื่อคราวเสด็จ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๔ หรือที่เรียกกันว่ากรณีแมนฮัตตัน ขณะนั้น พณฯ จอมพล สฤษดิ์ฯ ดำรงตำแหน่งแม่ทัพกองทัพที่ ๑ ท่านได้ทราบข่าวนี้ล่วงหน้าประมาณ ๘ ชั่วโมง ว่าพวกก่อการจลาจลจะปฏิบัติการในพิธีการมอบเรือขุดสันดอน แต่ใครนึกก็พิจารณาในแง่ดีเพราะเป็นรัฐพิธี เชื่อว่าพวกก่อการจลาจลคงไม่กระทำ แต่ก็ต้องเฝ้าระวังเหตุการณ์นั้น พณฯ ได้สั่งการเตรียมพร้อมไว้แล้ว มีการส่งทหารบางหน่วยออกไปรักษาบางจุด แล้วท่านได้ไปตรวจตั้งจุดสำคัญทางด้านหน้าด้วยตนเอง ครั้นเมื่อถึงเวลารัฐพิธีมอบเรือขุดสันดอนแมนฮัตตันเหตุการณ์อันคาดไว้แล้วก็ได้อุบัติขึ้นจริง ๆ หน่วยทหารที่เตรียมพร้อมไว้ได้ออกปฏิบัติการตามแผน บางแห่งได้เกิดการต่อสู้กันขึ้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม หัว

หน้ารัฐบาลในขณะนั้นถูกขังและถูกบังคับให้ลงไปอยู่ในเรือรบหลวงศรีอยุธยา ในระหว่างเหตุการณ์อันสับสนนี้ ในตอนค่ำของวันที่ ๒๙ มิถุนายน ได้มีการประชุมและวางแผนเผด็จศึกขั้นแตกหัก มีตอนหนึ่งที่ผู้ใหญ่ท่านหนึ่งเกิดลังเล ไม่ยอมสั่งการใช้เครื่องบินทำลายที่ตั้งฝ่ายก่อการจลาจล พณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะแม่ทัพกองทัพที่ ๑ ซึ่งมีความรับผิดชอบในการปราบปรามในครั้งนั้น ได้ตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยวที่จะทำการปราบปรามด้วยกำลังในบังคับบัญชาของท่าน ในรุ่งอรุณของวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๔๙๔ ให้ได้ แต่แล้วเมื่อปฏิบัติการจริง เครื่องบินกองทัพอากาศก็ได้บ่ายปรากฏปฏิบัติการตามแผนของ พณฯ ซึ่งแผนนั้นจะต้องปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผลในเวลาอันรวดเร็ว ฉะนั้นพอตกเวลาสาย ๆ ของวันที่ ๓๐ มิถุนายนนั้น การปราบปรามการจลาจลก็เสร็จสิ้น ทั้งนี้เพราะอัจฉริยลักษณะผู้นำของอดีตแม่ทัพกองทัพที่ ๑ พณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว ได้กระทำไว้ให้ชาติไทย ยากที่อนุชนคนรุ่นหลังจะลืมได้

ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ในการเลี้ยงรุ่น "รุ่น ๗๒" ณ โรงเรียนนายร้อย จปร.

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗

การประชุม **"ปฏิวัติ"**

รัฐประหาร เมื่อ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐

รัฐประหารเมื่อ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐

เป็นที่ทราบกันอยู่โดยทั่วไปว่า ในระยะกาลก่อนการรัฐประหาร เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๐๐ นั้น ความยุ่งยากต่างๆ ได้เกิดขึ้นในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลในสมัยนั้น มีอาทิ เช่น เกิดการแตกแยกความสามัคคีขึ้นในหมู่คณะและหัวหน้าส่วนราชการต่างๆ ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการทหารและตำรวจต้องคอยขึงไหวขึงพริบกัน ทำให้ประชาชนพลเมืองนอนตาไม่หลับ เหตุการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดความวิตกกังวลต่อประชาชนและข้าราชการโดยทั่วไป นอกจากนั้น ในส่วนการบริหารราชการแผ่นดินก็มีการเล่นพรรคเล่นพวกไม่บริสุทธิ์ ไม่ยุติธรรม ตลอดจนการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรที่จะเข้ามาทำหน้าที่นิติบัญญัติทางสภาผู้แทน ฯ เมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐ ก็เป็นไปโดยไม่เรียบร้อย และไม่บริสุทธิ์ โดยมีการใช้อุบายต่าง ๆ ที่จะให้ราษฎรได้เลือกพรรคพวกเข้ามาสนับสนุนเสียงของรัฐบาลในสมัยนั้น ถึงกับมีการให้สินบ้างรางวัลแก่ผู้มาลงคะแนน และคอยขัดขวางผู้ที่ไม่นิยมลงคะแนนให้กับพรรคพวกของตน จนกระทั่งนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้ทำการเดินขบวนเพื่อประท้วงการเลือกตั้งครั้งนั้น เสียงมติของมหาชนและหนังสือพิมพ์ ได้วิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติของรัฐบาลที่กระทำไปว่าไม่ถูกไม่ควร พร้อมกันนั้นข่าวการปฏิวัติรัฐประหารก็มีเสียงหนาหูยิ่งขึ้น การกระทำดังกล่าวทำให้ประชาชนต้องอยู่ในภาวะความหวาดกลัว ข้าราชการฝ่ายทหาร และตำรวจ ต้องตรากตรำเตรียมพร้อมอยู่ตลอดเวลา เพราะความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ต่างฝ่ายต่างไม่ไว้ใจกันและกัน เหตุการณ์ได้ร้ายแรงขึ้นโดยลำดับ การเดินขบวนของคลื่นมนุษย์ได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ความไม่พอใจในการกระทำของรัฐบาลโดยเฉพาะจากผลการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ทำให้ประชาชนยิ่งเกิดความไม่พึงพอใจในรัฐบาลยิ่งขึ้น ความรุนแรงจากเสียงมติมหาชนและหนังสือพิมพ์ในครั้งนั้น กระทำให้สถียรภาพของรัฐบาลอยู่ในฐานะสั่นสะเทือน จนในที่สุดรัฐบาลอันมี จอมพล แปลก พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอยู่

ในขณะนั้น ต้องมีคำสั่งให้ประกาศภาวะฉุกเฉินขึ้นเมื่อ ๒ มีนาคม ๒๕๐๐ และได้แต่งตั้งให้จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้บัญชาการฝ่ายทหาร ดำเนินการปราบปรามต่อผู้ก่อการไม่สงบ ซึ่งในการนี้ ผู้บัญชาการฝ่ายทหาร ได้สั่งจัดตั้งกองบัญชาการฝ่ายทหารขึ้นที่หอประชุมกองทัพบก และให้กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ และกรมตำรวจ จัดตั้งกองบัญชาการส่วนที่ ๒ ขึ้น ตามลำดับคำสั่งกองบัญชาการฝ่ายทหาร ดังนี้ :—

คำสั่งกองบัญชาการฝ่ายทหาร

ฉบับพิเศษที่ ๑

เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการก่อการร้าย ตามคำสั่งของรัฐบาล ดำเนินไปโดยเรียบร้อย จึงให้

๑. ตั้งกองบัญชาการฝ่ายทหารขึ้นที่หอประชุมกองทัพบก เปิดดำเนินงานตลอดเวลา จนกว่าจะสั่งปิด

๒. ให้ พลเอก สุทธิ สุทธิสารรณกร รองผู้บัญชาการทหารบก เป็นผู้บัญชาการกองบัญชาการฝ่ายทหาร

๓. ให้ พลโท ครวญ สุทธานินทร์ เสนาธิการทหารบก เป็นเสนาธิการฝ่ายทหาร พลโท สุรจิตร จารุเศรนี รองเสนาธิการทหารบก เป็น รองเสนาธิการฝ่ายทหาร

ทั้งนี้ ตั้งแต่ ๒ มีนาคม ๒๕๐๐

(ลงชื่อ) จอมพล ส. ธนะรัชต์
ผู้บัญชาการฝ่ายทหาร

คำสั่งกองบัญชาการฝ่ายทหาร

ฉบับพิเศษที่ ๒

เรื่อง การจัดส่วนของกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ

และ กรมตำรวจ ประจำกองบัญชาการฝ่ายทหาร

เพื่อให้การปฏิบัติการในกองบัญชาการฝ่ายทหารเป็นไปโดยเรียบร้อย จึงให้

๑. กองทัพบก จัดกองบัญชาการกองทัพบกส่วนที่ ๒ ประจำอยู่กับกองบัญชาการฝ่ายทหาร และให้ทำหน้าที่กองบัญชาการฝ่ายทหารด้วยอีกหน้าที่หนึ่ง

๒. กองทัพเรือ จัดกองบัญชาการกองทัพเรือส่วนที่ ๒ ประจำอยู่กับกองบัญชาการฝ่ายทหาร

๓. กองทัพอากาศ จัดกองบัญชาการกองทัพอากาศส่วนที่ ๒ ประจำอยู่กับกองบัญชาการฝ่ายทหาร

๔. กรมตำรวจ จัดกองบัญชาการกรมตำรวจส่วนที่ ๒ ประจำอยู่กับกองบัญชาการฝ่ายทหาร

กองบัญชาการส่วนที่ ๒ ที่จัดนี้ ให้จัดผู้ที่สามารถสั่งการแทนผู้บังคับหน่วยนั้นมาประจำด้วย

ทั้งนี้ ตั้งแต่ ๒ มีนาคม ๒๕๐๐ เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๐๐

(ลงชื่อ) จอมพล ส. ธนะรัชต์

ผู้บัญชาการฝ่ายทหาร

จอพล. ผิ. ธนะรัชต์

การป้องกันและปราบปรามการก่อการร้าย เมื่อจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้บัญชาการฝ่ายทหาร เพื่อทำการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายแล้วได้พิจารณาเห็นว่า ผู้ก่อการร้ายตามความหมายของรัฐบาลในขณะนั้น ความจริงเขาเหล่านั้นก็คือประชาชนคนไทยเรานี่เอง ซึ่งส่วนมากก็เป็นนักศึกษาทั้งชายและหญิงที่มีความรู้และความคิด สามารถวินิจฉัยเหตุการณ์ และการปฏิบัติของรัฐบาลได้ด้วยตนเองอย่างถ่องแท้ และได้แสดงประชามติด้วยการเดินขบวน เพื่อประท้วง การปฏิบัติ ของรัฐบาลเกี่ยวกับ การเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ที่ไม่สู้จะเรียบร้อยในครั้งนั้น และการที่จะปราบปรามผู้ก่อการร้ายซึ่งเป็นคนไทยกันเองเช่นนี้ จึงเป็นที่หนักใจแก่ผู้บัญชาการฝ่ายทหารเป็นอย่างยิ่ง ในการนี้ผู้บัญชาการฝ่ายทหารจึงได้สั่งการให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่อันนี้ ทำการป้องกันเสียมากกว่าที่จะทำการปราบปรามต่อเมื่อถึงขั้นการปราบปรามจริงๆ ก็ยังได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่เหล่านั้นได้ระมัดระวังในการใช้อาวุธอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากสำเนาคำสั่งผู้บัญชาการฝ่ายทหาร ดังนี้

ที่ ๑๖๕/๒๕๐๐ กองบัญชาการฝ่ายทหาร

๓ มีนาคม ๒๕๐๐

เรื่อง ให้ระมัดระวังการปฏิบัติต่อประชาชน

ถึง ผบ. ทบ.,ผบ.ทร., ผบ.ทอ., อธิบดีกรมตำรวจ

เนื่องด้วยเจ้าหน้าที่ทหาร และตำรวจบางนาย ได้ใช้อาวุธในการปฏิบัติหน้าที่ของตนไปในลักษณะที่ขาดความระมัดระวัง อาจจะเป็นอันตรายต่อประชาชนได้ง่าย และเป็นการส่อให้เห็นว่าเป็นปรปักษ์ต่อประชาชน จนปรากฏภาพถ่ายอยู่ในหนังสือพิมพ์รายวันหลายฉบับแล้วได้พิจารณาว่า สิ่งเหล่านี้หากพลาดพลั้งลงไป ย่อมกระทบกระเทือนจิตใจประชาชน และอาจจะเป็นชนวนให้เกิดความไม่สงบลุกลามขึ้นได้

ฉะนั้น จึงขอให้ทุกหน่วยกำชับให้ผู้ใต้บังคับบัญชาพึงระมัดระวังในการใช้อาวุธ อย่าให้เกิดอันตราย หรือแสดงอาการเป็นปรปักษ์ต่อประชาชนเป็นอันขาด แต่ทั้งนี้จะต้องมิให้เป็นการเสียหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติด้วย

(ลงชื่อ) **จอมพล ส. ธนะรัชต์**

ผู้บัญชาการฝ่ายทหาร

ในขณะเดียวกันนั้น มติมหาชนได้ท่วมท้นไปทั่วทุกหัวระแหง คลื่นมนุษย์นับแสน ๆ ได้หลั่งไหลไปที่ทำเนียบรัฐบาล เพื่อต้องการให้รัฐบาลประกาศว่าการเลือกตั้งในครั้งกระนั้นเป็นโมฆะ บรรดาทหาร ตำรวจ ได้ถูกส่งออกไปตรึงกำลังประชาชนเหล่านั้นไว้ แต่ทุกคนก็ได้รับคำสั่งจาก จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ กำชับว่า

"อย่าทำร้ายประชาชนเป็นอันขาด จนกว่าจะได้รับคำสั่งจากข้าพเจ้า"

แล้วผู้บัญชาการฝ่ายทหาร กับ นายทหารชั้นผู้ใหญ่หลายนาย ก็ออกตระเวนดูความเคลื่อนไหวของกลุ่มมนุษย์เหล่านั้น ทั้งที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และที่สะพานมัฆวาฬ ซึ่งเกือบจะเป็นจุดนองเลือดอยู่เต็มที่แล้ว ที่สะพานมัฆวาฬ หน่วยทหารในบังคับบัญชาของผู้บัญชาการฝ่ายทหารได้เข้าสกัดกั้นการเดินขบวนของประชาชน ร่วมกับหน่วยยานเกราะของตำรวจ ในขณะที่ทหารกำลังรักษาการณ์อยู่นั้น ประชาชนก็พยายามขว้างปาทหารอยู่เป็นการใหญ่ จนเกือบจะเป็นภาวะอันสุดแสนจะทนทานได้แล้ว และหวุดหวิดที่เลือดของคนไทยด้วยกันจะนองแผ่นดินไทย ขณะเดียวกันนั้น ผู้บัญชาการฝ่ายทหารก็มาถึง ณ จุดนั้นพอดี ผู้บัญชาการฝ่ายทหารได้เดินฝ่าเข้าไปในฝูงชนอย่างสง่าผ่าเผย แล้วก็สั่งให้ทหารในบังคับบัญชาปล่อยให้ประชาชนเดินผ่านไปสู่ทำเนียบรัฐบาลได้ จึงได้รับเสียงไชโยโห่ร้องต้อนรับจากประชาชนกึกก้อง และสามารถยุติการนองเลือดครั้งนั้นได้สำเร็จ

การปฏิบัติการปรายปรามต่อผู้เดินขบวนประท้วงรัฐบาลในครั้งนั้น ผู้บัญชาการฝ่ายทหารได้กระทำไปโดยนุ่มนวลไม่กระทบกระเทือนใจทั้งทางรัฐบาลและประชาชน เพราะเห็นว่าการกระทำด้วยการเดินขบวนของเหล่านักศึกษาและประชาชนในครั้งนั้นเป็นการแสดงออกซึ่งมติมหาชน และเป็นประชาธิปไตยโดยแท้จริง แต่เพื่อมิให้เหตุการณ์ลุกลามคิดหน้าต่อไป ผู้บัญชาการฝ่ายทหาร ก็ได้เข้าวิงวอนให้ประชาชนได้อยู่ในความสงบ แม้จะมีการเดินขบวนเพื่อแสดงประชามติตามแบบอย่างของประชาธิปไตยก็ให้กระทำได้ แต่ขอให้เดินกันอย่างสงบ อย่าก่อกวนทางจราจร และก่อเหตุร้ายอื่น ๆ ขึ้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้มือที่สามเข้ามาแทรกแซง ซึ่งจะทำให้ประชามติของประชาธิปไตยของเราเสียไป ซึ่งในบางครั้งเมื่อนิสิตนักศึกษาจะมีการเดินขบวนกันไปที่สนามหลวง ผู้บัญชาการฝ่ายทหารก็ได้ส่งสารวัตรทหารไปช่วยให้ความคุ้มครองเป็นอย่างดีอีกด้วย ความนุ่มนวลที่ปฏิบัติต่อประชาชนผู้เดินขบวนด้วยดีเช่นนี้ ทำให้ประชาชนทั้งหลายเกิดศรัทธาในตัวจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขึ้นเป็นครั้งแรก ทั้งเสียงประชาชนและหนังสือพิมพ์ต่างเทอกเกียรติ์ และให้ความนิยมเลื่อมใส และความคลั่งแค้นวายุ่นก็เหือดหายไปจากประชาชนโดยรวดเร็ว จนในที่สุดรัฐบาลก็สามารถประกาศยกเลิกภาวะฉุกเฉินได้เมื่อ ๑๔ มีนาคม ๒๕๐๐ และให้ยุบเลิกตำแหน่งผู้บัญชาการฝ่ายทหาร ในคำกล่าวคำสุดท้ายที่ผู้บัญชาการฝ่ายทหารได้กล่าวต่อประชาชนทางวิทยุกระจายเสียงทั่วประเทศ ซึ่งทำให้ประชาชนทั้งหลายจดจำไว้มิรู้ลืมก็คือ "พยักนี้ใหม่ เมื่อชาติต้องการ"

รัฐประหาร สถานการณ์ภายหลังจากการยกเลิกภาวะฉุกเฉิน เมื่อ ๑๔ มีนาคม ๒๕๐๐ แล้วนั้น ก็ยังหาสงบลงที่เดียวไม่ เพราะเหตุการณ์จากการเลือกตั้งที่ไม่เรียบร้อยยังคงคุกรุ่นอยู่เรื่อยมาดังไฟสุมขอน ข่าวการปฏิวัติ ข่าวการขับกุมบุคคลสำคัญและข่าวการสับหาชีวิตนักการเมืองผู้ยิ่งใหญ่ต่าง ๆ ยังคงอยู่ในเสียงซุบซิบวิพากย์วิจารณ์ของกลุ่มประชาชน กลุ่มหนังสือพิมพ์ และกลุ่มนักการเมือง อย่างเงียบ ๆ เสียงข่าวลือต่าง ๆ ยังคงแพร่สะพัดไปในหมู่ประชาชน ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าการบริหารราชการแผ่นดิน ไม่สามารถจะเป็นประชาธิปไตยโดยแท้จริง มีการ

เล่นยึดปากหนังสือพิมพ์ โดยใช้อำนาจมืดที่ยุคอัศวินในสมัยนั้น ก่อการกำเริบขึ้นเป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการข่มขู่ต่างๆ ดังนั้นเพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินได้เป็นประชาธิปไตยโดยแท้จริง ก่อนวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ พลฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พร้อมด้วยสมาชิกประเภท ๒ อันเป็นกำลังใหญ่ยิ่งของรัฐบาลในสภา จึงพร้อมใจกันลาออกเกือบหมด ผู้ที่ลาออกนั้นส่วนใหญ่เป็นนายทหารชั้นควบคุมกำลัง และชั้นมันสมองทั้งนั้น ข่าวนี้เป็นข่าวใหญ่สำหรับหนังสือพิมพ์ ประชาชนทั้งประเทศสนใจ และวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างหนาหู จนในที่สุดฝ่ายคณะทหารของ พลฯ จอมพล สฤษดิ์ ฯ จำต้องยื่นอัลติเมตั้ม กับ จอมพล แปลก ฯ โดยขอร้องให้ จอมพลแปลก กับคณะรัฐมนตรีรีบลาออกเสีย ซึ่งคณะทหารส่วนใหญ่จะไม่กระทำการอันใดให้เป็นที่รุนแรง และจะยังให้ความเคารพต่อ จอมพล แปลก พิบูลสงคราม เหมือนเช่นเดิม

การกระทำของสมาชิกประเภท ๒ ในครั้งนั้น ได้ก่อให้เกิดความโกรธแค้นต่อเลขาธิการพรรคเสรีมนังคศิลา คือ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งขณะนั้นได้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจอยู่ด้วยเป็นอย่างยิ่ง จึงคิดจะทำการขับกุมบรรดาคณะทหารและสมาชิกที่ลาออกในครั้งนั้นทั้งหมด แต่การนี้ คณะทหารได้ล่วงรู้เสียก่อน ดังนั้น เมื่อ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ พลฯ สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงได้นำคณะทหารทำการรัฐประหารยึดอำนาจจาก จอมพล แปลก พิบูลสงคราม โดยได้กระทำการเสร็จสิ้นไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ เนื่องด้วยประชาชนเห็นด้วยกับการรัฐประหารในครั้งนั้น และได้ให้การสนับสนุนต่อคณะทหารซึ่งทำการรัฐประหารเป็นอย่างดียิ่ง ผลปรากฏว่า จอมพล แปลก พิบูลสงคราม ได้หนีออกนอกประเทศ ส่วน พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ได้ถูกคณะทหารเรียกมาพบแล้วขอให้ออกไปอยู่ ณ ต่างประเทศ

การดำเนินการรัฐประหาร เมื่อคณะทหารได้เข้ายึดอำนาจการปกครองจากคณะรัฐบาลของ จอมพล แปลก ฯ ไว้ได้แล้ว จึงได้มีการประกาศพระบรมราชโองการ แต่งตั้งผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารขึ้น ตามลำเนาประกาศพระบรมราชโองการดังนี้

จอมพล ป. สฤษดิ์

ประกาศพระบรมราชโองการ
ตั้งผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

เนื่องด้วยปรากฏว่า รัฐบาลอันมี จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้บริหารราชการแผ่นดิน ไม่เป็นที่ไว้วางใจของประชาชน ทั้งไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองได้ คณะทหารซึ่งมี จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้า ได้เข้ายึดอำนาจการปกครองไว้ได้ และทำหน้าที่เป็นผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ข้าพเจ้าจึงขอตั้ง จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ขอให้ประชาชนทั้งหลาย จงอยู่ในความสงบ และให้ข้าราชการทุกฝ่ายฟังคำสั่ง จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๖ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๐๐

พร้อมกันนั้นก็ได้มีประกาศพระบรมราชโองการ ให้ใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักรตามมาด้วย ดังสำเนาประกาศ ๆ ดังนี้

ประกาศพระบรมราชโองการ
ให้ใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ด้วยมีเหตุอันจำเป็นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยปราศจากภัยแห่งราชอาณาจักร

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๘๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช ๒๔๙๕ และมาตรา ๒ แห่งกฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมกฎอัย–

การศึก พ.ศ. ๒๔๘๕ จึงให้ใช้กฎอัยการศึกทุกมาตรา ทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่วันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ เวลา ๒๓.๐๐ นาฬิกาเป็นต้นไป ตามข้อเสนอของผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร

ประกาศ ณ วันที่ ๑๖ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๐๐

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ส. ธนะรัชต์

ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประชาชนนั้น ท่านจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้มีความห่วงใยประชาชนอยู่ตลอดเวลา ทุกครั้งที่ได้ทำอะไรอย่างใดลงไป ก็จะคำนึงถึงประชาชนเสียมิได้ ในคราวปฏิวัติการรัฐประหารในครั้งนี้ แถลงการณ์ฉบับแรกที่ออกมา ก็ได้แถลงให้พี่น้องชาวไทยได้ทราบเหตุการณ์เป็นลำดับแรกทีเดียว คือ

พี่น้องชาวไทยทั้งหลาย

บัดนี้บ้านเมืองอยู่ในสถานการณ์อันแสนยุ่งยาก และมีแต่จะนำความทุกข์ลำบากมาสู่ประชาชนชาวไทยทับทวีขึ้นทุกวัน ฉะนั้น คณะทหารจึงเห็นเป็นภาระอันสุดแสนที่จะดำเนินการโดยวิธีสงบเพื่อแก้ไขสถานการณ์ได้ต่อไป จึงจำเป็นต้องส่งกำลังเข้ายึดพระนครและตำบลสำคัญต่าง ๆ ไว้แล้วโดยฉับพลัน และคอยฟังประกาศของคณะทหารต่อไป

ฉะนั้น ขอให้พี่น้องประชาชนทั้งหลายจงตั้งอยู่ในความสงบ

จอมพล ส. ธนะรัชต์

ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร

๑๖ กันยายน ๒๕๐๐

๑๐๓. ๑/๒๕๒๖

แถลงการณ์ฉบับที่ ๒

พี่น้องชาวไทยและเพื่อนทหารทั้งหลาย

ขอแจ้งให้ทราบว่า ขณะนี้หน่วยต่าง ๆ ของภาคทหารบกที่ ๑ ของกองเรือยุทธการ และกองทัพอากาศที่ตอนเมือง ได้เข้ายึดที่หมายตามแผนไว้ได้เรียบร้อยแล้ว

กองบัญชาการผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร

วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๐๐ เวลา ๐๗.๐๐ น.

ด้วยความห่วงใยอย่างสุดซึ้งต่อประชาชนนั้น ๆ พณฯ ก็ยังได้กล่าวคำขอร้องให้ประชาชน และสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้ปฏิบัติการต่อประชาชนในทางละมุนละม่อม ทั้งนี้ก็เพื่อผลให้ประชาชนได้มีความสุขความปลอดภัยเป็นที่ตั้ง

ถ้าปราศรัย

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร

พี่น้องประชาชนทั้งหลาย

บัดนี้บ้านเมืองอยู่ในสถานการณ์อันยุ่งยาก หากคงให้รัฐบาลนี้ซึ่งมี จอมพล ป. พิบูลสงคราม บริหารราชการสืบ ไปก็มีแต่จะนำความทุกข์ยากมาสู่ประชาชนชาวไทยทับทวีขึ้นทุกวัน คณะทหารจึงเห็นเป็นภาวะอันสุดแสนที่จะดำเนินการโดยวิธีสงบเพื่อแก้ไขสถานการณ์ดังที่ได้ดำเนินการไปแล้วได้อีกต่อไป จึงจำเป็นอย่างที่จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องใช้กำลังทั้ง ๓ กองทัพ เข้ายึดอำนาจจากรัฐบาล เพื่อกราบบังคมทูลให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งรัฐบาลชุดใหม่ต่อไป

ยิ่งนั้น ฝ่ายเราได้ทำการเข้นผลสำเร็จโดยมิได้เสียเลือดเนื้อเลย จึงได้นำความกราบบังคมทูลทรายฝ่าละอองธุลีพระบาท และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารตามที่ประกาศให้ทรายแล้ว

ฉะนั้น จึงขอให้ประชาชนตั้งอยู่ในความสงบ และคอยฟังประกาศของคณะทหารต่อไป

สำหรับชาวต่างประเทศ ข้าพเจ้าขอแจ้งให้ทรายว่า เราจะดำเนินการทุกวิถีทางที่จะไม่ให้กระทบกระเทือนต่อความปลอดภัยและผลประโยชน์ของท่าน

สำหรับหน่วยราชการฝ่ายพลเรือนส่วนกลาง ให้ปฏิบัติกระทรวงมารับคำสั่งจากข้าพเจ้า ณ ที่ตั้งกองบัญชาการฝ่ายทหาร หรือประชุมกองทัพบก ภายในวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ เวลา ๐๘.๐๐ น.

ในส่วนตัวข้าพเจ้านั้น ได้เคยแถลงและแสดงความบริสุทธิ์ใจให้เห็นแล้วว่า ได้ถือเอาความสงบสุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง ฉะนั้น เมื่อประชาชนได้รับความทุกข์ยากและได้เรียกร้องให้ข้าพเจ้าเข้าแก้ไขสถานการณ์ ข้าพเจ้าพร้อมด้วยเพื่อนทหารร่วมตายของข้าพเจ้าทั้ง ๓ กองทัพ จึงกลับมารับใช้ท่านอีกวาระหนึ่ง ขอให้ทุกฝ่ายจงอยู่ในความสงบเพื่อความสงบสุขของชาติไทย อันเป็นที่รักของเราต่อไป

สาส์นจากผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร

พี่น้องทหารทั้งหลาย

ข้าพเจ้าขอชมเชยพี่น้องทั้งหลายที่ออกปฏิบัติการในคราวนี้ ด้วยความสำเร็จเรียบร้อยโดยมิต้องเสียเลือดเนื้อเลย

และในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อรักษาความสงบของบ้านเมือง ในขณะประกาศใช้กฎอัยการศึกนี้ ขอท่านทั้งหลายจงปฏิบัติการต่อประชาชนพลเมืองอย่างละมุนละม่อม อย่าได้ปฏิบัติการใด ๆ ให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเป็นที่เดือดร้อนแก่ประชาชน

จอมพล ป. สฤษดิ์

พลเมืองเย็นอันชาติ ข้าพเจ้าได้เคยแถลงมาหลายครั้งหลายคราวแล้วว่า ทหารเป็นมิตรและผู้คุ้มครองป้องภัยแก่ประชาชน และพี่น้องทหารทั้งหลายก็ได้เคยแสดงเกียรติประวัติอันดีงามมาแล้วในคราวประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินครั้งก่อน ข้าพเจ้าจึงขอให้ระลึกถึงเกียรติของทหาร ซึ่งประชาชนได้ให้ความเคารพนับถือมาแล้วเป็นอย่างดีนั้นให้จงหนัก และปฏิบัติต่อประชาชนผู้เป็นเสมือนญาติและมิตรของเราทั้งหลายด้วยดีที่สุด

(ลงชื่อ) จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์
ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร

๑๗ กันยายน ๒๕๐๐

การจัดตั้งรัฐบาล เมื่อการรัฐประหารได้สำเร็จเรียบร้อยลงแล้ว จึงได้ประกอบคณะรัฐบาลชั่วคราวขึ้นในระยะ ๙๐ วัน เพื่อจัดการให้มีการเลือกตั้งทั่วประเทศที่บริสุทธิ์ยุติธรรมขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ นายพจน์ สารสิน เลขาธิการองค์การ ซีอาโต้ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

หลังจากที่ได้มีการเลือกตั้งซึ่งอำนวยการโดยรัฐบาลนายพจน์ สารสิน ผ่านพ้นไปแล้ว การหาตัวนายกรัฐมนตรี ผู้ที่จะจัดคณะรัฐบาลใหม่แทนนายพจน์ ฯ ก็นับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่คณะรัฐประหาร ๑๖ กันยายนจะต้องมีส่วนรับผิดชอบอยู่ด้วย ส่วนตัวหัวหน้ารัฐประหารคือ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ปฏิเสธอย่างแข็งขันที่จะเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในครั้งนี้ โดยอ้างว่าจะทำให้ผู้คนเข้าใจผิดว่าก่อการรัฐประหาร เพื่อหวังตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งตัวท่านเองก็มิได้หวังหรือต้องการเช่นนั้น การกระทำรัฐประหารในครั้งนี้ขึ้นก็เพื่อประชาชน เพื่อความสันติสุขยุติธรรมเท่านั้น มิได้หวังลาภสการอันใดเลย

อนุสรณ์

ครั้นนั้น เมื่อคณะรัฐบาลชั่วคราว ๙๐ วัน ของนายพจน์ สารสิน ได้บริหารราชการแผ่นดินไปจนครบวาระแล้ว คณะรัฐประหาร ๑๖ ก.ย. ๒๕๐๐ จึงได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อกำหนดตัวบุคคลที่จะเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบแทนต่อไป ผลสุดท้ายได้มีประกาศพระบรมราชโองการแต่งตั้ง พลโท ถนอม กิตติขจร * ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และได้มีการประกาศ แต่งตั้ง คณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๑ บริหารราชการแผ่นดินต่อไป

---

* ขอมพล ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ปัจจุบัน

ภาพเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นก่อนการรัฐประหาร
๑๖ กันยายน ๒๕๐๐
ประมาณ ๖ เดือน

(อ่านความประกอบภาพนี้ได้ที่หน้า ๑๐๘ – ๑๐๙)

วันปฏิวัติ

๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑

การปฏิวัติเมื่อ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑

จับคอมมิวนิสต์

ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร์

ตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ

ตั้งคณะรัฐมนตรี

ปราบปรามผู้ก่ออวินาศกรรมในการวางเพลิง

การปราบอันธพาล

การยกเลิกการเสพย์ฝิ่นและจำหน่ายฝิ่น

การพัฒนาการเศรษฐกิจ

การปรับปรุงการอุตสาหกรรม

ฯลฯ

การปฏิวัติเมื่อ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑

กล่าวนำ

"ผืนแผ่นดินไทย เป็นมรดกของชาติไทย ตกทอดมาถึงชาวไทยทุกวันนี้ได้ ก็เพราะบรรพบุรุษไทย ได้เอาเลือด เอาเนื้อ เอาชีวิต และความลำบากยากเข็ญเข้าแลกไว้" นี่เป็นอนุสติที่เตือนชาวไทยทั้งมวลให้นึกถึงประเทศชาติ ให้เห็นแก่ชาติ และยอมเสียสละเพื่อชาติ ดำรงและเทอดทูนชาติไทยให้คงเป็นไทยอยู่ตลอดไปคู่ฟ้าและดิน

ชาติไทยเป็นชาติเอกราชใน "แหลมทอง" นี้มาแล้วเกือบพันปี เป็นชาติรักสงบชาติหนึ่ง แต่ไม่ขลาดต่อการต่อสู้เมื่อถูกข่มเหงรังแก ไม่ยอมตกอยู่ใต้อำนาจของชาติอื่น ประวัติศาสตร์ไทยในแหลมทองชี้ชัดว่า ทุกครั้งที่ชาติเข้าสู่สภาพคับขัน ก็จะเกิด "คนดี" ขึ้นเป็นผู้นำชนชาวไทยเสี่ยงอันตรายเข้าขัดเข้าก่อกู้ให้ชาติและแผ่นดินไทยพ้นจากภัยพิบัติที่กำลังคุกคามอยู่นั้นได้เสมอมา โดยเหตุนี้เอง เราจึงมีวีรกษัตริย์ของเราในสมัยต่าง ๆ นับแต่โบราณมาจนบัดนี้เป็นจำนวนหลายพระองค์ เช่น พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นต้น วีรกรรมของวีรบุรุษไทยเก่าก่อนนี้เป็นประจักษ์นิมิตว่า "ชาติไทยย่อมไม่สิ้นคนดี" คำขวัญข้างบนนี้จึงเป็นอมตะโดยแท้

จะเพราะเหตุที่ไทยเป็นถิ่นที่อุดมสมบูรณ์ เป็นอู่ข้าวอู่น้ำของย่านอาเซียอาคเนย์ หรือจะเป็นเพราะเหตุอื่นใดก็ตาม ไทยได้ถูกเพ่งเล็งหมายมั่นจากหลาย ๆ ประเทศมาทุกยุคทุกสมัย นับแต่รบกันด้วยคมดาบจนกระทั่งรบกันด้วยอาวุธปรมาณูและนิวเคลียร์ ไทยเคยถูกผลักดันให้ต้องเข้าสงครามเพื่อป้องกันตัวมาหลายครั้งทุก ๆ ครั้งที่ไทยเข้าสงคราม โลกย่อมได้ประจักษ์ถึงความสามารถของนักรบไทยและความปรีชาสามารถของนักการปกครองของไทยเสมอมา ยิ่งนี้ศัตรูต่อชาติไทย

โดยแท้จริง ปรากฏขึ้นอีกวาระหนึ่ง แต่ไม่มีเสียงเครื่องบินทิ้งระเบิด ไม่มีเสียงยิงใหญ่ และไม่มีความพินาศใด ๆ ที่อาจเห็นได้ด้วยตาโดยฉับพลัน แต่มีการเข้าแทรกซึมและบ่อนทำลายตามแบบกลยุทธใต้ดินอันน่าสพึงกลัวของเขา การร้ายเหล่านี้แม้ไม่เห็นได้ด้วยตา แต่จะเข้าใจได้โดยสามัญสำนึกว่า ขณะนี้เราตกอยู่ในข่ายของความยุ่งยากทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง ทางสังคม และทางวัฒนธรรมอย่างหนัก เหล่านี้คือผลของการโจมตีใต้ดินตามแบบฉบับของข้าศึกพวกใหม่ ที่มองไม่เห็นตัวและนับถือลัทธิคอมมิวนิสต์ พวกคอมมิวนิสต์มุ่งโจมตีเพื่อจุดประสงค์อันเดียวคือ **ต้องการจะล้มล้างความเป็นไทยของเราให้สูญสิ้นไป** แล้วยังคับให้เข้าอยู่ในควบคุมของค่ายคอมมิวนิสต์ เราเป็นชาวไทยได้พยายามรักษามรดกความเป็นไทยของชาติสืบต่อจากบรรพบุรุษมาได้จนถึงรุ่นเรานี้ด้วยความเหนื่อยยาก ฉะนั้น เราจะทนเห็นความพินาศของชาติทั้ง ๆ ที่เรายังมีชีวิตอยู่นี้ไม่ได้ จะต้องจัดการแก้ไขอย่างหนึ่งอย่างใดลงไป

โดยเหตุดังกล่าว พฤติกรรมในการก่อกู้ชาติให้พ้นภัยพิบัติเฉพาะหน้าได้เกิดขึ้นอีกวาระหนึ่ง หลังจากรัฐบาลชุดของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับภาระอันหนักเข้าทำหน้าที่บริหารประเทศด้วยความขมักเขม้น แต่เคราะห์ร้ายที่ผลของงานที่ปรากฏออกมานั้น ได้เป็นไปในรูปไม่เป็นที่ไว้วางใจและไม่เป็นที่พอใจของประชาชน จนในที่สุด **คณะทหาร** ซึ่งนำโดยท่าน จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต้องเข้ายึดอำนาจและล้มรัฐบาลดังกล่าวไปเมื่อ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ คณะทหารผู้หวังจะพัฒนาความมั่นคงทางการเมืองเสียใหม่นี้ ได้ดำเนินกรรมวิธีไปตามความเหมาะสม จึงได้รัฐบาลชุดใหม่อันมี พลเอก ถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรีขึ้นมา คณะทหารตลอดทั้งคณะรัฐบาลใหม่นี้มีความตั้งใจแน่วแน่และมั่นใจว่า จะต้องได้เห็นความเรียบร้อยทางการเมือง และความดีขึ้นของสภาพการณ์ต่างๆโดยทั่วไปในเวลาไม่ช้า ดังจะเห็นว่า รัฐบาลชุดนี้ได้พยายามเลือกเฟ้นหาตัวรัฐมนตรีเข้ากระทรวงทั้งหลายด้วยความพิจารณาอย่างถี่ถ้วน ทั้งนี้เพื่อให้ได้รัฐมนตรีที่มีความสามารถเหมาะสมแก่หน้าที่นั้นโดยแท้จริง กระทั่งปรากฏว่า คณะรัฐบาลชุดนั้นเป็นรัฐบาล

ที่เป็นยักแผ่น ขวัญของประชาชนส่วนรวมจึงดีขึ้น เพราะมั่นใจว่าตนได้รัฐบาลที่เข้มแข็ง และคงจะขจัดความเดือดร้อนผิดพลาดต่าง ๆ ให้เรียบร้อยไปได้ ในอนาคตอันใกล้นี้

แต่เป็นที่น่าเสียใจอย่างยิ่ง ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลของ พลเอก ถนอม กิตติขจร ได้พยายามอย่างที่สุด เพื่อให้การบริหารภารกิจต่างๆ บรรลุผลสมความมุ่งหมายและความหวังของประชาชนแล้วก็ตาม รัฐบาลนี้ก็ยังถูกมรสุมร้ายจากกลุ่มคนที่คิดมิชอบต่อบ้านเมืองกระหน่ำเข้ามาอีก ทำนองเดียวกับคณะรัฐบาลชุดที่แล้ว ๆ นั้นอยู่ มรสุมดังกล่าวไม่ใช่อื่นใด ก็คือการกระทำของพวกคอมมิวนิสต์ใต้ดินนั่นเอง คอมมิวนิสต์พยายามจะรบกวนและขัดขวางการบริหารงานของรัฐบาลทุกวิถีทาง เพื่อจะล้มล้างความเชื่อถือของประชาชนในรัฐบาลให้หมดลงไปทุกที่ ๆ ด้วยการแทรกซึมและบ่อนทำลาย ตามกรรมวิธีอันแยบยลซับซ้อน รัฐบาลเองก็ตระหนักในการกระทำของกลุ่มชนเหล่าร้ายนี้ดี และได้พยายามที่จะระงับยับยั้งและปราบปรามตามอำนาจตัวบทกฎหมายตลอดมา แต่อำนาจตามความชอบธรรมของรัฐบาลในขณะนั้น ไม่เพียงพอแก่การบำราบปราบปรามเสี้ยนหนามแผ่นดินเหล่านี้ให้สิ้นลงไปได้ ศัตรูร้ายของชาติเหล่านั้นก็ถือเป็นโอกาสบ่อนทำลายต่อไป เช่นมีการโจมตีรัฐบาลด้วยการโฆษณาที่พยายามหลบเลี่ยงไปตามช่องโหว่ของกฎหมาย และพระราชบัญญัติการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ที่ไหนเข้าข่ายความผิดที่อำนาจเจ้าหน้าที่จับกุมได้ ก็ได้จับกุมฟ้องร้องไป ที่ไหนไม่เข้าข่ายก็ลอยนวลไป บางที่จับกุมมาแล้วแต่ไม่อาจจะดำเนินคดีลงโทษได้ตามกฎหมาย ก็ต้องปล่อยตัวไป พวกเหล่าร้ายก็ไม่สิ้นสูญลงได้ ยิ่งนานวันเข้าพวกคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยก็ดูจะยิ่งมีพิษสงร้ายแรงมากขึ้นทุกที สังเกตเห็นได้ชัดจากสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่ขายทั่วไปตามท้องตลาด เอกสารคอมมิวนิสต์เหล่านี้ล้วนแต่ลงข่าวให้ร้ายป้ายสีรัฐบาล พยายามชักชวนหันเหจิตใจประชาชนให้เกลียดชังและไม่ไว้วางใจรัฐบาล ยุยงให้เกิดปฏิกิริยาคัดค้านการดำเนินงานของรัฐบาล ตลอดจนพยายามที่จะให้มีการแตกแยกกันในคณะรัฐบาลเอง ผลจากการกระทำของคอมมิวนิสต์นี้รัฐบาลเข้าใจดี และเห็นจริงว่าเป็นอุปสรรคที่คอยขัดขวางการบริหารประ

เทศเป็นอย่างยิ่ง มิอาจจะพาชาติเข้าสู่สภาพเรียบร้อยและเจริญรุ่งเรืองขึ้นได้โดยสะดวกตามที่ควรจะเป็น มีแต่วันที่จะทรุดโทรมลงไป หากจะปล่อยให้พวกคอมมิวนิสต์มีอยู่ในผืนแผ่นดินไทยต่อไป ก็จะพาให้ชาติไทยล่มจมในที่สุด ความหวั่นวิตกในภัยเช่นนี้ มิได้คิดเห็นกันอยู่แต่ในวงคณะรัฐบาลผู้รับภาระบริหารราชการแผ่นดินอยู่เท่านั้น แม้ในวงข้าราชการ ทั้งทหารและพลเรือน ตลอดจนเอกชนทั่วไปก็มีอยู่ทั่วกัน จึงเกิดความคิดที่จะหาหนทางแก้ไข ฉะนั้น ความคิดที่ว่า หากจะได้มาร่วมมือร่วมใจกันทุก ๆ ฝ่าย เข้าขจัดภัยร้ายของคอมมิวนิสต์กันสักครั้งหนึ่งแล้ว ก็คงจะสามารถทำลายล้างเหล่าร้ายนี้ให้ราบคาบลงไปได้ และต่อไปการบริหารประเทศเพื่อความสงบสุขของประชาชน และเพื่อความรุ่งเรืองของชาติก็จะต้องก้าวไปได้อย่างไม่มีปัญหา

การปฏิวัติ

โดยเหตุดังกล่าวแล้ว ครั้นถึงวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ เวลา ๒๑.๐๐ น. คณะปฏิวัติอันมี จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้า และพลเอก ถนอม กิตติขจร เป็นรองหัวหน้า ได้เข้ายึดอำนาจการปกครอง และควบคุมสถานการณ์ทั่วไปไว้ในอำนาจด้วยความเรียบร้อย ได้จัดให้กำลังเข้าหน้าที่ทหารและตำรวจเข้าควบคุมสถานที่สำคัญต่าง ๆ ของรัฐบาล และองค์การสาธารณะ พร้อมทั้งเป็นผู้รักษาความสงบ แล้วท่านนั้นเองวิทยุกระจายเสียงก็ได้ออกคำประกาศคณะปฏิวัติให้ประชาชนรับทราบการปฏิวัติในครั้งนี้

ประกาศของคณะปฏิวัติที่ออกในวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ นั้นรวม ๕ ฉบับ มีความย่อ ๆ ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ ๑ คณะปฏิวัติประกอบด้วย ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ และพลเรือน ได้ยึดอำนาจปกครองประเทศในนามของประชาชนชาวไทยตั้งแต่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ เวลา ๒๑.๐๐ น. ขอให้ประชาชนและข้าราชการทุกคนปฏิบัติงานในหน้าที่ตามปกติ ละเว้นการกระทำใด ๆ ที่ก่อให้เกิดความไม่เรียบร้อย ห้ามการเคลื่อนย้ายกำลัง และให้ผู้ยังคับบัญชา

และกำลังหน่วยต่าง ๆ ทั่วประเทศฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติเท่านั้น และทหารตำรวจทั้งหลายยังอยู่ใต้บังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชาคนเดิมอยู่

ฉบับที่ ๒ คณะปฏิวัติประกาศว่า การยึดอำนาจครั้งนี้ได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลชุดที่ออกไปแล้ว ตลอดจนประชาชนทั้งหลายด้วย เพราะเหตุการณ์ทั้งภายนอกภายในตึงเครียดยิ่งขึ้น โดยเฉพาะภัยคอมมิวนิสต์ที่คุกคามประเทศไทยอย่างร้ายแรง

คณะปฏิวัติให้ประกันว่า จะไม่เปลี่ยนแปลงสถาบันใด ๆ ให้เกินความจำเป็น ยังคงดำเนินการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ และเทอดทูนองค์พระมหากษัตริย์เป็นที่เคารพสักการะตลอดไป องค์พระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ และองคมนตรี ได้รับการอารักขาอย่างปลอดภัย รวมทั้งชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะสถานทูต สถานกงสุลต่างประเทศ และสำนักงานระหว่างประเทศที่ตั้งอยู่ในพระนคร

ฉบับที่ ๓ ให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช ๒๔๙๕ ยุบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และคณะรัฐมนตรี แต่อำนาจทางศาลคงเป็นไปตามเดิม

คณะปฏิวัติจะเข้าบริหารประเทศ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ในนามของปวงชนชาวไทย จะเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด มีหน้าที่รักษาสถานการณ์ทั่วประเทศจนกว่าจะได้ตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่

ให้ปลัดกระทรวงทุกกระทรวง รักษาการในหน้าที่รัฐมนตรี และขึ้นตรงต่อหัวหน้าคณะปฏิวัติ

ต่อจากนั้นคณะปฏิวัติได้ชี้แจงให้ทราบว่า ทหารและตำรวจซึ่งรักษาการณ์อยู่ตามจุดต่าง ๆ ทั่วพระนคร จะรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของประชาชน เวลาเดียวกันถ้ามีเรื่องร้ายไม่สงบเกิดขึ้น ก็จะปราบปรามอย่างเข้มแข็ง

คณะปฏิวัติจะยังไม่ตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ ตราบเท่าที่หนังสือพิมพ์ทั้งหมดเสนอข่าวตามที่เป็นจริง และเป็นธรรม แต่ถ้าการกระทำใด ๆ ของหนังสือพิมพ์ได้เป็นไปในทางก่อเรื่องร้าย จะต้องถูกปราบปรามอย่างเด็ดขาด

ฉบับที่ ๔ คณะปฏิวัติได้ชี้แจงเหตุผลในการปฏิวัติครั้งนี้ว่า ขณะนี้ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้แทรกซึมและสร้างอิทธิพลเหนือจิตใจประชาชนชาวไทยโดยทั่วไป โดยวิธีและแผนการที่ฉลาด เพื่อทำลายสถาบันทุกอย่างของชาติให้สูญสิ้นไป พวกตัวแทนของคอมมิวนิสต์ได้ขัดขวางการบริหารประเทศ ได้พยายามก่อให้เกิดความกินแหนงแคลงใจขึ้น และทำให้ไม่ไว้วางใจในชาติไทย เหตุการณ์ต่างๆ นี้ทำให้รัฐบาลไม่มีโอกาสที่จะบรรโลงประเทศชาติได้เต็มที่ เพราะต้องเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว

นอกจากนั้น ในขณะนี้ได้มีบุคคลชาวไทยบางจำพวกที่เห็นแก่ตัว ได้แอบอิงใช้สิทธิและเสรีภาพตามระบอบรัฐธรรมนูญ เป็นเครื่องมือขัดขวางความก้าวหน้าของการงาน และทำลายความสงบ ทำให้เกิดการแตกสามัคคีในหมู่คนไทย เหล่านี้ทำให้ประเทศชาติเสื่อมโทรม และแตกสลายในที่สุด

สำหรับเหตุการณ์ภายนอก เหตุร้ายอาจจะเกิดขึ้นในประเทศใกล้เคียงกับประเทศไทย และเข้ามาทำลายประ

เทศไทยได้ง่าย บ้านเมืองอยู่ในภาวะคับขันกล่าวแล้ว โดยเหตุนี้จึงได้มีการปฏิวัติ เพื่อจัดระบบการปกครองประเทศชาติเสียใหม่ ให้อยู่บนรากฐานระบอบประชาธิปไตยอย่างมั่นคง และเหมาะสมกับความเป็นอยู่ของชาติและประชาชนชาวไทย

ในประกาศฉบับนี้ คณะปฏิวัติได้ให้คำประกันไว้ว่า จะเคารพรักษาสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลสหประชาชาติ จะเชิดชูรักษาอิสรภาพของศาล

จะปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศทั้งที่เคยเป็นมาแล้วอย่างเคร่งครัด และจะเชิดชูพระมหากษัตริย์ไว้อย่างมั่นคง พร้อมกับให้ความมั่นใจแก่ประชาชนว่า ถ้าไม่ประกอบกรรมทำความแตกร้าวทำลายใคๆ แล้ว จะไม่ได้รับความกระทบกระเทือนแม้แต่น้อย

ฉบับที่ ๕ ให้ปลัดกระทรวง ปลัดทบวง หรือตำแหน่งที่เทียบเท่า มารายงานตัวต่อหัวหน้าคณะปฏิวัติ ณ หอประชุมกองทัพบก เวลา ๒๔ น. ของคืนนั้น

ฉบับที่ ๖ ประกาศห้ามมิให้มีการกักตุนสินค้าหรือขึ้นราคา ผู้ใดฝ่าฝืนจะถือว่าเป็นความผิด และจะได้รับโทษอย่างแรงที่สุด

ฉบับที่ ๗ เชิญผู้จัดการธนาคารในพระนครทุกธนาคาร และประธานหรือเลขานุการหอการค้าทุกแห่ง ให้มาพบหัวหน้าคณะปฏิวัติ ณ หอประชุมกองทัพบก ใน ๒๑ ตุลาคม ๒๕๐๑ เวลา ๑๐.๐๐ น.

ฉบับที่ ๘ ให้ยุบเลิกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นผลให้บรรดาพรรคการเมืองต่างๆต้องสูญสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมืองไปทั้งสิ้น

ฉบับที่ ๙ คณะปฏิวัติได้ถวายหนังสือกราบบังคมทูลพระกรุณามีใจความว่า การที่คณะปฏิวัติได้ยึดอำนาจการปกครองประเทศครั้งนี้ เพื่อแก้ไขเหตุร้ายที่จะมีมาจากคอมมิวนิสต์ และคณะปฏิวัติได้ถวายปฏิญาณว่า จะไม่ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากระบอบที่มี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ของรัฐเป็นอันขาด คณะปฏิวัติจะถวายความปลอดภัย แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดา พระบรมวงศานุวงศ์ และคณะองคมนตรี อย่างกวดขัน

ฉบับที่ ๑๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีกระแสพระราชดำรัสผ่านทางเลขาธิการในพระองค์ ฯ ถึงหัวหน้าคณะปฏิวัติ ดังนี้

ที่ ๒๑๘๓/๒๕๐๑ สำนักราชเลขาธิการ

๒๑ ตุลาคม ๒๕๐๑

เรียน หัวหน้าคณะปฏิวัติ

อ้างถึง หนังสือกราบบังคมทูล ที่ ๘/๒๕๐๑ ลง วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑

ตามที่ท่านกราบบังคมทูลพระกรุณาเกี่ยวกับการที่คณะปฏิวัติ ยึดอำนาจการปกครองประเทศ พร้อมทั้งทูลเกล้า ฯ ถวายสำเนาประกาศรวม ๙ ฉบับ ที่ได้ประกาศแก่ประชาชน ความละเอียดแจ้งอยู่แล้วนั้น

ความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว มีพระราชกระแสว่า จุดประสงค์ของคณะปฏิวัติดังที่ได้แถลงในประกาศเหล่านี้ ที่จะรักษาความปลอดภัย และประโยชน์ของประเทศชาติ ตลอดจนส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง นับว่าเป็นเจตนาอันดี เมื่อได้ตั้งจุดประสงค์อันดีฉะนี้แล้ว ควรจะได้ดำเนินการต่างๆ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในประโยชน์ส่วนรวม การอันใดที่จะต้องกระทำต่อไปอีกข้างหน้า

ก็ของใคร่ครวญให้รอบคอบ เพื่อบรรลุผลตามจุดประสงค์นั้นโดยแท้จริง ทั้งของสังวรในคำรับรองที่ได้ให้ไว้ในประกาศเหล่านั้นให้จงมาก ก็จะทรงอนุโมทนา

(ลงพระนาม) นิกรเทวัญ เทวกุล
(หม่อมเจ้านิกรเทวัญ เทวกุล)
ราชเลขาธิการ

การจัดตั้งกองบัญชาการคณะปฏิวัติ

เมื่อคณะปฏิวัติอันประกอบด้วยคณะทหารบก เรือ อากาศ ตำรวจ และพลเรือนได้เข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศในนามปวงชนไว้ได้โดยเรียบร้อยแล้ว จึงให้จัดตั้งกองบัญชาการคณะปฏิวัติดังต่อไปนี้

สำนักงานฝ่ายบริหาร

รับใช้ และให้การบริการแก่หัวหน้าคณะปฏิวัติในการดำเนินการ ทุกอย่างทุกประการในด้านการบริหารประเทศ มีสายงานและหน้าที่ ดังนี้

ก. กองเลขาธิการ

ควบคุมดูแลรับผิดชอบการปกครอง การบริหาร การจัดระเบียบส่วนราชการต่าง ๆ ในสำนักงานนี้

ปฏิบัติงานส่วนกลางของกอง รับคำสั่ง รวบรวมเอกสาร โต้ตอบเอกสาร ตลอดจนการแจกจ่ายเอกสารไปยังสายงานที่เกี่ยวข้อง

ประสานงานกับหน่วยราชการต่าง ๆ ทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายสภาให้ต่อเนื่องกัน

ข. กองการเงิน

บริการในด้านการเงิน เก็บรักษา วางมาตรฐานในการใช้จ่ายเงินโดยอาศัยความเหมาะสม และดำเนินการตามข้อบังคับการเงิน

ค. คณะที่ปรึกษาฝ่ายวางแผน

กำหนดแผนการต่าง ๆ ในการปฏิบัติ นับตั้งแต่เริ่มต้นและระหว่างดำเนินการ เพื่อให้เป็นไปตามอุดมคติของคณะ ติดตามและปรับปรุงแก้ไขแผนต่าง ๆ ตามกรณีที่หัวหน้าคณะปฏิวัติจะมอบหมายให้

ง. คณะที่ปรึกษาฝ่ายกฎหมาย

พิจารณาอรรถคดีปัญหาทางกฎหมาย ร่างกฎหมายตามกรณีของเรื่องที่เกิดขึ้น และตามที่จะได้รับมอบหมายต่อไป ติดต่อและประสานงานโดยใกล้ชิดกับแผนกกฎหมายของกองบัญชาการฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหาร

จ. คณะที่ปรึกษาฝ่ายการต่างประเทศ

ให้คำปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ในด้านการต่างประเทศ ประสานงานโดยใกล้ชิดกับแผนกกฎหมายของกองบัญชาการฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหารอยู่ตลอดเวลา

ฉ. สำนักงานแถลงข่าว

รวบรวมข่าว ประเมินค่า และตีความ ร่างประกาศและคำแถลงการณ์เพิ่มเติมตามกรณีที่เกิดขึ้น ประกาศและโฆษณาคำแถลงการณ์ และข้อความอื่นใด ตามแต่ที่จะรับมอบหมาย ดำเนินการทุกวิถีทางในการให้การโฆษณาไปสู่ผลตามความมุ่งหมาย ประสานงานโดยใกล้ชิดกับแผนกประชาสัมพันธ์ของกองอำนวยการฝ่ายทหาร และกองอำนวยการฝ่ายพลเรือน

ช. กองประมวลสารสนเทศ

รวบรวมข่าวจากหน่วยต่าง ๆ และตีความข่าวนั้น แล้วทำประมาณสถานการณ์การข่าวเพื่อเสนอผู้บังคับบัญชา และกระจายข่าวให้แก่หน่วยที่เกี่ยวข้องตลอดจนการต่อต้านข่าว

กองอำนวยการฝ่ายพลเรือน

ก. แผนกเลขานุการ

ปฏิบัติส่วนกลาง ให้ความสะดวกแก่การปฏิบัติงาน ทั้ง ๖ แผนก ติด

ต่อกับกองอำนวยการฝ่ายทหาร กองยัญชาการ และอื่น ๆ ตามแต่จะได้รับมอบ

ข. แผนกแผนงานปฏิวัติ

ติดต่อกับกระทรวงฝ่ายพลเรือน ทำหนังสือถึงผู้ได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ติดต่อกับเลขาธิการสภาเรื่องกำหนดวันเวลาประชุมครั้งแรกของสภา

ค. แผนกกฎหมาย

พิจารณาหาลู่ทางด้วยวิถีทางต่าง ๆ เพื่อที่จะทำให้ราคาเครื่องอุปโภคบริโภคลดลงในทันที หรือโดยเร็วที่สุด เพื่อให้เป็นผลประการแรกของการปฏิวัติ

พิจารณาร่างประกาศตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ และร่างรัฐบัญญัติ

แก้ปัญหาต่าง ๆ ทางกฎหมายที่อาจมีขึ้น ตั้งแต่ยึดอำนาจ จนตั้งรัฐบาลใหม่เสร็จเรียบร้อย

ง. แผนกประชาสัมพันธ์

ทำและออกประกาศของคณะปฏิวัติให้ถูกตามจังหวะเวลาที่กำหนดไว้ ตรวจพิจารณาข่าวและความเห็นของหนังสือพิมพ์เสนอกรมประชาสัมพันธ์ตามความจำเป็น

จ. แผนกต่างประเทศ

แปลประกาศและคำแถลงการณ์เป็นภาษาต่างประเทศ ตรวจพิจารณาข่าววิทยุต่างประเทศจากทุกกระแส ถ้าหากจำเป็นก็ออกประกาศคำแก้ พิจารณาสถานการณ์ระหว่างประเทศโดยทั่วไป

ฉ. แผนกการปกครองภายใน

ทำคำสั่งส่งไปยังหน่วยราชการส่วนภูมิภาค พิจารณาเสนอเรื่องที่จะสั่งการให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายใน เรื่องที่ส่วนราชการต่าง ๆ เสนอมา รวบรวมและวิจัยเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

จอมพล ถ. ธนะรัชต์

ช. แผนกรักษาความสงบ

ออกคำสั่งและดำเนินงานเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบ ประสานกับฝ่ายทหารในเรื่องนี้ ตรวจตราสังเกตการณ์และการเคลื่อนไหวต่าง ๆ

ประกาศกฎอัยการศึก

ในวันเดียวกับที่คณะปฏิวัติได้เข้ายึดอำนาจปกครองประเทศนี้ คณะปฏิวัติก็ได้ออกประกาศใช้กฎอัยการศึก ดังสำเนาข้างล่างนี้

ประกาศใช้กฎอัยการศึก

เพื่อรักษาสถานการณ์และความเรียบร้อยของประชาชนทั่วประเทศ คณะปฏิวัติจึงประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ เวลา ๒๑.๓๐ นาฬิกาเป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

หัวหน้าคณะปฏิวัติ

หลังจากที่คณะปฏิวัติได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกแล้ว บรรดาคนที่มีข้อหาว่ากระทำความผิดต่อพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ให้อยู่ในอำนาจศาลทหารในการที่จะพิจารณาพิพากษา ทั้งนี้ไม่ว่าการกระทำผิดในคดีนั้นจะได้กระทำขึ้นในวันก่อนหรือหลังวันประกาศกฎอัยการศึก และได้ออกประกาศห้ามมิให้มีการมั่วสุมในทางการเมือง ณ ที่ใด ๆ มีจำนวนตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป หากผู้ใดฝ่าฝืนให้เจ้าพนักงานจับกุมเพื่อดำเนินการสอบสวนความผิดต่อไป

อนุสรณ์

จับพวกคอมมิวนิสต์

โดยที่การปฏิวัติครั้งนี้ นอกจากจะมีความประสงค์ในการจัดระบบการเมือง การเศรษฐกิจ และระบบสังคมให้มีเสถียรภาพมั่นคงและสมบูรณ์แล้ว คณะปฏิวัติยังมีเจตนารุนแรงที่จะทำการจับกุมพวกคอมมิวนิสต์ ซึ่งบุคคลคณะนี้มีความมุ่งประสงค์ที่จะให้มีการดำเนินนโยบายปกครองประเทศ เป็นไปตามแบบแผนของรัสเซียและจีนแดง ซึ่งคณะปฏิวัติเห็นว่า เป็นภัยแก่ประเทศชาติและบ้านเมือง เป็นอุปสรรคขัดขวางแก่การดำเนินรัฐประศาสโนบายของประเทศอย่างรุนแรง จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่คณะปฏิวัติจะต้องเข้าทำการจับกุม โดยได้ตั้งคณะกรรมการขึ้น คณะหนึ่งอันมี พล. ต.ท. ประเสริฐ รุจิระวงศ์ เป็นประธานในการวางแผนจับกุมบุคคลที่คณะปฏิวัติเห็นว่ามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ การจับกุมนั้นได้เริ่มขึ้นพร้อมกับวันประกาศยึดอำนาจการปกครองนั้นเอง

นอกจากที่กล่าวนี้ การจับกุมได้ดำเนินไปอย่างกว้างขวาง ทั้งในพระนครและต่างจังหวัด ได้กวาดล้างจับกุมพวกคอมมิวนิสต์ญวนหลายจังหวัดเป็นจำนวนมากมาย และทั้งจับกุมบุคคลสำคัญ ๆ ในจังหวัดศรีสะเกษ โดยจับนายกเทศมนตรีศรีสะเกษกับบุคคลสำคัญอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก

นอกจากจะจับกุมผู้สงสัยว่ามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์แล้ว คณะปฏิวัติยังสั่งยึดสำนักพิมพ์หลายฉบับ โรงพิมพ์หลายแห่ง โรงเรียนต่าง ๆ ที่เข้าใจว่ามีการกระทำเป็นคอมมิวนิสต์ และยึดโรงภาพยนต์บางโรงพร้อมทั้งยึดฟิล์มภาพยนต์ที่ทำจากจีนแดงทั้งหมด

นอกจากนี้ยังได้ทำการยึดหนังสือ เอกสารของบริษัทห้างร้านเอกชนที่ส่อให้เห็นว่ามีพฤติการณ์เป็นคอมมิวนิสต์อีกเป็นจำนวนมาก

ในการจับกุมดังที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ ทางกรมตำรวจ ได้พยายามจับกุมแต่ผู้ที่ได้หลักฐานพร้อมมูลแล้วเท่านั้น ทางกรมตำรวจได้ระวังอยู่เสมอมิให้เกิดการ กลั่นแกล้งกันเป็นส่วนตัวขึ้น แก่ประชาชน ผู้ที่มิได้มีส่วน รู้เห็น เป็นใจ . ให้พลอยเดือดร้อนไปด้วยเป็นอันขาด

จอมพล ป. ๒๐๐๒๖

ความเห็นจากต่างประเทศ

สหรัฐอเมริกา สำนักสื่อข่าวรอยเตอร์จากวอชิงตันรายงานข่าวว่า นายลินคอล์นไวท์ โฆษกของกระทรวงการต่างประเทศ ได้ยอกแก่ผู้สื่อข่าวในการประชุมหนังสือพิมพ์ว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องภายในประเทศไทย และตามแถลงการณ์ที่คณะปฏิวัติได้ออกมานั้น ได้แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยยังคงยึดมั่นผูกพันระหว่างประเทศทุกอย่าง ยังคงเป็นภาคีสนธิสัญญาซีอาโตต่อไป ทั้งไม่มีความจำเป็นอันใดที่สหรัฐฯ ต้องรับรองการทูตแก่รัฐบาลใหม่แต่อย่างใด เพราะนายอเล็กซิส จอห์นสัน เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยนั้น ได้เข้าถวายสาส์นตราตั้งต่อพระมหากษัตริย์ของไทย และคณะปฏิวัติก็ได้ให้คำมั่นว่าจะถวายความเคารพต่อพระมหากษัตริย์ของไทย นอกจากนั้น ทางคณะปฏิวัติในประเทศไทยได้แถลงว่า การแทรกซึมของคอมมิวนิสต์เป็นเหตุผลสำคัญ ที่ทำให้คณะปฏิวัติเข้าดำเนินการเพื่อยึดอำนาจจากรัฐบาล (นสพ. สยามนิกร ๒๓ ต.ค. ๐๑)

สิงคโปร์ หนังสือพิมพ์ "สเตรตไทม์" ฉบับประจำวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๐๑ ได้เสนอรายงานข่าวการปฏิวัติในเมืองไทยว่า กองทัพยกเข้ายึดอำนาจในประเทศสยาม นายกรัฐมนตรีและคณะลาออกจากตำแหน่งทั้งหมด

รายงานข่าวอื่นมีความว่า จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ได้เข้าทำการยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลสยามในวันนี้ และนายกรัฐมนตรี ถนอม กิตติขจร ได้ลาออกจากตำแหน่ง พร้อมด้วยคณะรัฐมนตรีทั้งหมด การยึดอำนาจในครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากกำลังทหารทุกเหล่า ตำรวจตลอดจนพลเรือนกฎอัยการศึกได้นำมาประกาศใช้ทั่วประเทศ เมื่อ ๒๓.๐๐ น. ใน ๒๐ ต.ค. ๐๑ นี้ คณะปฏิวัติได้แต่งตั้งให้ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้มีอำนาจในการรักษาความสงบความมั่นคง จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้บินกลับจากลอนดอนมายังกรุงเทพฯ เมื่อวันศุกร์นี้เอง จากแถลงการณ์ที่ออกเมื่อคืนนี้ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กล่าวว่า

การยึดอำนาจรัฐบาลในครั้งนี้เป็นการจำเป็น เพราะประเทศชาติกำลังเผชิญกับการคุกคามของคอมมิวนิสต์ทั้งนอกประเทศและในประเทศอย่างรุนแรง และเพื่อรักษาไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญและพระมหากษัตริย์ (รอยเตอร์ ยู.พี.ไอ.)

นายกรัฐมนตรีมลายู ตวนกู อับดุล ราห์มาน ได้วิจารณ์ในหนังสือพิมพ์สเตรตไทม์ว่า รู้สึกว่า จอมพล สฤษดิ์ กำลังดำเนินการปราบคอมมิวนิสต์มากยิ่งขึ้น และขออวยพรให้ประสบผลสำเร็จมากที่สุด อนึ่ง ข่าวการปฏิวัติ ซึ่ง จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นหัวหน้านั้น หนังสือพิมพ์สเตรตไทม์ ถือว่าเป็นข่าวสำคัญยิ่ง (นสพ. สารเสรี ๒๔ ต.ค. ๐๑)

รัสเซีย หนังสือพิมพ์ปราฟดา ออกในมอสโคว์ประเทศรัสเซีย ประจำวันที่ ๒๓ ต.ค. ๐๑ ลงข่าวกล่าวหาว่า การปฏิวัติในประเทศไทยครั้งนี้ ได้กระทำเพื่อยึดอำนาจพลเมืองไทย รัฐบาลสหรัฐรู้เห็นเป็นใจ และสนับสนุนการปฏิวัติครั้งนี้ เพื่อประโยชน์ของสหรัฐเอง ทางสำนักงานแถลงข่าวกองบัญชาการคณะปฏิวัติ จึงได้ชี้แจงให้ทราบทั่วกันว่า ข้อกล่าวหานี้ไม่มีมูลความจริงอย่างใดเลย เหตุผลในการทำการปฏิวัตินั้น ทำไปเพื่อยึดอำนาจผู้นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ มิให้กระทำการอันเป็นผลเสียหายร้ายแรงต่อประเทศไทยยิ่งขึ้นเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับชาติอื่น หรือมีชนชาติอื่นเกี่ยวข้องสนับสนุนแต่ประการใด

(นสพ. สารเสรี ๒๖ ต.ค. ๐๑)

พม่า รายงานข่าวจากกองบัญชาการคณะปฏิวัติแจ้งว่า พล.ท. เนวิน นายกรัฐมนตรีพม่า ได้มีโทรเลขแจ้งมายัง จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติมีใจความว่า รัฐบาลพม่าขอแสดงความยินดีต่อคณะปฏิวัติ ในการที่ได้กระทำการปฏิวัติสำเร็จและได้ดำเนินการบริหารประเทศสืบต่อไป โดยมิได้กระทบกระเทือนถึงประชาชนแต่อย่างไร จากความสำเร็จของคณะปฏิวัติครั้งนี้ คงจะเพิ่มความปลอดภัยแก่ประเทศภาคอาเซียยิ่งขึ้น

(นสพ. ชาวไทย ๘ พ.ย. ๐๑)

สาธารณรัฐจีน เมื่อ ๒๒ ต.ค. ๐๑ ดร. ซันลิ วูห์ เอกอัครราชทูต แห่งสาธารณรัฐจีน ได้เรียกผู้รับผิดชอบสมาคมจีนต่าง ๆ เข้าพบ และให้โอวาทให้คนจีนทุกคนเชื่อฟังคำสั่งทางราชการ ปฏิบัติตนตามกฎหมายโดยเคร่งครัด อย่าเข้ายุ่งเกี่ยวกับการเมืองของประเทศไทยอย่างเด็ดขาด และเมื่อ ๒๕ ต.ค. ๐๑ ดร.ซันลิ วูห์ ได้ส่งสาส์นแสดงความยินดีที่ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำเนินการปฏิวัติเป็นผลสำเร็จ และกล่าวว่า ต่อการคุกคามของระบบคอมมิวนิสต์สากลนั้น ราชอาณาจักรไทยมีสภาพเท่ากับข้อมปราการอันแข็งแรงขวางอยู่ในย่านอาเซียอาคเณย์ และผลสำเร็จแห่งการปฏิวัติ อยู่ภายใต้การนำของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้า ซึ่ง จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีหนังสือตอบรับแสดงความขอบคุณไป ทั้งได้แสดงความเชื่อมั่นว่าความเข้าใจอันดีประกอบกับความปรารถนาดี ที่เอกอัครราชทูตสาธารณรัฐจีนมีต่อประเทศไทยเช่นนี้ คงจะทำให้ความสัมพันธ์อันสนิทสนมของประชาชาติทั้งสองกระชับแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

อินเดีย เมื่อวันที่ ๒๘ พ.ย. ๐๑ นายบุณย์ เจริญไชย เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงนิวเดลฮี ได้เดินทางมาถึงกรุงเทพ ฯ ในวันเดียวกันนี้ และได้เข้ารายงานตัวต่อ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ณ กองบัญชาการคณะปฏิวัติ และได้รายงานว่า ทั้งประชาชนและวงการรัฐบาลอินเดียเข้าใจต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยดี การติดต่อกับสถานเอกอัครราชทูตไทย ก็คงดำเนินไปตามเดิม

(จากสำนักงานแถลงข่าว กองบัญชาการคณะปฏิวัติ)

มลายา ในวันที่ ๒๘ พ.ย. ๐๑ นายสุนทร หงส์ลดารมย์ เอกอัครราชทูตไทยประจำสหพันธ์มลายา ซึ่งได้เดินทางกลับมาถึงกรุงเทพ ฯ เมื่อวันที่ ๒๔ เดือนนี้ ได้เข้าพบเพื่อรายงานตัวต่อ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ณ กองบัญชาการคณะปฏิวัติ หอประชุมกองทัพบก พร้อมทั้งรายงานว่า นับตั้งแต่เกิดการปฏิวัติในประเทศไทยแล้ว การติดต่อระหว่างรัฐบาลของสหพันธ์มลายากับสถานทูตไทย ยัง

คงดำเนินไปตามปกติทุกประการ ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง เฉพาะอย่างยิ่ง ดวนกู อับดุล ราห์มาน นายกรัฐมนตรี เข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เป็นอย่างดียิ่ง

(จากสำนักงานแถลงข่าว กองบัญชาการคณะปฏิวัติ)

เอกอัครราชทูตต่างประเทศเข้าพบหัวหน้าคณะปฏิวัติ ในระยะที่คณะปฏิวัติกำลังดำเนินงานอยู่นั้น มีดังนี้

อังกฤษ วันที่ ๒๑ พ.ย. ๐๑ เซอร์ริชาร์ด วิตติงตัน เอกอัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทยได้เข้าพบ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ณ หอประชุมกองทัพบก หัวหน้าคณะปฏิวัติได้แสดงความขอบคุณผ่านเอกอัครราชทูต ในไมตรีจิตอันดีที่นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษ ได้กรุณาส่งจดหมายมาแสดงความยินดี และกล่าวว่าประเทศไทย ประชาชนชาวไทย รู้สึกยินดีมากที่วงการรัฐบาลและประชาชนในอังกฤษมีความเข้าใจอันดีต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และเห็นอกเห็นใจประเทศไทยโดยตลอด นอกจากนั้นหัวหน้าคณะปฏิวัติ ได้ยืนยันด้วยวาจาต่อเอกอัครราชทูตว่า ประเทศไทยยึดมั่นในสัมพันธไมตรีอันดีที่มีต่อประเทศอังกฤษรวมทั้งประเทศอื่น ๆ ในเครือจักรภพเสมอ เฉพาะอย่างยิ่งจะรักษาไว้ซึ่งอุดมการณ์ร่วมกันตามสนธิสัญญาในการป้องกันร่วมกันแห่งภาคพื้นเอเชียอาคเณย์ตลอดไป และเนื่องจากประเทศไทย กำลังมีภาระอันหนักในการสร้างสรรค์ความเจริญ จึงหวังว่ารัฐบาลอังกฤษคงจะรับพิจารณาในเรื่องการทวิการช่วยเหลือแก่ประเทศไทยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

สหรัฐอเมริกา วันที่ ๒๒ ธ.ค. ๐๑ นายอเล็กซิส จอห์นสัน เอกอัครราชทูตอเมริกาได้เข้าเยี่ยม จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ณ บ้านพัก เอกอัครราชทูตสหรัฐได้มอบจดหมายนายดัลเลส รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่ง

จอมพล ป. สนิทวงศ์

มิมาถึง จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ แสดงความชื่นชมยินดีในการที่ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงประเทศไทยด้วยดียิ่งในระยะเวลาอันสั้น

การแก้ไขปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดิน

ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร

ด้วยความปรารถนาอันแรงกล้าของคณะปฏิวัติในการที่จะวางรากฐานทางการเมืองให้มีเอกภาพและเสถียรภาพอันมั่นคงสมบูรณ์ ปราศจากการระส่ำระสายวุ่นวาย ทั้งที่ได้เป็นอยู่และเป็นมาแล้วในอดีต อันเป็นอุปสรรคแก่การบริหารและการพัฒนาการประเทศ คณะปฏิวัติจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่ง คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ออกใช้แทนรัฐธรรมนูญชั่วคราว คณะปฏิวัติจึงได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๒ ธรรมนูญการปกครองฉบับชั่วคราวนี้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร

(พระปรมาภิไธย) ภูมิพลอดุลยเดช ปร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นปีที่ ๑๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรินทรบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศว่า

โดยที่หัวหน้าคณะปฏิวัติ ซึ่งได้กระทำการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินเป็นผลสำเร็จเมื่อ วันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้นำความกราบบังคมทูลว่า

อนุสรณ์

การที่คณะปฏิวัติ ได้ประกาศให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช ๒๔๙๕ เสียนั้น ก็โดยปรารถนาจะให้มีรัฐธรรมนูญที่เหมาะสม และให้การปกครองประเทศเป็นไปโดยเรียบร้อยยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนั้น การที่จะให้มีรัฐธรรมนูญเช่นว่านั้น สมควรจัดให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญการปกครองพระราชอาณาจักร เพื่อใช้ไปพลางก่อน ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ทรงพระราชดำริเห็นชอบด้วย และเพื่อให้การเป็นไปตามที่หัวหน้าคณะปฏิวัตินำความกราบบังคมทูล จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ใช้บทบัญญัติต่อไปนี้เป็นธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร จนกว่าจะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญจะได้จัดร่างขึ้น

มาตรา ๑ อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย

มาตรา ๒ ประเทศไทย เป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว จะแบ่งแยกมิได้ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข และทรงดำรงตำแหน่ง จอมทัพไทย

มาตรา ๓ องค์พระมหากษัตริย์ ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะผู้ใดจะละเมิดมิได้

มาตรา ๔ ให้มีคณะองคมนตรีคณะหนึ่ง มีจำนวนไม่เกิน ๙ คน การแต่งตั้งและการพ้นจากตำแหน่งองคมนตรี ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย

มาตรา ๕ พระมหากษัตริย์ ทรงตราพระราชบัญญัติใช้บังคับโดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา

คณะรัฐมนตรีใช้อำนาจบริหารและศาลใช้อำนาจตุลาการ ทั้งนี้ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

มาตรา ๖ ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญ และให้มีฐานะเป็นรัฐสภา ทำหน้าที่นิติบัญญัติ

มาตรา ๗ สภาร่างรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสองร้อยสี่สิบคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตั้ง

ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกว่างลง จะได้ทรงตั้งแทนในตำแหน่งที่ว่างนั้น

มาตรา ๘ พระมหากษัตริย์ ทรงตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญของสภาให้เป็นประธานสภาคนหนึ่ง เป็นรองประธานคนหนึ่ง หรือหลายคนก็ได้

มาตรา ๙ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๐ และมาตรา ๑๑ สภาร่างรัฐธรรมนูญมีอำนาจตราข้อบังคับการประชุมปรึกษาของสภาเกี่ยวกับการเสนอร่างพระราชบัญญัติ การเสนอญัตติการประชุม การปรึกษาและกิจการอื่น เพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่

มาตรา ๑๐ เมื่อสภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้ร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้ว ให้สภาร่างรัฐธรรมนูญประชุมในฐานะรัฐสภา พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญนั้นว่า จะให้นำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย ให้ประกาศใช้หรือไม่ การประชุมปรึกษาดังกล่าวนี้ สภาจะแก้ไขเพิ่มเติมร่างรัฐธรรมนูญนั้นประการใดมิได้

การประชุมตามความในวรรคก่อน ต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนสมาชิกสภาจึงจะเป็นองค์ประชุม

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ให้ประธานสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา ๑๑ ในกรณีการลงมติของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ตามความในมาตรา ๑๐ ไม่ได้คะแนนเสียงของสมาชิก เกินกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ให้นำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย ให้สภาร่างรัฐธรรมนูญพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ และดำเนินการต่อไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๑๒ ในการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำใดๆ ในทางแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็น หรือออกเสียงลงคะแนนย่อมเป็นเอกสิทธิโดยเด็ดขาด ไม่เป็นกรณีที่จะนำเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวผู้นั้นในทางใด

ความคุ้มครองดังกล่าวในวรรคก่อน ให้ใช้แก่ผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุมโดยคำสั่งของสภาด้วย

มาตรา ๑๓ ในกรณีที่สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญถูกควบคุม หรือขัง หรือถูกฟ้องร้องในคดีอาญา ให้สั่งปล่อยหรืองดการพิจารณาในเมื่อประธานสภาร้องขอ

มาตรา ๑๔ พระมหากษัตริย์ทรงตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง และรัฐมนตรีมีจำนวนตามสมควร ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

นายกรัฐมนตรี จะเป็นสมาชิกสภามิได้

นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี มีสิทธิเข้าร่วมประชุมชี้แจงแสดงความเห็นในที่ประชุมสภา แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

มาตรา ๑๕ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะให้รัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง

มาตรา ๑๖ ก่อนตั้งคณะรัฐมนตรี หัวหน้าคณะปฏิวัติปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี และนายกรัฐมนตรี

มาตรา ๑๗ ในระหว่างที่ใช้ธรรมนูญนี้ ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นสมควร เพื่อประโยชน์ในการระงับหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร หรือราชบัลลังก์ หรือการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายก่อกวน หรือคุกคามความสงบที่เกิดขึ้นภายในหรือมาจากภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรี โดยมติของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการหรือกระทำการใด ๆ ได้ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำเช่นว่านั้น เป็นคำสั่งหรือการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อนายกรัฐมนตรี ได้สั่งการหรือกระทำการใดไปตามความในวรรคก่อนแล้วให้นายกรัฐมนตรีแจ้งให้สภาทราย

มาตรา ๑๘ บรรดาบทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรี เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

การตั้งนายกรัฐมนตรี ให้ประธานสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา ๑๙ ผู้พิพากษามีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย

มาตรา ๒๐ ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ๆ ให้วินิจกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองประเทศไทย ในระบอบประชาธิปไตย

ในกรณีมีปัญหาเกี่ยวแก่การวินิจฉัยกรณีใดตามความในวรรคก่อน เกิดขึ้นในวงงานของสภา หรือเกิดขึ้นโดยคณะรัฐมนตรีขอให้สภาวินิจฉัย ให้สภาวินิจฉัยชี้ขาด

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติ
ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

สาส์นของหัวหน้าคณะปฏิวัติ

วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๐๒ หัวหน้าคณะปฏิวัติได้อ่านสาส์นถึงชนชาวไทยที่คอยสดับข่าวในเรื่องธรรมนูญปกครองราชอาณาจักรอยู่ ดังต่อไปนี้

พี่น้องชาวไทย ที่รักและเคารพทั้งหลาย

บัดนี้ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศใช้ธรรมนูญปกครองราชอาณาจักร เพื่อใช้ไปพลางก่อนแล้ว ซึ่งนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่บรรดาพสกนิกรชาวไทยอย่างหาที่เปรียบมิได้ ในส่วนที่เกี่ยวแก่คณะปฏิวัตินั้น ข้าพเจ้าในฐานะหัวหน้า รู้สึกดีใจที่ได้ปฏิบัติการให้เป็นไปตามที่ได้ให้คำมั่นสัญญาไว้แก่ท่านทั้งหลายแล้ว อย่างไรก็ดี นับแต่เริ่มการปฏิวัติเป็นต้นมา แม้เรา

จะมิได้มีธรรมนูญการปกครองเป็นบรรทัดฐาน คณะปฏิวัติก็ได้เพียรพยายามที่จะควบคุมการบริหารประเทศชาติมาด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และระมัดระวังอย่างยิ่ง และรู้สึกว่าได้ประกอบแต่สิ่งอันเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ และพี่น้องชาวไทยตลอดมา เท่าที่เวลาจะเปิดโอกาสให้กระทำได้ แม้จะยังไม่สมบูรณ์อย่างที่ท่านทั้งหลายปรารถนา หรือว่าหากมีการผิดพลั้งไปบ้าง ก็ยังหวังอยู่ว่าคงจะได้รับความกรุณาอภัยจากพี่น้องชาวไทยโดยทั่วกัน

หลังจากนี้ คงจะได้มีประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญและรัฐมนตรี ให้เป็นไปตามแนวธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ต่อไป

ที่ทุกสิ่งทุกอย่างเรียบร้อยมาได้จนบัดนี้ ก็ด้วยความร่วมมือร่วมใจของพี่น้องชาวไทยทุกคน ซึ่งข้าพเจ้าในฐานะหัวหน้าคณะปฏิวัติ และในนามคณะปฏิวัติขอขอบพระคุณอย่างที่สุด และหวังว่าท่านทั้งหลายคงจะร่วมกันแสดงความจงรักภักดีต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และร่วมกันเสียสละทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อความวัฒนาการของชาติไทยสืบไป

สวัสดี

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

หัวหน้าคณะปฏิวัติ

๒๘ มกราคม ๒๕๐๒

ตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ

หลังจากได้ประกาศใช้ธรรมนูญปกครองแผ่นดินฉบับชั่วคราวแล้ว ในที่สุด จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติ จึงได้แต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ประกอบไปด้วยบุคคลหลายฝ่าย มีทั้งทหาร ตำรวจ นักการเมืองใน

สมัยเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็ได้เข้าร่วมในจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญนั้นหลายนาย นอกจากนั้นก็ยังมีนักหนังสือพิมพ์เข้าร่วมสถาบันแห่งนิติบัญญัติด้วย การจัดตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญครั้งนี้ได้เป็นไปโดยคำมั่นสัญญาที่ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ให้ไว้แก่ประชาชนทุกประการ

ฉะนั้น ในคืนวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ จึงได้ประกาศแต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญมีจำนวน ๒๔๐ คน

หลังจากนั้นราชเลขาธิการ รับพระบรมราชโองการเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า หัวหน้าคณะปฏิวัติในหน้าที่นายกรัฐมนตรี ตามมาตรา ๑๖ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานอันเชิญเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบรัฐพิธีเปิดประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ในวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเปิดรัฐพิธีนั้น ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม และในวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ได้มีการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญครั้งที่ ๑ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อสมาชิกได้มาประชุมกันพร้อมเพรียงแล้ว เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ก็ได้มีการตกลงต่อที่ประชุมขอใช้ข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช ๒๔๙๕ ไปพลางก่อน จนกว่าจะได้ตราข้อบังคับสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเสร็จ ในการประชุมครั้งนี้ เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้เชิญพระยาสุนทรพิพิธ ขึ้นเป็นประธานชั่วคราว ในฐานะมีอายุสูงสุด หลังจากที่ได้มีพิธีการปฏิญาณตนของสมาชิกทุกคนแล้ว ประธานชั่วคราวได้ขออนุมัติต่อที่ประชุมให้สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ทำหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาร่างรัฐธรรมนูญ และให้เลขาธิการ รองเลขาธิการ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเลขาธิการสภาร่างรัฐธรรมนูญไปก่อนเป็นการชั่วคราว ต่อจากนั้น ที่ประชุมก็ได้มีการเลือกรองประธานสภาร่างรัฐ

ธรรมนูญ ๒ คนได้แก่ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ และนายทวี บุณยเกตุ ดังปรากฏใน พระบรมราชโองการ ประกาศตั้งประธานและรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ ดังนี้

(พระปรมาภิไธย) ภูมิพลอดุลยเดช ปร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า โดยที่สภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้ลงมติเมื่อ วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒ เลือกสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญให้เป็นประธานและรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ คือ

๑. พลเอก สุทธิ สุทธิสารรณกร เป็นประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ

๒. นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ

๓. นายทวี บุณยเกตุ เป็นรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ

จึงตั้งให้ผู้มีนามดังกล่าวแล้ว เป็นประธานและรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญตามความในมาตรา ๘ ของธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒

เป็นปีที่ ๑๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

(ลงนาม) **จอมพล ส. ธนะรัชต์**

หัวหน้าคณะปฏิวัติ

ในฐานะปฏิบัติหน้าที่ของนายกรัฐมนตรี

เมื่อได้แต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเสร็จเรียบร้อยแล้ว คณะปฏิวัติเห็นสมควรที่จะให้มีรัฐบาลเพื่อดำเนินการปกครองประเทศต่อไป ซึ่งข่าวนี้ได้เป็นที่สนใจของประชาชนชาวไทย และวงการทั่วไปเป็นอันมาก และต่างก็ให้ความคิดเห็นว่า ผู้ที่สมควรจะได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนี้ เห็นจะไม่มีใครที่เหมาะยิ่งไปกว่า พณ ฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติ แม้หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ เช่น น.ส.พ. สยามรัฐ และ เกียรติศักดิ์ ก็ได้เสนอความเห็นในทำนองเดียวกันว่า ผู้ที่เหมาะสมที่สุดกับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดต่อไปนั้น ควรจะเป็น จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และยังกล่าวว่า ถ้าขืนยัดเยียดตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลให้กับผู้อื่นที่ไม่ใช่ พณ ฯ แล้ว ก็จะเป็นการเสี่ยงภัย และเป็นการซ้ำรอยประวัติศาสตร์ ซึ่งหัวหน้าคณะปฏิวัติคงไม่ปรารถนาเป็นแน่

โดยทั่วไปแล้วพึงสังเกตได้ว่า เมื่อได้มีการปฏิวัติขึ้นในประเทศใดแล้ว โดยมากหัวหน้าคณะปฏิวัติจะต้องดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำของประเทศนั้นทั้งสิ้น เช่น นายพลเนวิน แห่งสหภาพพม่า และ นายพล เดอโกลแห่งฝรั่งเศส เป็นต้น มิฉะนั้นแล้วจะทำให้เหตุการณ์ด้านบริหารดำเนินไปโดยไม่ราบรื่น ซึ่งจะเห็นตัวอย่างง่าย ๆ จากการปฏิวัติครั้งแรกของ พณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ ซึ่งความจริง พณฯ ควรจะต้องรับตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาล แต่ พณฯ ก็มิได้ปรารถนา เพราะการปฏิวัติของ พณฯ มิได้มีเจตน์จำนงที่จะมุ่งหวังตำแหน่งนี้แต่ประการใด สิ่งที่ พณฯ มีความปรารถนาอยู่อย่างเดียวก็คือ การผ่อนคลายความทุกข์ยากของพี่น้องชาวไทยซึ่งกำลังประสบอยู่ขณะนั้น ฉะนั้น ผู้ที่ได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลสมัยนั้นก็คือ พลเอก ถนอม กิตติขจร ซึ่งคณะรัฐบาลชุดนี้ก็ได้พยายามบริหารประเทศด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประชาชนชาวไทยอย่างแท้จริง แต่สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เลวร้าย เนื่องจากยังมีผู้ที่เห็นประโยชน์ส่วนตัวได้บ่อนทำลายกันเองในชาติตลอดมา โดยอาศัยช่องโหว่ที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญ และความยกพร่องที่มีอยู่ในระเบียบบริหารประเทศประกอบกับการดำเนินการใต้ดิน มิหนำซ้ำการคุกคามและภัยคอมมิวนิสต์

ได้ทวีขึ้นและแทรกซึมไปทั่ววงการ ทำให้เกิดการปฏิวัติขึ้นดังกล่าวอีกครั้งหนึ่ง ประชาชนทั่วไปวิจารณ์กันว่า ถ้า ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยอมรับตำแหน่งเป็นหัวหน้ารัฐบาลชุดก่อนเสียเอง บ้านเมืองก็จะเรียบร้อย ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่า ประชาชนได้ให้ความสนับสนุนและความไว้วางใจหัวหน้าคณะปฏิวัติเป็นอย่างดี ในการรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งนี้ ฯพณฯ กล่าวว่า การเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น เป็นภาระที่หนักมาก แต่เมื่อบรรดาชาวคณะทุกคนเห็นว่าเป็นความจำเป็นเช่นนั้นแล้ว ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ ฯพณฯ ได้ตั้งปณิธานที่จะพยายามปฏิบัติหน้าที่ไปด้วยดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

ฉะนั้น เมื่อประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ กราบบังคมทูลถวายความเห็นต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้ที่สมควรดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้มีพระราชหัตถเลขาถึง จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดังสำเนาต่อไปนี้

พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๐๒

ถึง จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ด้วยประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้รายงานเสนอความเห็นมาว่า ท่านเป็นผู้ที่สมควรจะให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๔ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๐๒ จึงแต่งตั้งให้ท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ให้ท่านเลือกสรรค์ผู้ที่สมควรดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี เพื่อร่วมกันบริหารราชการแผ่นดินตามธรรมนูญการปกครองต่อไป

(พระปรมาภิไธย) ภูมิพลอดุลยเดช ปร.

และในวันเดียวกันนี้ ก็ได้มีพระบรมราชโองการประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี ดังนี้

(พระปรมาภิไธย) ภูมิพลอดุลยเดช ปร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า

ตามที่ได้ประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนี้ไปพลางก่อน จนกว่าจะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญจะได้จัดร่างขึ้นนั้น

บัดนี้ ทรงพระราชดำริว่า จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้ที่สมควรไว้วางพระราชหฤทัย ที่จะให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๔ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๐๒ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้ง จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารราชการแผ่นดินตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๐๒

เป็นปีที่ ๑๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

(ลงชื่อ) พลเอก สุทธิ สุทธิสารรณกร

ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ

ในวันต่อมา คือวันที่ ๑๐ ก็ได้มีการประกาศแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

อนุสรณ์

(พระปรมาภิไธย) ภูมิพลอดุลยเดช ปร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งให้จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตามประกาศ ลงวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ แล้วนั้น

บัดนี้ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้เลือกสรรค์ผู้ที่สมควรดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี เพื่อบริหารราชการแผ่นดินแล้ว จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ตั้งรัฐมนตรีตามความในมาตรา ๑๔ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ดังต่อไปนี้

๑. พลเอก ถนอม กิตติขจร	เป็นรองนายกรัฐมนตรี
๒. พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์	เป็นรองนายกรัฐมนตรี
๓. พลเอก ถนอม กิตติขจร	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
๔. นายโชติ คุณเกษม	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
๕. นายถนัด คอมันต์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
๖. นายสวัสดิ์ มหาผล	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร
๗. พลตรี พงษ์ ปุณณกันต์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
๘. พลโท ประภาส จารุเสถียร	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
๙. พระยาอรรถการีย์นิพนธ์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
๑๐. หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
๑๑. นายสุนทร หงส์ลดารมย์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ

จอมพล ป. สนิทวงศ์

๑๒. พระประกาศสหกรณ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสหกรณ์
๑๓. พระยำราศนราดูร เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
๑๔. นายบุญย์ เจริญไชย เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒

เป็นปีที่ ๑๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

(ลงชื่อ) จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

นายกรัฐมนตรี

การดำเนินงานด้านประชาชนของคณะปฏิวัติ

หลังจากที่คณะปฏิวัติ ได้ดำเนินการปฏิวัติ เพื่อขจัดความยุ่งยากทางการเมือง บรรลุสมความมุ่งหมายแล้ว จึงได้ดำเนินการปราบปรามผู้ก่อกวนความสงบสุขของประชาชน และปรับปรุงสถานการณ์เกี่ยวกับสวัสดิภาพของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น ดังผลงานในการดำเนินงานดังนี้

การปราบปรามผู้ก่ออวินาศกรรมในการวางเพลิง

ในรอบเดือนพฤศจิกายน ๒๕๐๑ ปรากฏว่าได้เกิดเพลิงไหม้ขึ้นชุกชุมในจังหวัดพระนครและธนบุรี คือเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ พฤศจิกายน เป็นต้นมา รายแรกได้เกิดขึ้นในห้องที่ตำบลพานถม จังหวัดพระนคร รายที่สองได้เกิดขึ้นเมื่อ วันที่ ๖ พฤศจิกายน ในห้องที่โรงแรมพรหมสวรรค์ และยังเกิดติดต่อกันเรื่อยมา เป็นต้นว่า ที่ตำบลตลาดพลู และบริเวณซอยพระสวัสดิ์ หัวหน้าคณะ

ปฏิวัติได้จัดส่งหน่วยบรรเทาภัยไปดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัยที่เกิดขึ้น ณ สถานที่ต่าง ๆ ฯพณฯ ได้ไปควบคุมการดับเพลิงด้วยตนเอง และรู้สึกมีความห่วงใยและเศร้าสลดใจเป็นอย่างยิ่ง

การเกิดอัคคีภัยขึ้นอย่างชุกชุมในระยะเวลาดังกล่าวนั้น เป็นที่คาดหมายได้ว่า อาจจะเนื่องจากเหตุสองประการคือ

๑. เป็นการก่อกวนบ่อนทำลายของพวกคอมมิวนิสต์

๒. เป็นการหวังผลกำไรของบริษัทประกันภัย

หัวหน้าคณะปฏิวัติ ได้ให้พิจารณาลงโทษผู้กระทำผิดในสถานหนักถึงประหารชีวิตผู้ลักลอบวางเพลิง และในขณะเดียวกัน หัวหน้าคณะปฏิวัติได้เชิญผู้จัดการบริษัทประกันภัยมาประชุม ณ หอประชุมกองทัพบก เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๑ ในการประชุมคราวนี้ หัวหน้าคณะปฏิวัติขอร้องบริษัทประกันภัยให้ความร่วมมือกับคณะปฏิวัติ ดำเนินวิธีการประกันไฟให้รัดกุมเหมาะสมยิ่งขึ้นกว่าเดิม อย่าได้เห็นแต่ประโยชน์ที่บริษัทจะได้ถ่ายเดียว หากว่าบริษัทหรือห้างร้านใดมีท่าทีในการประกันเพลิงเพื่อหวังกำไรจากเพลิงไหม้แล้ว ก็ให้ถอนการประกันเสียโดยด่วน นอกจากดังกล่าวแล้ว คณะปฏิวัติยังได้ออกประกาศควบคุมการประกันภัยอีกด้วย

การดำเนินงานขั้นต่อไปก็คือ ฯพณฯ ขอให้บรรดาชาวไทยและชาวต่างประเทศ ให้ความร่วมมือในการปราบปรามพวกคอมมิวนิสต์ที่ก่อความไม่สงบสุข อันเป็นภัยร้ายแรงต่อประเทศชาติ

หลังจากคณะปฏิวัติได้ดำเนินการปราบปรามการลอบวางเพลิงคราวนี้แล้ว ได้ทำให้การวางเพลิงลดน้อยลงเป็นลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากผลของการปฏิบัติได้เป็นไปโดยเฉียบขาดนั่นเอง

การปราบอันธพาลและสถานที่ซ่องสุมต่าง ๆ

โดยเหตุที่ได้มีผู้ประพฤติตนเป็นอันธพาลก่อกวนความสงบสุขของประชา-

ชนเป็นเวลานานมาแล้ว ไม่สมควรที่จะปล่อยปละละเลยไว้ต่อไป หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงได้ดำเนินการกวาดล้างอันธพาลและสถานที่ซ่องสุมต่าง ๆ ให้สูญสิ้นไป โดยมอบให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ดำเนินการพร้อมกับให้อำนาจควบคุมตัวไว้สอบสวนได้ภายใน ๓๐ วัน

หลังจากได้ปราบปรามไปแล้ว ปรากฏว่าพวกอันธพาลเมื่อถูกปล่อยตัวออกมาก็ยังไม่ละทิ้งนิสัยเดิมได้ หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงให้จัดตั้งสถานอบรมและฝึกอาชีพขึ้น เพื่อให้พวกเหล่านี้ออกไปประกอบสัมมาอาชีพ ถ้าหากว่ามีการหลบหนีจากสถานอบรมและฝึกอาชีพนี้ ก็จะต้องได้รับโทษอย่างหนักตามประมวลกฎหมายอาญา

หลังจากงานปราบปรามครั้งนี้ได้ดำเนินไปด้วยความเข้มแข็งเป็นเวลาพอสมควรแล้ว จำนวนผู้ประพฤติตนเป็นอันธพาลก็ลดน้อยลง ยังความผาสุกมาสู่ประชาชนทั่วหน้า

การควบคุมสถานบริการต่าง ๆ

เนื่องจากขณะนั้น มีสถานที่บริการหลายแห่ง เป็นต้นว่า สถานอาบน้ำ สโมสร โรงแรมรสพ และยังกาโล ฯลฯ มีการดำเนินงานอันมิชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรมอันดีงาม ทั้งยังเป็นที่ซ่องสุมของเหล่าอันธพาลและผู้ประกอบการทุจริตอีกด้วย หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการสอดส่องว่า สถานบริการใดมีพฤติการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจสั่งปิดได้ทันที

นอกจากดังกล่าวแล้วนั้น ยังปราบปรามผู้ลักลอบเล่นการพนัน เป็นต้นว่าหวย ก.ข. การออกสลากกินรวบ และทำลายบ่อนการพนันประเภทต่าง ๆ ให้สูญสิ้นไป ในการนี้ได้กำชับให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและเจ้าหน้าที่ตำรวจกวดขันโดยเคร่งครัด ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนจะได้รับการพิจารณาโทษอย่างหนัก

อนุสรณ์

การยกเลิกการเสพย์ฝิ่นและจำหน่ายฝิ่น

โดยที่คณะปฏิวัติเห็นว่าการเสพย์ฝิ่นเป็นภัยร้ายแรงต่อสุขภาพและสังคม ทั้งสถานที่เสพย์ฝิ่นยังเป็นที่ซ่องสุมของพวกทุจริตอีกด้วย จึงประกาศยกเลิกการเสพย์ฝิ่นและจำหน่ายฝิ่นโดยเด็ดขาด ส่วนในกรณีผู้ติดฝิ่นซึ่งส่วนมากเป็นชาวต่างชาตินั้น คณะปฏิวัติได้จัดสถานที่พยาบาลพักฟื้นรักษาตัวขึ้น ซึ่งปรากฏว่ามีผู้เข้ารักษาพยาบาลเป็นจำนวนมาก ทั้งยังได้มีประชาชนผู้มีจิตศรัทธาบริจาคทุนทรัพย์ส่วนตัวช่วยเหลือผู้พักฟื้นครั้งนี้ด้วย นับเป็นนโยบายอันดีอีกอย่างหนึ่งของคณะปฏิวัติ

ผลงานทางด้านประชาสงเคราะห์

คณะปฏิวัติได้จัดการช่วยเหลือผู้ยากจนให้ได้รับความอนุเคราะห์อย่างดียิ่งคือ ให้โรงพยาบาลของเทศบาลทุกแห่งจัดการรักษาพยาบาลแก่ผู้ยากจนโดยไม่คิดมูลค่า เป็นต้นว่า การจ่ายยาให้ ให้หอพักตลอดจนอาหาร ทั้งนี้รวมทั้งภิกษุและสามเณรด้วย สำหรับโรงพยาบาลโรคติดต่อนั้น ได้จัดบริการยานพาหนะรับส่งคนป่วย ถ้าถึงแก่กรรมที่โรงพยาบาล ทางโรงพยาบาลก็เป็นธุระจัดการฌาปนกิจศพให้ด้วย

สถานสงเคราะห์แม่และเด็กที่อยู่ในความดูแลของเทศบาลรวม ๖ แห่ง คือ ที่ตั้งอยู่ที่สะพานมอญ บางซื่อ ถนนดินแดง ถนนเพ็ชรบุรี และบริเวณสโมสรวัฒนธรรมหญิง ถนนพิษณุโลก ทุกแห่งดังกล่าวมาแล้วนั้น ได้ทำการรักษาพยาบาลแก่ผู้เจ็บป่วยโดยไม่คิดมูลค่า และจัดส่งนางสงเคราะห์และนักเรียนพยาบาลออกบริการแก่ประชาชนตามบ้าน ช่วยตรวจโรคตลอดจนให้คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บแก่ประชาชน

สุดท้ายก็คือโรงเรียนเทศบาลรวม ๓๐ แห่ง ได้ช่วยเหลือนักเรียนที่ยากจน โดยจัดหาหนังสือแจกจ่ายแก่เด็กที่ผู้ปกครองยากจนขัดสน โดยไม่คิดมูลค่าอีกด้วย

การลดค่าธรรมเนียมต่าง ๆ และราคาของบริโภค

เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนให้เป็นไปตามนโยบายของคณะปฏิวัติ ทางราชการจัดให้หน่วยต่าง ๆ ในราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประชาชน จัดการดำเนินการในด้านบริการประชาชน เพื่อส่งเสริมค่าครองชีพของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าหัวหน้าคณะปฏิวัติได้เชิญนายกเทศมนตรี ทั้งเทศบาลนครกรุงเทพฯ และธนบุรี รวมทั้งกรรมการไฟฟ้านครหลวงมาประชุม ณ หอประชุมกองทัพบก ความมุ่งหมายในการประชุมครั้งนี้คือ เพื่อปรึกษาหารือการดำเนินงานกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการบริการประชาชน ผลที่ได้คือ ได้มีการลดค่าธรรมเนียมบางอย่างที่เรียกเก็บจากประชาชน เป็นต้นว่า ค่าคัดลอกทะเบียนสำมะโนครัว และค่าแบบพิมพ์ภาษีโรงเรือนที่ดิน ฯลฯ ตลอดจนค่าไฟฟ้าและน้ำประปา เหล่านี้เป็นต้นทั้งยังให้กระทรวงเศรษฐการจัดส่งข้าวเหนียวเพื่อไปบรรเทาความขาดแคลนในจังหวัดภาคเหนือ สำหรับในเขตจังหวัดพระนครและธนบุรี ได้มีการจำหน่ายข้าวสารให้แก่ประชาชนในราคาถูกกว่าท้องตลาด และประกาศควบคุมราคาสินค้าต่าง ๆ มิให้จำหน่ายเกินราคาที่ทางราชการกำหนดอีกโสดหนึ่งด้วย

การควบคุมบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ในที่สาธารณะ และการควบคุมค่าเช่าบ้าน

เนื่องจากสถานที่สาธารณะ หรือที่ซึ่งประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันหลายแห่ง ซึ่งบุคคลได้เข้าปลูกที่พักอาศัย และตั้งทำการค้าอยู่นั้น เป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนและรำคาญ ขัดขวางต่อการจราจรทำให้สกปรกรกรุงรัง เป็นบ่อเกิดของเชื้อโรคตลอดจนเป็นอุปสรรคขัดขวางความเจริญของบ้านเมือง คณะปฏิวัติมีความเห็นว่า สมควรให้เจ้าพนักงานท้องที่ดำเนินการขจัดความไม่เรียบร้อยนั้นให้หมดสิ้นไป

นอกจากดังกล่าวแล้ว ยังได้ประชุมเจ้าหน้าที่ทุกส่วน ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายค่าเช่าเสียใหม่ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมตรงตามหลักเกณฑ์ที่วางไว้ต่อไป ทั้งนี้ เพราะปรากฏว่า กฎหมายควบคุมค่าเช่าบ้าน มีบทบัญญัติที่ไม่รัดกุมพอ จึงทำให้ผู้เช่าถูกขับไล่โดยไม่เป็นธรรม

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์

ด้วยคณะปฏิวัติพิจารณาเห็นว่า บริเวณที่เกิดเพลิงไหม้ตรอกพระสวัสดิ์ ตำบลพานถม อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร สมควรที่จะสร้างและขยายทางหลวงเทศบาลนครกรุงเทพฯ จึงได้ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์และจัดการตามนโยบายต่อไปแล้ว ส่วนการเวนคืนที่ดินในต่างจังหวัดนั้น ได้ให้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองสระบุรี เพื่อขยายที่สำหรับสร้างอาคารและสิ่งอุปกรณ์ในทางราชการให้เป็นการเพียงพอ อันจำเป็นในการป้องกันประเทศโดยตรง ซึ่งกองทัพบกได้ทำการสำรวจเขตที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืนเสร็จเรียบร้อยแล้ว นอกจากดังกล่าวแล้ว ยังมีคำสั่งให้เวนคืนอสังหาริมทรัพย์ในท้องที่ตำบลตลิ่งชัน ตำบลปากข้าวสาร ตำบลกุดนกเปล้า ตำบลหนองปลาไหล และตำบลหนองยาว อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี โดยมอบให้ผู้บัญชาการทหารบกเป็นเจ้าหน้าที่เวนคืน และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องดำเนินการ และปฏิบัติต่อไปแล้ว

การพัฒนาการเศรษฐกิจ

ภาวะเศรษฐกิจของประเทศชาติเป็นปัญหาใหญ่ และนับเป็นภาระอันหนักที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างเร่งรัดที่สุด ตามที่ปรากฏอยู่ในเวลานี้ จะเห็นว่าการค้าภายในประเทศมีลักษณะที่ไม่สู้ไหวตัว และทั้ง ๆ ที่ปรากฏตามหลักฐานว่าจำนวนธนบัตรที่พิมพ์ออกใช้ และจำนวนเงินที่ธนาคารเอกชนและธนาคารแห่งประเทศไทย

ให้เอกชนและรัฐบาลกู้ได้ทวีขึ้นเป็นลำดับ แต่ฐานะการเงินในวงการค้าเริ่มมีการฝืดเคือง ความจริงภาวะเศรษฐกิจของชาติไทยได้ทรุดโทรมนับตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลชุดต่าง ๆ ที่เข้าบริหารประเทศต่างก็พยายามที่จะแก้ไขภาวะเศรษฐกิจของชาติอย่างขมักเขม้น แต่ยังไม่อาจจะดำเนินให้บรรลุผลสมความมุ่งหมายได้

ดังนั้น เมื่อมีการปฏิวัติขึ้นครั้งนี้ คณะปฏิวัติภายใต้การนำของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีความหวั่นวิตกต่อภาวะเศรษฐกิจของชาติเป็นอย่างมาก และพิจารณาเห็นว่าควรจะได้มีการปรับปรุงแก้ไขในทันที ฉะนั้น จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาเศรษฐกิจขึ้นคณะหนึ่ง คณะกรรมการชุดนี้ล้วนแต่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้ คือ

หม่อมหลวง เดช สนิทวงศ์ เป็นประธานกรรมการ และมี นายโชติ คุณเกษม พลอากาศโท มุนี มหาสันทนะ เวชยันตรังสฤษฎ์ นายเล้ง ศรีสมวงศ์ นายถนัด คอมันต์ นายทวี บุณยเกตุ เป็นกรรมการ นายเกษม ศรีพยัคฆ์ เป็นกรรมการและเลขานุการ และ พันเอก เฉลิมชัย หารุวัสตร์ เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติได้แถลงถึงวัตถุประสงค์ในการตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาเศรษกิจ จำนวน ๑๐ นายนี้ว่า "เพื่อปรับปรุงแก้ไขเศรษฐกิจของประเทศชาติ ให้พ้นจากภาวะยุ่งยาก และเป็นหนทางที่จะทำให้ประเทศชาติก้าวไปสู่ความเจริญ และนำความผาสุกมาสู่ปวงชนชาวไทยอย่างถาวร"

หลังจากที่ได้ก่อตั้งคณะกรรมการชุดดังกล่าวขึ้นแล้ว คณะกรรมการชุดนี้ก็ได้ประชุมพิจารณาวางโครงการออกเป็น ๓ ระยะ คือ

ระยะที่ ๑ เป็นการแก้ไขเศรษฐกิจเฉพาะหน้าและเฉพาะเรื่อง

ระยะที่ ๒ เป็นโครงการเศรษฐกิจระยะสั้นคือวางไว้ ๑ – ๕ ปี

ระยะที่ ๓ เป็นโครงการเศรษฐกิจระยะยาวคือ ๕ ปีขึ้นไป

อนุสรณ์

โครงการทั้ง ๓ ระยะนี้ ก็คือโครงการสำเร็จรูปนั่นเอง โครงการใดที่เริ่มได้ทันทีเพื่อให้ทันกับความต้องการและบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน เช่น การช่วยเหลืออำนวยความสะดวก และลดราคาสินค้าหลักในการครองชีพ เช่นการลดราคาขายปุ๋ย น้ำตาล น้ำมันเชื้อเพลิง การตรึงราคาข้าวสาร และลดราคาอาหารทะเลนี้ ให้ดำเนินการได้ทันที การพิจารณแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้านี้ เพ่งเล็งหนักไปในปัจจัย ๕ ประการคือ อาหาร ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และการสาธารณูปโภค

นอกจากนั้น คณะกรรมการเศรษฐกิจ ยังได้เริ่มพิจารณาหาวิธีส่งเสริมให้ ชาวต่างประเทศมาลงทุนในประเทศไทย ส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคในกิจการด้านการค้าที่กำลังเผชิญอยู่ขณะนี้ด้วย สำหรับการลงทุนของชาวต่างประเทศนั้น มีบริษัทต่าง ๆ เสนอที่จะมาลงทุนในประเทศไทยแล้วรวม ๑๒ บริษัท

การที่คณะปฏิวัติมีนโยบายปรับปรุงและแก้ไขเศรษฐกิจนั้น นับว่าได้รับคำสนับสนุนจากบรรดาสมาคมการค้าและบริษัทต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เป็นต้นว่า บรรดาผู้ค้าข้าว สมาคมโรงสีไฟแห่งประเทศไทย ผู้แทนสมาคมผู้ค้าข้าวแห่งกรุงเทพฯ บริษัทสามัคคีการค้าจำกัด และบริษัทข้าวไทยจำกัด ได้แสดงความจำนงโดยพร้อมเพรียงกันที่จะให้ความร่วมมือ สนับสนุนนโยบาย การลดค่าครองชีพของประชาชน โดยจะขายข้าวในราคาเดียวกันและปฏิบัติตามระเบียบเดียวกันกับที่กรมการค้าภายใน กระทรวงเศรษฐการได้ปฏิบัติอยู่

นอกจากนี้ ราคาสินค้าประเภทอื่น ๆ เช่น ราคาไม้อัด ซึ่งบริษัทธุรพาสากลเศรษฐกิจเป็นผู้แทนจำหน่าย (ของบริษัทไม้อัดไทยจำกัด) ก็ได้ลดราคาไม้อัดลงตามคุณภาพชนิดละ ๑ บาท บริษัทปูนซิเมนต์ไทยจำกัด ลดราคาปูนซิเมนต์ลงตันละ ๑๐ บาท เป็นต้นไป

คณะปฏิวัติเพ่งเล็งเห็นว่า การลดราคาสินค้าลงนั้นเป็นการลดค่าครองชีพของประชาชน จึงได้ขอร้องไปยังห้างร้านและบริษัทต่าง ๆ ให้ลดราคาสินค้าลง ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีเสมอมา การที่จะให้สินค้าลดลงได้รวดเร็วและได้ผลดีนั้น คณะปฏิวัติจะต้องเป็นจักรกลสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าทั้งในด้านอุปโภคและบริโภคภายในประเทศให้ได้ปริมาณมาก และไม่ให้เกิดขาดแคลนขึ้นได้ก่อน เพราะเมื่อสินค้าเกิดขาดแคลน ราคาก็ย่อมสูงขึ้น และความเดือดร้อนก็เกิดขึ้นแก่ประชาชนผู้บริโภค เช่น คณะปฏิวัติได้พิจารณาเห็นว่า ไข่เป็ดเป็นอาหารที่สำคัญที่ประชาชนใช้บริโภคเป็นประจำ นอกจากนั้นยังเป็นสินค้าออกของประเทศอีกด้วย ได้หาทางแก้ไขปรับปรุงวิธีการผลิตและการจำหน่ายไข่เป็ดให้เกิดผลดี มีราคาถูกพอสมควร และไม่มีการขาดแคลน จึงได้เชิญบรรดาพ่อค้าไข่เป็ดเข้าประชุม ณ หอประชุมกองทัพบก เพื่อช่วยกันพิจารณาและร่วมมือในการที่จะส่งเสริมการค้าไข่เป็ด ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากบรรดาพ่อค้าเป็นอย่างดี คือได้ประชุมตกลงกันให้พ่อค้าจัดตั้งผู้แทน รวบรวมข้อคิดเห็นเสนออย่างเร่งรีบ

สำหรับทางด้านการประมง คณะปฏิวัติได้ส่งเสริมให้มีการลงทุนในกิจการประมงทะเลอันจะเป็นผลทำให้ประเทศไทยจับสัตว์น้ำได้มากขึ้น โดยผ่อนผันให้ผู้ได้อนุญาตทำการประมงในทะเลมีครูสอนหรือผู้ฝึกทำการประมง ซึ่งเป็นคนต่างด้าวมาทำการแนะนำในเรื่องการใช้เครื่องมือทำการประมง และอุปกรณ์เกี่ยวกับการประมงที่มีประสิทธิภาพในการจับสัตว์น้ำได้มากขึ้น

คณะปฏิวัติพิจารณาเห็นว่า สินค้าต่าง ๆ ที่ผลิตหรือมีกำเนิดในประเทศจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งส่งเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทย ส่วนมากเป็นสินค้าประเภทไม่จำเป็น และมักจะลักลอบนำเข้ามา เป็นการยุ่งยากแก่การกวดขันควบคุม ทั้งเป็นการเสียเปรียบในด้านดุลย์การค้า คณะปฏิวัติจึงประกาศมิให้มีการนำเข้ามา และต่อมาก็ห้ามมิให้จำหน่ายสินค้าจีนแดงเด็ดขาด

คณะกรรมการที่ปรึกษาเศรษฐกิจได้พิจารณากำหนดแผนเศรษฐกิจของชาติไทยขึ้น เพื่อยึดถือเป็นหลักในการจัดเข้างบประมาณแผ่นดิน และจะมีบทบัญ

ญัติไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย เพื่อไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ๆ หลักการที่จะพัฒนาการเศรษฐกิจนั้น มุ่งจะยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนโดยทั่วไปเป็นสำคัญ

แต่เดิมนั้นแนวทางพัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศ มิได้วางไว้แจ้งชัดเพียงพอที่จะให้รัฐบาลต่าง ๆ สามารถดำเนินงานให้สืบเนื่องกันไปได้เป็นผลดีโดยมิต้องเปลี่ยนแนวทาง จนเป็นเหตุให้เห็นกันไปว่าตลอดเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยปราศจากแผนการเศรษฐกิจ ด้วยความตระหนักในข้อเท็จจริงนี้ คณะปฏิวัติจึงได้ให้คณะกรรมการที่ปรึกษาเศรษฐกิจดำเนินการ "**แผนการเศรษฐกิจของชาติ**" ขึ้น เพื่อที่จะให้รัฐบาลชุดต่าง ๆ ยึดถือเป็นแนวทางสืบเนื่องกันไปจนบรรลุผลสำเร็จตามโครงการ แต่งานวางแผนเศรษฐกิจของชาตินี้ จะต้องกระทำอย่างรอบคอบ เพราะเกี่ยวกับสถิติตัวเลขและข้อเท็จจริง

เนื่องจากคณะปฏิวัติได้กำหนดแนวความคิดของการวางแผนการเศรษฐกิจไว้ล่วงหน้าโดยแน่ชัดแล้ว พัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศตามแผนที่กล่าวนี้จึงได้เริ่มในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นต้นมาโดยยึดถือนโยบายอย่างกว้าง ๆ ว่า ประเทศไทยจะมุ่งพัฒนาการเศรษฐกิจทั้งในด้านเกษตร และในด้านอุตสาหกรรมให้สมดุลย์กัน ด้วยส่งเสริมการผลิตเพื่อส่งออกไปจำหน่ายนอกประเทศให้ได้เงินตราต่างประเทศเข้ามา จะเห็นได้ว่า วิธีนี้เป็นแนวทางพัฒนาการเศรษฐกิจที่ผิดแผกแตกต่างกับกาลก่อน ซึ่งมุ่งส่งเสริมแต่การเกษตรอย่างเดียว เพราะเห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศกสิกรรม และดูเหมือนจะมุ่งอยู่ก็เฉพาะแต่ในเรื่องข้าวเท่านั้น

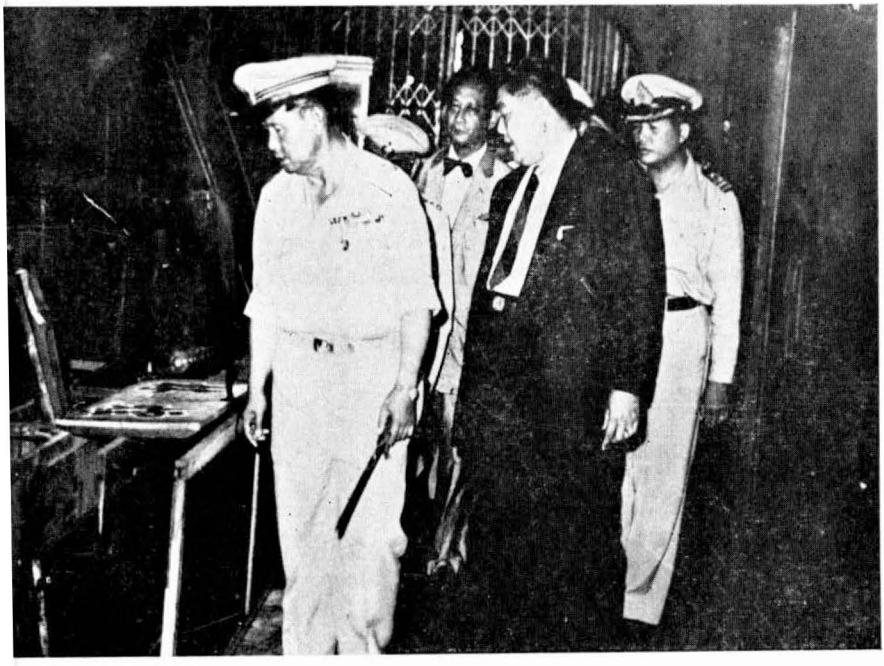
การส่งเสริมเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมให้ได้สมดุลย์กัน จะยังผลให้เกษตรกรรมฟื้องฟูขึ้น แทนการปลูกข้าวอย่างเดียว กสิกรจะเพาะปลูกพืชอย่างอื่นขึ้นเพื่อป้อนอุตสาหกรรม และถ้าเกินความต้องการก็จะส่งไปขายยังต่างประเทศ นโยบายเช่นนี้จะช่วยเพิ่มผลิตผลของประเทศให้มากขึ้น ทั้งยังจะช่วยการหมุนเวียนของ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ดับเพลิง

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓ ๐๐.๔๕ น. ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตรวจการดับเพลิงที่ตรอกสลักหิน หัวลำโพง

← ปราบผื่น

ตรวจร้านผื่นแห่งหนึ่งที่เยาวรา

๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒

๐๒.๓๐ น.

อนุสรณ์

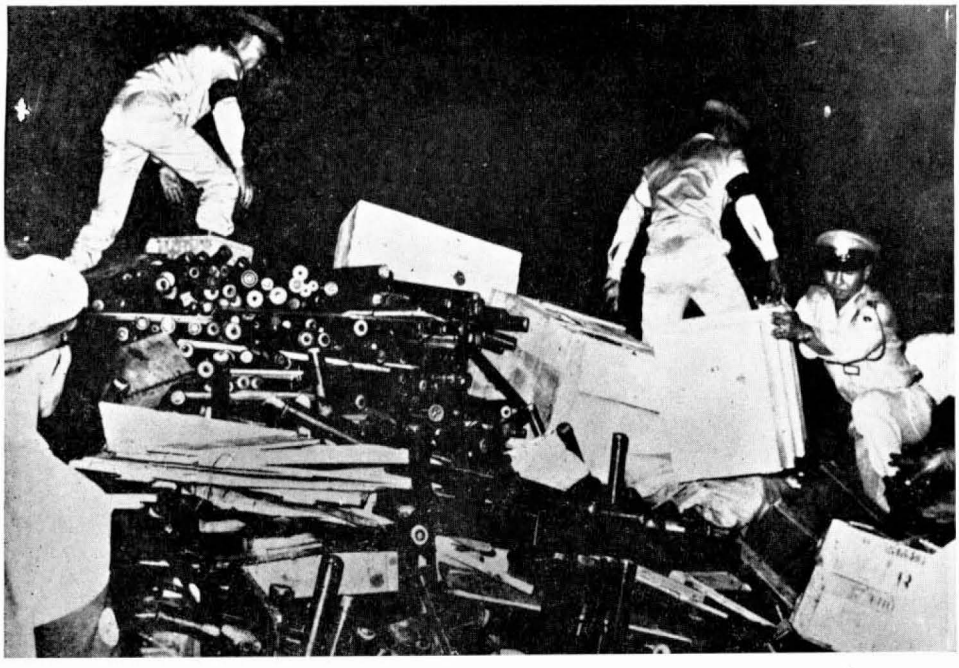

ดับเพลิง

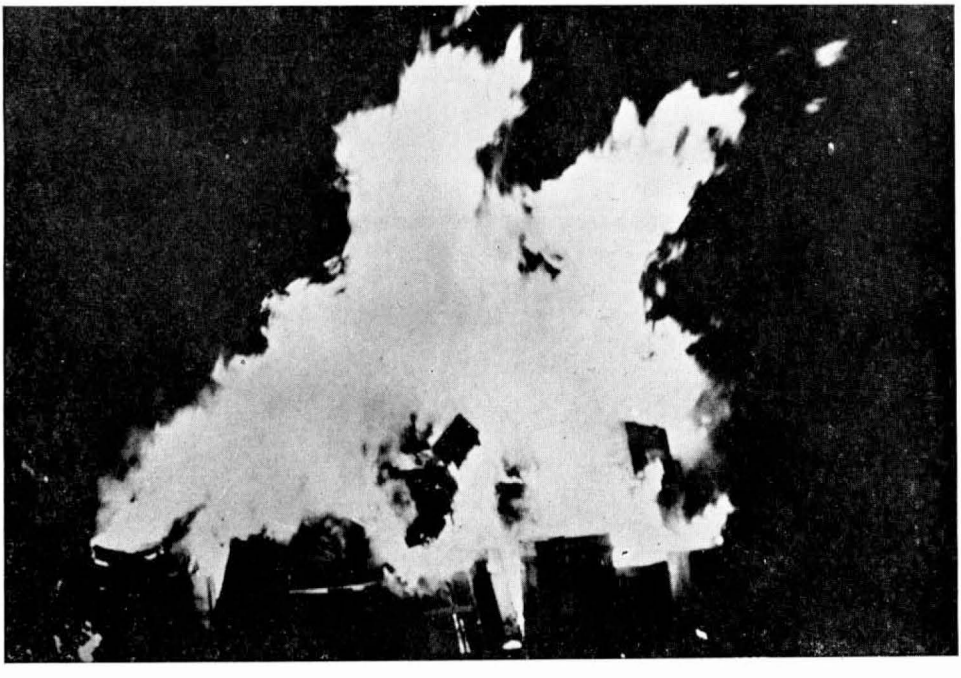
เมื่อ ๘ ธันวาคม ๒๕๐๔

(อ่านความประกอบที่หน้า ๑๔๗–๑๔๘)

กองทะ. มิ. สนิทย

๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒ ๐๐.๐๐ น. เป็นวันเวลาเลิกการสูบผีนทั่วประเทศไทย

การเผาอุปกรณ์การสูบผีนที่ท้องสนามหลวง เริ่มแต่ ๐๐.๐๐ น. จนรุ่งสว่าง

ของวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒

อนุสรณ์

ตรวจร้านค้าผื่นที่ตำบล

วัดเล่งเน่ยยี่

เมื่อ

๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒

๐๒.๓๐ น.

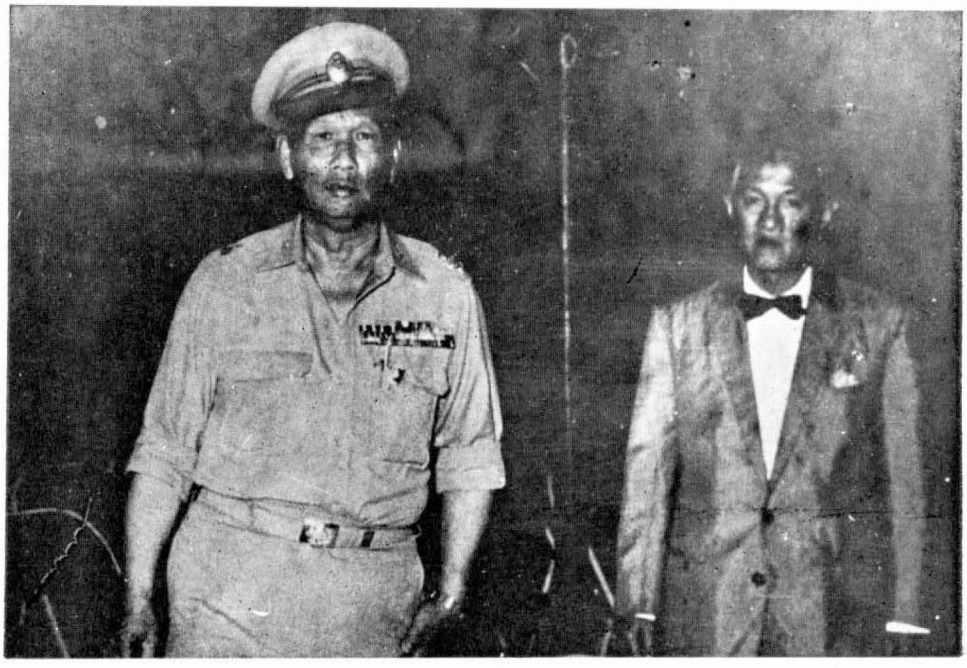

ธอมพร. ปิ. ชนะวิชย

ณ บริเวณสนามหลวงซึ่งใช้เป็นที่เผาอุปกรณ์การสูบฝิ่น

๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒ เวลา ๐๑.๑๕ น.

อนุสรณ์

ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และรัฐมนตรีว่าการคลัง
ในกระโจมกองอำนวยการ ท้องสนามหลวง
๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒ ๐๑.๒๐ น.

ผลิตผลให้ดียิ่งขึ้น และเกิดดอกออกผลแก่ผู้ผลิต อันจะช่วยกระตุ้นให้เศรษฐกิจของชาติตื่นตัว และประชาชนก็จะมีรายได้สูงขึ้นด้วยเป็นลำดับ

สำหรับการส่งผลิตผลออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นผลิตผลทางเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรม คณะกรรมการที่ปรึกษาเศรษฐกิจมีนโยบายที่จะคำนึงถึงการรักษาระดับคุณภาพของสินค้าจากประเทศไทย เพื่อให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจในตลาดต่างประเทศ รวมทั้งคำนึงถึงเรื่องตลาดสำหรับระบายสินค้าเหล่านั้นตลอดจนวิธีการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ซื้อและผู้จำหน่ายด้วย

ส่วนผลิตผลที่จะใช้บริโภคภายในประเทศนั้น การผลิตใดที่กระทำอยู่แล้วก็จะส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น การผลิตใดที่ยังไม่มีและสมควรจะมีขึ้น ก็จะได้สนับสนุนและส่งเสริมให้กระทำกัน จะหาทางให้ประชาชนได้รู้จักแนวทางในอาชีพใหม่ๆ และให้ผู้ผลิตได้รับประโยชน์จากผลงานอย่างเต็มที่และโดยความเป็นธรรม

สำหรับปัจจัยอันเป็นสื่อให้การค้าและการผลิตหมุนเวียนถ่ายเทได้สะดวก คณะกรรมการมีนโยบายที่จะให้ได้รับการส่งเสริมด้วยดี เป็นต้นว่า ปรับปรุงและเพิ่มพูนเรื่องการขนส่ง การติดต่อสื่อสารการคมนาคมและการจำหน่ายในราคาที่ถูก

อนึ่ง ทุนนับเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งในการพัฒนาการเศรษฐกิจของชาติ คณะปฏิวัติได้ประกาศไปแล้วเกี่ยวกับการส่งเสริมอุตสาหกรรมว่า รัฐบาลไม่มีนโยบายจะทำการค้าแข่งกับเอกชน ฉะนั้นการขยายทุนของโรงงานและบริษัทของรัฐบาลก็จะพิจารณาให้เฉพาะกิจการที่ได้ผลจริงจังต่อเศรษฐกิจของชาติ และกิจการที่จำเป็นซึ่งมิอาจให้เอกชนดำเนินการได้ ในเรื่องนี้นอกจากจะส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศแล้ว ก็ยังส่งเสริมการลงทุนภายในประเทศด้วย

สิ่งสำคัญที่สุดในขณะนี้ก็คือ การอำนวยความผาสุกแก่ประชาชนในด้านการครองชีพ เนื่องจากการดำเนินการเกี่ยวกับการลดราคาสินค้า ค่าบริการและค่าธรรมเนียมต่างๆ ถึงแม้จะได้กระทำมาแล้วโดยลำดับ แต่ก็ยังปรากฏว่า ของยาง

อย่างที่จำเป็นแก่การครองชีพ ราคาขายปลีกก็ยังคงอยู่หรือแพงขึ้น คณะปฏิวัติจึงเห็นสมควรจะใช้วิธีควบคุมราคาขายปลีกของสินค้าบางประเภท ซึ่งจะเริ่มดำเนินการในพระนครและธนบุรีก่อน

การดำเนินงานควบคุมราคาสินค้านี้ คณะปฏิวัติได้ให้อำนาจผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครและธนบุรีร่วมกับเทศบาล เป็นผู้กำหนดตลาดที่สมควรจะควบคุม และให้กรมการค้าภายใน กระทรวงเศรษฐการ แจ้งราคาตลาดขายปลีกของสินค้าที่ประกาศควบคุม ให้จังหวัดและเทศบาลทราบทุกครั้งที่ราคาเปลี่ยนแปลง

สำหรับการปฏิบัติในการควบคุมราคาสินค้านั้น ได้ให้เทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรี จัดให้มีกระดานป้ายขนาดใหญ่คอยจดรายการและราคาสินค้าที่ควบคุม และจัดให้มีเจ้าหน้าที่ประจำตลาดคอยตรวจสอบราคาสินค้าที่ควบคุมในตลาดเป็นประจำวัน ถ้าเห็นว่าราคาสินค้าที่ควบคุมนั้นขายไม่สูงกว่าราคาที่กรมการค้าภายในแจ้งมา ก็ให้เขียนราคานั้นลงในกระดานป้าย และให้ถือเป็นราคาควบคุมให้ซื้อในวันนั้น

ถ้าผู้ขายขายสินค้าที่ควบคุมเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้ในกระดานป้าย ก็ให้เจ้าหน้าที่ประจำตลาดห้ามมิให้ขาย หรือให้ผู้ขายนำสินค้านั้นออกไปขายนอกบริเวณตลาดที่กำหนดนั้น ถ้าผู้ขายขัดขืนให้ถือว่าเป็นการขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน

หลังจากได้มีการปฏิวัติเป็นต้นมา ภาวะเศรษฐกิจซึ่งซบเซามานานนั้นก็ค่อยกระเตื้องขึ้น และกลับมีที่ท่าดีขึ้นบ้าง โดยเหตุที่สถานการณ์การค้าภายนอกได้ผันแปรไปได้หลายอย่าง เช่น จีนแดงเลิกค้าขายกับมลายา ทำให้สินค้าของไทยและผลิตผลทางเกษตรกรรมอื่น ๆ อันจำเป็นแก่การครองชีพของประชาชนผลิตได้มากขึ้น ทำให้ภาวะเศรษฐกิจการค้าภายในอยู่ในระดับที่ไม่จำเป็นจะต้องการควบคุมดังที่ได้ตั้งใจไว้

ราคาสินค้าภายใน ซึ่งเป็นที่วิตกกันอยู่มากว่าจะมีราคาสูงกว่าปกติ เนื่องจากบ้านเมืองยังไม่อยู่ในสภาพที่เรียบร้อย พ่อค้ามักจะฉวยโอกาสขึ้นราคาสินค้า แต่

รอบพร. ม. ธ.ว.๒๖

เท่าที่ได้รับรายงานจากกรมการสนเทศและกรมการค้าภายใน ก็สอดคล้องต้องกันว่า ราคาสินค้าระหว่างเดือนมกราคม ๒๕๐๒ ไม่ได้ไหวตัวสูงขึ้น และพ่อค้าก็ไม่ฉวยโอกาสขึ้นราคาสินค้าหรือกักตุนสินค้า สินค้าบางอย่าง เช่น น้ำตาลทราย และข้าวสารในท้องตลาดก็ถูกลง เพราะมีข้าวใหม่เพิ่มปริมาณขึ้น ไทยจึงสามารถส่งข้าวออกจำหน่ายนอกประเทศได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สินค้าของไทยมีทางระบายออกเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ ทั้งนี้เนื่องจากจีนแดงระงับการติดต่อค้าขายกับมลายา และสิงคโปร์ นับเป็นผลดีแก่ประเทศไทยโดยตรง

การปรับปรุงการอุตสาหกรรม

ความปรารถนาของคณะปฏิวัติ

คณะปฏิวัติมีนโยบายที่จะมุ่งพัฒนาการเศรษฐกิจ ทั้งในด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมให้สัมฤทธิ์ผลกัน จึงมีแผนการที่จะส่งเสริมการอุตสาหกรรมขึ้นภายในประเทศ เพื่อเพิ่มผลของการผลิตให้พอกับความต้องการของประชาชน นอกจากนั้น ก็ยังจะส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศด้วย คณะปฏิวัติเล็งเห็นว่า การที่อุตสาหกรรมในประเทศของเรายังล้าหลังอยู่มากนั้น ก็เนื่องมาจากพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม พ.ศ. ๒๔๙๗ มีบางข้อยังไม่รัดกุม เป็นเหตุให้เกิดเงื่อนไขอันมิชอบระอาแก่ผู้ที่จะริเริ่มดำเนินกิจการและทั้งไม่ได้รับความสะดวก เหล่านี้เป็นอุปสรรคขัดขวางผู้ที่จะมาลงทุนประกอบอุตสาหกรรมขึ้นภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่ชาวต่างประเทศที่มีทุนมาก และตลอดจนผู้ที่มีความชำนาญในการอุตสาหกรรมแขนงต่างๆ ซึ่งต่างก็พร้อมที่จะเข้ามาประกอบอุตสาหกรรมขึ้นในประเทศของเรา แต่ก็ไม่กล้าลงทุน เพราะไม่ทราบนโยบายของรัฐบาลในเรื่องนี้อย่างชัดแจ้งว่า การที่จะลงทุนดำเนินการอุตสาหกรรมในประเทศนั้น รัฐบาลจะดำเนินการกับเขาอย่างไร สำหรับคณะปฏิวัติเองนั้น มีความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศ อันจะเป็นผลให้สามารถผลิตได้เองในอนาคต

หลักเกณฑ์ที่วางขึ้นใหม่

ฉะนั้น คณะปฏิวัติจึงเห็นสมควรแก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรมเสียใหม่ ในเมื่อได้มีสภานิติบัญญัติขึ้นแล้ว แต่เพื่อความรวดเร็วและให้กิจการด้านอุตสาหกรรมได้ดำเนินไปด้วยความเหมาะสมในขณะนี้ หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงได้มีคำสั่งกองบัญชาการคณะปฏิวัติ ที่ ๓๓ ลง ๕ ธันวาคม ๒๕๐๑ มีความว่า

๑. กิจการอุตสาหกรรม ซึ่งได้มีพระราชกฤษฎีกา หรือคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติให้ได้รับการส่งเสริมนั้น บุคคลธรรมดาคนเดียวก็ดี หลายคนร่วมกันก็ดี หรือนิติบุคคล ไม่ว่าจะเป็นบริษัท หรือห้างหุ้นส่วน ไม่ว่าจะเป็นไทยหรือต่างประเทศ ย่อมมีสิทธิที่จะประกอบได้โดยเท่าเทียมกัน ถ้าได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการตามประกาศนี้แล้ว ก็ย่อมได้รับหลักประกันจากรัฐ คือรัฐจะไม่ตั้งโรงงานขึ้นใหม่เพื่อแข่งขัน และจะไม่โอนกิจการอุตสาหกรรมของเอกชนมาเป็นของรัฐ

๒. ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมโดยได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการดังกล่าวในข้อ ๑ จะได้รับสิทธิพิเศษดังต่อไปนี้คือ ให้งดอากรขาเข้าสำหรับเครื่องจักร ส่วนประกอบและอุปกรณ์ที่ใช้ในกิจการอุตสาหกรรม เมื่อเริ่มประกอบกิจการอุตสาหกรรม หรือเมื่อขยายงานขนาดใหญ่ ทั้งนี้ ไม่รวมถึงสิ่งที่ผลิต หรือหาซื้อได้ในประเทศไทย ในกรณีที่ผู้ประกอบอุตสาหกรรมเป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ในระยะเวลาเริ่มกิจการจะได้งดเว้นไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ ซึ่งได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์อันเป็นผลผลิตจากงานอุตสาหกรรมนั้น ในระยะเวลาตามที่คณะกรรมการได้ประกาศไว้ และจะได้กำหนดให้ตามความเหมาะสมเป็นรายๆไป ซึ่งไม่ต่ำกว่า ๒ ปี และไม่เกิน ๕ ปี โดยปกติจะอนุญาตให้ส่งผลิตภัณฑ์ออกนอกประเทศได้ เว้นแต่ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่เศรษฐกิจของประเทศเท่านั้น พร้อมทั้งอนุญาตให้นำเงินออกนอกประเทศเป็นเงินตราต่างประเทศได้ ในเมื่อเงินนั้นเป็นทุนหรือเป็นผลกำไรอันเกิดจากการลงทุนที่มาจากต่างประเทศ ภายหลังที่ได้เสียภาษีอากรตามกฎหมายแล้ว โดยขออนุมัติตามทางการ ซึ่งจะได้พิจารณาอนุมัติด้วยดีเท่าที่ภาวะการเงินจะ

อำนวยไว้ และอนุญาตให้ช่างฝีมือและผู้ชำนาญการอุตสาหกรรมเข้าประเทศได้ แม้ว่าจะเกินอัตราที่กำหนดควบคุมจำนวนคนเข้าเมือง ทั้งนี้ แล้วแต่คณะกรรมการตามประกาศฉบับนี้จะเห็นสมควร และถ้าเป็นบริษัทจำกัด หรือห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้ว ซึ่งตามประมวลกฎหมายที่ดินให้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินได้อย่างคนต่างด้าวนั้น จะได้รับอนุญาตให้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมได้ตามที่คณะกรรมการตามประกาศนี้เห็นสมควรเช่นกัน

๓. ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการตามประกาศนี้อาจจะได้รับสิทธิพิเศษ เมื่อคณะกรรมการได้พิจารณาเห็นสมควรเฉพาะอุตสาหกรรมนั้น ๆ ดังต่อไปนี้คือ งดหรือลดการเก็บภาษีศุลกากรขาเข้าสำหรับวัสดุที่ใช้สิ้นเปลืองไปในกิจการอุตสาหกรรมในกำหนดระยะเวลาอันเหมาะสม ทั้งนี้ ไม่รวมวัสดุที่สามารถหาซื้อได้ในประเทศไทย และจะงดหรือลดการเก็บภาษีศุลกากรขาออกสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ส่งออกนอกประเทศในกำหนดระยะเวลาอันเหมาะสม พร้อมทั้งได้รับความคุ้มครองโดยห้ามสินค้าชนิดเดียวกันเข้าประเทศ หรือโดยขึ้นภาษีสินค้าขาเข้าสำหรับสินค้าชนิดเดียวกัน หรือโดยห้ามประกอบกิจการชนิดเดียวกัน ภายในระยะเวลาอันเหมาะสม

๔. คณะกรรมการตามประกาศนี้ คือ คณะกรรมการที่ปรึกษาเศรษฐกิจ ซึ่งหัวหน้าคณะรัฏฐาภิปาลได้แต่งตั้งขึ้น เมื่อคณะรัฐมนตรีบริหารราชการแล้ว คณะกรรมการนี้จะได้แก่คณะกรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ตั้งขึ้นใหม่เพื่อการนี้

๕. ตั้งแต่วันที่ประกาศนี้ใช้บังคับเป็นต้นไป ประกาศนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิหรือประโยชน์ของบุคคลที่พึงได้ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม พ.ศ. ๒๔๙๗ ถ้าข้อความใดในประกาศนี้ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม พ.ศ. ๒๔๙๗ ให้ใช้ความในประกาศนี้แทน และสิทธิหรือประโยชน์ตามประกาศนี้ให้ได้แก่ผู้ประกอบอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมอยู่แล้วตามพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม ๒๔๙๗ ด้วย แต่จะใช้สิทธิหรือประโยชน์ย้อนหลังไปมิ

ได้ และโดยเฉพาะความในข้อ ๒ พร้อมทั้งให้ได้รับสิทธิหรือประโยชน์เท่าที่คณะกรรมการตามประกาศนี้กำหนด

๖. กิจการประเภทใดบ้างที่จะได้รับการส่งเสริมนั้น จะได้ออกประกาศเป็นคราว ๆ

นอกจากนี้ คณะปฏิวัติยังให้คำรับรองอีกครั้งหนึ่งว่า การอุตสาหกรรมภายในประเทศนี้ เป็นกิจการที่คณะปฏิวัติได้ตั้งปณิธานไว้ว่าจะเร่งส่งเสริมโดยด่วน ฉะนั้น จึงขอเชิญผู้สนใจในกิจการอุตสาหกรรมทั้งหลาย ทั้งที่เป็นคนไทยและคนต่างประเทศว่า หากผู้ใดประสงค์จะดำเนินอุตสาหกรรมประเภทส่งเสริมซึ่งได้มีประกาศไว้แล้ว หรือที่จะได้มีประกาศต่อไป ก็ขอให้ยื่นคำร้องพร้อมทั้งโครงการรายละเอียดต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาเศรษฐกิจด้วย ซึ่งจะได้รับความสะดวกและจะได้รับการพิจารณาด้วยดี

พระราชบัญญัติ
นิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติ
เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๑

พ.ศ. ๒๕๐๒

(พระปรมาภิไธย) ภูมิพลอดุลยเดช ปร.
ให้ไว้ ณ วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๒
เป็นปีที่ ๑๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯให้ประกาศว่า

โดยที่การปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินและยกเลิกรัฐธรรมนูญ ซึ่งคณะปฏิวัติได้กระทำเป็นผลสำเร็จเมื่อ วันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้กระทำไปด้วยความปรารถนาที่จะให้ ประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรที่เหมาะสม ที่จะกำจัดการกระทำอันเป็นกลวิธีของคอมมิวนิสต์ ซึ่งมุ่งยึดครองประเทศอันเป็นภัยร้ายแรงยิ่ง และที่จะปฏิวัติกิจการอันไม่เหมาะสมเสียใหม่ เพื่อยังเกิดความผาสุกแก่ประชาชนชาวไทยและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ ทั้งได้กระทำไปโดยมิได้ปรารถนาแสวงหาประโยชน์ส่วนตนหรือบำเหน็จตอบแทนแต่ประการใด จึงเป็นการสมควรที่จะให้มีนิรโทษกรรมแก่บรรดาบุคคลซึ่งได้กระทำการเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวนั้น

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ พ.ศ. ๒๕๐๒"

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งสิ้นของบุคคลใด ๆ ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ซึ่งได้กระทำเนื่องในการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ ก็ดี ในกิจการอันที่เกี่ยวเนื่องกันก็ดี การกระทำทั้งหมายทั้งสิ้นของหัวหน้าคณะปฏิวัติ หรือของผู้ที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าคณะปฏิวัติอันได้กระทำไปเพื่อความสงบสุขของประชาชน ซึ่งรวมถึงการลงโทษการกระทำอันเป็นการบริหารราชการอย่างอื่นก็ดี การกระทำดังกล่าวนั้น หรือก่อนหรือหลังวันที่กล่าวนั้น หากการกระทำนั้นผิดต่อกฎหมาย ก็ให้ผู้กระทำผิดพ้นจากความผิด และความรับผิดชอบโดยสิ้นเชิง และบรรดาประกาศหรือคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติ ไม่ว่าจะเป็น

ไปในรูปใด และไม่ว่าจะประกาศหรือสั่งให้มีผลบังคับในทางบริหารราชการหรือในทางนิติบัญญัติ ให้ถือว่าเป็นประกาศหรือคำสั่งที่ชอบและใช้บังคับได้สืบไป

มาตรา ๔ ให้นายกรัฐมนตรี รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก ถ. กิตติขจร

รองนายกรัฐมนตรี

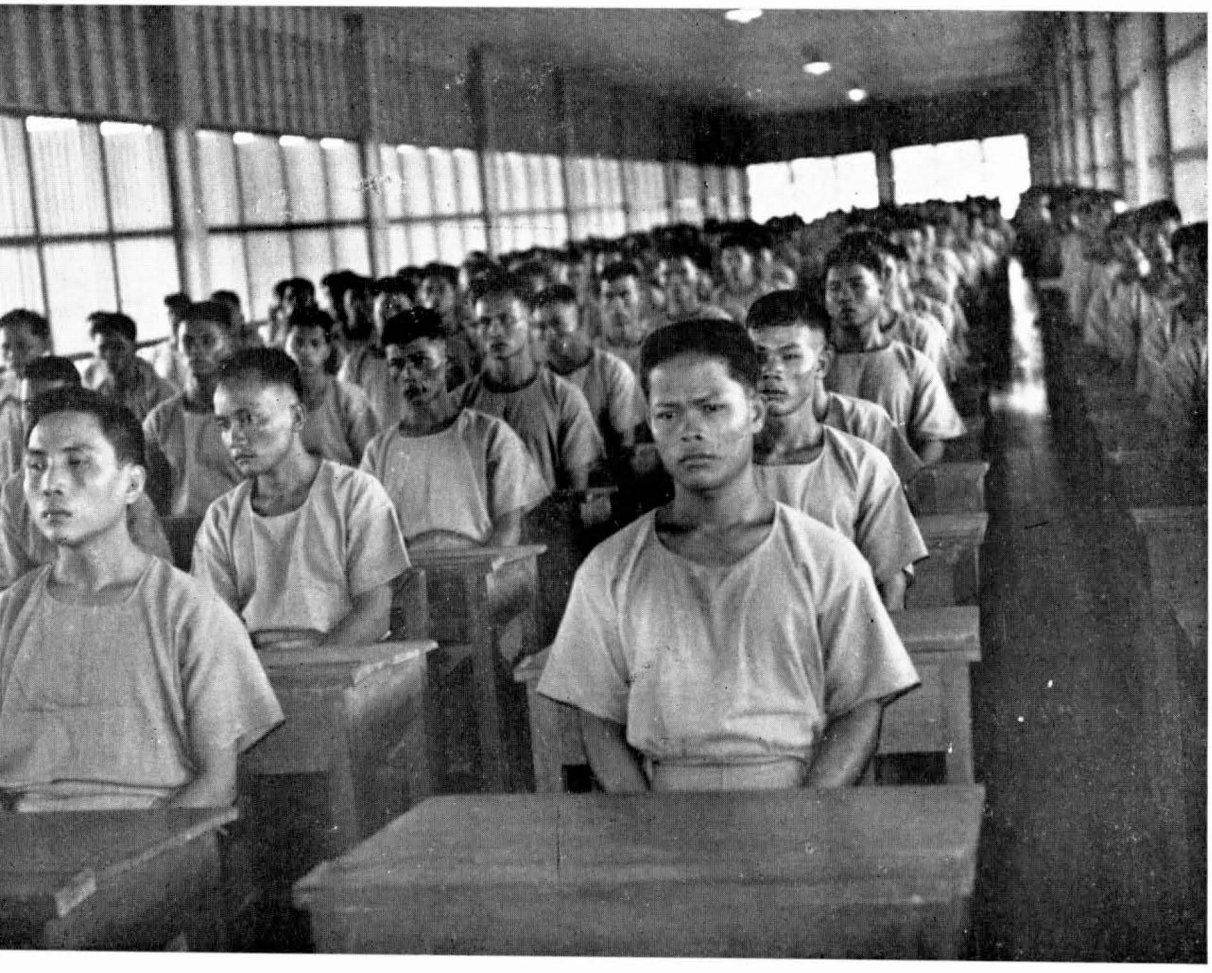
หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือ โดยที่ผู้กระทำการปฏิวัติ เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ได้กระทำไปด้วยความปรารถนาที่จะให้ประเทศไทย ได้มีรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรที่เหมาะสม และยังให้การปกครองเป็นไปในระบอบประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์และเรียบร้อยยิ่งขึ้น กับทั้งปรารถนาที่จะกำจัดการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์เพื่อยึดครองประเทศไทย ซึ่งเป็นภัยอันร้ายแรงยิ่ง และเพื่อปฏิวัติกิจการที่ไม่เหมาะสมเสียใหม่ ให้บังเกิดความผาสุกแก่ประชาชนชาวไทย และความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ ทั้งได้กระทำไปโดยมิได้ปรารถนาแสวงหาประโยชน์ส่วนตนหรือยำเกรงตอบแทนแต่ประการใด จึงเป็นการสมควรให้กฎหมายนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติในครั้งนี้

พระราชบัญญัตินี้ ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษเล่ม ๗๖ ตอนที่ ๔๑ ลงวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒

อบรมอันธพาลเพื่อการจะปลดปล่อยตัว

(อ่านหน้า ๑๔๘-๑๔๙)

ผู้รับการอบรม

ได้รับการปลดปล่อยตัวไปเป็นรุ่น ๆ

งานพัฒนาการกองทัพบก

ด้านกำลังพล

ด้านการข่าว

ด้านยุทธการ

โรงเรียนนายร้อย จปร.

ด้านการส่งกำลังบำรุง

สายยุทธบริการต่าง ๆ

สถานีโทรทัศน์กองทัพบก

ด้านการปลัดบัญชีทหารบก

ฯลฯ

งานพัฒนาการกองทัพบก

คงเป็นที่จำกันได้ว่า ในวันพิธีรับส่งหน้าที่ผู้บัญชาการทหารบก เมื่อ ๒๕ มิถุนายน ๒๔๙๗ พลฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ให้โอวาทแก่ทหารที่ได้มาร่วมพิธีในวันนั้นตอนหนึ่งว่า **"จงช่วยกันสร้างกองทัพบกให้เจริญสุดยอดในสมัยเรานี้ให้จงได้"** นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา พลฯ ได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ และกำลังความคิด ปรับปรุงแก้ไขกิจการต่าง ๆ ของกองทัพบกจนเจริญก้าวหน้าขึ้นมาตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการปฏิวัติ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ กิจการต่าง ๆ ได้ถูกเร่งรัด และได้รับการปรับปรุงในทุก ๆ ด้าน ดังจะเห็นได้แล้วว่าในปัจจุบันนี้กองทัพบกเป็นกองทัพที่มีสมรรถภาพเข้มแข็ง และมีประสิทธิภาพเป็นที่มั่นใจของประชาชน สามารถที่จะป้องกันรักษาอิสรภาพ และอธิปไตยของประเทศชาติ และพร้อมที่จะเผชิญกับอริราชศัตรูทั้งภายในและภายนอกได้อย่างแน่นอน เป็นผลให้ประเทศชาติมีเสถียรภาพ ทำให้ประชาชนได้รับความร่มเย็นเป็นสุข ผลงานพัฒนาการของกองทัพบกในระยะเวลาที่ พลฯ ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกอยู่นั้น สมควรจะได้หยิบยกมากล่าวเฉพาะที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

๑. ด้านกำลังพล

เนื่องจาก กำลังพลเป็นปัจจัยอันสำคัญยิ่งที่จะใช้เป็นกำลังป้องกันพระราชอาณาจักร และรักษาความสงบภายในประเทศ พลฯ จึงได้ดำเนินการปรับปรุงทั้งทางด้านคุณภาพและปริมาณ ให้กำลังพลของกองทัพบกมีสัดส่วนเหมาะสมกับฐานะของประเทศ กิจการเกี่ยวกับการกำลังพลได้รับการแก้ไขจนเจริญก้าวหน้าขึ้นทุก ๆ ด้านดังเช่น

ก. **การสำรวจกำลังพล** ได้ดำเนินการสำรวจกำลังพล และปริมาณแห่งกำลังพลในส่วนราชการต่าง ๆ ที่มีภารกิจเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้งหน่วยในส่วนกลาง ส่วนการศึกษา และส่วนภูมิภาค จึงทำให้ทราบความต้องการกำลังพลและ

ปริมาณงานของหน่วยต่าง ๆ ได้ถูกต้อง แล้วได้นำผลการสำรวจมาพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงหน่วยราชการเหล่านั้นให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงทำให้การใช้กำลังพลเป็นไปโดยประหยัด ได้ผลคุ้มค่า และเหมาะสมกับปริมาณงาน

ข. การควบคุมและการฝึกทหารกองหนุน ได้วางแผนและปรับปรุงกิจการต่าง ๆ ในระบบทหารกองหนุนให้ดียิ่งขึ้น ในการนี้ใน มิ.ย. ๐๖ ได้เรียกทหารกองหนุนเข้ารับการฝึกไปแล้วครั้งหนึ่ง พร้อมกับการฝึก สปอ.(การฝึกอนะรชัศ)และได้มีโครงการที่จะเรียกทหารกองหนุนเข้ารับการฝึกในครั้งต่อ ๆ ไปอีก ซึ่งผลการดำเนินการตามโครงการดังกล่าวนี้ ย่อมจะสามารถนำมาปรับปรุงแก้ไขระบบทหารกองหนุนให้ดีขึ้นกว่าเดิม ทำให้การควบคุมและการใช้ทหารกองหนุนเป็นไปโดยแน่นแฟ้นและเหมาะสม นอกจากนั้นยังจะเป็นการเพิ่มพูนความรู้ทหารกองหนุนให้ทันกับความเจริญของวิชาการในปัจจุบัน และเป็นการทดสอบขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบทหารกองหนุนอีกด้วย

ค. การฝึกอบรม กองทัพบก ได้เปิดการอบรมเจ้าหน้าที่ในสายงานกำลังพลของหน่วยในระดับต่าง ๆ ไปแล้วหลายครั้ง โดยได้เปิดการอบรมหลักสูตรการกำลังพลชั้นสูงขึ้น ณ กรมกำลังพลทหารบก และได้จัดให้มีการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับปัญหาการกำลังพลขึ้นเป็นครั้งคราว ตามความจำเป็น การดำเนินการดังกล่าวนั้นทำให้เจ้าหน้าที่ได้มีความรู้เกี่ยวกับกิจการกำลังพลกว้างขวาง สามารถปฏิบัติงานได้รวดเร็วและเหมาะสมยิ่งขึ้น

๒. ด้านการข่าว

กิจการเกี่ยวกับการข่าวนับได้ว่าเจริญรุดหน้าไปเป็นอันมาก เป็นที่เชื่อถือได้ว่ากิจการในเรื่องการข่าว การรักษาความปลอดภัย การทูตฝ่ายทหารบก การติดต่อกับทูตฝ่ายทหารบกของต่างประเทศ การแผนที่ทหาร ตลอดจนการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในสายการข่าวของกองทัพบก ได้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย กองทัพบกสามารถได้ข่าวที่จำเป็นและสำคัญเพียงพอแก่ความต้องการ และทันเวลาอยู่เสมอ

เป็นผลให้การวางแผน และการปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงของประเทศเป็นไปโดยเรียบร้อย กิจการต่าง ๆ ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขให้เจริญก้าวหน้าขึ้นที่สมควรจะได้นำมากล่าว และไม่เป็นการเปิดเผยความลับของทางราชการ ได้แก่

ก. ได้จัดตั้งหน่วยบริการข่าวกรองทหารบก ขึ้นในกรมข่าวทหารบก หน่วยนี้สามารถให้บริการข่าวกรองกับหน่วยต่าง ๆ ในกองทัพบก หน่วยเหนือ และหน่วยข้างเคียงได้รวดเร็วยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังสามารถที่จะจัดเจ้าหน้าที่บริการข่าวกรองไปสมทบกับหน่วยกำลังรบตามความจำเป็นได้ ทั้งในยามปกติ และยามสงคราม

ข. ได้จัดตั้งสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกประจำสถานเอกอัครราชทูตไทยเพิ่มขึ้นอีก ๒ แห่ง คือ ณ กรุงยอนน์ ประเทศเยอรมันนิตะวันตก และ ณ กรุงเซอูล ประเทศเกาหลีใต้

ค. ได้ดำเนินการทำแผนที่ตามระบบใหม่ โดยการถ่ายทำแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศ ซึ่งทัพบกได้มีโครงการตามที่รัฐบาลไทยได้ตกลงกับรัฐบาลสหรัฐ เมื่อโครงการนี้สมบูรณ์จะทำให้หน่วยต่าง ๆ ของกองทัพบกตลอดจนส่วนราชการอื่น ๆ มีแผนที่ใช้ในทางราชการได้เพียงพอกับความต้องการ

๓. ด้านยุทธการ

กองทัพบก ได้ดำเนินงานทางด้านยุทธการตามแผนงาน และภารกิจที่ได้รับมอบจากกองบัญชาการทหารสูงสุด และกระทรวงกลาโหม โดยได้ปรับปรุงแก้ไขกิจการทุก ๆ ด้านให้เหมาะสมและทันกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ตลอดมา งานทางด้านนี้ได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างมาก เช่น

ก. การวางแผน ได้วางแผนและแก้ไขปรับปรุงแผนป้องกันพระราชอาณาจักรด้วยกำลังทางบก และแผนรักษาความปลอดภัยของประเทศ จนเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยได้ประสานงานกับส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้องโดยใกล้ชิด นอกจากนั้นยังได้ปรับปรุงแก้ไขการเตรียมปฏิบัติการตามพันธะที่มีอยู่ต่อประเทศภาคีในองค์การป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มีผลดียิ่งขึ้น เช่น ที่เชื่อ

ถือได้โดยแน่นอนว่าประเทศไทยได้มีแผนป้องกันประเทศโดยเหมาะสม และทันสมัยตลอดเวลา

ข. การฝึก กองทัพบกได้ดำเนินการฝึกทหารเพื่อให้พร้อมที่จะปฏิบัติการตามแผนที่ได้วางไว้ และได้ปรับปรุงแก้ไขการฝึกให้เหมาะสมยิ่งขึ้นเป็นลำดับมา เป็นผลให้กำลังรบและกำลังสนับสนุนมีสมรรถภาพเข้มแข็งและพร้อมรบอยู่เสมอ นอกจากการฝึกอบรมตามแผนการฝึกประจำปีโดยปกติแล้ว ยังได้จัดกำลังเข้าร่วมทำการฝึกกับทหารของประเทศภาคีตามแผน สปอ. เป็นประจำทุกปีด้วย จากการฝึกแต่ละครั้งกำลังของกองทัพบกได้แสดงให้เห็นสมรรถภาพอันดีเด่น จนเป็นที่ประจักษ์และเชื่อถือแก่ทหารของมิตรประเทศ การที่ได้ฝึกร่วมกันดังกล่าวแล้วนั้น นอกจากจะเป็นการทดสอบและปรับปรุงแผนต่าง ๆ แล้ว ยังเป็นการก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางใจร่วมกันระหว่างทหารของมิตรประเทศต่าง ๆ อีกด้วย

นอกจากการฝึกดังกล่าวมาแล้ว กองทัพบกยังได้ดำเนินการฝึกนักศึกษาวิชาทหารอันเป็นการฝึกอบรมให้กับนักเรียน นักศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งยังได้ให้การสนับสนุนโดยใกล้ชิดแก่กระทรวงมหาดไทย ในการฝึกกองอาสารักษาดินแดนอีกด้วย ทั้งนี้เพราะได้พิจารณาเห็นว่ากำลังเหล่านี้จะเป็นกำลังสำรองของกองทัพบกอย่างพอเพียง และเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ค. การศึกษา ได้ปรับปรุงและส่งเสริมการศึกษาของทหารบกให้เจริญก้าวหน้าและกว้างขวางออกไปเป็นอันมาก นายทหารและนายสิบได้เข้ารับการศึกษาในโรงเรียนต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นผลให้กำลังของกองทัพบกมีความรู้และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ได้ทัดเทียมกับทหารในกองทัพที่ทันสมัยของอารยะประเทศ ในปัจจุบันนี้ กองทัพบกได้จัดส่งนายทหารและนายสิบไปศึกษาดูงาน และฝึกงานในต่างประเทศมีปริมาณสูงขึ้น ซึ่งนับว่ามีมากยิ่งกว่าสมัยใด ๆ ส่วนการศึกษาในโรงเรียนต่าง ๆ ของกองทัพบก ก็ได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรการศึกษาให้ดีขึ้นทุกระดับ นับตั้งแต่โรงเรียนนายสิบ โรงเรียน

นายร้อยพระจุลจอมเกล้า โรงเรียนเหล่า โรงเรียนส่งกำลังบำรุง โรงเรียนเสนาธิการทหารบก และวิทยาลัยการทัพบก กองทัพบกมิได้ปรับปรุงแก้ไขเฉพาะในด้านวิทยาการที่เกี่ยวกับการรบเท่านั้น แต่ยังได้เพิ่งเล็งและส่งเสริมให้มีการศึกษาอบรมในด้านศีลธรรมไปพร้อม ๆ กันด้วย เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมปัจจุบัน

ในด้านการปรับปรุงและส่งเสริมการศึกษาของทหารให้เจริญก้าวหน้านี้ ใคร่ขอนำผลงานบางประการเกี่ยวกับการที่ ฯพณฯ ได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ เพื่อส่งเสริมด้านการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ดังปรากฏรายละเอียดต่อไปนี้

๑. สร้างตึกนอน

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเป็นสถาบันการศึกษาของทหารบก ซึ่งมีหน้าที่ผลิตนายทหารหลักให้แก่กองทัพบกไทย เพื่อออกไปปฏิบัติภารกิจป้องกันประเทศชาติให้พ้นจากภัยพิบัติอันจะพึงบังเกิดขึ้นจากอริราชศัตรู ได้กำเนิดขึ้นด้วยพระปรีชาและพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้า ฯ ขององค์สมเด็จพระปิยมหาราชเจ้า เมื่อพระพุทธศักราช ๒๔๓๐ นับถึงศกนี้เป็นเวลาได้ ๗๗ ปี ภายในขอบเขตแห่งหน้าที่และระยะเวลาดังกล่าว โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าได้เพียรพร่ำฝึกสอนและให้การศึกษาแก่นายทหารหลักมาแล้วเป็นจำนวน ๗๔๐๔ นาย ในจำนวนนี้ ๖๗๕๔ นาย ได้ผ่านอ้อมอกโรงเรียนออกไปผจญศึกและผจญชีวิตตามหน้าที่และวิถีทางอันจะพึงเป็นไป และมีเป็นจำนวนมากที่เคียวที่ได้ผ่านเลยไปใกลสุดสู่สัมปรายภพสิ้นชีพล่วงลับไป แต่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ายังคงอยู่ เพื่อปฏิบัติหน้าที่อันสำคัญยิ่งอยู่ต่อไป และจะคงทำหน้าที่นี้อยู่ต่อไปอีกนานแสนนาน ตราบเท่าที่ผืนแผ่นดินไทยยังคงเป็นไทยอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง

ในบรรดานายทหารหลัก ทั้งหลาย ที่ผ่านอ้อมอกโรงเรียน นายร้อย พระจุลจอมเกล้าออกไปนั้น มีเป็นจำนวนมากที่ออกไปปฏิบัติหน้าที่ป้องกันประเทศชาติจนตัวตาย และมีอยู่เป็นจำนวนมากที่ได้สร้างคุณประโยชน์อันใหญ่หลวงให้แก่ประเทศชาติ

ส่วนที่ควรแก่ความภาคภูมิใจอย่างที่สุดในฐานะที่เป็นเสมือนอภิชาตบุตรผู้ล้ำเลิศยากยิ่งจะหาได้นั้นคือ นักเรียนนายร้อยหมายเลข ๓๓๗๗ ผู้มีนามปรากฏในทะเบียนประวัติว่า "นักเรียนนายร้อย สฤษดิ์ ธนะรัชต์" ซึ่งมีชีวิตอยู่ในอ้อมอกของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ระหว่างพุทธศักราช ๒๔๖๒—๒๔๗๒

หลังจากที่ได้ผ่านอ้อมอกออกไปแล้วด้วยระยะเวลา ๓๔ ปี อดีตนักเรียนนายร้อยท่านนี้ ได้ออกผจญศึก ปราบอริราชศัตรูของชาติไทยในสมรภูมิอย่างชายชาตินักรบผู้แกล้วกล้า ได้ห้ำหั่นและกวาดล้างศัตรูผู้ย่อนทำลายภายในอย่างเด็ดเดี่ยวด้วยวิญญาณของนักรบผู้พร้อมที่จะเสียสละทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อประเทศชาติ และราชบัลลังก์ และท้ายสุดได้ก้าวขึ้นสู่ความรับผิดชอบความเป็นความตายของแผ่นดินไทยในตำแหน่งผู้นำทัพสูงสุดและผู้นำรัฐบุรุษผู้บริหารแผ่นดิน ภายใต้จิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบอันนั้น ท่านได้เพียรพยายามที่จะพัฒนาประเทศชาติทุกวิถีทาง สร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองให้เกิดขึ้น จนเป็นเหตุให้แผ่นดินไทยซึ่งเกือบจะเกิดจลาจลอยู่แล้วได้กลับมีชีวิตสดชื่น ยืนหยัดอยู่ในโลกอย่างสง่าและองอาจ สมภาคภูมิที่เป็นชาติเอกราชมาชั่วกาลนาน จนกระทั่งทั่วโลกได้ยอมรับนับถือว่า พณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นักเรียนนายร้อยหมายเลข ๓๓๗๗ เมื่อ ๔๔ ปีก่อนโน้นคือ รัฐบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ผู้ควรแก่การค้อมเคียรลงคารวะมิรู้ลืมเลือน รายละเอียดแห่งกรณียกิจประการต่าง ๆ ที่ พณฯ ได้ย้ำเพ็ญไว้อันมีอยู่เอนกประการ จะขอยกไว้เป็นหน้าที่อันจะพึงนำมาสรรเสริญของหน่วยราชการอื่น และเป็นหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์และประชาชนชาวไทยจะพึงจารึกไว้ทั้งในหน้าประวัติศาสตร์และดวงใจของแต่ละคนส่วนที่จะนำมากล่าวในที่นี้จะเฉพาะแต่กรณียกิจที่ พณฯ ได้สร้างสรรไว้ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า อันเป็นเสมือนแหล่งกำเนิดของท่านแต่เพียงบางประการเท่านั้น

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โดยฐานะทั่วไปก็เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา หรือกล่าวอย่างสามัญก็คือ มีฐานะเป็นมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งของ

ประเทศไทย แต่ในขณะเดียวกันนั้น ก็มีฐานะเป็นหน่วยทหารขนาดใหญ่หน่วยหนึ่งด้วย เพราะจุดมุ่งแห่งการให้การศึกษาของสถาบันแห่งนี้ หาใช่เพียงแต่จะปฏิบัติการเพื่อให้นักศึกษาบังเกิดวุฒิปริชา นำไปประกอบอาชีพเท่านั้น หากแต่จะต้องฝึกและอบรมอย่างเข้มงวดกวดขันให้ผู้ศึกษาแต่ละคนแกร่งกล้าสามารถและยึดมั่นในระเบียบวินัย เหมาะสมที่จะเป็นผู้นำหน่วยทหาร รับผิดชอบชีวิตของผู้ใต้บังคับบัญชาและประเทศชาติอีกด้วย ดังนั้นวิธีการให้การศึกษาจึงจำต้องมีการปฏิบัติทั้งในห้องเรียน ห้องทดลอง การฝึกในสนาม และการปกครองบังคับบัญชาในที่ตั้งปกติ กล่าวได้ว่า ตลอดชีวิตแห่งการศึกษาตามหลักสูตรในระยะ ๕ ปีนั้น นักเรียนนายร้อยจะต้องคลุกคลีอยู่อย่างใกล้ชิดกับครูอาจารย์หรือผู้บังคับบัญชาทุกขณะ ด้วยความจำเป็นที่จะต้องให้การศึกษาในลักษณะเช่นนี้ เครื่องประกอบในการศึกษา จึงมิใช่มีเพียงตำรา ห้องเรียน และห้องทดลองเท่านั้น จำต้องมีอุปกรณ์การฝึกวิชาทหารและสนามฝึกครบครัน และที่สำคัญยิ่งก็คือ ที่พักแยกทหาร อันเป็นอุปกรณ์สำคัญที่จะสร้างชีวิตจิตใจแบบทหารให้บังเกิดผลสมบูรณ์ โดยให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในระเบียบวินัยอันดีงามตลอด ๒๔ ชั่วโมง

ที่พักแยกทหาร ดังกล่าวนั้น ได้มีมาแล้วแต่เริ่มตั้งโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเป็นต้นมา แต่เนื่องจากกาลเวลาที่ได้ผ่านมาเป็นเวลานาน ได้ก่อให้เกิดความชำรุดทรุดโทรมและไม่เหมาะสมแก่การที่จะรับรองการเยี่ยมเยียนของแขกชาวต่างประเทศที่มีมาอยู่เป็นนิจ จึงเกิดเป็นปัญหาที่น่าหนักใจเป็นอย่างยิ่งของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า แต่ว่าปัญหาอันน่าหนักใจนั้นก็ได้ผ่านพ้นไปด้วยดีในเวลาไม่ช้านัก โดย พลฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งในสมัยนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม และผู้บัญชาการทหารบก ได้ทราบและตระหนักถึงความจำเป็นข้อนี้เป็นอันดี จึงได้อนุมัติให้สร้างตึกนอนแยกทันสมัยขึ้น ๓ หลัง

ดังที่ปรากฏเป็นสง่าอยู่ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าจนบัดนี้ ตึกนอนทั้ง ๓ หลังนี้ มีประวัติที่ควรจะได้นำมาบันทึกไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งกรณียกิจที่ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้บำเพ็ญไว้ให้โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ดังนี้

ตึกนอนนักเรียนนายร้อยสร้างเป็นอาคาร ๓ ชั้น มีขนาดกว้าง ๑๓.๕ ม. ยาว ๖๗.๕ ม. สูง ๔.๔ ม. อาคารหลังแรกค่าก่อสร้างเป็นเงิน ๒,๕๕๕,๐๐๐.๐๐ บาท

อาคารหลังที่สองค่าก่อสร้างเป็นเงิน ๒,๕๘๗,๐๐๐.๐๐ บาท

อาคารหลังที่สามค่าก่อสร้างเป็นเงิน ๒,๕๕๐,๐๐๐.๐๐ บาท

รวมทั้ง ๓ หลังสิ้นเงินค่าก่อสร้าง ๘,๔๔๒,๐๐๐.๐๐ บาท

อาคารตึกนอนนักเรียนนายร้อยทั้ง ๓ หลังนี้ ยังคงเป็นอาคารที่อยู่ของนักเรียนนายร้อยจนปัจจุบันนี้

๒. วางศิลาฤกษ์พระบรมราชานุสาวรีย์ ร. ๕

กรณีกิจอีกประการหนึ่งของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นประหนึ่งศิลาจารึกฝังสลักอยู่ ณ ใจกลางโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า คือ พระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งกำลังดำเนินการก่อสร้างอยู่ในขณะนี้

แต่เดิมมา ณ ใจกลางโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้านี้ มีเรือนต้นไม้สัณฐานเป็นทรงกลมโปร่ง คลุมด้วยเถาการะเวกเป็นพุ่มร่มระรื่น ตรงศูนย์กลางมีพระบรมรูปครึ่งพระองค์ หล่อด้วยโลหะสีสำริด ประดิษฐานอยู่บนแท่นสี่เหลี่ยม สถานที่แห่งนี้ เรียกขานกันติดปากในยุคสมัยผู้ที่เคยมีชีวิตผ่านโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าทุกคนว่า "ศาลาวงกลม" สถานที่แห่งนี้แหละคือมิ่งขวัญและศูนย์รวม

อนุสรณ์

จิตใจของทุกคนให้มั่นอยู่ในความจงรักภักดีต่อประเทศชาติและราชบัลลังก์ ทุกครั้งที่นักเรียนนายร้อยจะผ่านจุดนี้ จะต้องหันหน้าไปทางพระบรมรูป ถวายความเคารพด้วยท่าทางอันเข้มแข็งทะมัดทะแมง พร้อมทั้งยืดอกเปล่งคำปฏิญาณด้วยเสียงอันดังและหนักแน่นว่า

"ข้าพระพุทธเจ้า จะรักษามรดกของพระองค์ ไว้ด้วยชีวิต"

คำปฏิญาณประโยคนี้จะแทรกซึมดื่มด่ำอยู่ในความรู้สึก และ กระแส เลือดทุกหยาด เพราะแต่ละคนกว่าจะผ่านชีวิตการเป็นนักเรียนนายร้อยออกไป ย่อมจะคุ้นเคยต่อการกล่าวคำปฏิญาณประโยคนี้เป็นจำนวนนับด้วยพันครั้ง และความรู้สึกประทับมั่น อันเกิดแต่การกล่าวคำปฏิญาณซ้ำแล้วซ้ำเล่า ต่อเบื้องพระพักตร์ แห่งพระบรมรูป ณ ศาลาวงกลมนี้เองที่ประกันความมั่นคงแห่งประเทศชาติและราชบัลลังก์ไว้ดังเช่นที่ปรากฏเหตุการณ์มาแล้วแต่หนหลัง และหากผู้ใดยังอาจทรยศต่อคำปฏิญาณของตนเอง ผู้นั้นย่อมจะมีอันเป็นไปต่างๆ ด้วยเหตุนี้ ศาลาวงกลมจึงหมายถึงสถานอันศักดิ์สิทธิ์สูงสุดประจำโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งจะต้องประดิษฐานเป็นมิ่งขวัญอยู่ตลอดไป

ศาลาวงกลมอันศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ได้สร้างขึ้นพร้อมกับโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ระยะเวลาค่อนศตวรรษได้ทำให้อาคารที่ทำด้วยไม้ของเดิมไม่อาจคำรงคงอยู่ได้ ที่ปรากฏในตอนหลังนี้ คือความชำรุดทรุดโทรมจนเกินวิสัยที่จะซ่อมแซมได้ พณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มาพบสภาพอันทรุดโทรมนี้ ด้วยแรงกตัญญูอันมั่นอยู่ในหทัย และความสำนึกมั่นในความสำคัญแห่งสถานศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ ท่านจึงได้ดำริและบัญชาให้ เริ่มดำเนินการสร้างพระบรมราช อนุสาวรีย์ ใหม่ อันสง่างามขึ้นแทนที่ทันที่ดังปรากฏคำจารึกในแผ่นศิลาฤกษ์ ซึ่งกระทำพิธีวางเมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕ และคำกล่าว ของ พณฯ ในพิธีวางศิลาฤกษ์นั้น ดังนี้

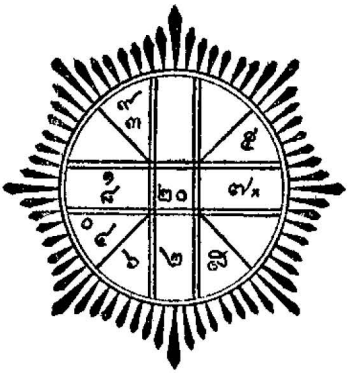
จอมพล ป. สฤษดิ์

ศิลาฤกษ์

พระบรมราชอนุสาวรีย์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

พระบรมราชอนุสาวรีย์แห่งนี้ ได้สร้างขึ้นด้วยความดำริของ

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารบก

ได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์

เมื่อวัน ๓ ๆ ๙ ค่ำ ปีขาล จุลศักราช ๑๓๒๔ จัตวาศก ตรงกับวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๐๕ เวลา ๑๕ นาฬิกา ๔๘ นาที ปฐมฤกษ์ สุดฤกษ์ เวลา ๑๖ นาฬิกากับ ๑๘ นาที พระจันทร์ได้เทวฤกษ์ เมื่อกระทำพิธีได้ฤกษ์ราชาฤกษ์ ฤกษ์จักรพรรดิมายา ได้เศษ ๖ ศีลลาภะ

คำกล่าว

ในพิธีวางศิลาฤกษ์อนุสรณ์รัชกาลที่ ๕ ณ รร. จปร.

๗ สิงหาคม ๒๕๐๕

ท่านประธานกรรมการ และคณะกรรมการบูรณะอนุสรณ์รัชกาลที่ ๕

เพื่อนนายทหาร และนักเรียนนายร้อย ที่รักทั้งหลาย

ในฐานะที่ข้าพเจ้ามีกำเนิดมาจากโรงเรียนนายร้อย และเป็นลูก จปร. ที่แท้จริงด้วยผู้หนึ่ง ข้าพเจ้าจึงมีความยินดี และรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่ง ที่ได้มีโอกาสมาเป็นประธานในงานพิธีวางศิลาฤกษ์อนุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบิยมหาราช ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าในวันนี้

ข้าพเจ้าขอยืนยันคำกล่าวของท่านประธานกรรมการ ที่ได้รายงานว่า ศาลาวงกลมและพระบรมรูปสมเด็จพระบิยมหาราช รัชกาลที่ ๕ ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ ศาลานี้ คือ ที่รวมจิตใจของพวกเรานักเรียนนายร้อยทุกคน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ตลอดระยะเวลาอันยาวนานที่เราได้มีชีวิตอยู่ ณ สถานศึกษาแห่งนี้ นอกจากเราจะได้คลุกคลีร่วมกินร่วมนอน ร่วมลำยากตรากตรำ ทั้งจากการฝึกและการศึกษาร่วมกันแล้ว ข้าพเจ้ายังกล้ากล่าวได้เต็มปากว่า พระบรมรูปสมเด็จพระบิยมหาราช ในหลวงรัชกาลที่ ๕ ยังเป็นปูชนียวัตถุ ที่เราเหล่านักเรียนนายร้อยทั้งหลายได้ร่วมกันเคารพและเทอดทูนบูชา เป็นนิจสินตลอดมาอีกด้วย ดังที่ท่านประธานกรรมการ ฯ ได้กล่าวว่า ก่อนจะออกนอกบริเวณโรงเรียน เราก็ต้องกราบไหว้ถวายบังคมลา และเมื่อกลับมาเราก็ได้แสดงการคารวะอยู่เป็นประจำนั่นเอง นักเรียนนายร้อยในสมัยก่อนหลายต่อหลายท่าน และแม้แต่ในสมัยนี้ข้าพเจ้าก็เชื่อว่า คงจะมีอยู่เป็นจำนวนมากเหมือน

กันที่ได้เคยกรายไหว้อธิษฐาน วิงวอนขอพึ่งพระบารมีของพระองค์ท่าน ให้ช่วยคุ้มเกล้าและยรรเทาความทุกข์ร้อนให้ และในเวลาจะถึงคราวสอบไล่ ที่มาวิงวอนขอให้พระองค์ท่านช่วยบันดาลให้การสอบไล่ได้ผลก็มีอยู่มาก ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นความจริงที่จะกล่าวว่า พระบารมีของพระบรมรูปศาลาวงกลมได้มีส่วนผูกพันอยู่เหนือจิตใจของผู้ที่เคยมีชีวิตอยู่ในสถานที่แห่งนี้ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด และไม่สามารถจะลืมเลือนลงได้เลย

ฉะนั้น ในการที่ได้มีคณะนักเรียนนายร้อยทั้งอดีตและปัจจุบัน ได้ร่วมกันริเริ่มบูรณะพระบรมราชอนุสาวรีย์แห่งนี้ขึ้นใหม่ จึงถือได้ว่า เป็นการแสดงถึงความกตัญญูกตเวที อย่างน่าสรรเสริญเป็นที่สุด และข้าพเจ้าเองก็ถือว่าได้มีโชคดี ที่ได้มีโอกาสร่วมสนองพระคุณสถานศึกษาเดิม ซึ่งได้สร้างสมวิทยาการให้ข้าพเจ้าจนสามารถรับราชการสนองคุณชาติบ้านเมืองมาได้ด้วยดีตลอดมา ข้าพเจ้าจึงขอขอบใจท่านทั้งหลายที่ได้มีส่วนร่วมในการบูรณะปฏิสังขรณ์พระบรมรูปครั้งนี้ ไว้โดยทั่วถึงกันด้วย

แต่อย่างไรก็ดี แม้เราทั้งหลายจะได้แสดงความกตัญญูกตเวทีร่วมกันบูรณะอนุสรณ์ของพระองค์ท่านขึ้นแล้วก็ตาม แต่ก็หาใช่ว่าเราจะสามารถสนองพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่าน ในฐานะที่ทรงพระราชทานกำเนิดสถาบันการศึกษาของเราได้โดยสมบูรณ์ไม่ เราจะต้องช่วยกันสนองพระราชประสงค์ที่ได้ทรงตั้งโรงเรียนแห่งนี้ขึ้น ให้สำเร็จสมดังที่ได้ทรงตั้งพระปณิธานไว้ด้วย จึงจะนับว่าเป็นการสนองพระมหากรุณาธิคุณที่สมบูรณ์ได้ ด้วยเหตุนี้ ในโอกาสที่เราทั้งหลายได้มาร่วมชุมนุมกันอยู่ ณ บริเวณศาลาวงกลมอันศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้อีกวาระหนึ่ง ข้าพเจ้าจึงขอถือเป็นศุภนิมิตอันเป็นมหามงคล เชิญชวนให้ท่านที่รักทุกคนตลอดจนยรรดานักเรียนนายร้อย ผู้จะเป็นนายทหารที่ดีของชาติต่อไปในอนาคต จงได้พร้อมใจกันสำรวมจิต และปฏิญาณตัวอุทิศตนให้แก่งานในการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่กองทัพบก และประเทศชาติที่รักยิ่งของเรา ซึ่งเป็นพระราชประสงค์ขององค์ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โดยพร้อมเพียงกันด้วย

อนุสรณ์

ณ บัดนี้ ได้เวลาอันเป็นมหาอุดมฤกษ์แล้ว ข้าพเจ้าจะได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์อนุสรณ์รัชกาลที่ ๕ ณ บัดนี้ ข้าพเจ้าขอสำรวมจิตอธิษฐาน น้อมอาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยตลอดจนอัญเชิญบารมีของปวงสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ทั่วสากลพิภพ ทรงคลยันดาลประทานพรให้การก่อสร้างอนุสรณ์แห่งนี้ จงเป็นผลดีสมดังเจตนารมณ์ของเราร่วมกันทุกประการ ขอให้พระยรมราชอนุสาวรีย์ที่ข้าพเจ้าได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ไว้ในวันนี้จงเป็นอนุสาวรีย์ที่ศักดิ์สิทธิ์ และสามารถดึงดูดเหนี่ยวจิตใจของนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าทั้งหลาย ในอดีตและปัจจุบัน ไม่ว่าจะแยกย้ายกันไปอยู่ ณ สารทิศใด ให้มีน้ำใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ให้มีความรักใคร่และสมัครสมาน มีความสามัคคีเป็นอันดีต่อกัน ในอันที่จะเป็นกำลังที่ยิ่งแผ่น ทำการปกป้องรักษาความปลอดภัยให้แก่ประเทศชาติ และเสริมสร้างมาตุภูมิที่รักยิ่งของเราให้มีความเจริญรุ่งเรืองตลอดไป

พระยรมราชอนุสาวรีย์แห่งนี้ จะปรากฏตระหง่านเป็นสง่าในระยะเวลาอีกไม่นานนัก

กรณีกิจอันสำคัญยิ่ง เท่าที่กล่าวมา ๒ ประการ ซึ่งพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กระทำไว้ ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า อันเป็นเสมือนแหล่งกำเนิดแห่งความเป็นมหาบุรุษอันเกรียงไกรของท่านนี้ นอกจากจะเป็นเครื่องแสดงถึงมโนธรรมอันสูงส่งมั่นคงในความกตัญญูกตเวทีของท่านแล้ว อนุชนทุกคนที่จะเข้ามามีชีวิตในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าทุกรุ่นทุกสมัย ย่อมจะถือว่าเป็นอุปการคุณการุณธรรมอันยิ่งล้น ที่ทุกคนจะฝังใจจำตลอดไป และแน่นอนที่สุด ทุกคนจะถือเอาชีวิตจิตใจและปฏิปทาของ พณฯ เป็นแบบอย่าง โดยฝังจิตสำนึกอยู่ทุกขณะว่า

"ข้า ฯ พร้อมเสมอที่จะสละชีวิตและเลือดเนื้อ

เพื่อพิทักษ์รักษาประเทศชาติและราชบัลลังก์"

และนี่คือ มรดกอันยิ่งใหญ่ที่ พณฯ มอบไว้แก่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งย่อมจะมีผลให้ พณฯ เสมือนทรงชีวิตเจิดจรัสอยู่ตลอดไป ไม่มีวันดับสูญ

๓. ให้ "ทุน ธนะรัชต์" แก่ นนร.

ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับทราบว่านักเรียนนายร้อยบางคนได้ใช้ความอุสาหะมานะพยายามสอบคัดเลือกเข้ามาเป็นนักเรียนนายร้อยได้ โดยต้องได้รับความยากลำบากในทางจิตใจที่เกี่ยวกับการเงินสำหรับการศึกษา นักเรียนนายร้อยบางคนพอมาศึกษาได้ระยะหนึ่ง ครอบครัว บิดามารดาต้องพบอุปสรรคทางการเงิน ทำให้นักเรียนนายร้อยต้องพลอยกระทบกระเทือนในการศึกษาไปด้วย ฯพณฯ จึงได้กรุณามอบทุนของ ฯพณฯ ให้แก่นักเรียนนายร้อยที่ประสบความขาดแคลนในทางการเงิน ผู้มีความประพฤติดี เรียบร้อย ขยันขันแข็ง ทุนการศึกษานี้เรียกว่า "ทุนธนะรัชต์" ทุนนี้เริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ จนถึงปัจจุบัน นักเรียนนายร้อยได้รับทุนทั้งสิ้น ๙๗ นาย จำนวนนักเรียนที่ได้รับทุนในปีหนึ่ง ๆ จะมีจำนวนเท่าใดแล้วแต่ ฯพณฯ จะกรุณาเป็นคราว ๆ ไป ตามแต่ ฯพณฯ จะเห็นควร และจ่ายให้แก่นักเรียนนายร้อยเป็นรายเดือนจนสำเร็จการศึกษา หรือเมื่อนักเรียนนายร้อยผู้นั้นขาดคุณสมบัติและไม่สมควรที่จะได้ทุนต่อไป โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ขอเสนอสำเนาหนังสือ ฯพณฯ ที่มอบทุนให้แก่นักเรียนนายร้อย เพื่อทราบเรตจำนงค์ของ ฯพณฯ ดังต่อไปนี้

(สำเนา)

ด่วนมาก

ที่ พิเศษ/๒๕๐๐ ทบ.

๒๔ ม.ค. ๒๕๐๐

เรื่อง ให้ทุนการศึกษาแก่ นนร. ร.ร จปร.

ถึง ผบ. รร. จปร.

ในโอกาสที่วันกองทัพบกจะเวียนมาบรรจบครบรอบอีกครั้งหนึ่งใน ๒๕ ม.ค. ๒๕๐๐ นี้ ข้าพเจ้ามีความปรารถนาที่จะประกอบกิจอันจะยังประโยชน์ให้แก่ รร.

จปร. สักประการหนึ่ง และได้มีความคิดว่า ในบรรดา นนร. ที่กำลังศึกษาอยู่นี้ คงจะมีนักเรียนบางนาย ที่ต้องประสบความขาดแคลนในทางการเงินที่จะสนับสนุนความเป็นอยู่ให้เป็นไปโดยควรแก่ความเป็นนักเรียน ซึ่งความต้องการประการนี้เป็นภาระที่ผู้ปกครอง ไม่อาจจะขวนขวายให้ได้โดยไม่ก่อให้เกิดความยากลำยากขึ้นในครอบครัวเป็นส่วนรวม ข้าพเจ้าจึงมีความศรัทธาที่จะช่วยขจัดความขัดข้องเหล่านี้ด้วยความยินดีและเต็มใจ และได้ให้เจ้าหน้าที่ไปติดต่อสอบถามกับกอง นนร. เป็นการภายในแล้ว ปรากฏว่าในขณะนี้มีนักเรียนที่กำลังเผชิญกับปัญหาดังกล่าวอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งนักเรียนเหล่านี้มีความประพฤติและวินัยอยู่ในเกณฑ์อันควรแก่การสนับสนุน ข้าพเจ้าจึงตกลงใจที่จะให้เงินส่วนตัวของข้าพเจ้าเป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียนดังกล่าว เป็นชุดแรกมีจำนวน ๑๒ นาย ดังมีชื่อปรากฏในบัญชีที่ได้แนบมาพร้อมกันนี้ ทั้งนี้ โดยให้ได้รับทุนตั้งแต่ ๑ ม.ค. ๒๕๐๐ เป็นต้นไป

ข้าพเจ้าใคร่ขอให้ชื่อทุนนี้ว่า "ทุนธนะรัชต์" และขอตั้งความมุ่งหมายขั้นต้นไป ดังนี้

๑. ทุนนี้จะพิจารณาให้เฉพาะนักเรียนที่ผู้ปกครองไม่สามารถให้ความสนับสนุนทางการเงินได้เพียงพอเท่านั้น

๒. ในการคัดเลือกจะพิจารณาให้แก่นักเรียนที่มีวินัยและความประพฤติดีเป็นอันดับแรก และถือเอาผลการศึกษาดีเป็นอันดับถัดไป

๓. นักเรียนจะหมดสิทธิ์ที่จะได้รับทุนในโอกาสต่อไปนี้

ก. ผู้ปกครองกลับมีสถานทางการเงินดีพอที่จะสนับสนุน นักเรียนได้เอง หรือ

ข. นักเรียนพ้นการศึกษาไปจากโรงเรียนแล้ว หรือ

ค. นักเรียนประพฤติตนให้เป็นการเสื่อมเสีย จนทางโรงเรียนพิจารณาเห็นว่าไม่สมควรจะได้รับทุนอีกต่อไป

๔. จำนวนนักเรียนที่จะได้รับทุนนี้จะมีเท่าใดย่อมแล้วแต่ความจำเป็นประกอบกับการพิจารณาตกลงใจของข้าพเจ้า

๕. การจ่ายเงินจะจ่ายให้เป็นรายเดือน รายละเอียดต่าง ๆ จะได้ตกลงกันภายหลัง

ทั้งนี้ ให้ รร. ขปร. จัดการร่างระเบียบข้อบังคับอันจำเป็นสำหรับทุนนี้เสนอมาให้ข้าพเจ้าพิจารณาเพื่ออนุมัติไว้เป็นหลักฐานต่อไป

ข้าพเจ้าหวังว่าท่านจะได้แจ้งเจตนาของข้าพเจ้านี้ ให้บรรดานักเรียนทั้งหลายได้ทราบโดยทั่วกัน และขอให้นักเรียนทุกคนจงได้รับความหวังดีจากข้าพเจ้าในโอกาสนี้ด้วย

(ลงนาม) จอมพล ส. ธนะรัชต์

ผบ.ทบ.

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ได้จัดทำระเบียบว่าด้วยเงินทุน "ธนะรัชต์" แล้วตามเจตจำนงของ จพณฯ นักเรียนนายร้อยหลายนายที่ได้รับทุนได้เรียนสำเร็จออกไปปฏิบัติราชการแล้ว ทั้งในส่วนของทหารบกและตำรวจ สมดังเจตจำนงของ จพณฯ อันเป็นกุศลกรรมสำคัญยิ่งส่วนหนึ่ง ซึ่ง จพณฯ ได้กระทำไว้ ซึ่งมี นนร. ได้รับทุนดังนี้

ปี	๒๕๐๐	จำนวน	๑๘ นาย
ปี	๒๕๐๑	,,	๑๘ นาย
ปี	๒๕๐๒	,,	๑๗ นาย
ปี	๒๕๐๓	,,	๑๒ นาย
ปี	๒๕๐๔	,,	๑๒ นาย
ปี	๒๕๐๕	,,	๑๐ นาย
ปี	๒๕๐๖	,,	๑๐ นาย

รวมตั้งแต่ต้นจนบัดนี้มีจำนวน นนร. ที่ได้รับทุน ขนะรัชต์ แล้วทั้งสิ้นจำนวน ๙๗ นาย

แม้การสูญเสียร่มโพธิ์ร่มไทรของบรรดา ข้าราชการและนักเรียนนายร้อยในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าอย่างไม่มีวันกลับคืนมาได้อีกก็ตาม แต่เกียรติประวัติคุณงามความดีของ ทพณฑ หาได้สูญสิ้นตามไปด้วยไม่ ตรงกันข้ามบรรดาลูก จปร. ทุกคนยังรู้สึกร่มเย็นและตรึงตราอยู่ในส่วนลึกของหัวใจตลอดไปตราบชั่วฟ้าดินสลาย

นอกจากการศึกษาภายในโรงเรียนต่าง ๆ ของกองทัพบกแล้ว ยังได้สนับสนุนและส่งเสริมให้นายทหารและนายสิบไปศึกษาในสถาบันต่าง ๆ ของรัฐบาลด้วย ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาการศึกษาของชาติ ส่วนในโรงเรียนทหารอื่น ๆ นอกกองทัพบกก็ได้จัดส่งนายทหารและนายสิบฝากเข้าศึกษาเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ เพื่อมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน และเพื่อก่อให้เกิดความกลมเกลียวสัมพันธ์กันในระหว่างเหล่าทัพตั้งแต่ยามปกติ

จ. การจัด ได้ปรับปรุงแก้ไขอัตราการจัดและยุทโธปกรณ์หน่วยต่าง ๆ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ทั้งหน่วยกำลังรบ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนการศึกษา อันเป็นการปฏิวัติที่เหมาะสมกับสถานการณ์ทั่ว ๆ ไป และยังจัดต่าง ๆ ในปัจจุบัน เมื่อได้จัดกำลังตามอัตราการจัดที่ปรับปรุงใหม่แล้ว ก็ได้วางโครงการที่จะทดสอบและทดลอง เพื่อจะได้ปรับปรุงให้เป็นอัตราการจัดที่จะใช้ได้เหมาะสมในทุกกรณีย์ ในขณะนี้ได้ปรับปรุงการจัดหน่วยต่าง ๆ จนเป็นที่เชื่อได้โดยแน่นอนว่า กองทัพบกจะมีอัตราการจัดเช่นเดียวกับกองทัพที่ทันสมัยของอารยะประเทศอื่น ๆ ในอนาคตอันใกล้นี้

จ. การปฏิวัติในด้านยุทธการ ในระยะเวลาที่ผ่านมาและในปัจจุบัน ได้ยังเกิดโจรผู้ร้ายรบกวนประชาชนในพื้นที่ห่างไกลตามบริเวณพรมแดนหลายด้าน คอมมิวนิสต์ได้ส่งกำลังแทรกซึมเข้ามาบ่อนทำลายและคุกคามอธิปไตยของประเทศในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ กองทัพบกได้จัดส่งกำลังไปร่วมกับ

กำลังของฝ่ายตำรวจทำการปราบปราม และป้องกันเหตุร้ายไว้ได้โดยเรียบร้อย ได้ส่งกำลังออกปฏิบัติการชายแดนตามจุดที่เห็นว่าสำคัญและจำเป็น ซึ่งฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่อาจขยายการปฏิบัติให้คืบหน้าตามแผนการรุกรานของตนได้ ทั้งยังได้จัดกำลังบางส่วนไว้สนับสนุนกำลังตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งปฏิบัติการอยู่แล้วตามปกติอีกด้วย จึงทำให้กำลังป้องกันของประเทศพร้อมที่จะเผชิญกับเหตุร้ายที่อาจจะเกิดขึ้นได้ทุกโอกาส การปฏิบัติของกองทัพบกดังกล่าวมาแล้ว ทำให้ประชาชนในพื้นที่บริเวณพรมแดน มีความอบอุ่นใจและสามารถประกอบอาชีพอย่างปกติสุขตลอดมา

นอกจากการปฏิบัติต้านยุทธการอันเป็นหน้าที่โดยตรงแล้ว กองทัพบกยังได้กำหนดให้หน่วยปฏิบัติการชายแดน และหน่วยที่ออกปฏิบัติการฝึกตามแผนต่างๆ ทำการช่วยเหลือประชาชนตามกำลังความสามารถที่มีอยู่ โดยได้ให้การช่วยเหลือในเรื่องการรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วย แจกจ่ายสิ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นเกี่ยวกับการครองชีพ ใช้ยานพาหนะของหน่วยช่วยราษฎรเกี่ยวกับการขนส่งและเดินทาง ช่วยเหลือด้วยกำลังกายในการปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัย และช่วยเหลือในเรื่องกิจการสาธารณะต่างๆ เช่นการพัฒนาชุมชน การซ่อมบำรุงถนนหนทางเป็นต้น พร้อมกันนั้นได้ถือโอกาสชี้แจงแนะนำประชาชนให้ทราบนโยบายของรัฐบาล การปฏิบัติดังกล่าวได้ก่อให้ เกิดความรักใคร่ สนิทสนม กลมเกลียว ระหว่างทหารและประชาชน เป็นการช่วยยกระดับการครองชีพของประชาชนให้ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม นับได้ว่ากองทัพบกได้ปฏิบัติการสอดคล้องกับนโยบายและแผนพัฒนาการประเทศของรัฐบาลอีกด้วย

ฉ. **การสงครามพิเศษ** เนื่องด้วยการสงครามพิเศษ หรือที่เรียกว่าการสงครามนอกแบบ มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน ฝ่ายรุกรานได้ใช้วิธีการต่าง ๆ ก่อให้เกิดวิกฤติการขึ้นในพื้นที่หลายแห่งของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ต่าง ๆ โดยรอบประเทศไทย เช่น ในราชอาณาจักรลาว และในเวียตนาม ใต้เป็นต้น กองทัพบกจึงได้ดำเนินการฝึกอบรมทหารเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเร่งด่วน โดย

ได้กำหนดให้มีการฝึกทั้งตามแผนการฝึกประจำและการฝึกพิเศษ นอกจากนั้นยังได้วางแผนที่จะทำการฝึกร่วมกันระหว่างทหาร ตำรวจ และพลเรือน เพื่อเป็นการทดสอบการปฏิบัติที่จะต้องประสานงานกันโดยใกล้ชิด ให้พร้อมที่จะเผชิญกับเหตุร้ายที่อาจจะเกิดขึ้น สำหรับการฝึกตามปกตินั้น กองทัพบกได้เปิดหลักสูตรการศึกษาอบรมไปแล้วหลายครั้ง ทั้งหลักสูตรการสงครามจิตวิทยา และหลักสูตรการต่อต้านการก่อความไม่สงบ นายทหารและนายสิบได้มีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี เชื่อได้ว่าหากมีเหตุการณ์เกิดขึ้น กองทัพบกจะสามารถปฏิบัติการได้สมความมุ่งหมาย

ช. นอกจากนั้น กองทัพบก ยังได้เพิ่มขีดความสามารถของหน่วยในทางยุทธการให้สูงขึ้นอยู่ตลอดเวลา อาทิเช่น ได้ดำเนินการให้หน่วยต่าง ๆ มีอำนาจการยิงสูง ทวีความคล่องแคล่วในการเคลื่อนที่ ทั้งทางพื้นดิน และทางอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทบก. ได้ปรับปรุงกิจการยานเกราะ ให้ก้าวหน้าอย่างมากมาย จนทัดเทียมกับกองทัพที่ทันสมัยอื่น ๆ โดยจัดให้หน่วยระดับกองพลได้มีเครื่องบินเบาไว้ใช้ปฏิบัติการครบถ้วนตามความต้องการทางยุทธการอีกด้วย ในส่วนที่เกี่ยวกับการเพิ่มความคล่องแคล่วให้แก่หน่วยรบทางพื้นดินนั้น ทบก. ก็ได้ริเริ่มดำเนินการให้กองทัพบกได้มียานพาหนะสายพานลำเลียงพลอันทันสมัยไว้ใช้งานทั้งในด้านการยุทธและสนับสนุนการยุทธในจำนวนอันพอเพียง จนทำให้หน่วยรบมีขีดความสามารถที่จะเผชิญหน้ากับอริราชศัตรูได้รวดเร็วทุกสภาพพื้นที่ปฏิบัติการอย่างสมบูรณ์

ด้านการส่งกำลังบำรุง

ในสมัยที่ ทบก. จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกนั้น ทบก. ได้ตระหนักเป็นอย่างดีถึงความจริงที่ว่า กิจการส่งกำลังบำรุงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในภารกิจการป้องกันประเทศ ซึ่งถ้าหากระบบการส่งกำลังบำรุงไม่มีประสิทธิภาพอย่างเพียงพอแล้ว กองทัพบกย่อมไม่สามารถปฏิบัติภารกิจให้บรรลุผลสำเร็จสมความมุ่งหมายได้ ทั้งนี้ โดยที่ ทบก. ได้ประสบบทเรียนที่มีค่ามากการรบ

ในสงครามอินโดจีนและสงครามมหาเอเชียบูรพา จึงได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขกิจการด้านส่งกำลังบำรุงอย่างกว้างขวาง ทำให้กิจการนี้เจริญก้าวหน้าไปเป็นอันมาก จนระบบการส่งกำลังบำรุงของกองทัพบกคล้ายคลึงกับระบบการ ส่งกำลังบำรุงของกองทัพชาติที่เจริญอยู่ในปัจจุบัน แต่สอดคล้องกับสภาพและความเป็นอยู่ของประเทศและคนไทย ความก้าวหน้าในกิจการส่งกำลังบำรุงในสมัยของ ฯพณฯ โดยสรุปมีดังนี้

ก. ด้านแผนการส่งกำลังบำรุง

ได้ดำเนินการวางแนวความคิดการส่งกำลังบำรุง ตลอดจนแผนการส่งกำลังบำรุง เพื่อสนับสนุนแผนการใช้กำลังด้านยุทธการในการป้องกันราชอาณาจักรในการรักษาความปลอดภัยของประเทศ ตลอดจนในการสนับสนุนกำลังของกองทัพบกที่จะต้องเข้าร่วมปฏิบัติการตามพันธกรณีที่มีอยู่กับองค์การป้องกันร่วมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา นอกจากนั้นยังได้วางหลักนิยมและข้อมูลต่าง ๆ ในด้านการส่งกำลังบำรุงที่จำเป็นและสำคัญ ๆ ต่อการวางแผนและการดำเนินงานในด้านการส่งกำลังบำรุงเพื่อเป็นมาตรการ ทำให้สะดวกต่อการปฏิบัติงานของฝ่ายอำนวยการของหน่วยทหารทุกระดับ

ข. ด้านการฝึกและศึกษากิจการส่งกำลังบำรุง

๑. การศึกษา ได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขคู่มือและตำราต่าง ๆ ด้านส่งกำลังบำรุงที่ใช้ในโรงเรียนทหารต่าง ๆ ให้ทันสมัยยิ่งขึ้น และได้จัดตั้งโรงเรียนส่งกำลังบำรุงทหารบกขึ้น เพื่อรับผิดชอบให้การศึกษาเฉพาะในเรื่องของการส่งกำลังบำรุงโดยเฉพาะ ซึ่งโรงเรียนนี้มีหลักสูตรที่สำคัญอยู่ ๒ หลักสูตร คือ

ก) หลักสูตรการจัดงานส่งกำลังชั้นสูง

ข) หลักสูตรนายทหารฝ่ายส่งกำลังบำรุงระดับกรม กองพัน

นอกจากนี้ ยังได้จัดส่งนายทหารในกรมส่งกำลังบำรุงไปศึกษาวิชาการจัดงานส่งกำลังชั้นสูง ยังสหรัฐอเมริกาทุกปี ปีละ ๒—๓ นาย และส่งไปดูงานด้านส่งกำลังบำรุงที่สหรัฐอเมริกา ฮาวาย ไทเป โอกินาวา ญี่ปุ่น และเกาหลี เป็นประจำทุกปี

๒. การฝึก ได้ดำเนินการฝึกราชการสนามส่งกำลังบำรุง "รณรงค์" เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓ และได้กำหนดให้หน่วยกำลังรบที่ทำการฝึกทางยุทธวิธีเป็นหน่วยได้ทำการฝึกการส่งกำลังบำรุงพร้อมไปด้วยทุกครั้ง ผลการฝึกในด้านส่งกำลังบำรุงทุกครั้งได้ประมวลข้อบกพร่องและข้อมูลต่าง ๆ นำมาดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมกับการปฏิบัติที่แท้จริงในกาลต่อไป

ค. ด้านการส่งกำลัง

งานในด้านการส่งกำลัง อันได้แก่การเสนอความต้องการ การจัดหา การเก็บรักษาและแจกจ่าย การซ่อมบำรุงและการจำหน่ายนั้น นับว่าเป็นงานที่เป็นกิจกรรมประจำวันของการดำเนินงานในกองทัพบกด้านส่งกำลังบำรุง งานในด้านนี้ได้วิวัฒนาการก้าวหน้าไปจนนับได้ว่าสามารถประกันความขาดแคลนของหน่วยทหารได้ และทำให้หน่วยทหารมีความสะดวก คล่องตัวต่อการฝึกและการปฏิบัติในภาคสนามได้อย่างดี และสมบูรณ์ขึ้น

ด้านระบบการ ได้ดำเนินการปรับปรุงและแก้ไขระบบการส่งกำลังบำรุงที่กองทัพบกใช้อยู่เดิม เช่น ระบบการส่งกำลังสิ่งอุปกรณ์ประเภทต่าง ๆ การซ่อมบำรุงให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพการจัดของหน่วยกำลังรบ และยุทโธปกรณ์ที่ได้รับการช่วยเหลือจากต่างประเทศยิ่งขึ้น และได้นำเอาระบบการส่งกำลังแบบย้อมค่าย โดยให้ส่วนภูมิภาคมีส่วนร่วมดำเนินการในการส่งกำลังบำรุงให้แก่หน่วยทหารในพื้นที่เข้ามาใช้ทดแทนการขาดแคลนหน่วยส่งกำลังบำรุงของ ทบ. อีกด้วย เช่น นำระบบการรับส่งสิ่งอุปกรณ์มาใช้ในกองทัพบก โดยใช้กรมสายยุทธบริการเป็นผู้จัดส่งสิ่งอุปกรณ์ไปให้จนถึงส่วนภูมิภาคที่หน่วยทหารนั้น ๆ ตั้งอยู่ จากนั้น ส่วนภูมิภาคจะ

ดำเนินการแจกจ่ายให้ถึงหน่วยใช้อีกทอดหนึ่ง ซึ่งเป็นการตัดภาระของหน่วยทหารในการที่ต้องส่งเจ้าหน้าที่มาเบิกรับสิ่งอุปกรณ์ยังคลังของกรมสายยุทธบริการ อันเป็นการประหยัดทั้ง เจ้าหน้าที่ เวลา และงบประมาณของกองทัพบกไปได้เป็นอันมาก

นอกจากการปรับปรุงในด้านระบบการดังกล่าวข้างต้นแล้ว กองทัพบกยังได้ปรับปรุงวิธีการกำหนดความต้องการ ทำแผนการจัดหา ตลอดจนการเก็บรักษาและแจกจ่ายอาวุธยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ เป็นประจำอยู่ตลอดเวลา และได้ดำเนินการควบคุมกำกับดูแลการส่งกำลังสิ่งอุปกรณ์ของกองทัพบกให้แก่หน่วยทหาร ทั้งที่ตั้งปกติและที่ปฏิบัติการอยู่ตามชายพระราชอาณาจักร ให้ดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อยและรวดเร็ว หน่วยทหารต่าง ๆ จึงได้รับสิ่งอุปกรณ์ครบตามความต้องการและทันตามกำหนดเวลา

ง. ด้านส่งกลับและรักษาพยาบาล

นอกจากการแก้ไขปรับปรุงระบบการรักษาพยาบาลยามปกติและสงครามให้ทันสมัยยิ่งขึ้นแล้ว ยังได้ดำเนินการปรับปรุงและขยายขีดความสามารถในการรักษาพยาบาลของโรงพยาบาลทหารบก และหน่วยรักษาพยาบาลของทหารที่มีอยู่ ให้มีขีดความสามารถสูงขึ้น และได้พิจารณานำระบบการที่ว่า "คนไข้ต้องมาหานายแพทย์" นำมาใช้แทนระบบการเดิมที่ "นายแพทย์ต้องไปหาคนไข้" ในกิจการรักษาพยาบาลของกองทัพบกด้วย โดยดำเนินการจัดตั้งหน่วยหมวดที่ตรวจโรคขึ้น อันเป็นการประหยัดกำลังเจ้าหน้าที่สายแพทย์ เครื่องมือ และงบประมาณของกองทัพบกลงได้เป็นอันมาก นอกจากนี้แล้ว เพื่อให้กิจการรักษาพยาบาลของทหารมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ฯพณฯ ได้มีบัญชาให้จัดตั้งโรงเรียนนางพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยของกองทัพบกขึ้น ซึ่งจะเปิดรับนักเรียนในปี ๐๗ นี้

จ. ด้านการขนส่ง

นอกจากการแก้ไขปรับปรุงระบบการดังกล่าวข้างต้นแล้ว กองทัพบกยังได้ดำเนินการปรับปรุงวิธีปฏิบัติงาน และได้ดำเนินการทดลองการเคลื่อนย้ายหน่วย

ทหารและอาวุธหนักต่าง ๆ เช่น รถถังแบบ เอ็ม ๒๔ และแบบ เอ็ม ๔๑ โดยทางรถไฟไปในเส้นทางต่าง ๆ ของประเทศ เพื่อให้ทราบชัดความสามารถและข้อยุ่งยากในด้านการขนส่ง อันจะเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลในการปฏิบัติการเคลื่อนย้ายยามสงคราม หรือเมื่อมีกรณีฉุกเฉิน สำหรับด้านบริการขนส่ง ได้จัดรถยนต์โดยสารให้แก่ค่ายทหารต่าง ๆ เพื่อใช้ในการรับส่งข้าราชการไปในงานพิธี และรับส่งนักเรียนซึ่งเป็นบุตรของข้าราชการในกองทัพบก

ฉ. ด้านบริการ

๑. **การก่อสร้างอาคาร บ้านพัก และโรงทหาร** ได้จัดทำโครงการก่อสร้างอาคาร บ้านพัก ของนายทหารและนายสิบให้สมบูรณ์เป็นหน่วย ๆ ตามกำลังงบประมาณที่ได้รับแต่ละปี และตามลำดับความจำเป็น เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนอาคารบ้านพัก โครงการนี้จัดทำเป็นโครงการ ๓—๕ ปี โดยให้เอกชนมาลงทุนให้ก่อน แล้วกองทัพบกผ่อนชำระให้เป็นรายปี นอกจากนี้แล้วยังได้เจียดจ่ายงบประมาณของกองทัพบก ก่อสร้างโรงทหารและสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ทหาร เพื่อให้ทหารมีความสะดวกสบายยิ่งขึ้น

อนึ่ง นอกจากการก่อสร้างในกิจการพัฒนาของกองทัพบกเองแล้ว กองทัพบกยังได้ช่วยเหลือการพัฒนาของรัฐบาลด้วยการส่งกองพันทหารช่างของกองทัพบก ไปทำการก่อสร้างถนนชายเขตแดนภาคตะวันออกตามโครงการอรัญญวิถี รวม ๒ สาย (ถนนอนะวิถีกับถนนรัชดาวิถี) เป็นระยะทางทั้งสิ้น ๗๖ กิโลเมตร ๖๐ เมตร

๒. **การซ่อมแซมอาคาร บ้านพัก และโรงทหาร** ทบ. ได้นำนโยบายในการซ่อมแซมอาคารใหม่มาใช้ โดยทุ่มงบประมาณที่ได้รับมาแต่ละปีทำการซ่อมแซมอาคารเป็นหน่วย ๆ ไป ซึ่งได้ดำเนินการไปแล้วที่ค่ายสุรนารี นครราชสีมา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ และในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ จะดำเนินการให้แก่หน่วยทหารในกองทัพภาคที่ ๓ และบางหน่วยในจังหวัดพระนคร ฯ

๓. **การพัฒนาค่ายทหาร** กองทัพบกได้วางนโยบายพัฒนาค่ายทหารต่าง ๆ ด้วยการปรับปรุงในด้าน ถนน ไฟฟ้า และการประปา ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยใช้แรงงานและเครื่องมือเครื่องใช้ของหน่วยในกองทัพบก

๔. **การวิจัยและพัฒนาการด้านส่งกำลังบำรุง** กองทัพบกได้วางแผนการวิจัยและพัฒนาการด้านส่งกำลังบำรุง ทั้งในด้านระบบการ การศึกษา และเครื่องมือเครื่องใช้ในการส่งกำลังบำรุงไว้อย่างกว้างขวาง และกำลังดำเนินการอยู่หลายประการ อาทิเช่น การดำเนินการค้นคว้า ปรับปรุง เครื่องมือในการประกอบเลี้ยง การส่งกำลังสิ่งอุปกรณ์ประเภทเสบียงสด และการเปลี่ยนเตาหุงต้มจากใช้พื้นเป็นแบบใช้น้ำมัน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้ทราบมูลฐานข้อเท็จจริงและสภาพของหน่วยต่าง ๆ ในด้านการส่งกำลังบำรุงอย่างถูกต้องแน่นอน กองทัพบกได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ออกทำการตรวจเยี่ยมการส่งกำลังบำรุงของหน่วยรอง และนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไขอยู่ตลอดเวลา

๕. ด้านการทหารขนส่ง

ในปัจจุบันได้ปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานในสายการขนส่งเจริญก้าวหน้าขึ้นมาก เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ได้รับการศึกษาอบรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ จนมีความรู้ความสามารถ และมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้ผลตามความมุ่งหมาย งานบริการขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ตลอดจนการซ่อมยานพาหนะขนส่ง เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้อย่างน่าพึงพอใจ กองทัพบก ได้จัดตั้งหน่วยบริการขนส่งเพิ่มขึ้นตามวิวัฒนาการของกองทัพอารยะประเทศ เช่น หมวดรถสายพานลำเลียงพล กองยานขนส่ง กองร้อยขนส่งทางเรือเป็นต้น นอกจากนั้นยังได้จัดหายุทโธปกรณ์สมัยใหม่มาใช้ราชการเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก

๖. ด้านการทหารช่าง

ได้รับยุทโธปกรณ์ทันสมัยเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก จึงได้ปรับปรุงอัตราการจัดเสียใหม่ จนทำให้ทหารช่างในปัจจุบันมีสมรรถภาพสูงขึ้น สามารถปฏิบัติงาน

ช่างได้ผลดี เป็นที่น่าพึงพอใจอย่างยิ่ง และได้จัดตั้งหน่วยที่มีเครื่องมือกลอันทันสมัยเพิ่มขึ้น เช่นกองร้อยทหารช่างซ่อมบำรุง กองร้อยทหารช่างเครื่องมือเบาเป็นต้น ยิ่งกว่านั้นยังได้ริเริ่มใช้ทหารช่างช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชน ช่วยสร้างถนน อันได้แก่ถนนอนะวิถี และรัชดะวิถี ในเขตอำเภออรัญประเทศเป็นต้น ในปัจจุบันนี้ยังให้ทหารช่างไทยร่วมกับทหารช่างสหรัฐ ดำเนินการสร้างสนามบินตื้นครพนม และสร้างทางหลวงสายฉะเชิงเทรา — ปราจีนบุรีอีกด้วย

๗. ด้านการทหารสื่อสาร

กิจการด้านการทหารสื่อสารในปัจจุบันได้รับการปรับปรุงจนเจริญก้าวหน้าขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นอย่างมาก หน่วยทหารสื่อสารได้เข้าร่วมในการฝึกครั้งสำคัญ ๆ ทุกครั้ง และได้แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี ในด้านการส่งกำลังและการให้การบริการด้านการสื่อสาร ก็ได้ปรับปรุงให้มีความรวดเร็วแน่นอนยิ่งขึ้น

เป็นที่ทราบกันอยู่อย่างชัดแจ้งแล้วว่า ฝ่ายคอมมิวนิสต์มีอุดมการณ์ที่จะทำลายประเทศเสรีให้หมดไป ด้วยการรุกรานโดยวิธีเปิดเผยและไม่เปิดเผย การรุกรานโดยเปิดเผยนั้นเป็นการใช้กำลังทหารเข้ารุกรานโดยตรง ซึ่งเป็นวิธีที่เสี่ยงและสิ้นเปลืองมาก ฉะนั้นคอมมิวนิสต์จึงหันมาใช้การรุกรานโดยไม่เปิดเผย ซึ่งได้แก่การบ่อนทำลาย ปลุกปั่นและยุแหย่ให้เกิดความแตกแยกระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ประเทศที่ตกเป็นเป้าหมายของคอมมิวนิสต์ ได้แก่ประเทศที่ด้อยพัฒนา ประเทศดังกล่าวนี้มีประชาชนอยู่กระจายกัน ขาดการพัฒนาทางด้านเกษตร ขาดเส้นทางคมนาคมที่ดี มีมาตรฐานการครองชีพต่ำ ไม่มีโรงพยาบาลและการอนามัยที่พอ นอกจากนั้นประชาชนส่วนมากด้อยทางการศึกษา จึงมักถูกชักจูงให้หลงผิดได้ง่ายจากการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายตรงข้าม

พลเอก จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตผู้บัญชาการทหารบก และนายกรัฐมนตรี ได้ตระหนักความจริงในข้อนี้เป็นอย่างดี จึงได้พยายามหาทางแก้ไขโดยทุกวิถีทาง พลเอก ได้เดินทางไปตรวจราชการต่างจังหวัด โดยเฉพาะก็ตือทางภาคตะ

วันออกเฉียงเหนือ ฯพณฯ ได้พบว่าฝ่ายตรงข้ามได้พยายามโฆษณาชวนเชื่ออยู่ตลอดเวลา จำเป็นที่รัฐบาลจะต้องดำเนินการแก้ไขโดยด่วนที่สุด ฯพณฯทรายดีว่า วิทยุนั้นเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่มีความสำคัญมากในอันที่จะช่วยให้ประชาชนได้รับฟังความเห็นที่ถูกต้องจากรัฐบาล ช่วยป้องกันราษฎรให้พ้นจากการเข้าใจผิด แต่ปรากฏว่าประชาชนส่วนมากไม่มีเครื่องรับวิทยุใช้ ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนความยากจนไม่สามารถซื้อด้วยเงินสดจากทุนทรัพย์ของตนได้ ยิ่งประชาชนที่อยู่ห่างไกลและไม่มีไฟฟ้าใช้ด้วยแล้ว การใช้ถ่านไฟฉายเป็นแหล่งจ่ายกำลังไฟฟ้าย่อมทำให้เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น

อนึ่งในขณะนั้นกิจการทางด้านทรานซิสเตอร์เริ่มก้าวหน้า มีการใช้ทรานซิสเตอร์ทำหน้าที่แทนหลอดวิทยุจึงทำให้เครื่องรับวิทยุมีขนาดเล็กลง แหล่งจ่ายกำลังไฟฟ้าก็ใช้ถ่านไฟฉายเพียง ๔–๖ ก้อน และหาซื้อได้ทั่วไปและได้เริ่มมีการส่งเครื่องรับวิทยุทรานซิสเตอร์เข้ามาขายในประเทศไทย แต่ราคายังสูงอยู่ ประชาชนส่วนมากไม่สามารถซื้อได้ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้พิจารณาเรื่องนี้อย่างถี่ถ้วนและเห็นว่า ถ้าหากมีการตั้งโรงงานประกอบเครื่องรับวิทยุทรานซิสเตอร์ขึ้นเองภายในประเทศแล้ว ย่อมทำให้ราคาขายถูกลงและสามารถส่งไปขายแก่ข้าราชการและประชาชนได้โดยแพร่หลาย และถ้าขายโดยวิธีผ่อนส่งด้วยแล้วก็จะทำให้การขายแพร่หลายยิ่งขึ้น ถ้าประชาชนส่วนมากมีเครื่องรับวิทยุรับฟัง และหาทางให้นิยมฟังจากสถานีวิทยุกระจายเสียงของทางราชการแล้ว ก็ย่อมจะเป็นวิธีหนึ่งในการป้องกันการโฆษณาชวนเชื่อจากฝ่ายตรงข้ามได้ ดังนั้น ฯพณฯ จึงมีบัญชาให้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งเพื่อพิจารณาและดำเนินการจัดตั้งโรงงานประกอบเครื่องรับวิทยุทรานซิสเตอร์ขึ้น คณะกรรมการชุดนี้มี พล. อ. จิตติ นาวิเสถียร อดีตเสนาธิการทหารบก เป็นประธานกรรมการ คณะกรรมการได้ร่วมกันพิจารณาและกำหนดโครงการขั้นต้นดังนี้

๑. จัดตั้งสำนักงานขึ้น ชื่อว่า "สำนักงานอุตสาหกรรมอิเลคโตรนิค

ไทย" และเรียกย่อ ๆ ว่า **ออท.** ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า "THAI ELECTRONIC INDUSTRY"

๒. สั่งซื้อชิ้นส่วนประกอบจากต่างประเทศเพื่อผลิตเครื่องรับวิทยุชนิด ๔, ๖,๗, และ ๘ ทรานซิสเตอร์ ส่วนตู้นั้นจัดหาภายในประเทศและทำด้วยไม้สัก

ออท. ได้ดำเนินการผลิตตั้งแต่ ม.ค. ๐๓ เป็นต้นมา โดยตั้งโรงงานผลิตขึ้นภายในกรมการทหารสื่อสาร สะพานแดง บางซื่อ พระนคร และเพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงจัดตั้งเจ้าหน้าที่ขึ้นอีกส่วนหนึ่ง เป็นส่วนปฏิบัติงานโดยเฉพาะและมี พล. อ. จิตติ นาวิเสถียร เป็นผู้จัดการ มีรองผู้จัดการอีก ๒ ท่าน คือ รองผู้จัดการฝ่ายธุรการและรองผู้จัดการฝ่ายโรงงาน และมีกองต่าง ๆ อีก ๓ กอง คือ กองธุรการ กองโรงงาน และกองขาย

ต่อมา ทพฌ. ได้พิจารณาเห็นว่าสื่อหรือมัชฌิมในการที่จะให้ประชาชนได้รับการศึกษาและทราบข่าวคราวได้ทันต่อเหตุการณ์นั้น นอกจากเครื่องรับวิทยุกระจายเสียงแล้ว เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ก็มีความสำคัญอยู่ไม่น้อย และทางกองทัพบกก็มีสถานีวิทยุโทรทัศน์ของกองทัพบกเปิดสถานีออกอากาศตั้งแต่ ๒๕ ม.ค.๐๑เป็นต้นมาอยู่แล้ว ฉะนั้น ถ้าหากจะสนับสนุนให้ข้าราชการและประชาชนมีเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ราคาถูกไว้ในครอบครอง ก็จะเป็นประโยชน์แก่ข้าราชการและประชาชนเอง และยังเกิดประโยชน์แก่ทางราชการด้วย ทพฌ. จึงมีบัญชาให้คณะกรรมการรับไปดำเนินการ คณะกรรมการได้เริ่มปฏิบัติตามบัญชาของ ทพฌ. จนสามารถเริ่มดำเนินการผลิตเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ได้ตั้งแต่ ๒๖ เม.ย. ๐๖ เป็นต้นมา ดังเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วในขณะนี้

ในการขายให้แก่ข้าราชการและประชาชนนั้น ทพฌ. อดิตนายกรัฐมนตรี ได้ให้นโยบายแก่คณะกรรมการไว้ดังนี้

๑. ขายให้ถึงมือข้าราชการและประชาชนจริง ๆ เพื่อให้ข้าราชการและประชาชนได้ใช้กันอย่างแพร่หลาย

๒. ขายให้ข้าราชการและประชาชนในราคาถูก

คณะกรรมการได้ดำเนินการตามนโยบายของ ทพณฯ ตลอดมา และปรากฏผลว่าเครื่องรับวิทยุทรานซิสเตอร์และเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ที่ผลิตจาก ออท. นั้น ได้รับการต้อนรับจากข้าราชการและประชาชนอย่างแพร่หลาย สมดังเจตจำนงของ ทพณฯ ที่ได้ตั้งไว้ และยังประโยชน์ให้เกิดแก่ข้าราชการ ประชาชน และทางราชการเป็นอย่างมาก

คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ของ ออท. ทุกคนรู้สึกสลดใจเป็นอย่างยิ่งเนื่องจาก ทพณฯ ได้ถึงอสัญกรรมลงขณะที่ผลงานอันเกิดจากความริเริ่มของ ทพณฯ กำลังก้าวหน้า ทพณฯ ได้ติดตามผลงานของ ออท. พร้อมทั้งได้ให้คำแนะนำอยู่ตลอดเวลา สิ่งหนึ่งที่เป็นเครื่องยืนยันในความสนใจของ ทพณฯ ก็คือ เมื่อ ทพณฯ เดินทางมาจากยางแสนเพื่อเข้าพักรักษาตัวที่ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ทพณฯ ได้ถามถึงเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ที่ผลิตจาก ออท. และต้องการให้นำเข้าไปตั้งไว้ในห้องของ ทพณฯ พร้อมทั้งเครื่องรับวิทยุทรานซิสเตอร์แบบ ๙ ดิ ที่ได้ตั้งอยู่ก่อนแล้ว

แม้ว่า ทพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะถึงอสัญกรรมไปแล้วก็ตาม แต่ผลงานจากการริเริ่มของ ทพณฯ ก็ยังคงอยู่ ดังที่ปรากฏแก่สายตาของข้าราชการและประชาชนอยู่แล้วในขณะนี้ อนึ่ง ทพณฯ จอมพล ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารบกปัจจุบัน ก็ได้เล็งเห็นประโยชน์อันเกิดจากความริเริ่มของ ทพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดังได้กล่าวมาแล้ว จึงได้มีบัญชาให้ ออท. ดำเนินกิจการต่อไปตามเดิม คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ของ ออท. ทุกคนได้รับทราบนโยบายของ ทพณฯ แล้ว และจะได้ใช้สติปัญญาและความสามารถอย่างเต็มที่ เพื่อดำเนินกิจการของ ออท. ให้ก้าวหน้าต่อไปด้วยดีสมดังเจตจำนงของ ทพณฯ ทั้งสองทุกประการ

สถานีโทรทัศน์กองทัพบก

สถานีโทรทัศน์กองทัพบก (ช่อง ๗) ได้ก่อตั้งขึ้นโดยความดำริริเริ่มของ ทพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในสมัยดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ได้ใช้

ทุนเริ่มแรกเป็นเงิน ๑๑ ล้านบาทเศษ โดยมอบให้บริษัทฝ่ายไทยแห่งประเทศอังกฤษเป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง ทั้งอาคาร เครื่องส่ง และเสาอากาศ พลเอก จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มาวางศิลาฤกษ์เมื่อ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ และการก่อสร้างได้แล้วเสร็จเริ่มส่งโทรทัศน์เป็นปฐมฤกษ์ เมื่อ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๑ (วันกองทัพยกในครั้งนั้น)

คำปรารภของ พลเอก จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เกี่ยวกับกิจการโทรทัศน์ ได้กล่าวไว้ว่า "กิจการโทรทัศน์มีประโยชน์ต่อกิจการทหารและต่อส่วนราชการอื่น ๆ ของชาติอยู่เป็นอันมาก และสามารถใช้ได้ไม่ว่าในเวลาสงครามหรือในยามปกติ ในกองทัพของนานาประเทศ ได้มีการนำเอาโทรทัศน์มาใช้เป็นประโยชน์กันอย่างแพร่หลาย เช่น ใช้ถ่ายทอดภาพยุทธบริเวณต่าง ๆ ส่งเข้ามาเพื่อประโยชน์ในการบัญชาการรบ ใช้ประโยชน์ในการฝึกและศึกษาของทหาร และใช้ในการบำรุงความรู้ และประชาสัมพันธ์เหล่านี้เป็นต้น"

ความมุ่งหมายในการจัดตั้ง

๑. เพื่อประโยชน์ในการฝึกและศึกษาในเขตจำกัด และเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกหัดเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ความชำนาญ ให้สามารถติดตามความก้าวหน้าของวิชาการในด้านนี้เป็นสำคัญ

๒. เพื่อเป็นสื่อกลางความเข้าใจอันดีระหว่างกิจการทหารของชาติกับประชาชนชาวไทยทุกคน การเสริมสร้างให้พี่น้องชาวไทยรู้จักหน้าที่และกิจการป้องกันชาติบ้านเมือง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ

ตลอดระยะเวลา ๖ ปี ที่ผ่านมา พลเอก จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ให้ความเมตตากรุณา เอาใจใส่ต่อการดำเนินกิจการของสถานีโทรทัศน์กองทัพบกมาอย่างใกล้ชิด ได้กรุณามอบนโยบาย และคำแนะนำการดำเนินกิจการอยู่เสมอ ทั้งได้ให้ความอนุเคราะห์ส่งเจ้าหน้าที่ไปศึกษา ณ ต่างประเทศ และอนุมัติงบประมาณอุดหนุนกิจการปีละ ๕ แสนบาท ในบางโอกาสก็ได้มาเยี่ยมและตรวจกิจการด้วยตัวของ พลเอก เอง

แม้ในวาระสุดท้ายใกล้กับวันอสัญกรรม คือเมื่อ ๓ ธ.ค. ๐๖ ทพฤฒา และท่านผู้หญิง วิจิตรา ธนะรัชต์ ก็ได้บริจาคเงิน ๑ แสนบาทให้แก่มูลนิธิมหาราช เพื่อบูชาพระมหากรุณาธิคุณ โดยมอบให้สถานีโทรทัศน์กองทัพบกเป็นผู้ดำเนินการ

ผลงานของ ทพฤฒา ที่มีต่อสถานีโทรทัศน์กองทัพบกตั้งแต่เริ่มต้นจัดตั้งขึ้นเมื่อ ๒๕ ม.ค. ๐๑ จนถึง ๘ ธ.ค. ๐๖ นั้น มีรายละเอียดและความสำคัญอีกมากมาย มิสามารถจะบรรยายลงในที่นี้ได้

สถานีโทรทัศน์กองทัพบก ได้สร้างชื่อเสียงเกียรติคุณและความนิยมให้แก่กองทัพบกเป็นอย่างมาก ก็เพราะผลงานอันดีเด่นของ ทพฤฒา ที่ได้สร้างสรรขึ้นและทำนุบำรุงด้วยดีตลอดมา เท่าที่สถานีนี้ยังอยู่คู่กับกองทัพบก ชื่อของ ทพฤฒา จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็จะปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ของกองทัพบก แม้ว่าจะเป็นเพียงผลงานส่วนน้อยที่ ทพฤฒา ได้สร้างไว้ให้แก่ชาติไทยก็ตาม

๘. ด้านการสรรพาวุธ

กองทัพบก ได้ดำเนินการจัดหาและได้รับอาวุธยุทโธปกรณ์อันทันสมัยตามการช่วยเหลือของมิตรประเทศเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก จนเป็นผลให้สามารถปรับปรุงการจัดหน่วยกำลังรบ และหน่วยสนับสนุนการรบให้มีสมรรถภาพสูงขึ้น ในปัจจุบันหน่วยกำลังรบเกือบทั้งสิ้น ได้มีลักษณะการจัดและมียุทโธปกรณ์เช่นเดียวกับหน่วยทหารของอารยะประเทศอื่น ๆ ส่วนในเรื่องเกี่ยวกับการส่งกำลังและบริการด้านสรรพาวุธนั้นกองทัพบกได้จัดตั้งหน่วยสรรพาวุธ ที่มียุทโธปกรณ์อันทันสมัยเพิ่มขึ้นอีกหลายหน่วย เช่น กองสรรพาวุธเขา กองสรรพาวุธกลาง กองร้อยสรรพาวุธกระสุน และกองร้อยสรรพาวุธซ่อมยานเป็นต้น เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ก็ได้รับการศึกษา ดูงาน และฝึกงานเป็นอย่างดี จึงเป็นผลให้การส่งกำลังบำรุงด้านสรรพาวุธ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลอย่างดียิ่ง

๙. ด้านการแพทย์

โดยที่ ทพณฯ ได้เล็งเห็นว่ากิจการแพทย์ทหารบกนั้น มีความสำคัญแก่การดำรงรักษาระดับกำลังพลที่ได้ระดมการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วให้เต็มระดับ และเป็นบริการอันผูกพันชีวิตกำลังพลที่สำคัญยิ่ง ทั้งยังช่วยลดอัตราสูญเสียทั้งเนื่องจากการรบและมิใช่การรบอีกด้วย จึงได้ดำเนินการทุกวิถีทางที่จะปรับปรุงระบบการรักษาพยาบาล และการส่งกลับของกองทัพบกให้ทันสมัย มีประสิทธิภาพเช่นเดียวกับกองทัพแห่งอารยะประเทศอื่น ๆ จนปรากฏว่าในหน่วยรบตั้งแต่ระดับกองร้อย กองพัน กองพล กองทัพภาค, จนถึง กองทัพบก ได้มีเจ้าหน้าที่และหน่วยเสนารักษ์ประจำปฏิบัติงานตามระบบการรักษาพยาบาล และการส่งกลับอันทันสมัยอยู่อย่างครบถ้วน อาทิเช่น มีเจ้าหน้าที่ประจำกองร้อย ที่ประจำกองทัพ ที่พยาบาลกรมที่รักษาพยาบาลกองพล โรงพยาบาลสนาม และโรงพยาบาลประจำที่ในเขตหลัง เป็นต้น

นอกจาก ทพณฯ จะได้ปรับปรุงระบบการรักษาพยาบาล และการส่งกลับให้ทันสมัย เพื่อผลโดยตรงของกำลังพลแห่งกองทัพบกแล้ว ทพณฯ ยังได้ริเริ่มใช้กิจการแพทย์ทหารบกให้บริการช่วยเหลือประชาชนอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านพัฒนาการชุมชนที่ห่างไกลความเจริญ และทั้งในด้านอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ได้อาศัยประโยชน์และบริการจากโรงพยาบาลของกองทัพบกอย่างเต็มที่อีกด้วย ดังเป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนโดยทั่วไปแล้ว ในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาการก้าวหน้าทางด้านวิชัย และวิชัมนาการทางด้านวิชาการนั้น ทพณฯ ก็ได้เอาใจใส่สนับสนุนอยู่เป็นนิจ เช่น ให้มีการวิจัย และผลิตยาปฏิชีวนะ การป้องกันโรคโปลิโอ การวิจัยทางการแพทย์ร่วมกับ สปอ. ทลฯ สนับสนุนการที่ให้แพทย์ทหารบกได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างเหล่าทัพ ระหว่างทหารและพลเรือน และระหว่างแพทย์ต่างประเทศ รัดส่งนายแพทย์ไปศึกษา ดูงาน และฝึกงาน ณ ต่างประเทศอย่างกว้างขวาง จึงนับได้ว่า ความรุ่งเรืองก้าวหน้าของกิจการแพทย์ทหาร

ยกในปัจจุบัน เกิดขึ้นจากการเล็งเห็นความสำคัญ และการเอาใจใส่อุปการะของ พณฯ โดยแท้

เกี่ยวกับการปรับปรุงกิจการด้านการแพทย์นี้ ใคร่ขอนำตัวอย่างในการที่ พณฯ พยายามและดำเนินการที่จะพัฒนาโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับโรงพยาบาลทหารของอารยะประเทศ ดังต่อไปนี้

วังพญาไทได้เปลี่ยนแปลงเป็นสถานที่รักษาพยาบาลมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยเริ่มต้นด้วยการเป็นกองเสนารักษ์ ๒ กองทัพน้อยที่ ๑ และแปรสภาพเป็นโรงพยาบาลทหารบก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ จนกระทั่งในที่สุดได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ดังที่ได้เป็นอยู่ในปัจจุบัน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕

โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า เป็นสถาบันการรักษาพยาบาลผู้เจ็บไข้ได้ป่วยโดยทั่วไป ทั้งข้าราชการทหาร ข้าราชการพลเรือน และประชาชนไม่เลือกหน้า แม้ว่างบประมาณการใช้จ่ายจะจำกัดจำเขี่ย แต่สถาบันแห่งนี้ก็ปฏิบัติภารกิจตลอดมาตามอัตภาพ ไม่แต่หยูกยาและอุปกรณ์การแพทย์จะขาดๆ เหลือๆ แม้แต่ตัวอาคารก็พลอยขาดแคลนไปด้วย เพราะส่วนใหญ่ได้ดัดแปลงอาคารซึ่งเป็นวังเก่ามาใช้เป็นที่พยาบาลตามมีตามเกิด

พณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้ยังคับยังชาที่พิจารณาเห็นความขาดแคลนของโรงพยาบาลทหารแห่งนี้เป็นอย่างดี พณฯ จึงได้เริ่มทะนุบำรุงโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าอย่างจริงจัง ด้วยความหวังที่จะได้เห็นความก้าวหน้าของการรักษาพยาบาลและสถานที่อันทัดเทียมกับโรงพยาบาลในต่างประเทศ

ความกรุณาประการแรกที่ พณฯ หยิบยื่นให้แก่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ก็คือ "มูลนิธิธนะรัชต์" เพื่อเก็บดอกผลบำรุงโรงพยาบาล มูลนิธินี้ตั้งขึ้นเมื่อ ๑๕ ธันวาคม ๒๔๙๖ ด้วยเงินทุนเริ่มต้น ๑๗๙,๕๗๐ บาท ขณะนี้มูลนิธิดังกล่าวมีเงินฝากอยู่ในธนาคารรวมทั้งสิ้น ๒๘๑,๗๒๐.๒๓ บาท

พณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีความมุ่งหวังตั้งใจอย่างเหลือเกินในอันที่จะสร้างโรงพยาบาลแห่งนี้ให้มีความเจริญก้าวหน้าทันตาเห็น เพราะฉะนั้น

ฯพณฯจึงได้ทุ่มเททั้งกำลังใจ กำลังเงินด้วยประการทั้งปวง อาจจะกล่าวได้โดยไม่ผิดเลยว่า อาคารหลังแรกที่ทันสมัยเป็นที่เชิดหน้าชูตาของสถาบันแห่งนี้ก็คือ "ตึกธนะรัชต์" ฯพณฯ ได้ไปเป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๐๐ และเป็นประธานในพิธีเปิดเมื่อ ๒๕ มกราคม ๒๕๐๒ อาคารหลังนี้สิ้นค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๖,๙๘๐,๐๐๐ บาท ทางราชการได้ใช้เป็นสถานที่รักษาผู้ป่วยเจ็บด้วยโรคทางอายุรกรรม

ในวันกองทัพบก พ.ศ. ๒๕๐๒ ซึ่ง ฯพณฯ ได้ไปเป็นประธานในพิธีเปิด "ตึกธนะรัชต์" นั้น ฯพณฯ ได้เปิดตึกอีกหลังหนึ่งคือ "ตึกสุทธิสารรณกร" ด้วย อาคารหลังนี้เริ่มก่อสร้างเมื่อ ๑๕ มกราคม ๒๕๐๑ แล้วเสร็จ เมื่อ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๐๑ สิ้นค่าก่อสร้าง ๑,๐๐๓,๓๐๐ บาท ทางราชการได้ใช้เป็นสถานที่พักรักษาพยาบาลผู้ป่วยด้วยโรคปอด

"ตึกศัลยกรรมธนะรัชต์" เป็นอาคารอีกหลังหนึ่งซึ่งฯพณฯมีบัญชาให้สร้างขึ้น อาคารหลังนี้เป็นอาคารคอนกรีตสามชั้น มีความทันสมัยใหญ่โตเท่าเทียมกันกับ "ตึกธนะรัชต์" หลังแรก "ตึกศัลยกรรมธนะรัชต์" ใช้เป็นที่รักษาพยาบาลผู้ป่วยเจ็บทางศัลยกรรม และได้กระทำพิธีเปิดใช้ราชการเมื่อ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๖ โดย ฯพณฯมาเป็นประธานในพิธีเช่นเคย

ดังได้กล่าวมาแต่ต้นแล้วว่า โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้านั้น ได้แปลงวังพญาไท มาเป็นสถานที่รักษาพยาบาล เมื่อไม่มีการก่อสร้างเพิ่มเติม ความเหมาะสมของสถานที่จึงน้อยไป ด้วยเหตุนี้ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงได้พยายามสร้างอาคารสำหรับรักษาพยาบาลอยู่เรื่อย ๆ อย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ฯพณฯ ได้เห็นความสำคัญของโรงพยาบาลของกองทัพบกแห่งนี้เป็นอย่างดี เพราะในยามปกติโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ก็เป็นที่รักษาพยาบาลสำหรับทหารและประชาชนทั่วไปอยู่แล้ว ยิ่งในยามสงคราม โรงพยาบาลแห่งนี้ก็ย่อมจะมีความสำคัญยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ

ด้วยวิจารณญาณที่เล็งเห็นความสำคัญของสถาบันสำหรับการรักษาพยาบาลเช่นนั้น ท่านจึงได้อนุมัติให้ก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ขึ้นเรื่อย ๆ ขณะนี้อาคารต่าง ๆ ที่ ท่าน มีขัญชาเอาไว้ตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่ ก็กำลังอยู่ในระหว่างการก่อสร้างหลายหลัง และที่กำลังจะก่อสร้างต่อไปก็ยังมีอีกมาก

อาคารที่สร้างเสร็จไปใหม่ ๆ ยังไม่ทันได้เปิดใช้ในราชการ ก็คือ อาคารคนไข้พิเศษจำนวน ๔ หลัง อาคารนี้เป็นตึกกระทัดรัดซึ่งเหมาะที่จะเป็นที่พักรักษานายทหารยศชั้นนายพลได้อย่างสมเกียรติ อาคารที่กำลังก่อสร้างอยู่ก็คือ ตึกสุดินารีเวชกรรม เป็นตึกคอนกรีตสูง ๔ ชั้น กับตึกโรงเรียนนางพยาบาล สูง ๓ ชั้น เป็นตึกคอนกรีตเช่นเดียวกัน สำหรับอาคารในโครงการที่จะก่อสร้างเป็นอันดับต่อไปก็คือ อาคารสำหรับตรวจคนไข้ภายนอกซึ่งจะเป็นตึกคอนกรีตสูงเจ็ดชั้น และยังมีอาคารอื่น ๆ อีกมาก

ท่าน จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้พยายามทุกวิถีทางในอันที่จะพัฒนาการวงการแพทย์ทหารให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาอารยะประเทศ เพราะฉะนั้นจึงนอกจากจะเพิ่มเติมเกี่ยวกับอาคารให้ทันสมัยและมีปริมาณมากขึ้นแล้ว ท่านยังได้บำรุงบริจาคเกี่ยวกับอุปกรณ์การแพทย์ใหม่ๆ ที่มีราคาสูงอีกมากมาย เหลือที่จะนำมาเผยแพร่ให้ครบถ้วนณที่นี้ได้ การพัฒนาในด้านวิชาการ ท่าน ก็มิได้นิ่งนอนใจ ในสมัยของ ท่าน ได้มีการอนุมัติให้นายแพทย์ทหารและนางพยาบาลในกองทัพบกไปศึกษาและดูงานเพิ่มเติม ณ ต่างประเทศเป็นจำนวนมาก แพทย์ในโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าหลายท่านที่ได้กลับจากต่างประเทศมาแล้ว ได้สร้างผลงานที่ดีเด่นและเป็นผู้ทำความก้าวหน้าในทางวิชาการให้แก่โรงพยาบาลเป็นอย่างดี

ผลแห่งความกรุณาของ ท่าน จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต่อโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า และวงการแพทย์ทหาร เป็นเหตุให้กองทัพบกไทย ณ บัดนี้มีโรงพยาบาลทหารที่ไม่ด้อยน้อยหน้ากว่าโรงพยาบาลอื่น ข้าราชการในโรงพยาบาลพระ

มงกุฎเกล้า ได้มีสถานที่ทำงานอันทันสมัยโอ่โถง ทหารและประชาชนที่มารับบริการการรักษาพยาบาลจากสถาบันแห่งนี้ย่อมจะสำนึกในบุญคุณของ ทพณฯ อยู่ไม่รู้ลืม

ทพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้สร้างวีรกรรมให้เราได้คิดว่า "ไม่มีสิ่งใดที่ทหารจะทำไม่สำเร็จ" เพราะฉะนั้นจึงเป็นภารกิจของเราทุกคนในอันที่จะพยายามพัฒนาการโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าให้เจริญก้าวหน้าต่อไปให้สมกับฐานะที่ ทพณฯ ได้ตั้งความมุ่งหมายไว้

๑๐. ด้านการสัตว์

โดยที่ ทพณฯ ได้ตระหนักดีว่า แม้สงครามโลกครั้งต่อไปอาจจะใช้อาวุธนิวเคลียส์ จรวดนำวิถี เรดาร์ เคมีชีวะ และรังษี และการเคลื่อนย้ายกำลังทหารและยุทโธปกรณ์อาจใช้การขนส่งด้วยยานยนต์ และการลำเลียงทางอากาศเป็นพื้นก็ตาม แต่หากเมื่อใดเกิดการขาดน้ำมัน ขาดแบตเตอรี่ ขาดถนน ขาดสะพาน ขาดท่าเรือ ที่พอเพียงแล้ว เมื่อนั้น สัตว์พาหนะ จำพวก ม้า ฬา ล่อหรือโคต่าง ก็จะให้ประโยชน์ได้แทบทุกภูมิประเทศและฤดูกาล ฉะนั้น ทพณฯจึงได้ดำรงรักษากิจการด้านการสัตว์ไว้ในกองทัพบก และได้สนับสนุนกิจการให้ขยายตัวขึ้น เพื่อบริการด้านผสมสัตว์ ค้นคว้าผลิตยารักษาโรคสัตว์ สะสมสะเบียงสัตว์ เพิ่มเติมสัตว์ให้แก่กองทัพ รักษาพยาบาลสัตว์ เป็นต้น ยิ่งกว่านั้น ทพณฯ ยังได้ริเริ่มให้กิจการสัตว์ของกองทัพบกได้มีส่วนรับใช้ประชาชนในยามปกติอีกด้วย เช่น แนะนำด้านวิชาการ ช่วยผสมม้า โค สุกร ช่วยเกี่ยวกับการป้องกันโรคระบาด และการรักษาพยาบาล ฯลฯ สนับสนุนนโยบายของรัฐบาล ที่จะช่วยให้ประชาชาติได้บรรลุจุดหมายในการเพิ่มผลผลิต อันเกิดจากสัตว์เลี้ยงทั้งประเภทสัตว์พาหนะและที่เป็นอาหารอีกด้วย

๑๑. ด้านพลาธิการ

คำกล่าวที่ว่า "กองทัพเดินด้วยท้อง" นั้น ยังเป็นคำกล่าวที่ใช้ได้ดีอยู่ในปัจจุบัน ยิ่งกว่านั้น ทพณฯ ยังเล็งเห็นกว้างไกลต่อไปอีกว่า ปาก ท้อง ที่กอง

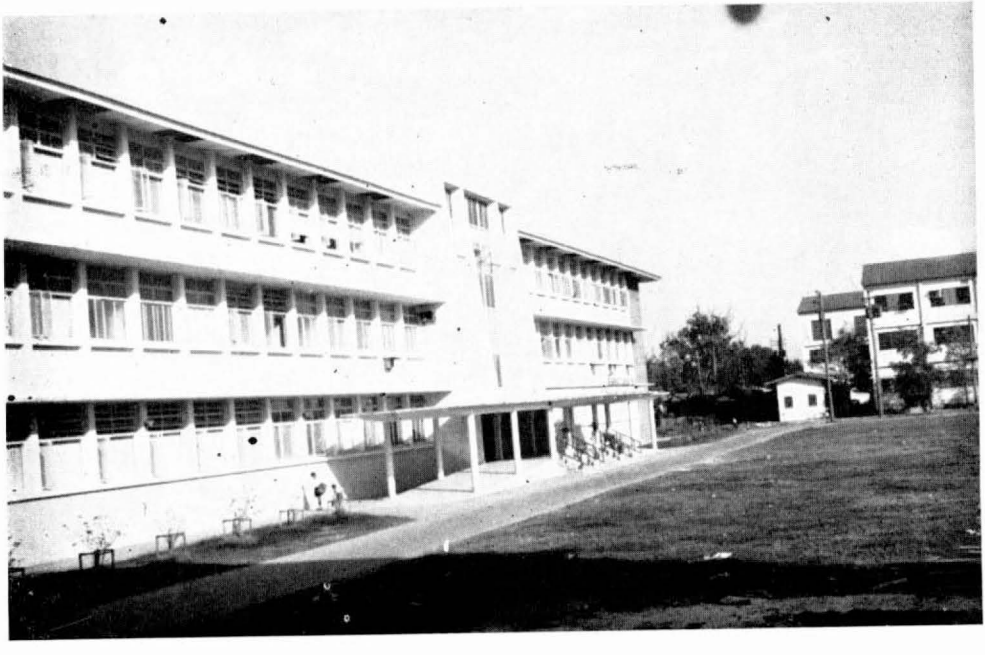
ของ มร. ปิ. ธนิวัช

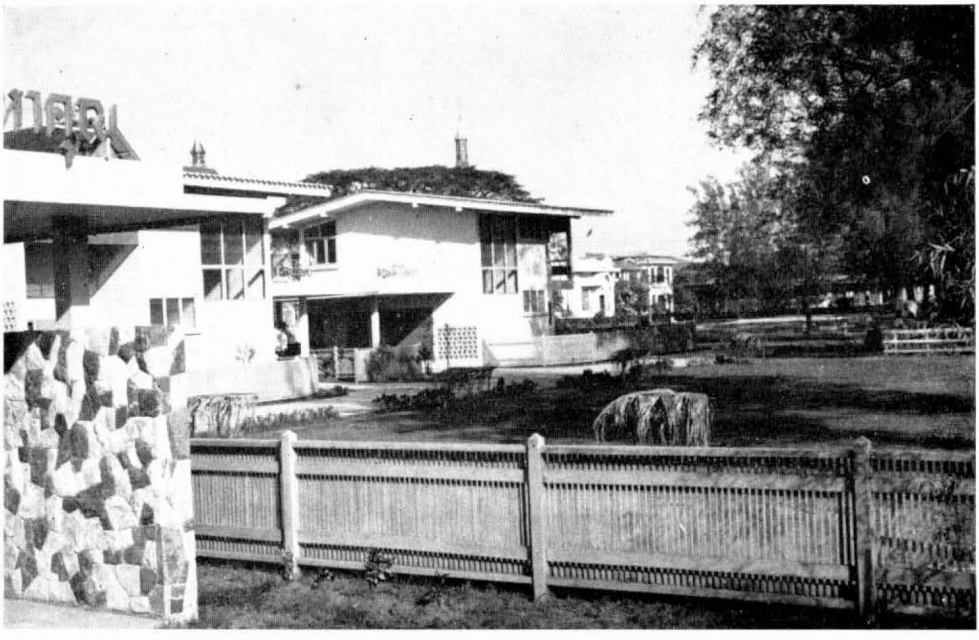

รูปบน คือ ตึกธนะรัชต์

รูปล่าง คือ ตึกศัลยกรรมธนะรัชต์

(อ่านความประกอบได้จากหน้า ๑๔๘)

รูปบน อาคารคนไข้พิเศษ

รูปล่าง ตึกสูตินารีเวชกรรม

(อ่านความประกอบได้จากหน้า ๑๘๘)

ทัพยกจะต้องเลี้ยงดูในยุทธนั้นมิใช่มีแต่เพียง กำลังคน และสัตว์พาหนะเท่านั้น หากจะต้องหมายรวมถึง ยานยนต์ ทั้งสายพานและกึ่งสายพาน ยานพาหนะใช้ล้อ เรือ และเครื่องบินเข้าอีกด้วย ฉะนั้น นอกจากกิจการพลาธิการจะรับผิดชอบจัดหาอาหารสำหรับเลี้ยงดูกำลังคนและสัตว์พาหนะในกองทัพยกแล้ว ยังจะต้องจัดหาน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับยานพาหนะทุกชนิดที่กองทัพยกมีอยู่ ทั้งที่เป็นยานพาหนะทางยก เรือ และอากาศ อีกด้วย โดยประการฉะนี้ พณฯ จึงได้เร่งรัดปรับปรุงกิจการพลาธิการของกองทัพยก ให้มีประสิทธิภาพและก้าวหน้าอย่างยิ่ง โดยจัดระบบการจัดหา เก็บรักษา และแจกจ่ายสิ่งอุปกรณ์สายพลาธิการ ตั้งแต่เครื่องแต่งกายทหาร เครื่องนอน เครื่องสนาม อาหาร คน สัตว์ และน้ำมัน ฯลฯ จนกระทั่งในยุทธนั้น สามารถที่จะสนับสนุนกำลังรบอันแข็งแกร่งของกองทัพยกได้อย่างทันเวลาและเพียงพอ นอกจากนั้น พณฯ ยังได้ปรับปรุงกิจการส่งกำลังสายพลาธิการ ให้ครอบคลุมถึงการส่งกำลังโดยทางอากาศอีกด้วย โดยได้จัดตั้งกองร้อยพลาธิการส่งกำลังทางอากาศขึ้น เพื่อสนับสนุนกิจการส่งกำลังให้แก่หน่วยพลร่ม และหน่วยทหารอื่นในกรณีที่การส่งกำลังทางผิวพื้นกระทำไม่สะดวกหรือไม่เพียงพอ และทันเวลา นอกจากนั้นยังได้ปรับปรุงองค์การผลิตสิ่งอุปกรณ์สายพลาธิการ ให้ก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันได้แก่ห้องเย็นเก็บรักษาอาหารสด การผลิตอาหารกระป๋อง การผลิตเครื่องแต่งกาย เครื่องหนังรองเท้า และสิ่งอุปกรณ์สายพลาธิการอื่น ๆ อีกเป็นอันมาก นับได้ว่ากิจการพลาธิการของกองทัพยกในสมัยที่ พณฯ ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกนี้ ได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างกว้างขวางยิ่ง

๑๒. ด้านการปลัดบัญชีทหารบก

เพื่อที่จะให้การควบคุมงานและงบประมาณของกองทัพยกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และให้การใช้งบประมาณที่ได้รับอย่างจำกัดเป็นไปในทางประหยัดได้ผลคุ้มค่าทุกบาททุกสตางค์ พณฯ ได้ให้ความสนใจและสนับสนุนกิจการด้านการปลัดบัญชีทหารบกเป็นอย่างดีตลอดมา สนับสนุนให้นายทหารในหน่วยนี้เป็นจำนวนมาก

ได้ไปศึกษาในต่างประเทศ เพื่อนำระบบและหลักการที่ดีของต่างประเทศเข้ามาใช้ ฯพณฯ ได้สนใจและมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมกิจการนี้อย่างไรนั้น จะเห็นได้จากคำกล่าวบางตอนของ ฯพณฯ ดังต่อไปนี้

แนวความคิดในการควบคุมงานและงบประมาณ

(Comptrollership Concept)

การใดแม้ว่าจะมีความสำคัญและจำเป็นสักเพียงใดก็ตาม ถ้าหากปราศจากความเห็นสนับสนุนของผู้นำหรือผู้รับผิดชอบแล้ว การนั้นก็ยากที่จะสำเร็จลุล่วงไปได้ ดังนั้น นับว่าเป็นโชคดีอย่างอนันต์ที่ประเทศชาติและกองทัพบกอันเป็นที่รักยิ่งของเราได้มี ฯพณฯ เป็นผู้ริเริ่มให้แนวความคิดแก่การอันสำคัญและจำเป็นอันนั้นไว้แล้ว นั่นคือ ฯพณฯ ได้**ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมงานและงบประมาณของกองทัพบกและของชาติขึ้น** ถึงแม้ว่าแนวความคิดนี้ไม่อาจยืนยันให้ปรากฏเห็นได้เด่นชัดก็ตาม แต่เมื่อรวมการแสดงออกของ ฯพณฯ ในเรื่องราวต่าง ๆ เข้าด้วยกันก็พอจะถือเป็นข้อยืนยันได้ว่า ฯพณฯ ได้ริเริ่มและสนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามแนวความคิดดังกล่าวอยู่ตลอดเวลาที่ ฯพณฯ เป็นผู้นำรัฐบาลและเป็นผู้นำกองทัพบก

ครั้งหนึ่งเมื่อประมาณ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๐๔ ในระหว่างที่กองทัพบกเสนอคำของบประมาณเพิ่มเติมเนื่องจากสถานการณ์ลาว ฯพณฯ ได้ตรวจเห็นเป็นครั้งแรกที่กองทัพบกได้แสดงการกำหนดอัตราส่วน และประเภทงบประมาณต่าง ๆ ประกอบคำขอและได้ใช้นายทหารฝ่ายเสนาธิการเป็นผู้ดำเนินงาน จึงได้ทรงเรียกตัวนายทหารที่จัดทำงบประมาณไปสอบถามณที่ทำเนียบรัฐบาล ซึ่งก็เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ฯพณฯ ได้สนใจในกิจการเกี่ยวกับระบบการจัดการบริหารกองทัพบก (Army Command Management System) มานานแล้วตั้งแต่เริ่มการจัดตั้งสำนักงานปลัดบัญชีทหารบก ทั้งยังสามารถชี้ให้เห็นความสำคัญขององค์ประกอบของระบบดังกล่าว อันได้แก่ Financial Management Plan และ Program Management ได้เป็นอย่างดี พร้อมกันนั้น

ได้มอบให้นายทหารผู้นั้นรับแนวนโยบายไปวางวิธีการให้กองทัพบกจัดสรรงบประมาณแบบแผนงานต่อไปให้ได้ (กองทัพบกเริ่มงบประมาณแบบแผนงานเป็นครั้งแรกในปี ๒๕๐๕) ทั้งนี้ เพราะในระยะรัฐบาล ฯพณฯ ก็ได้เร่งริบวางรากฐานในการควบคุมงานและงบประมาณต่าง ๆ อยู่แล้ว เช่น ให้มีสำนักงบประมาณ ให้มีการฝึกฝนอบรมวิทยาการเกี่ยวกับการจัดการ (Management) ต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนั้น ฯพณฯ ปรารถนาจะให้เจ้าที่ของกองทัพบกหันไปศึกษาค้นคว้าในเรื่องดังกล่าวให้มากขึ้นเพื่อจะได้จัดเป็นตัวอย่างแก่หน่วยราชการอื่น ๆ ต่อไป และปรารถนาที่จะให้ไปช่วยปฏิบัติหน้าที่ในเรื่องการกำหนดงานและโครงการ กับการจัดสรรงบประมาณของการป้องกันประเทศและการรักษาความสงบภายใน ในสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติและสำนักงบประมาณอีกด้วย

ต่อมาในต้นปี ๒๕๐๕ ฯพณฯ ยิ่งสนใจในแนวความคิดที่กล่าวข้างต้นมากขึ้น ได้เรียกนายทหารของสำนักงานปลัดบัญชีไปอีกหลายครั้งหลายหน เพื่อสอบถามผลงาน ในที่สุดจะเป็นด้วยใจร้อนหรือกรณีใดก็หลีกเลี่ยง ฯพณฯ เห็นว่าการปรับปรุงและพัฒนางานควบคุม แม้ว่างบประมาณของกองทัพบกจะให้สมบูรณ์ในระยะเวลาเล็กน้อยย่อมทำไม่ได้ แต่การที่จะรอให้เนิ่นนานต่อไปอาจทำให้หน่วยราชการบางหน่วยเสียหาย โดยที่ ฯพณฯ ไม่มีโอกาสติดตามผลงานได้ ถ้าหน่วยนั้น ๆ ยังดำเนินงานด้วยระบบการจัดงานแบบเก่า ๆ และเพื่อที่จะให้หน่วยงานที่เหมือน ๆ กับกองทัพบกเริ่มพัฒนาและศึกษาไปพร้อม ๆ กัน ฯพณฯ จึงได้บัญชาเรียกนายทหารที่ได้มอบหมายงานทางกองทัพบกไว้นั้น ให้มอบหมายงานแก่ผู้อื่นต่อไป และให้นายทหารผู้นั้นไปช่วยราชการกรมตำรวจ ในการวางรากฐานกิจการควบคุมงานและงบประมาณเป็นแห่งแรกเมื่อประมาณมีนาคม ๒๕๐๕ และเพื่อเป็นการยืนยันในความสนใจต่อแนวความคิดข้างต้น ใคร่ขอยกคำปราศรัยบางตอนของ ฯพณฯ ที่กล่าวไว้เมื่อ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๐๕ ณ ห้องประชุมกรมตำรวจ ดังนี้

".....ไม่ว่าจะเป็นการบูรณะประเทศหรือทำอะไรก็ตาม ย่อมขึ้นกับงบประมาณเป็นสำคัญ ดังนั้น ภายหลังจากที่ได้ทำการปฏิวัติขึ้นแล้ว รัฐบาลนี้จึงได้รีบจัดตั้งสำนักงบประมาณขึ้นก่อนอื่น....."

".....ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า การงบประมาณเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง เป็นเรื่องของชนชั้นมันสมอง อย่างกรมตำรวจก็จะต้องเป็นเรื่องของนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ อย่าง**กองทัพบกนั้น เป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่เสนาธิการเป็นผู้คิดวางแผน** เป็นต้น แต่**การวางแผนหรือนโยบาย** นั้น จะต้องไม่ใช่เป็นการสร้างวิมานในอากาศ ที่แล้วมามักเข้าใจผิดกันไปว่าเป็นหน้าที่ของฝ่ายการเงิน หรือฝ่ายพลาธิการนั้น ความจริงแล้วฝ่ายการเงินหรือฝ่ายพลาธิการเป็นแต่เพียงเจ้าหน้าที่เทคนิค....."

"**.....การจะควบคุมการปฏิบัติงาน ไม่ต้องไปคุมอะไรหรอก คุมแต่เพียงโครงการและงบประมาณก็พอแล้ว.....**"

จากคำกล่าวข้างต้นก็เป็นเครื่องแสดงแล้วว่า พณฯ ได้ปูพื้นฐานการบริหารกองทัพบก (Army Command Management) ไว้ให้แล้ว หากจะกล่าวว่า พณฯ เป็นบิดาของนักบริหารกองทัพบกยุคใหม่ ก็คงจะไม่เกินความจริงไปเลย

๑๓. ด้านการเงินทหาร

พณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีต ผู้บัญชาการทหารบก ทำอะไรไว้ให้กรมการเงินทหารบก กระเป๋าของกองทัพบกบ้าง ถ้ามองกันเผิน ๆ แต่ในทางวัตถุก็มองไม่เห็นหรือเห็นได้ยาก ถ้าจะให้ชัดลงไปถึงคุณประโยชน์แท้จริงที่เป็นผลต่อกองทัพบก ในทัศนะของนักบริหารและนักจัดการที่ดีแล้ว ก็จะเห็นได้ว่า พณฯ ได้มีส่วนในการเสริมสร้างความเจริญให้แก่กิจการในด้านบริหารการเงินโดยส่วนรวมมิใช่น้อย

นอกจากลักษณะความเป็นผู้นำชั้นเยี่ยม มีเจตนาแน่วแน่ พูดจริง ทำจริง มุ่งหน้าแต่จะเสริมสร้างความเจริญให้แก่ชาติโดยไม่คำนึงถึงความลำบากยากแค้นทุกภูมิประเทศ เหตุการณ์ และสภาพอากาศ แม้แต่ในเวลาค่ำคืน พณฯ มิได้

เคยย่อท้อ เสียสละทั้งกำลังกายและกำลังใจให้กับงานของชาติอย่างจริงจังแล้ว พณฯ ยังให้ความสนใจในด้านยุทธการทางการเงินเป็นพิเศษ จากคำปราศรัยและคำขวัญในโอกาสต่าง ๆ ของ พณฯ จะมีเรื่องของการเงินอยู่ด้วยเสมอ พณฯ สนใจกิจการเงินและการคลังเป็นอันมาก ทั้งที่เป็นส่วนรวมของประเทศชาติ ของกองทัพบก ของหน่วยทหาร ตลอดจนข้าราชการและประชาชนเป็นรายบุคคล

จากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า พณฯ เป็นนักยุทธการที่เห็นคุณค่าของ เวลา คน เงิน พัสดุ และการจัดการที่เหมาะสมอย่างยิ่ง เป็นตัวอย่างและกำลังใจแก่คนรุ่นหลังจะได้พยายามศึกษาค้นคว้าปรับปรุงงานในด้านการเงินอย่างไม่หยุดยั้ง โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก

กิจการใดที่กรมการเงินทหารบกได้พิจารณาริเริ่มและรายงานขึ้นไป พณฯ ก็พิจารณาเห็นพ้องด้วยเสมอมา เหล่านี้เป็นเครื่องที่เพิ่มพูนกำลังใจ และยืดในผลงานที่ได้ทำไป ก่อให้เกิดศรัทธาแก่ข้าราชการในกรมการเงินทหารบก ที่จะทำงานให้ดียิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ ทั้งนี้จะเห็นได้จากผลงานทางด้านการเงินของกองทัพบก ภายใต้การนำของ พณฯ ได้เจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็วที่สุดยุคหนึ่ง ซึ่งเมื่อเทียบระหว่างผลงานกับจำนวนเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดด้วยแล้ว ก็อาจกล่าวได้อย่างภาคภูมิใจว่า พณฯ ได้ให้ความคิดเห็นและความริเริ่มแก่ข้าราชการในกรมการเงินทหารบก ให้รู้จักใช้เวลา กำลังคน เงิน และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่อย่างจำกัดแล้วนั้นอย่างมีประสิทธิภาพเพียงไร ทั้งนี้ก็เพราะ พณฯ ได้เป็นกำลังใจคอยให้ความสนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อม พณฯ เป็นเสมือนตัวจักรสำคัญที่เป็นพลังใจแก่กรมการเงินทหารบก ได้ทำตัวเป็นตัวอย่างมิใช่แต่ในทางเป็นผู้นำชั้นเยี่ยมเท่านั้น ยังเป็นนักยุทธการชั้นหนึ่ง ซึ่งยากที่จะหาผู้เสมอเหมือนได้

ผลงานทางด้านการเงินเฉพาะที่สำคัญ ๆ ซึ่งมีประโยชน์ต่อส่วนรวมของกองทัพบกในสมัยที่ พณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้บัญชาการทหารบกนั้น

มีมากมาย ไม่อาจประมวลมาไว้ให้หมดในที่นี้ได้ แต่จะขอยกตัวอย่างเพียงบางเรื่องเฉพาะที่สำคัญเท่านั้น

จากบางส่วนในรายงานประจำปีของกรมการเงินทหารบก ประจำปี ๒๕๐๔ และปี ๒๕๐๕)

ก. การจัดตั้งธนาคารทหารไทย จำกัด พณฯ ได้เป็นผู้ริเริ่มและมอบหมายให้กรมการเงินทหารบกเป็นเจ้าหน้าที่ดำเนินการก่อตั้ง เพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของข้าราชการทหาร และอำนวยความสะดวกทางธนาคารที่เกี่ยวกับกิจการเงินทหาร กิจการของธนาคารทหารไทยจำกัดภายใต้การอำนวยการของ พณฯ ได้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว มีผลกำไรสามารถจ่ายเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นในอัตราที่ค่อนข้างสูง และมีกำไรสะสมเป็นทุนสำรองเพียง ๓๐ มิถุนายน ๒๕๐๖ ถึง ๒๐,๐๐๐,๐๐๐. บาท (ยี่สิบล้านบาท)

ข. การปรับปรุงระบบการรับ–จ่าย มี

๑. การจัดแบ่งส่วนราชการและความรับผิดชอบในสำนักงาน การเงินของหน่วยต่าง ๆ ให้เป็นไปตามระบบการควบคุมภายใน คือแบ่งเป็น ส่วนตรวจสอบ ส่วนรับจ่ายและส่วนบัญชี

๒. ให้ใช้ระบบการจ่ายเงินตรงให้แก่เจ้าหน้าที่ ทำให้การจ่ายเงินให้แก่เจ้าหนี้ที่เกิดจากการจัดซื้อและจ้างเหมา เป็นไปโดยรวดเร็วขึ้น

๓. การปิดบัญชีหน่วยกำลังรบ และใช้ระบบนายทหารธนารักษ์ ทำให้ลดจำนวนหน่วยที่เปิดบัญชีลงได้หลายหน่วย สะดวกแก่การดำเนินงานทางด้านงบประมาณ การตรวจบัญชี เป็นผลทำให้หน่วยกำลังรบมีความคล่องตัวมากขึ้น

๔. กำหนดให้มีระเบียบปฏิบัติในการเบิกจ่ายเงินระหว่าง มทบ. หรือ ทบ. กับหน่วยที่มิได้เปิดบัญชี

๕. กำหนดให้กรมการเงินทหารบก จ่ายเงินตามฎีกาเบิกเงินของหน่วยต่าง ๆ เข้าบัญชีเงินฝากธนาคารให้แก่หน่วยเบิกได้โดยตรง มิต้องให้หน่วยมารับเงินเอง ทำให้ลดงานของหน่วย และความปลอดภัยของเงินราชการสูงขึ้น

๖. การเปลี่ยนแปลงแบบพิมพ์ในสายงานการเงิน ให้เหมาะสมกับการใช้สะดวกและประหยัด ง่ายแก่การจัดหาและตรวจสอบ เช่นการจัดรวมสมุดจ่ายเงินเดือนกับสมุดหักจ่ายเงินรายเดือนเข้าด้วยกันเป็นต้น

๗. กำหนดให้ใช้ระหัสบัญชีเงินราชการตามหลักสากล ทำให้การกำหนดระหัสและความเข้าใจในทางบัญชีเป็นอย่างเดียวกันทุกหน่วย ง่ายแก่การตรวจสอบและควบคุม โดยได้จัดทำคำชี้แจงการใช้ระหัสตามระบบบัญชีเงินที่ได้พัฒนามาจากคำชี้แจงวิธีทำบัญชีเงินทหารบกและทหารอากาศ ๗๙

๘. ระเบียบ พ. ว่าด้วยการขึ้นเงินประจำ

๙. ระเบียบ ทบ. ว่าด้วยเงินเข้มลงทุน ได้กำหนดแนวปฏิบัติในทางการเงิน การบัญชีของกิจการทำนองธุรกิจ ที่ลงทุนโดยเงินนอกงบประมาณของกองทัพบก

๑๐. กำหนดระเบียบปฏิบัติในการเบิกจ่ายและส่งใบสำคัญเงินค่าใช้จ่ายในต่างประเทศ

ค. ระบบการรับ—ส่งเงิน

ได้ปรับปรุงการรับ - ส่งเงินระหว่างหน่วยทหารให้เป็นไป โดยรัดกุมและประหยัด โดยให้มีการส่งเงินระหว่างหน่วยทหารในพระนคร ด้วยเช็คขีดคร่อมเข้าบัญชี และการส่งเงินระหว่างหน่วยในพระนครกับหน่วยในส่วนภูมิภาค หรือระหว่างหน่วยส่วนภูมิภาคด้วยกัน โดยวิธีโอนขายบิลแทนการจัดเจ้าหน้าที่นำเงินมาส่ง ซึ่งประหยัดได้ทั้งเงินและเวลา ตลอดจนความปลอดภัยของเงินราชการ

ง. การศึกษาและการพัฒนาบุคคล

๑. ได้อนุมัติให้จัดสร้างอาคารโรงเรียนการเงิน กรมการเงินทหารบก ขึ้นในบริเวณกรมยุทธศึกษาทหารบกเมื่อปี ๒๕๐๑

๒. ได้อนุมัติให้เจ้าหน้าที่กรมการเงิน ทหารบก ไปดูงานการเงินที่ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

๓. อนุมัติทุนการศึกษาให้นายทหารการเงินไปศึกษาในสหรัฐอเมริกาเป็นประจำปี

๔. ให้ที่นั่งศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก วิทยาลัยการทัพบก และวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงแก่กรมการเงินทหารบกเป็นประจำ

๕. ใช้ระบบการกลั่นกรองตัวบุคคลเพื่อเลื่อนตำแหน่งจากผลของงาน

๑๔. ด้านอื่น ๆ

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว กิจการในด้านสายยุทธการอื่น ๆ ก็ได้รับการปรับปรุงแก้ไขขนเจริญก้าวหน้าขึ้นพร้อม ๆ กันอีกมากมายหลายด้าน เช่นเดียวกับกิจการทางด้านธุรการและกิจการพิเศษอื่น ๆ อันยังผลให้กองทัพบกได้เจริญก้าวหน้าอย่างสมบูรณ์เป็นสัดส่วนสอดคล้องกันทุกสายงาน ซึ่งไม่อาจนำมากล่าวให้หมดสิ้นในหนังสือนี้ได้

ฉะนั้น จึงกล่าวสรุปได้ว่า งานพัฒนาการกองทัพบกในสมัยที่ พณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้นำนั้น ได้ก้าวหน้าไปตามแผน ตามโครงการ ตรงเป้าหมาย และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ซึ่ง พณฯ เป็นผู้นำบริหารประเทศอยู่ทุกประการ

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

กับ

องค์การ ส ป อ.

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับองค์การ สปอ.

เป็นที่ทราบกันทั่วไปแล้วว่า องค์การ สปอ. เป็นองค์การสนธิสัญญาป้องกันทางทหารสำหรับภูมิภาคแห่งอาเซียตะวันออกเฉียงใต้ มีความมุ่งหมายหลักเพื่อป้องกันการรุกรานจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งได้แสดงท่าที่คุกคามอยู่ตลอดเวลาทั้งโดยทางลับและเปิดเผย องค์การนี้มีชาติต่างๆ เข้าเป็นภาคีรวม ๘ ชาติ คือ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ และไทย นอกจากเพื่อป้องกันการรุกรานในอาณาบริเวณของปากีสถาน ฟิลิปปินส์ และไทยเป็นหลักแล้ว ยังรวมรัฐในพิธีสารเข้าไว้อีก ๓ ประเทศคือ เวียตนามใต้ กัมพูชา และลาว

องค์การสนธิสัญญาป้องกันทางทหารแห่งนี้ นอกจากเป็นการจัดตั้งขึ้นเพื่อร่วมกันป้องกันการรุกรานทางทหารแล้ว ยังมีความมุ่งหมายอื่นๆ อีกหลายประการ เช่นการร่วมกันให้ความรู้เพื่อให้มีความสามารถในการพัฒนาประเทศ สำหรับในประเทศไทยก็มี ร.ร. ช่างฝีมือทหาร วิทยาลัยวิศวกรรม สปอ. ซึ่งมีนักศึกษาชั้นปริญญาโทจากชาติภาคีต่างๆ เข้ามาร่วมด้วยเป็นจำนวนมาก ได้จัดให้มีองค์การวิจัยทางแพทย์เพื่อประโยชน์ในด้านเวชกรรมป้องกันและการรักษาพยาบาล ดังจะเห็นได้จากสถาบันวิจัยมะเร็งที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ซึ่งองค์การ สปอ. ให้การสนับสนุนโดยตลอดเป็นต้น

แม้องค์การ สปอ. จะมิใช่เป็นองค์การที่มีกำลังพร้อมอยู่ในมือตลอดเวลา เช่นเดียวกับองค์การนาโตในยุโรป แต่ก็เป็นองค์การซึ่งภาคีทั้ง ๘ พร้อมที่จะส่งกำลังเข้าปฏิบัติการในเมื่อได้รับคำร้องขอจากชาติที่ถูกรุกรานในเมื่อมนตรี สปอ. ได้พิจารณาเห็นชอบ และพร้อมทั้งสั่งการใช้กำลังตามแผนที่ได้วางไว้แล้ว ซึ่งจะเห็นได้จากเมื่อคราวขบวนการประเทศลาวซึ่งเป็นฝ่ายนิยม และรับการสนับสนุนจาก คอมมิวนิสต์ได้ชัยชนะต่อลาวฝ่ายเสรีประชาธิปไตย จนสามารถเข้ายึดเวียงจันทน์และดินแดนตามริมแม่น้ำโขงที่ติดต่อกับประเทศไทยได้เป็นจำนวนมากนั้น เพื่อเป็นการป้องกันมิ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ที่ปรึกษาการทหารขององค์การซีอาโต้

ที่มาจากทุกประเทศภาคีสนธิสัญญาถ่ายรูปร่วมกับ

ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี

เนื่องในโอกาสที่ปรึกษาเหล่านั้นได้เข้าเยี่ยม

คำนับ ฯพณฯ ก่อนเปิดประชุม ฯ ครั้งที่ ๑๙

ที่กรุงเทพฯ ใน ๒๙ ตุลาคม ๒๕๐๖

อนุสรณ์

ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

นายกรัฐมนตรี ไปอุดร

เพื่อการตรวจเยี่ยมหน่วยทหาร

ระหว่างที่กำลังมีการฝึกรัชตะ

จอมพล ป. ธนะรัชต์

ทั้ง ฯ พณ ฯ อดีตนายกรัฐมนตรี จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และผู้รับช่วงตำแหน่งคือ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี จอมพล ถนอม กิตติขจร (คนขวา) ต่างมีความสนใจเข้าร่วมงานต่าง ๆ ของ สปอ. เสมอมา ในภาพนี้ท่านทั้งสองกำลังพักผ่อนที่นครราชสีมาคราวฝึกรัชตะ

อนุสรณ์

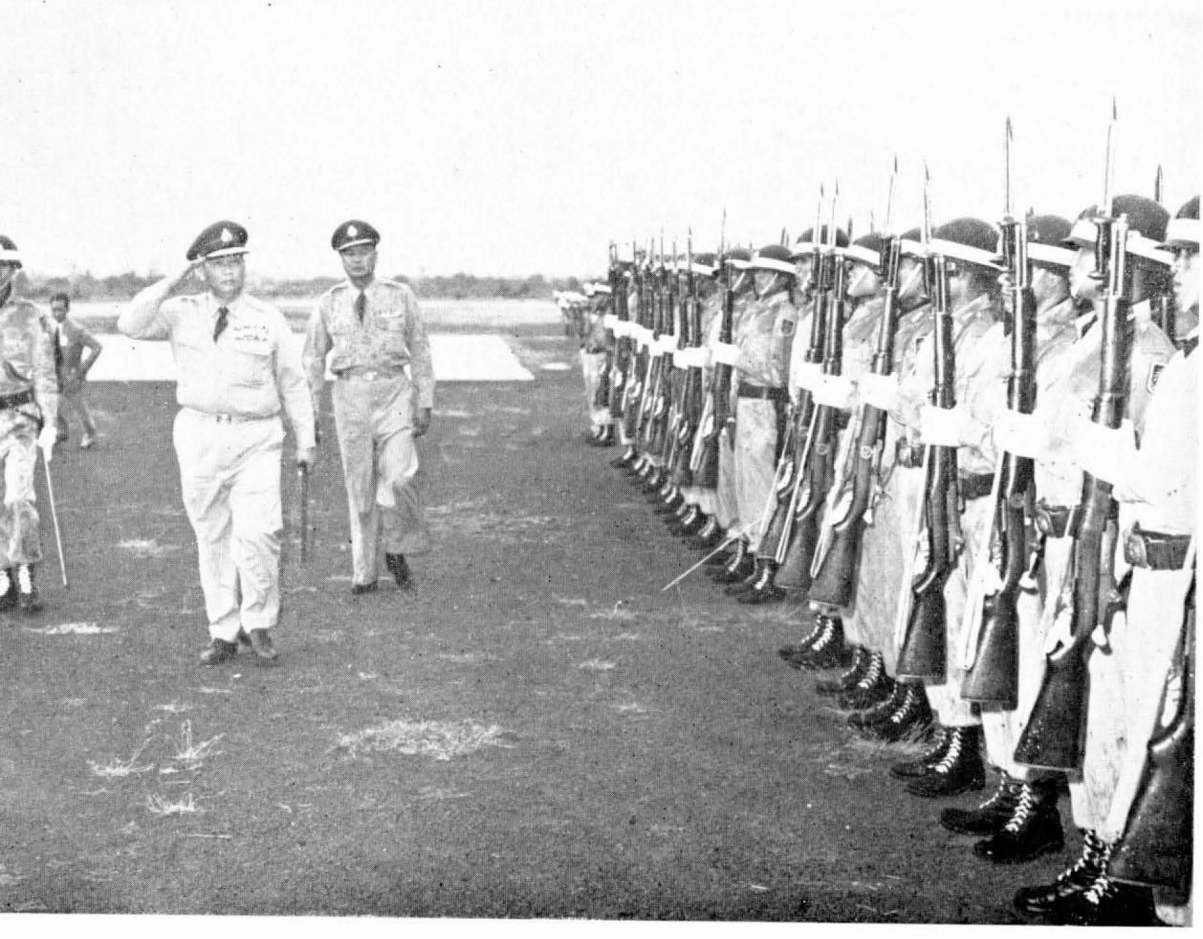
ฯ พณ ฯ อดีตนายกรัฐมนตรีมีความสนใจเข้าร่วมการฝึกทางทหารของ สปอ. เสมอมา ในภาพ ท่านกำลังตรวจกองเกียรติยศ เมื่อ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๐๖ ณ ลพบุรี ระหว่างการทำพิธีเปิดการฝึกซ้อมรบภาคพื้นดินครั้งใหญ่ยิ่งที่สุดกว่าครั้งอื่น ๆ **"การฝึก ธนะรัชต์"** ชื่อนี้ตั้งขึ้นเพื่อเป็นเกียรติแด่ ฯ พณ ฯ ซึ่ง ฯ พณ ฯก็ได้ใช้เวลาส่วนมากประจำอยู่ในสนามฝึกอยู่ตลอดเวลาที่การฝึกยังดำเนินอยู่

จอมพล ป. ๒๐.๓๒

นายทหารชั้นผู้ใหญ่จากนานาประเทศภาคีพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ชั้นสูงของ สปอ. กำลังต้อนรับ **ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์** ที่โคกกะเทียม นอกตัวเมืองลพบุรี คราวมีการสาธิตภาคสนามของกองทหารชาติภาคีในการฝึก ธนะรัชต์ ผู้ที่ปรากฏในภาพมี พล.อ. จิตติ นาวีเสถียร ผู้อำนวยการฝึก พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ พล.ร.ต. S.M. Ahsan หัวหน้าสำนักงานวางแผนทางทหาร สปอ. พล.ร.อ. Sir Varyl Begg แห่งสหราชอาณาจักร และ พล.ต. Pedro Molina แห่งฟิลิปปินส์

อนุสรณ์

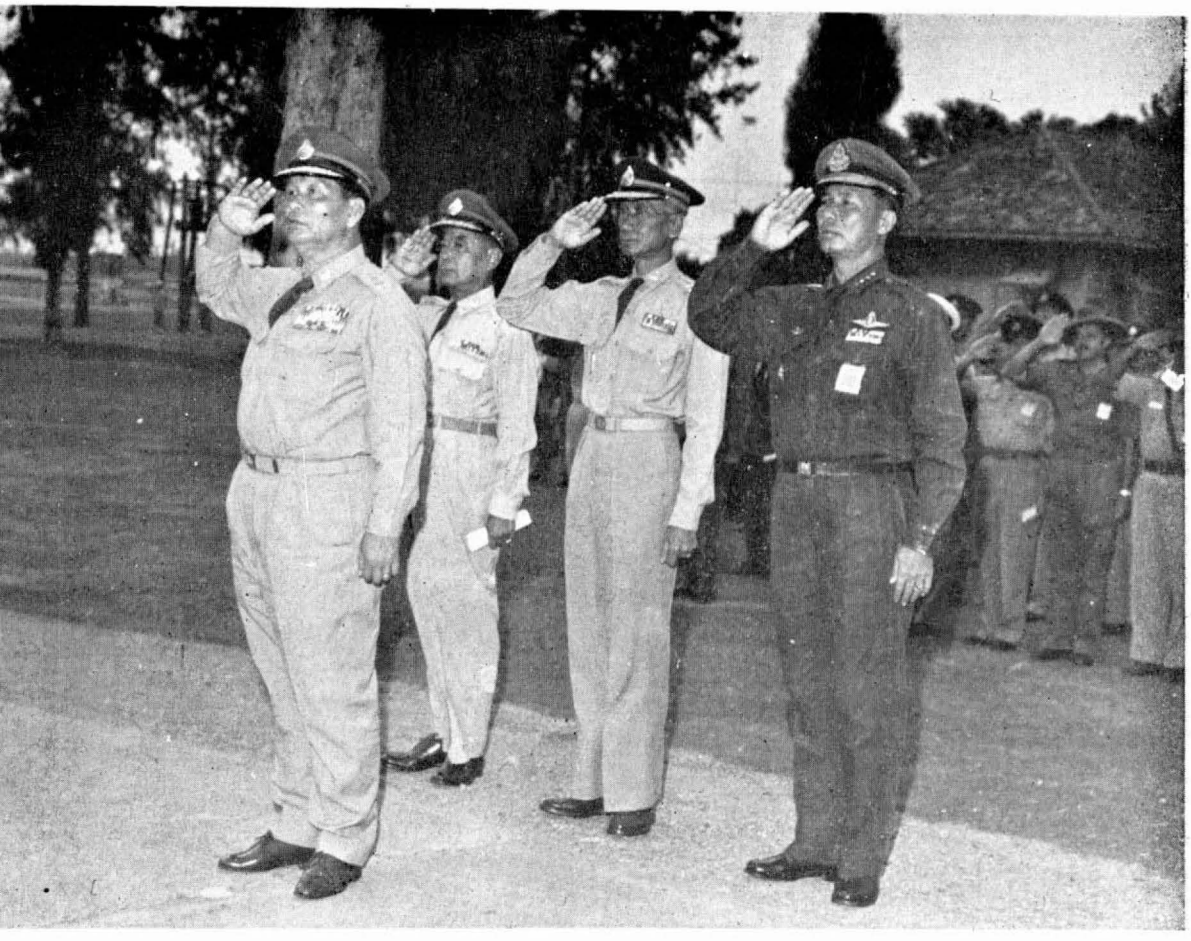

กองทหารเกียรติยศตั้งต้อนรับ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี
ณ จังหวัดอุดรธานี เมื่อ ๙ มีนาคม ๒๕๐๔ คราวที่ท่าน
ไปตรวจบริเวณผึ่กเมื่อครั้งที่ผึกรัชตะของ สปอ.

ฯพณฯ อดีตนายกรัฐมนตรี ควาวไปนครราชสีมา
เมื่อ ๑๘ มีนาคม ๒๕๐๔ ในพิธีปิดการผึกรัชตะของ สปอ.

อนุสรณ์

การมาถึงนครราชสีมาของ ฯ พณ ฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี เพื่อทำพิธีปิดการฝึกรัชตะ ของ สปอ.
เมื่อ ๑๕ มีนาคม ๒๕๐๔

ให้กำลังทหารของฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาได้อย่างเด็ดขาด ประเทศไทยภายใต้การนำของ พลเอก จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทั้งในฐานะนายกรัฐมนตรี ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และผู้บัญชาการทหารบก จึงได้ขอกำลังจากภาคีตามข้อตกลงปรากฏว่ากำลังของชาติภาคีได้ถูกส่งเข้ามาในประเทศไทยในทันทีที่ สปอ. ได้รับข้อตกลงตามคำร้องขอ การโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์หรือคำกล่าวหาที่ว่าองค์การ สปอ. คือเสือกระดาษจึงเงียบหายไปตั้งแต่นั้นมา แต่ในทางตรงกันข้ามกลับไปกล่าวหาว่าองค์การ สปอ. คือองค์การเพื่อการรุกรานเสียอีก สาธุชนผู้มีใจเป็นธรรมหรือมิได้ฝักใฝ่กับคอมมิวนิสต์ย่อมจะทราบได้เป็นอย่างดีว่า องค์การ สปอ. นี้ได้ร่วมกันก่อตั้งอย่างพร้อมเพรียงด้วยความมุ่งหมายอย่างไร นับว่าประเทศชาติของเราได้ตกลงใจถูกต้องแล้วที่เข้าร่วมในองค์การแต่ต้นมาและอย่างแน่นแฟ้น

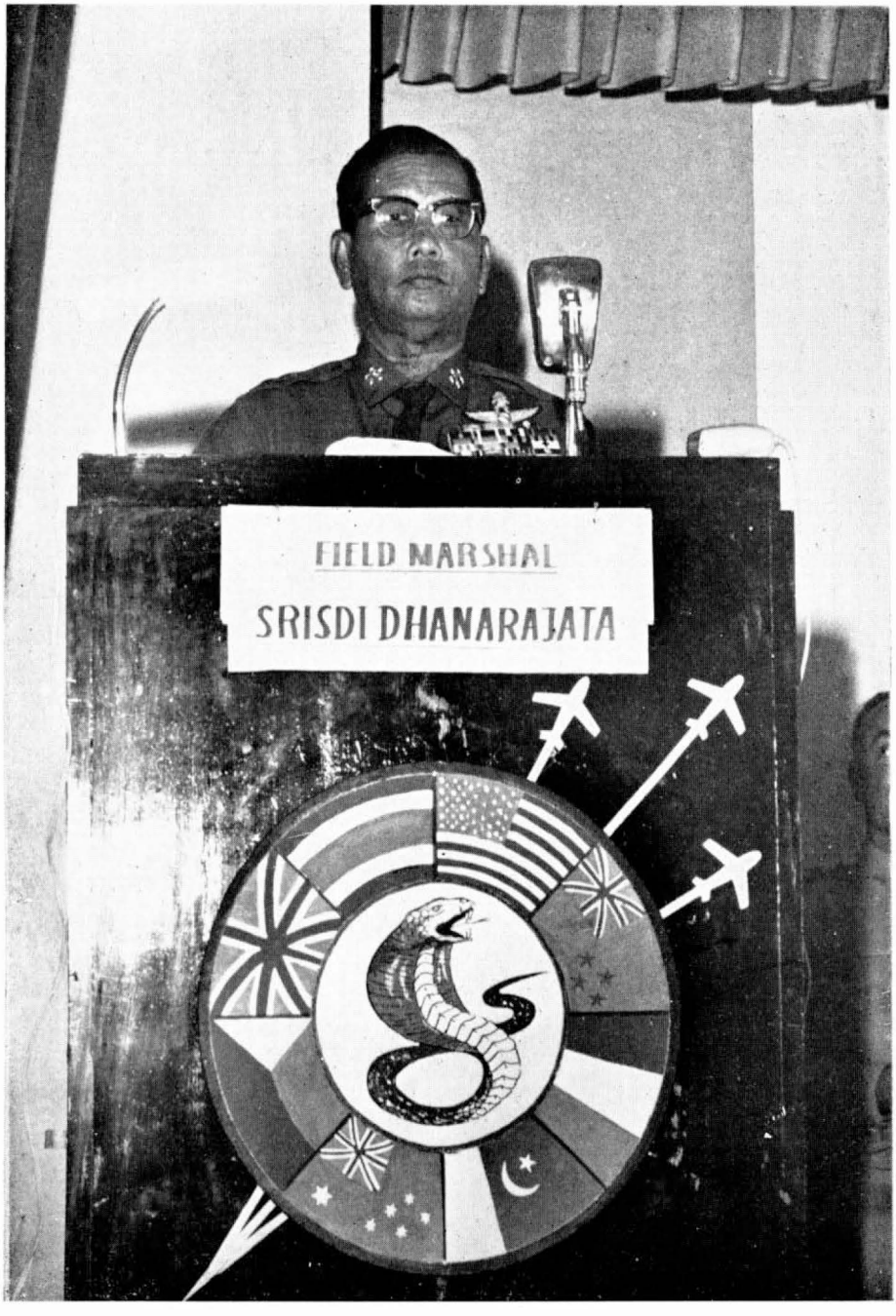
นับแต่องค์การนี้ได้จัดตั้งขึ้น กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศได้เข้าทำการฝึกร่วมกับทหารของชาติภาคีตลอดมาทุกปี พลเอก จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้สนับสนุนอย่างเต็มที่ โดยให้กองทัพไทยเป็นชาติอุปถัมภ์การฝึกและทำการฝึกในพื้นที่ของประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของกองกำลัง สปอ. ในการปฏิบัติตามแผนเมื่อถูกรุกราน ทำการฝึกเพื่อให้เกิดความเคยชินทั้งในระเบียบวิธีการปฏิบัติและวิธีอำนวยการยุทธซึ่งแต่ละชาติย่อมมีวิธีการของตนแตกต่างกันออกไป เพื่อให้ชาติภาคีได้มีความคุ้นเคยกับพื้นที่ปฏิบัติการในประเทศไทยจนสามารถเข้าทำการรบได้ทันทีที่เดินทางมาถึง ผลการฝึกแต่ละคราวที่ผ่านมา ได้นำมาใช้เป็นบทเรียนและทำการแก้ไขวิธีการข้องกันให้ดีขึ้นตามลำดับ จนสามารถยืนยันได้อย่างแน่นอนว่า กองทัพบกซึ่งเคยอยู่ใต้บังคับบัญชาของ พลเอก จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารบก จะต้องรักษาผืนแผ่นดินไทยไว้ได้ตลอดกาล

บทบาทของ พลเอก จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะผู้บัญชาการทหารบกที่เกี่ยวข้องกับองค์การ สปอ. ซึ่งควรจะได้จารึกไว้เป็นเกียรติประวัติทั้งของกองทัพบก ของชาติ และวงศ์ตระกูลธนะรัชต์เองก็คือ เมื่อประเทศไทยได้รับเชิญให้

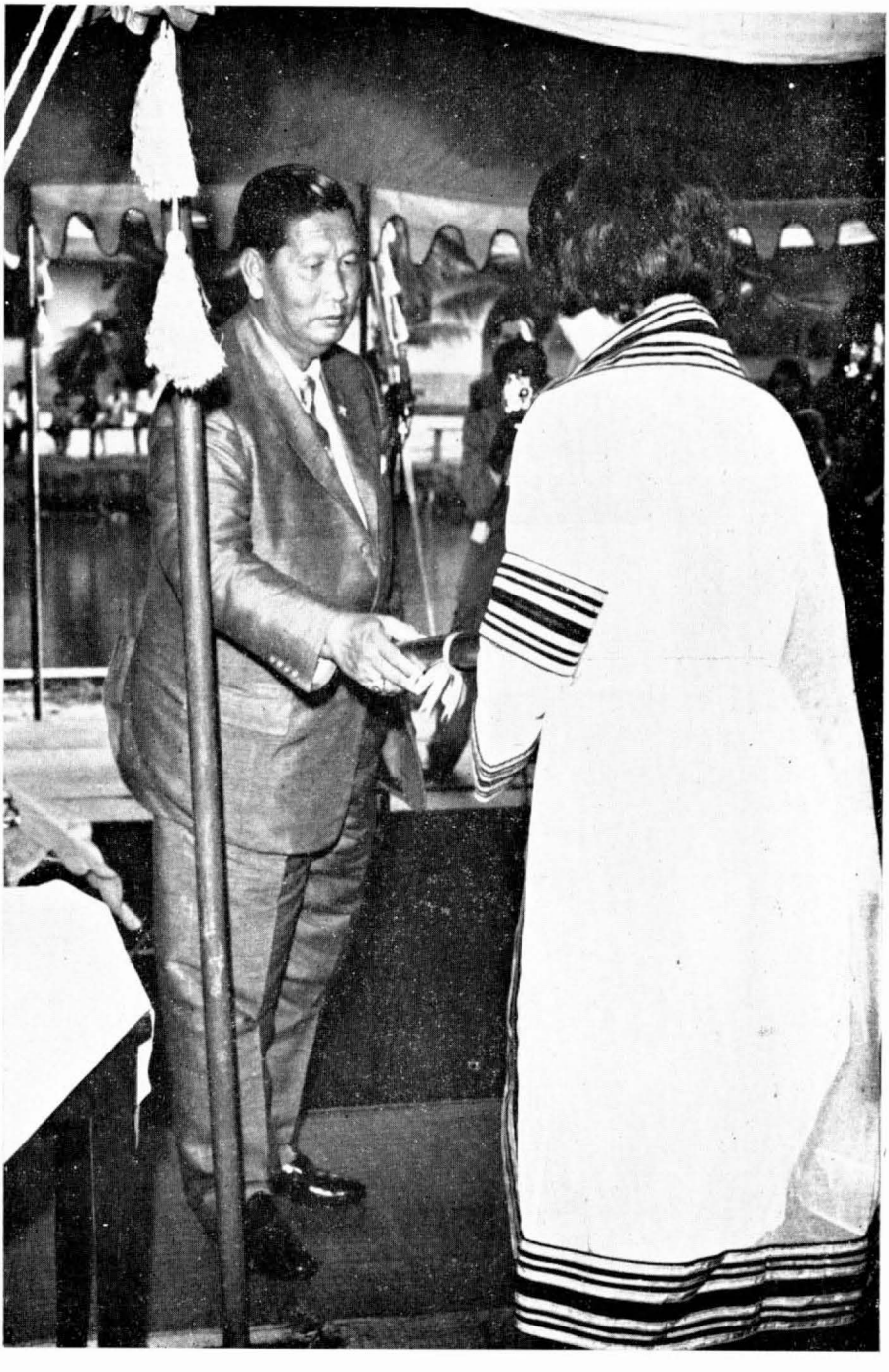
เป็นชาติอำนวยการยุทธ ปรากฏว่า พลฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับเกียรติให้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการกองกำลัง สป๋อ. สนาม ผู้บัญชาการกองกำลัง สป๋อ. สนามตำแหน่งนี้มีหน้าที่ปฏิบัติการและอำนวยการยุทธตามแผนของ สป๋อ. ที่สำคัญยิ่งแผนหนึ่ง ซึ่งจะมีทหารของชาติภาคีทั้ง ๘ ประเทศขึ้นอยู่ในบังคับบัญชานับเป็นเกียรติอย่างสูงยิ่งที่ไม่เคยมีบุคคลใดในชาติไทยได้รับมาก่อน กล่าวคือ เป็นทหารไทยคนแรกที่ได้รับหน้าที่ให้บังคับบัญชาทหารชาติภาคีรวมกันถึง ๘ ประเทศ ในระหว่างเตรียมปฏิบัติหน้าที่อันมีเกียรติ และกอร์ปด้วยความรับผิดชอบอย่างสูงส่งเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่วิกฤติการณ์ในลาวได้ทวีขึ้นสุดยอดเมื่อ ๒—๓ ปีมานี้ พลฯ ต้องรับผิดชอบทั้งงานของชาติในฐานะนายกรัฐมนตรี และงานของ สป๋อ. ในฐานะผู้บัญชาการกองกำลัง สป๋อ. สนามที่จะต้องปฏิบัติตามแผน หากเหตุการณ์ได้รุนแรงยิ่งขึ้น การพิจารณาเตรียมการต่าง ๆ ได้กระทำอย่างรอบคอบและสุขุมคัมภีรภาพ โดยมิได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติ หรือขององค์การ สป๋อ. แต่อย่างหนึ่งอย่างใดเท่านั้น หากแต่ได้พิจารณาถึงความปลอดภัยและมั่นคงของชาติไทย ได้พิจารณาทั้งความจำเป็นและประโยชน์ส่วนรวมขององค์การ จนเป็นที่เชื่อถือและยกย่องทั่ว ๆ ไปทั้งในและนอกประเทศที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กล่าวได้ว่าเป็นผู้ให้ความร่วมมือแก่องค์การ สป๋อ. ในด้านการทหารอย่างแท้จริง แต่ขณะเดียวกัน พลฯ ก็คำนึงถึงส่วนได้ส่วนเสียของชาติอยู่ด้วยเป็นอย่างยิ่ง

เหตุการณ์ของประเทศไทยและคุณความดีของ พลฯ ในส่วนเกี่ยวข้องกับองค์การ สป๋อ. ที่ผ่านมาในอดีต จะเป็นเครื่องจารึกแต่อนุชนคนรุ่นหลังว่า ครั้งหนึ่ง พลฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เคยแสดงบทบาทในด้านนี้ไว้อย่างใด สมควรที่ผู้รับมรดกจะได้ยึดถือและรักษาไว้ด้วยหยาดเหงื่อและเลือดเนื้อตามนั้น หรือไม่ชาติและประเทศอันเป็นที่รักยิ่งด้วยชีวิตของเรา จึงจะคงอยู่คู่กับโลกตราบชั่วฟ้าดินสลาย

จอมพ. ป. ๑.๓๑๖

ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี
กำลังเปิดการฝึก AIR COBRA ของ สปอ. เป็นทางการ

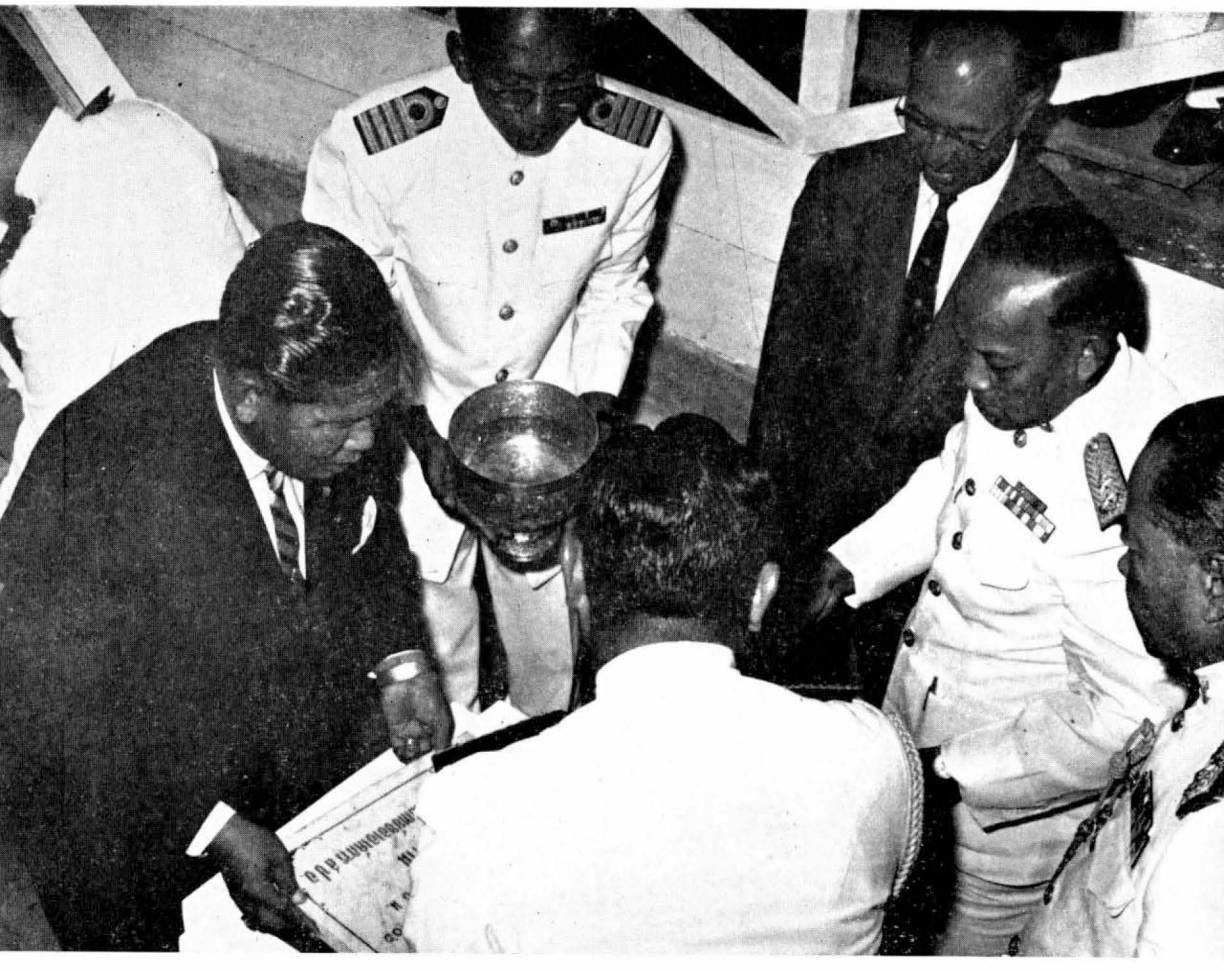

แจกปริญญาบัตร
ที่
บัณฑิตวิทยาลัย

ฯ พณ ฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์
รับการเคารพในพิธีเปิดการฝึก AIR BULL ของ สปอ.

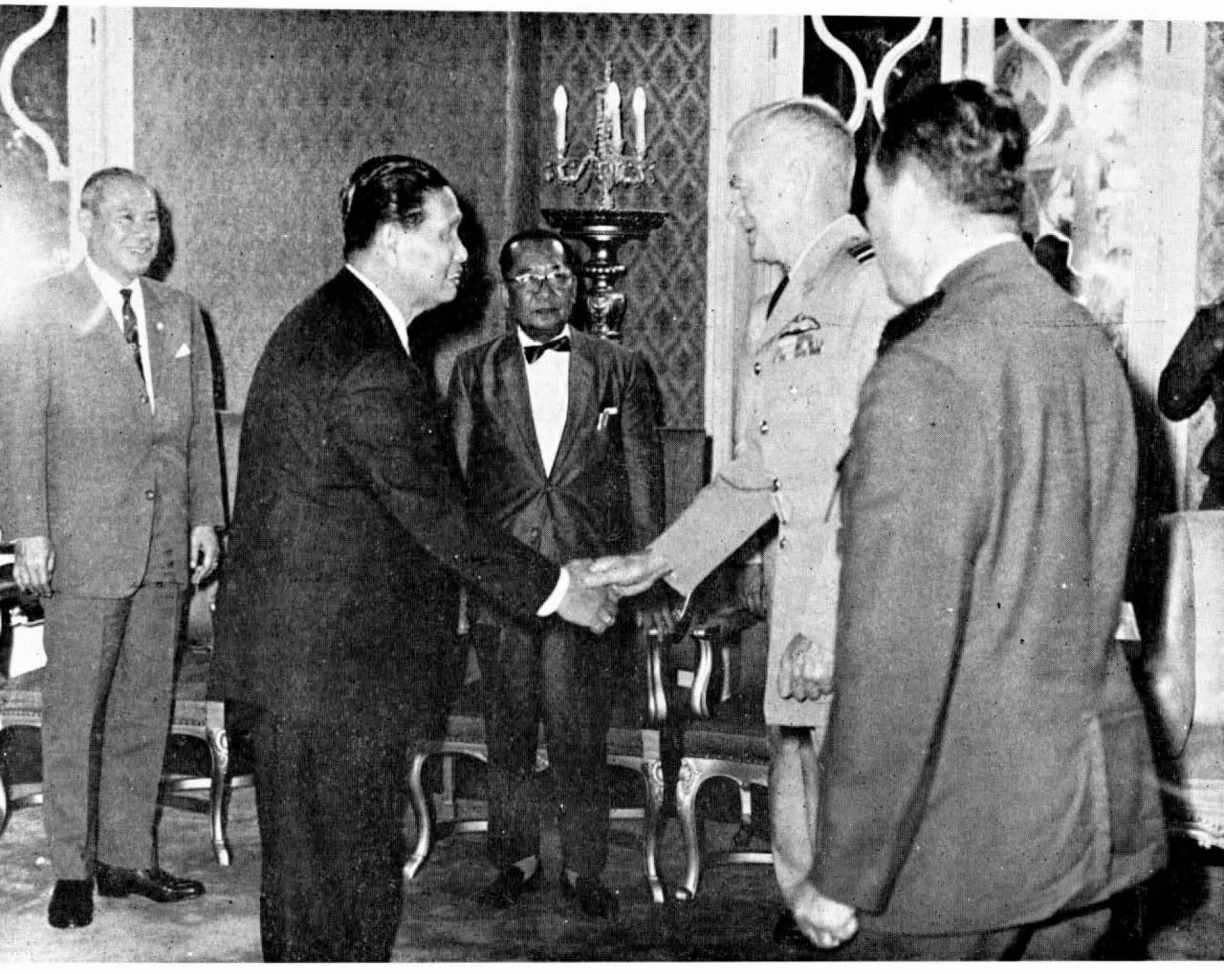
อนุสรณ์

ฯ พณ ฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

เป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารหอวิจัยหลังใหม่ของโครงการ
วิจัยการแพทย์ทั่วไปขององค์การ สปอ. ในบริเวณโรงพยาบาลพระ
มงกุฎเกล้า ถนนราชวิถี พระนคร

จอมพล ป. ธนะรัชต์

ฯ พณ ฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี

ต้อนรับพลอากาศ Sir Frederick Scherger ที่ปรึกษาการทหารซีอาโต้ฝ่ายออสเตรเลีย และที่ปรึกษาการทหารคนอื่น ๆ ก่อนที่จะได้มีการประชุมคณะที่ปรึกษาการทหารครั้งที่ ๑๙ วันที่ ๒๙—๓๐ ตุลาคม ๒๕๐๖ ณ กรุงเทพฯ เพียงเล็กน้อย ผู้ที่ร่วมต้อนรับอยู่ด้วยคือ ฯ พณ ฯ นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน (จอมพล ถนอม กิตติขจร ครั้งยังเป็น รอง นรม. และ รมว.กห.) อยู่ซ้าย กับ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ (คนหันหลังให้กล้อง) ซึ่งเป็นที่ปรึกษาการทหารฝ่ายไทยขององค์การซีอาโต้

ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

กล่าวปราศรัยให้โอวาทในพิธีปิดการฝึกรัชตะของ สปอ. เมื่อ ๑๘ มีนาคม ๒๕๐๔
ท่านกล่าวถึงคุณค่าความรู้ที่ได้รับจากการฝึกครั้งนั้นและการฝึก สปอ. ครั้งต่าง ๆ ด้วย

ความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์

ความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์

การที่ พณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองทัพไทย อันเป็นตำแหน่งสูงสุดทั้งฝ่ายการปกครองบริหารประเทศและการทหาร คือเป็นทั้งมหาอำมาตย์และมหาเสนายกี แม่ทัพใหญ่ซึ่งยากที่จะหาผู้ใดครองพร้อม ๆ กันได้ ทั้งนี้ เป็นเพราะ พณฯ ยึดมั่นอยู่ใน "ราชวสติธรรม" (ธรรมะนำสวัสดิมงคลสำหรับข้าแผ่นดิน) อย่างสมบูรณ์ทุกประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "ความจงรักภักดี ต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ" แล้ว พณฯ มิอยู่อย่างเปียมล้นนับตั้งแต่ พณฯ เริ่มต้นชีวิตของราชเสวก จนกระทั่งถึงลมอัสสาสะครั้งสุดท้าย ก่อนที่ พณฯ จะถึงแก่อสัญกรรม ซึ่งย่อมเป็นที่ซาบซึ้งกันอยู่โดยทั่วไปแล้วเป็นอย่างดีในหมู่ประชาชนชาวไทยทั้งหลาย นับตั้งแต่ พระบรมวงศานุวงศ์ พระสงฆ์ ข้าราชการ และไพร่ฟ้าประชาชนคนธรรมดา ทั้งนี้เป็นไปเพราะกฎแห่งธรรม คือ **"ความจงรักภักดีย่อมเป็นมงคลอันอุดม"** ย่อมเป็นเครื่องส่งเสริมให้ พณฯ เจริญก้าวหน้ามีชื่อเสียงกิเด่นจนได้รับตำแหน่งสูงสุดดังที่ได้กล่าวมาแล้ว นอกจากนั้นยังเป็นที่ชื่นชมสรรเสริญของพสกนิกร ทั้งมราวาส และบรรพชิตทั้งมวล ทั้งในและนอกประเทศ มงคลอันเนื่องมาแต่ความจงรักภักดีต่อพระประมุขของชาติและสมเด็จพระบรมราชินีนาถได้ทำให้ พณฯ เป็นผู้นำของชาวไทยในด้านการพัฒนาประเทศชาติทุก ๆ ด้าน ด้วยความร่วมมือร่วมใจเป็นเอกฉันท์ของประชาชาวไทยทั้งชาติที่ได้มอบให้แก่ พณฯ จึงได้ทำให้ประเทศไทยเจริญก้าวหน้าในระยะสมัยของ พณฯ อย่างรวดเร็ว สุดที่จะหาสมัยอื่นใดทัดเทียมได้ จึงเป็นเครื่องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า พลานิสงส์ที่ พณฯ มีความจงรักภักดีต่อองค์พระประมุขของชาติอย่างจริงจริง และจริงใจ พณฯ ก็ได้รับความจงรักภักดีจากประชาชาวไทยทั้งหลายอย่างมั่นใจ เชื่อใจ เต็มเปี่ยมไปด้วยความเลื่อมใสศรัทธาใน พณฯ พร้อมพสกนิกรทั้งหลายทั่วความซื่อสัตย์จง

ภักดีต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นทวีคูณ ทวีพระธรรมเดชานุภาพให้เกรียงไกรไปทั่วสารทิศ เป็นที่ครั่นคร้ามขามเกรงของคอมมิวนิสต์ มิให้กล้ำกรายเข้ามาบีฑาให้เคืองเบืองพระยุคลบาท ตลอดจนอาณาประชาราษฎร์ทั้งปวง ดังเช่นที่ปรากฏอยู่ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้โดยชัดเจนแล้ว

การถวายความจงรักภักดีของ พณฯ ต่อองค์พระมหากษัตราธิราช และสมเด็จพระยรมราชินีนาถนั้น ได้แสดงออกโดยครบถ้วนทั้ง ทางกาย วาจา และใจ

การถวายความจงรักภักดี**ทางกาย**ของ พณฯ นั้น ได้แสดงออกด้วยกิจกรรมที่สำคัญต่าง ๆ คือ

๑. การถวายความอารักขาโดยใกล้ชิดเข้มงวดกวดขันทุกวิถีทาง โดย

— เร่งรัดการฝึก การอบรม สั่งสอนทุกวิถีทาง ให้หน่วยทหารที่ถวายความอารักขาโดยใกล้ชิดมีความซื่อสัตย์จงรักภักดี มีประสิทธิภาพพร้อมอยู่ทุกเวลาที่จะถวายชีวิตเป็นราชพลี เพื่อป้องกันภัยอันตรายทั้งหลายมิให้ระคายเคืองเบืองพระยุคลบาทแม้แต่น้อย เช่น หน่วย ร. ๑ พัน ๔ รอ. หน่วยรู้โจม พัน พร. กองพัน สห.มทบ. ๑ ฯลฯ เป็นต้น หน่วยทหารเหล่านี้จะถวายความอารักขาทุกย่างพระบาทที่เสด็จพระราชดำเนินทั้งทิวาราตรี

— เพิ่มปริมาณและคุณภาพของราชองครักษ์ ประจำ และราชองครักษ์เวร ให้มีจำนวนและขีดความสามารถเพียงพอในการถวายความอารักขา

— นอกจากนั้น หน่วยทหาร ตำรวจ ลูกเสือ นักเรียน ยังได้รับการฝึกสอนอบรมให้ถวายความจงรักภักดีและถวายความอารักขาอยู่โดยทั่วถึงกันแทบทั้งสิ้น

๒. การส่งเสริมและดำรงรักษาราชพิธีต่าง ๆ ตามโบราณราชประเพณี เช่นที่ได้เคยมีมาตั้งแต่อดีตกาล โดยให้มีความสมบูรณ์ทั้งราชพิธีการ และความโอ่อ่าสมพระเกียรติยศอย่างที่สุด ได้แก่

— พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ซึ่งได้ฟื้นฟูให้เป็นงานใหญ่ขึ้น ภายหลังการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๕๐๑ ภายใต้การดำเนินงานของ พณฯ จอมพล สฤษดิ์

อนะรัชต์ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติแห่งองค์ประมุขของชาติ ประกาศให้มีการตกแต่งประทีปโคมไฟขึ้นทั่วทุกหนทุกแห่ง มีพระราชพิธีการอย่างสมบูรณ์ มีเกียรติอันน่าชื่นชมยิ่ง ยิ่งกว่านั้น เพื่อส่งเสริมความศักดิ์สิทธิ์แห่งวันอันเป็นมหามงคลฤกษ์คล้ายวันพระราชสมภพแห่งองค์พระมหากษัตริย์ ให้เป็นที่เคารพเทอดทูนอย่างสูงสุดแก่ประชากร ในฐานะที่องค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์ประมุขที่มีความสำคัญคู่กับชาติ ฯพณฯ จึงได้สั่งการโดยประกาศของสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๐๔ ให้ถือวันพระราชสมภพเป็นวันเฉลิมฉลองของชาติไทย (วันชาติ) แทนวันที่ ๒๔ มิถุนายน ซึ่งเป็นวันชาติมาแต่เดิม

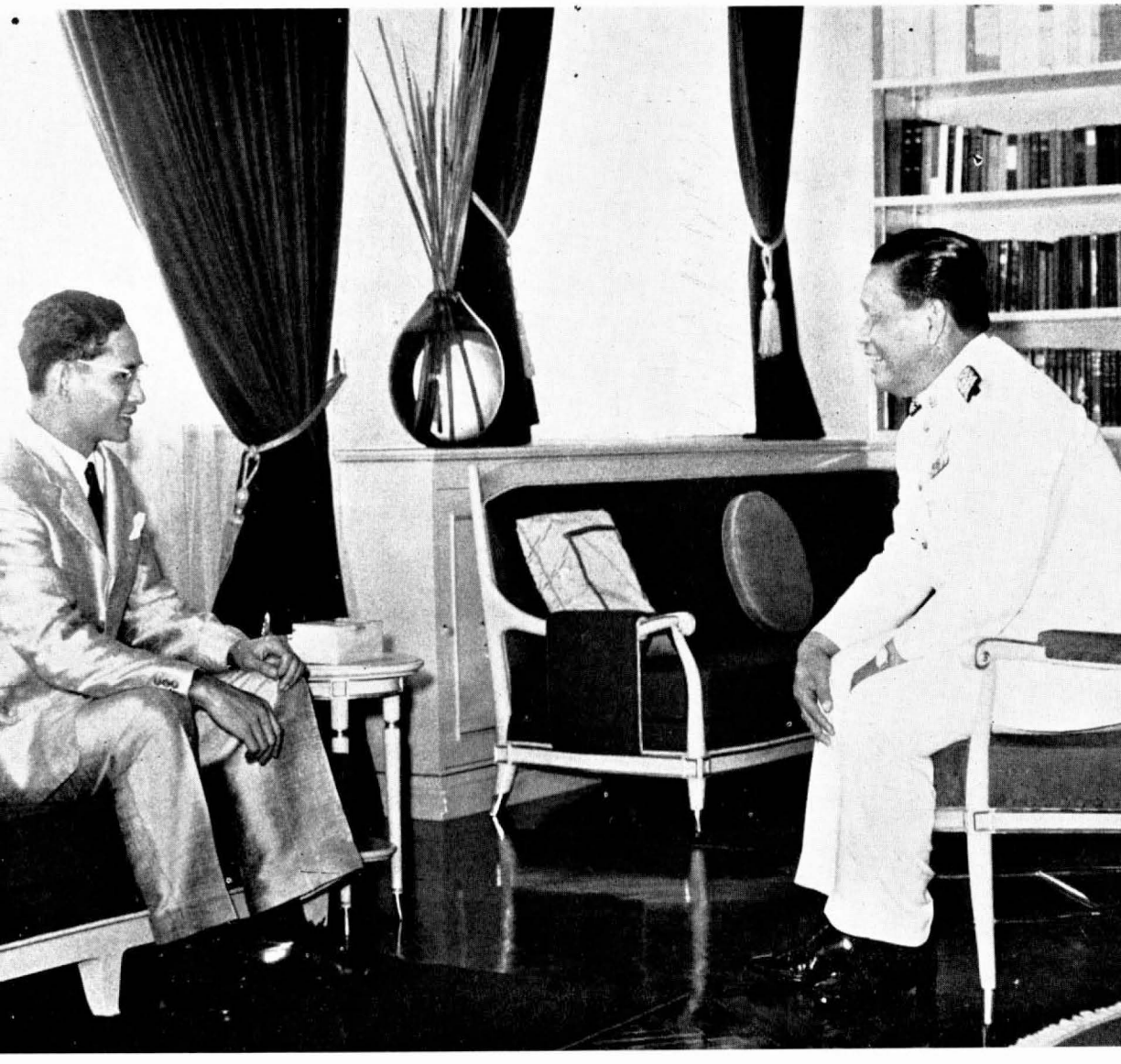
— การจัดให้มีการสวนสนามของหน่วยทหารรักษาพระองค์ทั้งหลายเนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา (วันราชวัลลภ) ซึ่ง ฯพณฯ ได้เป็นผู้ดำริจัดให้มีขึ้น เพื่อความมุ่งหมายหลักคือ "ส่งเสริมความสำคัญของพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา และเป็นคติของเหล่าทหารรักษาพระองค์ที่จะถวายสัตยาธิษฐาน แสดงความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์เป็นประจำปี" การสวนสนามนี้ได้จัดทำขึ้นอย่างใหญ่โต และงดงามด้วยสิ่งอันสวยสดของเครื่องแบบของเหล่าทหารรักษาพระองค์ทั้งหลาย เป็นที่ชื่นชมโสมนัสของปวงชนทั้งไทยและเทศเป็นอย่างยิ่ง การสวนสนามของเหล่าทหารรักษาพระองค์นี้ ทหารที่สวนสนามจะแต่งกายเครื่องแบบเต็มยศรักษาพระองค์ของแต่ละเหล่า และกองพัน ซึ่งมีเหล่าทหารราย ทหารม้า ทหารปืนใหญ่ ทหารช่าง ฯพณฯ ได้ริเริ่มจัดให้มีขึ้นจนถึงปี ๒๕๐๖ นี้ เป็นจำนวน ๔ ครั้งคือ

ครั้งที่ ๑ ใน ๗ ธ.ค. ๐๒
ครั้งที่ ๒ ใน ๓ ธ.ค. ๐๔
ครั้งที่ ๓ ใน ๓ ธ.ค. ๐๕
ครั้งที่ ๔ ใน ๒ ธ.ค. ๐๖

— ส่งเสริมพระราชประเพณีอื่น ๆ เช่น

๑. พระราชพิธีฉัตรมงคล

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ฯ พณ ฯ นายกรัฐมนตรี จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

เข้าเฝ้ากราบบังคมทูลถวายข้อราชการ

และ

ล้นเกล้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระมหากรุณาให้การปฏิสันถาร

อนุสรณ์

เมื่อการฝึกธนะรัชต์เสร็จสิ้นลงแล้ว ก็ได้มีการสวนสนามของหน่วยที่รับการฝึกด้วย ขบวนมหึมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จทรงตรวจพลสวนสนาม ในภาพกำลังทรงมีพระราชปฏิสันถารต่อบรรดาผู้แทนทางทหารชั้นผู้ใหญ่ของชาติภาคีต่าง ๆ

ผู้ตามเสด็จพระราชดำเนินในภาพนี้ คือ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

๒. พระราชพิธีพืชมงคลและจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

๓. พระราชพิธีทอดผ้าพระกฐินทางสถลมารคและชลมารค

๔. พระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางสถลมารค

๕. พระราชพิธีพระราชกุศลนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ ในกาลแห่งปีใหม่ สงกรานต์ วิสาขบูชา เข้าพรรษา ฯลฯ

๓. การถวายการต้อนรับ ณ สถานที่ต่าง ๆ ในประเทศ การเสด็จเยี่ยมราษฎรภาคต่าง ๆ ในประเทศ และในโอกาสเสด็จนิวัติคืนสู่ประเทศไทยจากต่างประเทศ ได้ดำเนินการต่าง ๆ อย่างสมพระเกียรติทุกครั้ง ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ มีคณะกรรมการดำเนินการตามแต่ความสำคัญของครั้งหรือคราวนั้น ๆ บางครั้งมีการจัดทำ เหรียญ เงินตราต่าง ๆ เป็นที่ระลึกประกอบด้วย เช่น เมื่อคราวเสด็จนิวัติคืนสู่พระนครจากทวีปยุโรปเป็นต้น

การถวายความจงรักภักดี **ทางวาจา** ของ ฯพณฯ นั้น ได้แสดงออกทั้งในทางราชการ และมิใช่ราชการเป็นปกติจำนวนมากมายหลายครั้ง จนสุดความสามารถที่จะนับจำนวนได้ แต่จะได้สรุปรวมเป็นสัดยาธิษฐานที่ได้แสดงออกในทางราชการที่สำคัญ ๆ ที่สมควรจะได้พึงรู้พึงเห็นโดยทั่วไปอย่างสังเขปดังต่อไปนี้ คือ

๑. ประกาศเป็นนโยบายของรัฐบาลคณะปฏิวัติ ฯพณฯ ในฐานะเป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ ได้ประกาศตั้งแต่วันแรกของการปฏิวัติ คือ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ซึ่งเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า ฯพณฯ ยึดมั่นอยู่ในความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์มาเป็นเวลานานแล้ว และดำรงอยู่ในดวงใจของ ฯพณฯ ตลอดเวลาไม่ว่ากาลใดหรือคราใดที่เกี่ยวข้อง ฯพณฯ จะแสดงออกทันทีด้วยความภูมิใจ ประกาศนั้มีใจความที่สั้น กระทัดรัดชัดเจนอย่างซาบซึ้งใจ คือ

"คณะปฏิวัติจะคงดำเนินการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ และเทอดทูนองค์พระมหากษัตริย์เป็นที่เคารพสักการะอยู่เสมอ การยึดอำนาจครั้งนี้เพื่อรักษา

สถาอันที่มีพระมหากษัตริย์ พระยรมวงศานุวงศ์ ตลอดถึงองคมนตรี ให้ได้รับการอารักขาจากคณะปฏิวัติอย่างปลอดภัยทุกประการ"

๒. คำปราศรัยของ ทพณฯ ในฐานะของนายกรัฐมนตรีทุก ๆ วันครบรอบปีแห่งการปฏิวัติ คือ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๒ ทพณฯ ได้ปราศรัยมีใจความว่า

ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ในชั่วเวลาอันสั้นเพียง ๑ ปีนี้ เราได้สร้างเสริมป้อมปราการอันมั่นคงสำหรับป้องกันภัยคอมมิวนิสต์ องค์พระมหากษัตริย์ได้รับการเชิดชูบูชา และทรงบำเพ็ญทศพิธราชธรรมได้สะดวกกว่าเมื่อก่อนการปฏิวัติ เรื่องหมิ่นประมาทพระเดชานุภาพ เรื่องลบหลู่ฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะขององค์พระมหากษัตริย์ จะไม่สามารถมีขึ้นในระยะปฏิวัตินี้"

๓. คำปฏิญาณตนและโอวาทของ ทพณฯ ในพิธีสาบานของ ทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศ ทุกปี ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๙๘ เป็นต้นมา มีความดังต่อไปนี้ เป็นอาทิ

คำปฏิญาณตน

"ข้าพเจ้าจักเชิดชูและรักษาไว้ ซึ่ง พระยรมเดชานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า"

โอวาท

".....จงเชิดชูและรักษาไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของพระมหากษัตริย์ และราชบัลลังก์....."

"..... ..... ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และอัญเชิญบารมีของบรรดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในทั่วสากลพิภพ อันมีพระสยามเทวาธิราชและดวงวิญญาณของวีรชนชาวไทย กับด้วยเดชะบารมีแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์พระประมุขที่เคารพสักการะยิ่งของชาวไทย ของได้โปรดคลยันดาลประทานพร....."

"พี่น้องทหารใหม่ทุกคนได้มาให้สัจจาจากล่าวคำปฏิญาณตน ..... ต่อ

หน้าพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน ซึ่งทรงเป็นประมุขของชาติ และทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย....."

๔. การถวายคำสัตย์ปฏิญาณและคำกราบบังคมทูลในพิธีสวนสนาม ของหน่วยทหารรักษาพระองค์ ได้แก่

คำสัตย์ปฏิญาณ

".....ข้าพระพุทธเจ้า

ขอยอมตายเพื่อรักษาไว้ ซึ่งพระบรมเดชานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า

ขอถวายความจงรักภักดี และถวายความปลอดภัยต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จนชีวิตหาไม่

ขอเชิดชูและรักษาไว้ซึ่งเกียรติยศ เกียรติศักดิ์ของทหารรักษาพระองค์ ทั้งจะปฏิบัติตนให้เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททุกประการ"

คำกราบบังคมทูล

"..... เป็นที่ประจักษ์แจ้งกันทั่วไปทั้งภายในและภายนอกประเทศ สำหรับในด้านการบริหารประเทศว่า ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงบำเพ็ญทศพิธราชธรรม และทรงดำรงอยู่ในฐานะพระประมุขที่สำเร็จของประเทศชาติ ทรงสามารถหยั่งเห็นการณ์ไกล และมีพระราชหฤทัยมุ่งหวังความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองอย่างแท้จริง ยิ่งในช่วงผ่านมาในระยะปฏิวัติ ได้ทรงแสดงพระองค์เป็นมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาญาณอันสุขุม ได้พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์แก่การปฏิบัติงานของรัฐบาล.....ในด้านประชาชนนั้น มีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและเทอดทูนใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทไว้ในหัวใจเป็นอย่างมากที่สุด ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงมีพระราชจริยวัตรที่ควรเคารพบูชาจริงๆ.....อาจยืนยันได้ว่าใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงเป็นพระมหา

อนุสรณ์

กษัตริย์ที่ประชาชนเคารพรักจากดวงใจอันแท้จริงอีกพระองค์หนึ่งในประวัติศาสตร์.... ข้าพระพุทธเจ้าสามารถกราบบังคมทูลด้วยความแน่ใจว่า ใต้ฝ่าละอองธุลีพระยาททรงเป็นขวัญใจขวัญชีวิตของทหารทั้งมวล และทุกคนพร้อมที่จะถวายเลือดเนื้อและชีวิตเป็นราชพลี..... ข้าพระพุทธเจ้าจึงขอพระราชทานพระยรมราชวโรกาส อัญเชิญอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและยรรดาสรรพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย อภิบาลรักษาใต้ฝ่าละอองธุลีพระยาทพร้อมทั้งองค์สมเด็จพระยรมราชินีนาถ ให้ทรงพระเกษมสำราญ ให้พระเกียรติแผ่ไพศาลเป็นที่รักที่นิยมทั่วทิศานุทิศและทรงสถิตอยู่ในถวัลยราชสมบัติให้นานที่สุดในประวัติศาสตร์ของชาติ ไทยยุคคลหรือระยอยอันใดที่เป็นราชศัตรูของพ่าย แพ้ยุญญาธิการ และทรงแผ่พระยรมโพธิสมภารให้ร่มเย็นเป็นสุขแก่พสกนิกรทั่วไป"

".....ในประวัติศาสตร์ของชาติไทยอันยาวนานที่ผ่านมา ย่อมเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปแล้วว่า องค์พระมหากษัตริย์ไทยในทุกยุคทุกสมัย ได้ทรงเป็นศูนย์รวมทางจิตใจและผู้นำอย่างสำคัญต่อการสร้างสรรความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศชาติตลอดจนการต่อสู้เพื่อป้องกันเอกราชมาอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ การมีพระมหากษัตริย์กับชาติไทยจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกจากกันได้เป็นอันขาด และคนไทยทั้งชาติก็ได้ยึดมั่นเป็นประเพณีสืบเนื่องกันมาว่า พระมหากษัตริย์นั้น คือ องค์พระประมุขของชาติที่สำคัญ และทรงเป็นสัญญลักษณ์ประจำชาติของตนที่ ทุกคนจักต้องถวายความจงรักภักดีให้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ความจงรักภักดีดังที่ข้าพระพุทธเจ้าได้กราบบังคมทูลมา ได้ทวีสูงยิ่งขึ้นจนนับว่า เป็นปรากฏการณ์ เป็นเหตุให้ชาติไทยได้รับความสำเร็จในการสมัครสมานความสามัคคีให้บังเกิดขึ้นในหมู่ประชาชนพลเมืองจนเป็นผลอย่างดีเลิศ และความสามัคคีนี้นับว่าสำคัญมากที่สุดที่จะทำให้รัฐบาลสามารถพัฒนาการประเทศได้สำเร็จเป็นลำดับไป แม้ว่าจะเป็นในสมัยที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ก็ปรากฏว่าใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงอำเพ็ญพระราชกรณียกิจที่อำนวยประโยชน์ให้แก่การบริหารแผ่นดินไว้มากมายหลายสิ่งหลายประการ อาทิเช่น ในด้านการเสริมสร้างสัมพันธ

ไมตรีอันดีระหว่างประเทศ ก็ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่าง ๆ จนเป็นผลดีแก่การสร้างสัมพันธภาพระหว่างประเทศเหล่านั้นกับประเทศไทยสืบมาถึงทุกวันนี้ ในด้านการกุศลสงเคราะห์ การศึกษา และการรักษาวัฒนธรรมที่เป็นจารีตประเพณีอันดีงามของชาติ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระยาทก็ได้ทรงมีพระราชปฏิปทาช่วยชักนำเป็นแบบอย่าง จนเป็นที่นิยมยินดีกระทำตามกันในหมู่พสกนิกรโดยทั่วไปอย่างน่าปลาบปลื้มใจเป็นที่สุด ..... โดยเฉพาะในด้านการทหารของชาติด้วยแล้ว ข้าพระพุทธเจ้ากล้ากรายยังคมทูลพระกรุณาด้วยความมั่นใจเป็นที่สุดได้ว่า ใต้ฝ่าละอองธุลีพระยาทรงเป็นทั้งขวัญชีวิตและจิตใจของทหารแห่งชาติอย่างไม่มีสิ่งอื่นใดมาเสมอเหมือนได้ การที่ได้เสด็จพระราชดำเนินมาปรากฏพระองค์ ต่อหน้าแถวทหารรักษาพระองค์ในครั้งนี้ ได้สร้างความชื่นชมยินดีและประทับใจให้ทหารทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง ข้าพระพุทธเจ้าและเหล่าทหารรักษาพระองค์ทุกคน ขอถวายสัตย์ปฏิญาณตนเฉพาะพระพักตร์ด้วยความจงรักภักดีเป็นที่สุดว่า ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจักยอมตายเพื่อรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพ ทั้งจะประพฤติปฏิบัติตนจนเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของใต้ฝ่าละอองธุลีพระยาท และจะยึดมั่นในการที่ว่า องค์พระมหากษัตริย์กับชาตินั้นจะต้องแยกออกจากกันไม่ได้ เป็นอันขาด ....."

"..... ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอถวายสัจวาจา ว่าจะมั่นคงในความจงรักภักดีโดยไม่มีวันเสื่อมคลาย จะสละชีวิตและเลือดเนื้อเป็นราชพลี จะต่อสู้อริราชไพรีพิทักษ์รักษาราชบัลลังก์จนชีวิตหาไม่ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะยึดมั่นในหลักการว่าชาติกับองค์พระมหากษัตริย์นั้นต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะแยกกันมิได้ ....."

การถวายความจงรักภักดี **ทางใจ** ของ ฯพณฯ นั้น เกือบจะไม่ต้องกล่าวไว้ ณ ที่นี้เลยก็ได้ เนื่องจากการแสดงออกของ ฯพณฯ ในทางกายและวาจาอย่างมากมายเหลือล้น ซึ่งบุคคลที่ไม่มีความสุจริตทางใจเป็นรากฐานแห่งการปฏิบัติเป็นที่

ดังแล้วย่อมไม่สามารถจะปฏิบัติตามที่กล่าวมาแล้วนี้ได้อย่างเด็ดขาด ฯพณฯ เป็น "สัจจ-บุรุษ" หรือ "คนจริง" ซึ่งย่อมถือ สัจจะ หรือความจริง ๕ ประการ เป็นหลักการปฏิบัติคือ

๑. จริงต่อการงาน
๒. จริงต่อหน้าที่
๓. จริงต่อวาจา
๔. จริงต่อบุคคล
๕. จริงต่อความดี

ในเรื่องที่จริงต่อการงาน หน้าที่ วาจา บุคคล และความดีนั้น ย่อมเป็นที่ซาบซึ้งเป็นอย่างดีโดยชัดแจ้งแล้วว่า ในระยะ ๕ ปีแห่งการปฏิวัติที่ได้ล่วงเลยมานี้ ฯพณฯ ได้ประพฤติปฏิบัติไปเช่นไร โดยเฉพาะเรื่องจริงต่อบุคคลนั้น ย่อมเกี่ยวกับการสวามิภักดิ์ และความกตัญญูกตเวที ซึ่ง ฯพณฯ ได้น้อมเกล้า ฯ ถวายทั้ง ๒ ประการนี้แด่องค์พระมหากษัตริย์ อย่างสุดหัวใจ ซึ่งจะเห็นได้จาก ภาพอันซาบซึ้งตรึงใจและประทับใจตามที่ได้นำมาแสดงไว้ ณ ที่นี้แล้ว ภาพนี้เป็นกระจกเงาที่สะท้อนความรู้สึกในทางจิตใจของ ฯพณฯ ที่มีความจงรักภักดี เคารพบูชา และเทอดทูนต่อองค์พระประมุขของชาติได้เป็นอย่างดีว่ามีอยู่มากล้นเพียงใด เป็นภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อคราวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมอาการป่วยของ ฯพณฯ ณ บ้านพักแหลมแท่น ก่อนที่ ฯพณฯ จะถึงอสัญกรรมเพียงไม่กี่วัน ภาพในหน้าขวานี้เพียงภาพเดียวก็สามารถอธิบายถึงการถวายความจงรักภักดี **ทางใจ** ของ ฯพณฯ อย่างชัดแจ้งและแม่นแท้เป็นอย่างดีแล้ว

— ที่บ้านพักรับรองแหลมแท่น บางแสน ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๖ —

เมื่อจะเสด็จพระราชดำเนินกลับ ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีได้พยายามลุกขึ้นจากเตียง เพื่อถวายบังค
หากแต่ไม่มีกำลังจะลุก จึงได้แต่ขอพระบรมราชานุญาต จับพระหัตถ์ไปทูลไว้เหนือเกล้า ฯ

(อ่านความประกอบที่หน้า ๒๕๒)

การบริหารราชการด้วยการตรวจ และ การเข้าถึงประชาชน

การบริหารราชการด้วยการตรวจ
และการเข้าถึงประชาชน

พณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้ที่ยากยิ่งและบริหารราชการแผ่นดินอันอยู่ในความรับผิดชอบของท่านอย่างเสียสละ ไม่คำนึงถึงความเหน็ดเหนื่อยยากหรือความลำบากตรากตรำ ในฐานะนายกรัฐมนตรี ท่านปฏิบัติงานโดยถือหลัก "ต้องเห็นด้วยหู – รู้ด้วยตา" อยู่ตลอดเวลา และนับตั้งแต่ท่านก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่งนี้ ท่านได้ออกตรวจราชการอยู่เป็นประจำ ทั้งในพระนครและต่างจังหวัด ท่านมีอุดมการณ์อยู่ว่า การที่จะแก้ไขหรือปรับปรุงสิ่งใดให้ตรงจุดนั้น การออกไปดูด้วยตนเองจะเป็นวิธีที่ดีที่สุด แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า ท่านไม่รับฟังรายงานข้อราชการของเจ้าหน้าที่ ท่านรับฟังและรับข้อเสนออันมีเหตุผล แต่ท่านก็ยังยึดมั่นอยู่ว่า ถ้าได้ไปเห็นด้วยตาของท่านเองและได้รับฟังเรื่องด้วยหูของท่านเอง ณ ถิ่นที่เกิดปัญหาแล้ว ก็จะทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปโดยราบรื่น รวดเร็วยิ่งขึ้น ด้วยบุคคลิกลักษณะอันประกอบด้วยพรสวรรค์ที่ท่านมีอยู่ในตัวเองในเรื่องความเด็ดขาด และการตกลงใจอันแน่วแน่ไม่เปลี่ยนแปลง ได้ทำให้ท่านกลายเป็นจุดรวมการประสานงานอันมีประสิทธิภาพของหน่วยราชการต่าง ๆ และนั้นการแก้ปัญหาหรืออุปสรรคทั้งปวงจึงลุล่วงไปได้โดยรวดเร็วสมความมุ่งหมาย

จะขอยกตัวอย่างการไปตรวจราชการของท่านสักครั้งหนึ่ง จากบันทึกช่วยความจำซึ่งผู้ติดตามได้รวบรวมไว้ ในคราวไปตรวจราชการเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้ทราบถึงลักษณะการปฏิบัติงานของท่าน ตลอดจนความเอาใจใส่สารทุกข์สุขดิบของราษฎร ตามปณิธานที่ท่านได้ตั้งไว้ตลอดอายุ การบริหารราชการแผ่นดินของท่านว่า "ความผาสุกของประชาชนเป็นยอดปรารถนาของข้าพเจ้า" ดังจะเห็นได้ในสรุปรายการปฏิบัติดังนี้ :—

๒๘ มีนาคม ๒๕๐๓ เวลา ๒๓.๐๐ น. ออกจากบ้านพักรับรองสี่เสาเทเวศร์ ไปพักแรมที่บ้านพักยางพูน

๒๙ มีนาคม ๒๕๐๓ เวลา ๐๗.๐๐ น. ออกจากบ้านพักยางพูน เดินทางโดยรถยนต์ไปตามถนนพหลโยธิน – ถนนมิตรภาพ หยุดที่ไร่ปางอโศกพักหนึ่ง แล้วเดินทางต่อไป ผ่านจังหวัดนครราชสีมาเมื่อ ๑๒.๓๕ น. ไปหยุดรับประทานอาหารกลางวันที่เขื่อนพิมาย ชี้แจงข้อราชการ และให้นโยบายแก่ข้าราชการที่มาต้อนรับในระหว่างเวลารับประทานอาหาร แล้วเดินทางต่อไปยังจังหวัดขอนแก่น ในระหว่างทางได้หยุดสนทนาปราศรัยกับราษฎรที่มาต้อนรับคือที่ตำบลตะกั่วป่าอำเภอพล โดยสอบถามราษฎรถึงความเป็นอยู่และอาชีพ และให้นโยบายการปฏิบัติต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเกี่ยวกับการยกฐานะตำบลนี้ขึ้นเป็นกิ่งอำเภอ แล้วเดินทางไปยังอำเภอบ้านไผ่ ถึงเมื่อเวลา ๑๗.๒๐ น. หยุดทักทายกับราษฎรถึงทุกข์สุขและความเดือดร้อนในอาชีพ แล้วให้นโยบายเพิ่มเติมแก่เจ้าหน้าที่เกษตรเกี่ยวกับการส่งเสริมและแนะนำการเพาะปลูกแก่ราษฎร เพื่อให้มีอาชีพเป็นหลักฐานนโดยทั่วทุกคน ออกจากบ้านไผ่เวลา ๑๘.๔๕ น. ถึงขอนแก่นเวลา ๒๐.๒๕ น. เข้าพักในค่ายทหาร

๓๐ มีนาคม ๒๕๐๓ เวลา ๐๗.๔๕ น. ต้อนรับคณะพ่อค้าในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งมาเยี่ยมคำนับที่ที่พัก สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการค้า และชี้แจงนโยบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร พืชไร่ ต่อเจ้าหน้าที่เกษตรของจังหวัด และรับรองคณะข้าราชการในจังหวัดขอนแก่นที่มาเยี่ยมคำนับจนถึง๐๘.๓๐น. จึงเดินทางไปตรวจสภาพของบ้านเมืองและตลาดสด และมีบัญชาให้นโยบายการขัดระเบียบสถานที่ต่างๆ ในจังหวัดเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยและสวยงาม ตลอดจนให้นโยบายการก่อสร้างทางต่อเจ้าหน้าที่กรมทางหลวง จากนั้นจึงออกเดินทางต่อไปจากจังหวัดขอนแก่น – บ้านหนองเรือ – อำเภอชุมแพ – บ้านศรีฐาน ในระหว่างทางก็ได้หยุดทักทายไต่ถามทุกข์สุขจากราษฎรในที่ชุมชนต่างๆ ไปตามระยะทาง จนถึงบ้านศรีฐาน แล้วถ่ายยานพาหนะจากรถยนต์ขึ้นไปพักแรมบนภูกระดึง

๓๑ มีนาคม ๒๕๐๓ ตอนเช้า ท่านนายกรัฐมนตรีประชุมหารือกับเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ พิจารณาสภาพของภูกระดึงว่าจะเหมาะสมในการปรับปรุงให้เป็น

สถานที่ตากอากาศหรืออุทยานได้เพียงใด ปัญหาสำคัญก็คือบริเวณนี้มีน้ำไม่ตลอดปี ในตอนฤดูแล้งน้ำหายากมาก ต้นน้ำก็แห้งผาก ไม่อาจทำเป็นสถานที่ตากอากาศใหญ่โตได้ หากจะทำได้ก็เพียงสงวนไว้เป็นอุทยานและสถานที่ทดลองปลูกพืชเมืองหนาว

ในวันนี้ท่านนายกรัฐมนตรีใช้เวลาพิจารณารายงานข้อราชการต่าง ๆ ที่มีไปจากจังหวัดพระนคร

๑ เมษายน ๒๕๐๓ ท่านนายกรัฐมนตรีและคณะเดินทางจากภูกระดึงโดยเฮลิคอปเตอร์ไปยังจังหวัดอุดรธานี ถึงค่ายประจักษ์ศิลปาคมเวลา ๑๓.๒๐ น. แล้วออกเดินทางโดยรถยนต์ไปตรวจสภาพบ้านเมืองของจังหวัดอุดร จากนั้นจึงไปให้โอวาทแก่ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนาการท้องถิ่นที่วิทยาลัยครูอุดร ในวาระนี้ท่านนายกรัฐมนตรีได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพความสะอาดและความเป็นระเบียบในจังหวัดอุดรด้วย เสร็จแล้วจึงเดินทางโดยรถยนต์ไปตรวจถนนแยบราคาถูกซึ่งยู่ซ่อมก่อสร้างให้จากบ้านเนินสูงไปยังอำเภอกุมภวาปี ซึ่งตามโครงการจะสร้างไปยังจนถึงนิตรภาพที่อำเภอวังหิน ท่านนายกรัฐมนตรีตรวจสภาพทางไปถึงหลักกิโลเมตรที่ ๒๐ จึงขึ้นเฮลิคอปเตอร์จากที่นั้นไปยังบ้านหิน ตำบลบ้านทม อำเภอหนองหมูน จังหวัดอุดร ได้ลงทักทายปราศรัยกับราษฎร สอบถามทุกข์สุข แล้วรับประทานอาหารกลางวัน ณ ที่นั้น เมื่อเวลา ๑๕.๓๐ น. เสร็จแล้วจึงเดินทางโดยเฮลิคอปเตอร์ไปยังที่พักแรมยนภูกระดึง ถึงภูกระดึงเวลา ๑๗.๒๐ น. แล้วพักแรม

๒ เมษายน ๒๕๐๓ ท่านนายกรัฐมนตรีและคณะเดินทางจากที่พักยนภูกระดึงโดยเฮลิคอปเตอร์ ไปตรวจราชการที่สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ท่าพระ ถึงเวลา ๑๑.๒๕ น. เมื่อไปถึงหัวหน้าสถานีได้รายงานถึงกิจการต่าง ๆ ให้ทราบ จากนั้นท่านนายกรัฐมนตรีตรวจสภาพการปฏิบัติงานและให้นโยบายการปรับปรุงการดำเนินงานในด้านนี้ จากนั้นจึงเดินทางโดยรถยนต์ ไปตรวจการปฏิบัติงานของแผนกผสมสัตว์ท่าพระของกองทัพบก จนถึงเวลา ๑๖.๓๐ น. จึงเดินทางกลับที่พักแรมภูกระดึง

ในตอนกลางคืน ท่านนายกรัฐมนตรีกล่าวคำปราศรัยเพื่อยันทึกเสียงส่งไปออกอากาศที่กรุงเทพฯ เนื่องในวันอนามัยโลก

๓ เมษายน ๒๕๐๓ ท่านนายกรัฐมนตรีและคณะเดินทางโดยเฮลิคอปเตอร์จากที่พักแรมภูกระดึงไปตรวจราชการที่จังหวัดเลย ถึงจังหวัดเลยเมื่อ ๑๐.๕๕ น. ท่านนายกรัฐมนตรีลงจากเฮลิคอปเตอร์ แล้วเดินทางโดยรถยนต์ไปตรวจหมู่บ้านอนามัยตัวอย่าง บ้านกำแพงเพชร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ ๕ กิโลเมตร รับการต้อนรับจากหัวหน้าครอบครัว ได้ทักทายสอบถามทุกข์สุขและให้โอวาท แล้วจึงเข้าตรวจสภาพหมู่บ้าน อ่างเก็บน้ำซลประทาน และโรงพยาบาลในเมือง จากนั้นเดินทางต่อไปยังโรงงานหีบฝ้ายของกระทรวงเกษตร แล้วจึงเดินทางกลับที่พักภูกระดึง

๔ เมษายน ๒๕๐๓ ท่านนายกรัฐมนตรีและคณะเดินทางจากที่พักแรมโดยเฮลิคอปเตอร์จากที่พักภูกระดึงเวลาบ่ายไปยังกิโลเมตรที่ ๑๖๖ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา เพื่อเดินทางโดยรถยนต์ไปเข้าที่พักที่ตำบลห้วยน้ำก่ำ จังหวัดชัยภูมิ ห่างจากอำเภอบัวใหญ่ ๓๑ กิโลเมตร ณ ที่อำเภอบัวใหญ่มีราษฎรและข้าราชการมาคอยต้อนรับประมาณ ๔ พันคน ท่านนายกรัฐมนตรีได้ทักทายสอบถามความเป็นอยู่โดยทั่วถึง แล้วจึงเดินทางโดยรถยนต์ไปยังตำบลห้วยน้ำก่ำ จังหวัดชัยภูมิ เมื่อถึงที่พักท่านนายกรัฐมนตรีได้หารือกับคณะกรมการจังหวัด และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เกี่ยวกับการส่งเสริมสินค้าบ่อซึ่งเป็นผลิตผลสำคัญของจังหวัดนี้ ท่านนายกรัฐมนตรีและคณะพักแรมที่ตำบลห้วยน้ำก่ำ

ในตอนกลางคืน ท่านนายกรัฐมนตรีได้ยันทึกเสียงคำปราศรัยอำลาพี่น้องชาวอีสานเพื่อส่งไปออกอากาศในวันรุ่งขึ้น ในคำปราศรัยท่านได้กล่าวว่า ภาคอีสานนี้มีสิ่งสำคัญที่จะต้องปรับปรุงสองอย่างคือ น้ำ และทางคมนาคม ซึ่งรัฐบาลจะได้เร่งรัดกระทำโดยด่วนต่อไป ท่านได้ขอร้องให้ประชาชนมีความขยันหมั่นเพียร เพื่อประกอบการงานสร้างความเจริญแก่ท้องถิ่นต่อไป

๕ เมษายน ๒๕๐๓ ๐๗.๓๐ น. ท่านนายกรัฐมนตรีมอบเทปคำปราศรัยแก่กองทัพภาคที่ ๑ นำไปออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง แล้วให้โอวาทแก่ราษฎรตำบลลาดใหญ่ประมาณ ๓ พันคน ซึ่งมาชุมนุมในบริเวณที่พักแรม ให้ขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ และย้ำให้เห็นความห่วงใยของตัวท่านและรัฐบาลที่มีต่อ

พี่น้องชาวอิสาน จากนั้นท่านนายกรัฐมนตรีเดินทางโดยขบวนรถยนต์ไปตรวจสภาพภายในตัวเมืองชัยภูมิและตลาด ทักทายปราศรัยกับพ่อค้าแม่ค้าในตลาด ในระหว่างนั้นก็ให้นโยบายแก่เจ้าหน้าที่ไปปรับปรุงในด้านการคมนาคม และการอำนวยความผาสุกแก่ราษฎร เดินทางออกจากชัยภูมิเมื่อ ๑๐.๑๕ น. ไปตามเส้นทางลำนารายณ์ อำเภอวิเชียรบุรี – จังหวัดเพชรบูรณ การเดินทางในระยะนี้ ท่านนายกรัฐมนตรีได้แวะทักทายปราศรัยกับราษฎรที่มาคอยรอพบตลอดทาง การเดินทางจึงล่าช้าเสียเวลาไปบ้าง ขบวนมาถึงศาลาน้ำแก่งซึ่งกำหนดไว้เป็นที่รับประทานอาหารกลางวัน ถึง ๑๔.๕๐ น. และได้ออกเดินทางต่อไปจนถึงทางแยกเข้าถนนมิตรภาพตัดใหม่เมื่อ ๒๐.๑๕ น. จากนั้นจึงเดินทางไปยังที่พักแรมกิโลเมตรที่ ๑๐๐ ตำบลดงสน ถึงที่พักเมื่อเวลา ๒๒.๐๐ น

๖ เมษายน ๒๕๐๓ ท่านนายกรัฐมนตรีกับคณะบางส่วนมีราชการด่วนจึงเดินทางกลับกรุงเทพ ฯ ส่วนคณะที่เหลือคงเดินทางต่อไปยังเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก

ท่านนายกรัฐมนตรีได้กลับไปตรวจราชการหลังจากเสร็จภารกิจทางกรุงเทพ ฯ แล้ว ได้เดินทางตรวจราชการไปยังอำเภอเถิน อำเภอลี้ ลำพูน เชียงใหม่ แล้วเดินทางกลับกรุงเทพ ฯ โดยทางรถไฟ ถึงพระนครเมื่อ ๑๒ เมษายน ๒๕๐๓

เมื่อพิจารณาจากรายการปฏิบัติที่ได้ตัดทอนมาเพียงบางส่วนนี้แล้ว ก็คงจะมองเห็นภาพความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า และความตรากตรำทางร่างกายอย่างหนักที่ท่านต้องได้รับจากการตรวจราชการในแบบของท่านนี้ได้เป็นอย่างดี

ทุกครั้งที่ท่านกลับจากการตรวจราชการ ท่านจะต้องกล่าวคำปราศรัยแก่พี่น้องร่วมชาติ รายงานและเสนอข้อคิดเห็นที่ท่านได้รับจากการไป "ยินด้วยหู–รู้ด้วยตา" ทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์เพื่อกระตุ้นเร้าใจให้เกิดความมานะพากเพียรในการทำงานให้มากยิ่งขึ้นทุกครั้งไป เช่นในการไปตรวจราชการครั้งนี้ท่านก็ได้กล่าวคำปราศรัยแสดงความห่วงใยของท่านไว้ในตอนหนึ่งว่า

"สรุปแล้วในการเดินทางไปตรวจราชการครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอประเด็นอันเป็นสาระสำคัญ ใหญ่ ๆ อยู่ ๒ ประการ คือปัญหาอันเกี่ยวแก่ ๑ เรื่องน้ำ

๒ เรื่องเส้นทางคมนาคม สองประการนี้เท่านั้นเป็นข้อขัดข้องในท้องถิ่นที่ทางราชการและคณะรัฐบาลนี้จะต้องรีบเร่งแก้ไข และกระทำให้บังเกิดขึ้นโดยด่วน ประชาชนในท้องถิ่นจึงจะได้รับความผาสุกโดยทั่วกัน ปัญหาสำคัญนั้นรัฐบาลพึงตระหนักดีว่า ในการบริหารราชการและปกครองประชาชนให้มีความผาสุก ทั้งก่อให้เศรษฐกิจดีขึ้นนั้น มิใช่กระทำแต่เฉพาะในนครหลวงเท่านั้น จักต้องกระทำให้บังเกิดขึ้นแก่ประชาชนทั่วประเทศให้จงได้ นี่เป็นความรู้สึกที่ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าและรัฐบาลนี้ จึงจะเพิกเฉยเสียมิได้"

ในปี ๒๕๐๓ นี้ ท่านนายกรัฐมนตรียังได้เดินทางไปตรวจราชการภาคใต้อีกหลังจากได้พักเพียงสัปดาห์เดียว จะขอยกเอากำหนดการตรวจราชการภาคใต้ของท่านในปีนี้เสนอไว้อีกตอนหนึ่ง

๒๒ เมษายน ๒๕๐๓ เวลา ๐๓.๓๕ น. ท่านนายกรัฐมนตรีและคณะเดินทางจากบ้านพักรับรองสี่เสาเทเวศรโดยขบวนรถยนต์เพื่อไปตรวจราชการภาคใต้ โดยกำหนดจุดนัดพบกันผู้ที่ตามที่อำเภอชะอำ และจะไปพักแรมที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อผ่านจังหวัดเพชรบุรี ท่านนายกรัฐมนตรีได้เข้าไปตรวจสภาพบ้านเมือง และสอบถามความเป็นไปของราษฎรในจังหวัดนั้น รวมทั้งการก่อสร้างโครงการชลประทาน แล้วจึงออกจากเพชรบุรีไปถึงชะอำ ถึงชะอำเวลา ๐๗.๓๕ น. ณ ที่นั้น ท่านนายกรัฐมนตรีได้ประชุมหารือกับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เกี่ยวกับกิจการทางภาคใต้ จนถึง ๑๐.๓๐ น. จึงเดินทางโดยเฮลิคอปเตอร์ไปตรวจสภาพภูมิประเทศที่ห้วยหุบ ย่อใหญ่ เพื่อพิจารณาสร้างเขื่อนที่เก็บน้ำต่อไปในอนาคต จากห้วยหุบย่อใหญ่ ท่านนายกรัฐมนตรีเดินทางด้วยรถยนต์ไปดูไร่และการเลี้ยงสุกรของ พลตรี หลวงวีรวัฒน์โยธิน จนถึง ๑๕.๐๐ น. จึงเดินทางต่อไปยังศูนย์การฝึกกำลังทดแทนปราณบุรี และไปยังอำเภอปราณบุรี ท่านนายกรัฐมนตรีได้ลงทักทายปราศรัยกับราษฎรที่มาต้อนรับตามอัธยาศัย แล้วจึงเดินทางไปเข้าที่พักแรมที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒๓ เมษายน ๒๕๐๓ ท่านนายกรัฐมนตรีเดินทางโดยเฮลิคอปเตอร์ไปตรวจฟาร์มบางเบิดของ หม่อมเจ้า สิทธิพร กฤดากร ได้ดูสภาพโดยทั่วไปและให้

ข้อคิดเห็นการปรับปรุงแก่เจ้าหน้าที่เกษตร แล้วเข้าไปเยี่ยมที่ตำหนักหม่อมเจ้าสิทธิพร ฯ แล้วขึ้นเฮลิคอปเตอร์มาลงที่ตำบลเขาไชยราช และออกเดินทางโดยขบวนรถยนต์ถึงทางแยกเข้าอำเภอกระบุรี ท่านนายกรัฐมนตรีได้หยุดรับฟังรายงานจากผู้ว่าราชการจังหวัดระนอง และสนทนาชั่วครู่ แล้วเดินทางต่อไปถึงตำบลน้ำจืดน้อย ลงทักทายปราศรัยกับราษฎรและกำนันผู้ใหญ่บ้านถึงทุกข์สุข และการประกอบอาชีพ แล้วจึงเดินทางต่อไปยังโรงเรียนกิ่งอำเภอกระบุรี (กิโลเมตรที่ ๕๕๓ ถนนเพ็ชรเกษม) รับประทานอาหารกลางวัน และให้นโยบายแก่เจ้าหน้าที่ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพ เมื่อเสร็จการรับประทานอาหารกลางวันแล้วออกตรวจราชการต่อไปจนถึงตำบลกอนิเวศ ที่นี่ได้ให้โอวาทแก่ราษฎรที่มาต้อนรับและชี้แจงถึงการปฏิบัติงานของรัฐบาลตลอดจนโครงการปรับปรุงท้องถิ่นทางภาคใต้ เสร็จแล้วจึงออกเดินทางไปเข้าที่พักแรมที่กิ่งบ้านกำพวน กิ่งอำเภอกะเปอร์

๒๔ เมษายน ๒๕๐๓ ท่านนายกรัฐมนตรีและคณะเดินทางตรวจราชการต่อไปจนถึงท่านุ่น โดยแวะเยี่ยมเยียนราษฎรเป็นระยะ ๆ ไป เมื่อถึงท่านุ่นได้ข้ามไปจังหวัดภูเก็ต สอบถามความเป็นไปของราษฎรจากผู้ว่าราชการจังหวัดและเจ้าหน้าที่ แล้วตรวจสภาพความเป็นอยู่ จากนั้นจึงไปพักแรมที่หาดสุรินทร์

ในระหว่างเวลากลางคืน ท่านนายกรัฐมนตรีได้หารือกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่และอื่น ๆ

๒๕ เมษายน ๒๕๐๓ ท่านนายกรัฐมนตรีและคณะตรวจสภาพทั่วไปของจังหวัดภูเก็ต และไปตรวจดูการทำเหมืองแร่ดีบุกในจังหวัดนี้โดยตลอด แล้วกลับมาพักแรมที่หาดสุรินทร์

๒๖ เมษายน ๒๕๐๓ ตอนเช้า ท่านนายกรัฐมนตรีออกตรวจสภาพตลาดเมืองภูเก็ต เมื่อกลับมาที่พัก ก็เตรียมตัวออกเดินทางไปยังจังหวัดพังงา ถึงจังหวัดพังงาเมื่อ ๑๐.๔๕ น. ได้ชี้แจงให้นโยบายการป้องกันการทำลายป่า และสอบถามทุกข์สุขราษฎร แล้วเดินทางต่อไปยังจังหวัดกระบี่ พักรับประทานอาหารกลางวันที่ทางแยกสวนรุกขชาติ ในเขตอำเภออ่าวลึกเมื่อ ๑๒.๑๐ น. ในระหว่างนั้นได้

สอบถามผู้ว่าราชการจังหวัดและเจ้าหน้าที่ถึงสภาพความเป็นอยู่ จนถึงเวลา ๑๓.๑๕ น. จึงเดินทางต่อไปยังสถานีการยาง ได้สอบถามและให้นโยบายในการเผยแพร่การเกษตรแก่ราษฎร จากนั้นเดินทางไปยังจังหวัดตรัง ถึงอำเภอห้วยยอด จังหวัดตรังเมื่อเวลา ๑๗.๔๐ น. ได้ลงไปทักทายกับราษฎรซึ่งมาคอยต้อนรับ แล้วเดินทางต่อเข้าไปในตัวเมือง และเข้าที่พักแรมที่สถานีวนกรรมเขาช่อง

๒๗ เมษายน ๒๕๐๓ ท่านนายกรัฐมนตรีและคณะเดินทางจากที่พักแรมไปตรวจราชการยังจังหวัดสงขลา ออกเดินทางเมื่อ ๐๘.๔๐ น. เมื่อถึงเขตต่อจังหวัดตรัง—พัทลุง ได้รับการต้อนรับจากผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง และได้เดินทางถึงจังหวัดพัทลุงเมื่อ ๑๐.๐๐ น. ได้กล่าวคำปราศรัยแก่ราษฎรจังหวัดพัทลุง ให้มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ แล้วออกเดินทางต่อไปยังจังหวัดสงขลา ถึงอำเภอรัตภูมิเวลา ๑๑.๔๐ น. ตลอดทางท่านนายกรัฐมนตรีได้ลงทักทายกับพี่น้องประชาชนทั้งไทยพุทธ และไทยอิสลามโดยทั่วถึง จากนั้นจึงไปตรวจสภาพตลาดในอำเภอหาดใหญ่ และเดินทางต่อไปเข้าที่พัก แหลมสน สงขลา

๒๘ เมษายน ๒๕๐๓ ท่านนายกรัฐมนตรีเดินทางไปให้โอวาทแก่ข้าราชการ และชี้แจงนโยบายของรัฐบาลที่ ร.ร. วรนารีเฉลิม แล้วกลับมารับประทานอาหารกลางวัน ณ ที่พัก ในตอนบ่าย ท่านนายกรัฐมนตรีไปตรวจสภาพอำเภอหาดใหญ่ และสถานีการยางคอหงษ์ จนถึง ๑๘.๐๐ น. จึงไปตรวจสภาพตัวเมืองสงขลาอีกครั้ง แล้วจึงกลับที่พักเมื่อ ๑๙.๐๐ น.

ในตอนกลางคืน ต้อนรับคณะนายทหารเรือ และนักเรียนนายเรือซึ่งมาฝึกภาค และพักอยู่ที่จังหวัดสงขลา

๒๙ เมษายน ๒๕๐๓ ท่านนายกรัฐมนตรีออกเดินทางต่อไปยังจังหวัดยะลา เริ่มออกเดินทางเวลา ๐๘.๐๐ น. ผ่านอำเภอนาทวีเมื่อ ๐๙.๒๐ น. เมื่อได้หยุดทักทายและให้นโยบายการสงวนข่าแก่ข้าราชการและราษฎรอำเภอนาทวีแล้ว จึงเดินทางไปยังปัตตานี ถึงเขตจังหวัดปัตตานีเมื่อ ๑๐.๑๕ น. แล้วเข้าไปตรวจในจังหวัด ได้ปราศรัยสอบถามทุกข์สุขกับราษฎร และข้าราชการที่มาคอยรับ ในสาระสำคัญให้มีความขยันขันแข็ง และยืนยันให้ตระหนักว่ารัฐบาลไม่กีดกันการถือศาสนา และ

อนุสรณ์

รัฐบาลทำนุบำรุงศาสนาทุกศาสนา คนไทยทุกคนไม่ว่าจะถือศาสนาใด ก็ย่อมมีหน้าที่ต้องช่วยกันสร้างความเจริญของชาติไทยทั้งนั้น แล้วตรวจสภาพความเป็นอยู่และกำชับให้เจ้าหน้าที่ปรับปรุงสิ่งที่ยังบกพร่อง แล้วจึงเดินทางไปเข้าที่พักจังหวัดยะลา เมื่อเวลา ๑๒.๓๐ น.

ในตอนบ่าย เดินทางโดยเฮลิคอปเตอร์จากที่พักไปตรวจราชการที่จังหวัดนราธิวาส ถึงเมื่อ ๑๖.๑๕ น. ได้สอบถามข้อราชการจากผู้มาต้อนรับ และตรวจสภาพโดยทั่วไป แล้วจึงเดินทางกลับที่พัก

๓๐ เมษายน ๒๕๐๓ ท่านนายกรัฐมนตรี ตรวจสภาพโดยทั่วไปของจังหวัดยะลา ได้แก่ตลาด แหล่งชุมชน สถานีรถไฟ และปราศรัยกับราษฎรที่มาต้อนรับแล้วกลับที่พัก

ในตอนเย็นได้กล่าวคำปราศรัยกับพี่น้องร่วมชาติทางวิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ รายงานการตรวจราชการของท่าน เมื่อ ๒ พฤษภาคม ๒๕๐๓ มีข้อความตอนหนึ่งว่า

"สรุปแล้วอาชีพต่าง ๆ ทางภาคใต้นี้อาจกระทำได้อีกหลายอย่างหลายประการ และเงินเงินทองได้ทั้งสิ้น ซึ่งคิด ๆ แล้วก็ยิ่งน่าเสียดายเป็นอันมาก ในหน้าที่ของรัฐบาล ข้าพเจ้าขอประเด็นในสิ่งสำคัญไว้ว่า จะต้องรีบเร่งบำรุงทางคมนาคม และจะต้องรีบดำเนินการส่งเสริมการอาชีพของราษฎรให้กระทำมากกว่านี้ และถูกหลักวิชายิ่งขึ้น ทั้งสองประการนี้เป็นสาระสำคัญที่สุด นอกจากนั้นยังมีรายละเอียดอยู่อีกเป็นอันมาก แต่ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะนำมาบรรยายหรือรายงานต่อประชาชนที่รัก ณ ที่นี้ได้"

"ข้าพเจ้าอดคิดเป็นพิเศษไม่ได้ว่า บรรดาคนต่างถิ่นซึ่งมาทำเหมืองแร่และสวนยางในภาคนี้ ได้ขนทรัพย์สินเงินทองออกไปจากเมืองไทยอันเป็นที่รักของเราเป็นจำนวนมาก ไม่ใคร่ได้เห็นเขาจ่ายเงินจำนวนนั้นไปในประเทศของเรา ไม่ได้ช่วยรัฐบาลไทยทำนุบำรุงท้องถิ่นที่ตนอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิมบ้างเลย ในบางจังหวัดที่ท่านเคยเห็นมาแล้วตั้งแต่ ๑๕ ปี ถึง ๒๕ ปีเคยเป็นอย่างไร เดี๋ยวนี้ก็คงเป็นอยู่อย่างนั้น มิได้ดีผิด

ตาเลย ซ้ำยังสกปรกเลอะเทอะ และเรียกร้องสิทธิต่างๆ อยู่เสมอ และเขาเอาเงินเหล่านั้นไปทำอะไรที่ไหน อย่าให้ข้าพเจ้าต้องเรียนมาในที่นี้เลย....."

"พี่น้องชาวไทยทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอยั่วยุและชวนให้ท่านคิดถึงชาติไทยอันเป็นที่รักของเราให้มากที่สุด เลือดรักชาติของเราต้องเข้มข้นยิ่งขึ้นกว่าสมัยใดๆ เฉพาะอย่างยิ่งในสมัยของรัฐบาลปฏิวัตินี้ ท่านต้องอดทน ต้องทำงาน"

นอกจากการไปตรวจราชการครั้งใหญ่ในปี ๒๕๐๓ นี้แล้ว ท่านนายกรัฐมนตรียังไปตรวจราชการต่างจังหวัดในปี ๒๕๐๔—๒๕๐๕ อีก แต่ละครั้งท่านทำสถิติเดินทางระยะยาวในเวลาสั้น แต่ได้เห็นสิ่งต่างๆ มากเกือบจะทั่วประเทศ

ลักษณะความเป็นอยู่ในระหว่างการตรวจราชการแต่ละครั้งของท่าน เป็นการตรวจราชการแบบสนาม ตามแบบฉบับของทหารโดยทั่วไป ค่ำที่ไหนก็กางเต็นท์สนามและเตียงสนามพักแรม อาหารการรับประทานก็หุงหาเองโดยไม่ก่อภาระกังวลให้แก่ข้าราชการในท้องถิ่นจะต้องมาคอยงานเลี้ยงรับรอง ท่านไม่เคยพักแรมในบ้านรับรองหรือโรงแรม ที่นอนและที่รับประทานอาหารของท่าน ก็คือเต็นท์สนามเล็กๆ ที่นำติดไปในขบวนเดินทางนั้นเอง ในบางครั้งท่านก็นั่งรับประทานอาหารข้างๆ เต็นท์นอนแบบในสนาม โดยไม่มีพิธีรีตอง การเดินทางตรวจราชการแต่ละครั้ง แม้จะเหน็ดเหนื่อยแทบสายตัวจะขาด แต่ท่านก็มิได้เว้นที่จะหยุดลงทักทายปราศรัยให้โอวาทแก่ราษฎรตลอดทางที่ผ่านไป จนในบางครั้งต้องรับประทานอาหารผิดเวลาอยู่บ่อยๆ กระนั้นท่านก็ยังคงปฏิบัติภารกิจต่อไปตามโปรแกรมโดยไม่ท้อถอย มิหนำซ้ำในตอนกลางคืนท่านยังใช้เวลาอัดเสียงบันทึกเพื่อนำไปออกอากาศ หรือกล่าวคำปราศรัยกับพี่น้องประชาชนในจังหวัดที่ผ่านไป จากรถสถานีวิทยุเคลื่อนที่ซึ่งมีติดไปในขบวนนั้นเอง

จะสังเกตได้ว่า การเดินทางตรวจราชการแต่ละครั้ง ท่านนายกรัฐมนตรีมักจะเดินทางด้วยยานพาหนะหลายๆ ชนิด ทั้งนี้เพื่อให้เห็นได้ทั่วถึงทุกที่และประหยัดเวลา เห็นให้ได้มากๆ ทุกแห่ง ทุกพื้นที่ แต่ใช้เวลาน้อยที่สุด เป็นมติประจำใจที่ท่านยึดอยู่เป็นนิจสิน และเจ้าหน้าที่ทำแผนการเดินทางก็ได้ดำเนินการตามนโยบายนี้ เพื่อให้การตรวจราชการบรรลุผลสมความมุ่งหมายทุกครั้งไป

อนุสรณ์

อนึ่ง การตรวจตลาดเป็นกิจวัตรอันหนึ่งที่ท่านนายกรัฐมนตรีกระทำ ไม่ว่าจะไปตรวจราชการจังหวัดใด การตรวจตลาดนั้น ท่านนายกรัฐมนตรี มีความมุ่งหมายของท่านอย่างหนึ่ง เพราะลักษณะของตลาดย่อมชี้ถึงความเจริญ และสภาพการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ส่วนหนึ่ง

การไปตรวจราชการแต่ละครั้ง ท่านนายกรัฐมนตรีมีการติดต่อสื่อสารกับส่วนราชการในพระนคร ตลอดจนใช้เวลาว่างในตอนกลางคืนเซ็นหนังสือราชการอยู่ตลอดเวลา เรื่องการติดต่อสื่อสารนี้ ท่านนายกรัฐมนตรีมีความสนใจอย่างยิ่ง แผนการเดินทางตรวจราชการแต่ละครั้ง ท่านจะตรวจสอบการสื่อสารที่วางไว้อย่างถี่ถ้วน การสื่อสารจะต้องใช้เครื่องมือทุกชนิด และใช้เครื่องมือที่ทันสมัยที่สุด โดยเฉพาะเครื่องมือทางอิเลคโทรนิค ทางแสงและเสียง กล่าวกันว่า ความสนใจในเรื่องนี้ได้ติดนิสัยท่านนายกรัฐมนตรีมาตั้งแต่ครั้งยังเป็นนายทหารเด็ก ๆ

ท่านนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ที่มีความละเอียดรอบคอย และมีความจำเป็นเลิศ เจ้าหน้าที่ฝ่ายเสนาธิการที่ประจำอยู่กับท่านเล่าว่า ท่านมีสมุดพกประจำตัวสำหรับบันทึกเรื่องหรืองานต่าง ๆ ไว้ โดยตลอดเวลา เจ้าหน้าที่ฝ่ายเสนาธิการทุกนายก็จะต้องมีสมุดพกเช่นกัน และท่านถือเป็นเรื่องสำคัญมาก

เมื่อพูดถึงเรื่องการไปตรวจราชการของท่าน ก็ใคร่จะเล่าถึงการทำแผนการเดินทางตรวจราชการสักเล็กน้อย จากประสพการณ์ของผู้ที่ได้ปฏิบัติงานอยู่ใกล้ชิดกับท่าน

โดยธรรมดา ท่านนายกรัฐมนตรี จะกล่าวปรารภให้เจ้าหน้าที่ทราบว่าท่านประสงค์จะเดินทางไปตรวจราชการ เจ้าหน้าที่ก็จะรับนโยบายนั้นมาทำแผนการตรวจราชการเสนอให้ท่านพิจารณาหลาย ๆ แผน โดยกำหนดวันเดินทางไว้เป็นวันว. เวลา น. ท่านจะเลือกเอาแผนที่มีการใช้ยานพาหนะหลาย ๆ แบบ เมื่อท่านเลือกแผนใดแผนหนึ่งแล้ว ท่านก็จะกำหนดวันและเวลาออกเดินทาง ซึ่งผู้ใกล้ชิดคาดได้เสมอว่าวันออกเดินทางต้องตรงกับวันหยุดราชการ และเวลาออกเดินทางคือเวลาวิกาลทุกครั้งไป ข้อนี้เป็นที่รู้กันทั่วไปในกลุ่มเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ใกล้ชิดกับท่าน

ท่านนายกรัฐมนตรีมีความสนใจในการเกษตรเป็นอันมาก ฉะนั้น ท่านจึงประกอบการเกษตรด้วยตนเองด้วย อาทิ การทำพืชไร่ สวนผลไม้ และการเลี้ยงสัตว์ ทั้งนี้เพื่อศึกษาหาความรู้และทำตัวอย่างให้คนอื่นทำตามนโยบาย สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่ประเทศชาติ ท่านเคยกล่าวอยู่เสมอ ๆ ว่า ในขั้นปลายของชีวิต ท่านใคร่จะใช้ชีวิตอยู่ในไร่ของท่านอย่างสงบ แต่ความปรารถนาของท่านก็มิได้บรรลุผล เนื่องจากมาถึงอสัญกรรมเสียก่อน

โดยที่มีหลักประจำใจอยู่ว่า เมื่อมีปัญหาขึ้นที่ใด ก็จะต้องแก้ไขทันทีโดยไม่ชักช้า และการที่จะแก้ถูกจุด ก็ต้องออกไปดู ฉะนั้น จึงปรากฏเป็นข่าวอยู่เป็นนิจว่า ไม่ว่าจะมีเรื่องอะไรขึ้นที่ไหน ท่านจะต้องเดินทางไปยังที่นั้นทันที ท่านนายกรัฐมนตรีเป็นคนกล้าในการทำและการตัดสินใจ การสั่งงานแยบลังเลหรือคลุมเครือเป็นสิ่งที่ท่านชิงชังมาก ท่านเคยกล่าวอยู่เสมอ ๆ กับผู้ใกล้ชิดว่า "การทำงานต้องไม่มีการอึมครึม" ถือว่าถ้าทำดีแล้วไม่ต้องเกรงกลัวใคร

การปฏิบัติงานในวันปกติของท่านนายกรัฐมนตรี ก็เต็มไปด้วยราชการที่ไม่มีเวลาว่างเว้นในฐานะที่ท่านดำรงตำแหน่งหลายตำแหน่ง ท่านจึงต้องเซ็นหนังสือราชการจากหลายหน่วยราชการด้วยกัน แต่ก็น่าอัศจรรย์ที่งานในหน้าที่ของท่านมิได้มีคั่งค้างเลย หนังสือราชการที่เสนอไปให้ท่านพิจารณาจะได้รับคืนมาในเวลา ๑ — ๒ วันพร้อมด้วยคำสั่งการที่ชัดแจ้งปราศจากความคลุมเครือ

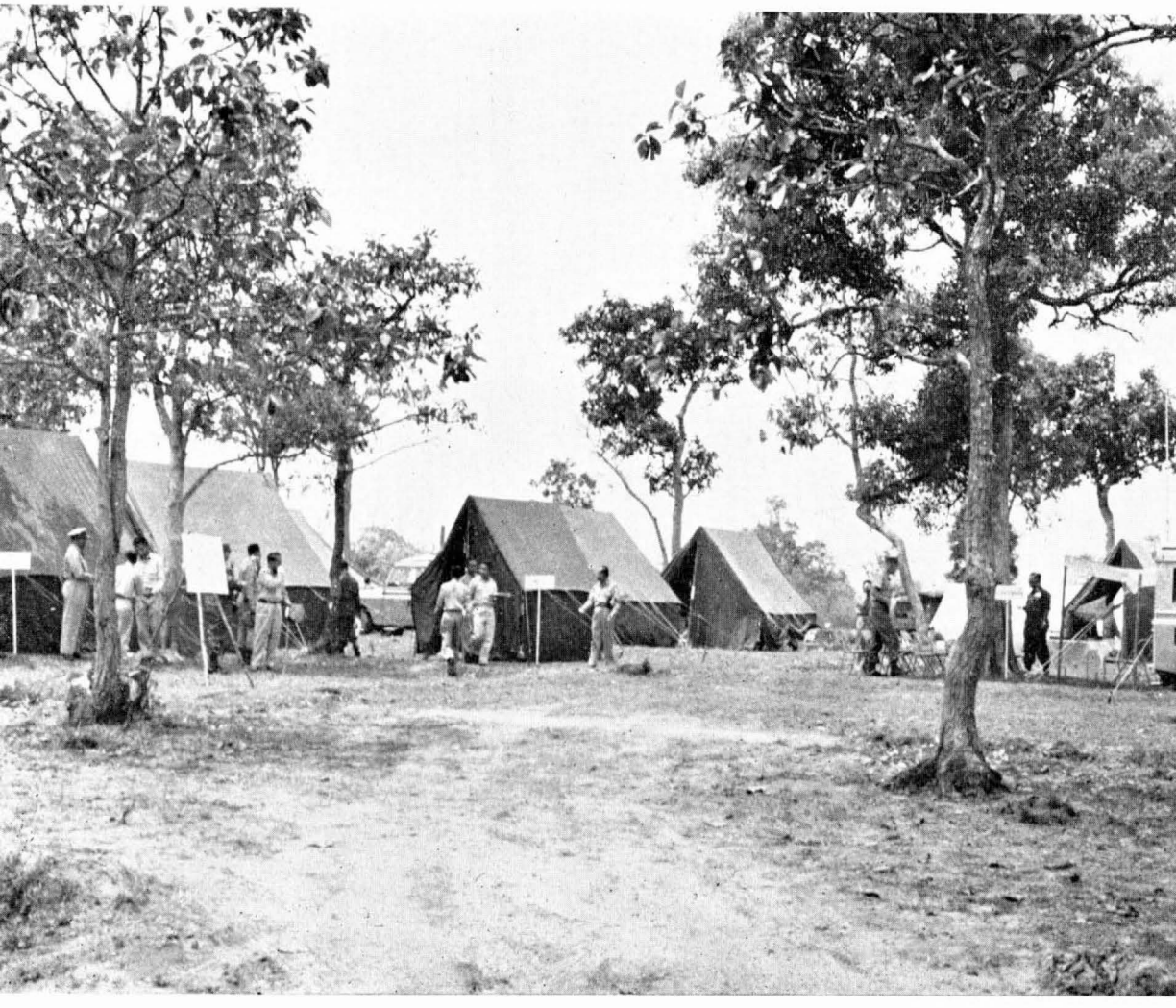
ผู้ใกล้ชิดกับท่านผู้หนึ่งเล่าว่า ท่านนายกรัฐมนตรีพินิจพิจารณาเรื่องทุกเรื่องที่เสนอไปให้อย่างละเอียดก่อนการสั่งการ แต่เมื่อท่านได้ตกลงใจสั่งการมาแล้ว คำสั่งนั้นเป็นอันเด็ดขาดและไม่มีการเปลี่ยนแปลง ความมีประสพการณ์ในชีวิตมาก และสั่งการแก้ปัญหาจากข้อเท็จจริงที่ประจักษ์อยู่กับสายตาเป็นมูลฐาน การแก้ไขที่ท่านสั่งการจึงเป็นการแก้ไขที่ถูกจุดทุกครั้งไป

ในคราวที่เกิดวาตภัยที่แหลมตะลุมพุกก็ดี ในคราวที่อหิวาตกโรคระบาดก็ดี หรือในคราวที่เกิดเพลิงไหม้ก็ดี ท่านนายกรัฐมนตรี จะรุดไปถึงที่นั้นโดยฉับพลันทัน

ที่ และเข้าแก้ปัญหาที่ยังเกิดขึ้นด้วยความเฉียบขาด ยังผลให้ความเดือดร้อนของประชาชนได้ทุเลาลงทันตาเห็น ภายใต้การดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดของท่าน ทุกสิ่งทุกอย่างกลับเรียบร้อยในเวลาไม่นานนัก

ด้วยการปฏิบัติราชการอย่างตรากตรำ เพื่อให้บรรลุเจตน์จำนง "ความผาสุกของประชาชนคือยอดปรารถนาของข้าพเจ้า" สุขภาพของท่านนายกรัฐมนตรีจึงทรุดโทรมลงโดยลำดับ เริ่มล้มป่วยลงเล็ก ๆ น้อย ๆ ในระหว่างปี ๒๕๐๕ แม้กระนั้นก็มิได้ทำให้ท่านเสียกำลังใจเลย ท่านคงยากยั่นปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลักการปฏิบัติในแบบ "ยินด้วยหู – รู้ด้วยตา" ต่อไปอีกอย่างไม่หยุดยั้ง ความสึกหรอในสุขภาพก็เพิ่มขึ้นโดยลำดับ จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิตในที่สุด

จอมพล ป. สฤษดิ์

ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ตรวจราชการแบบสนาม ตามแบบฉบับของทหารโดยทั่วไป ค่ำที่ไหนก็กางเต็นท์สนามและเตียงพักแรมสนาม อาหารการรับประทานก็หุงหาเอง โดยไม่ก่อภาระกังวลให้แก่ข้าราชการในท้องถิ่นจะต้องมาจัดงานเลี้ยงรับรอง

(อ่านความประกอบหน้า ๒๓๓)

อนุสรณ์

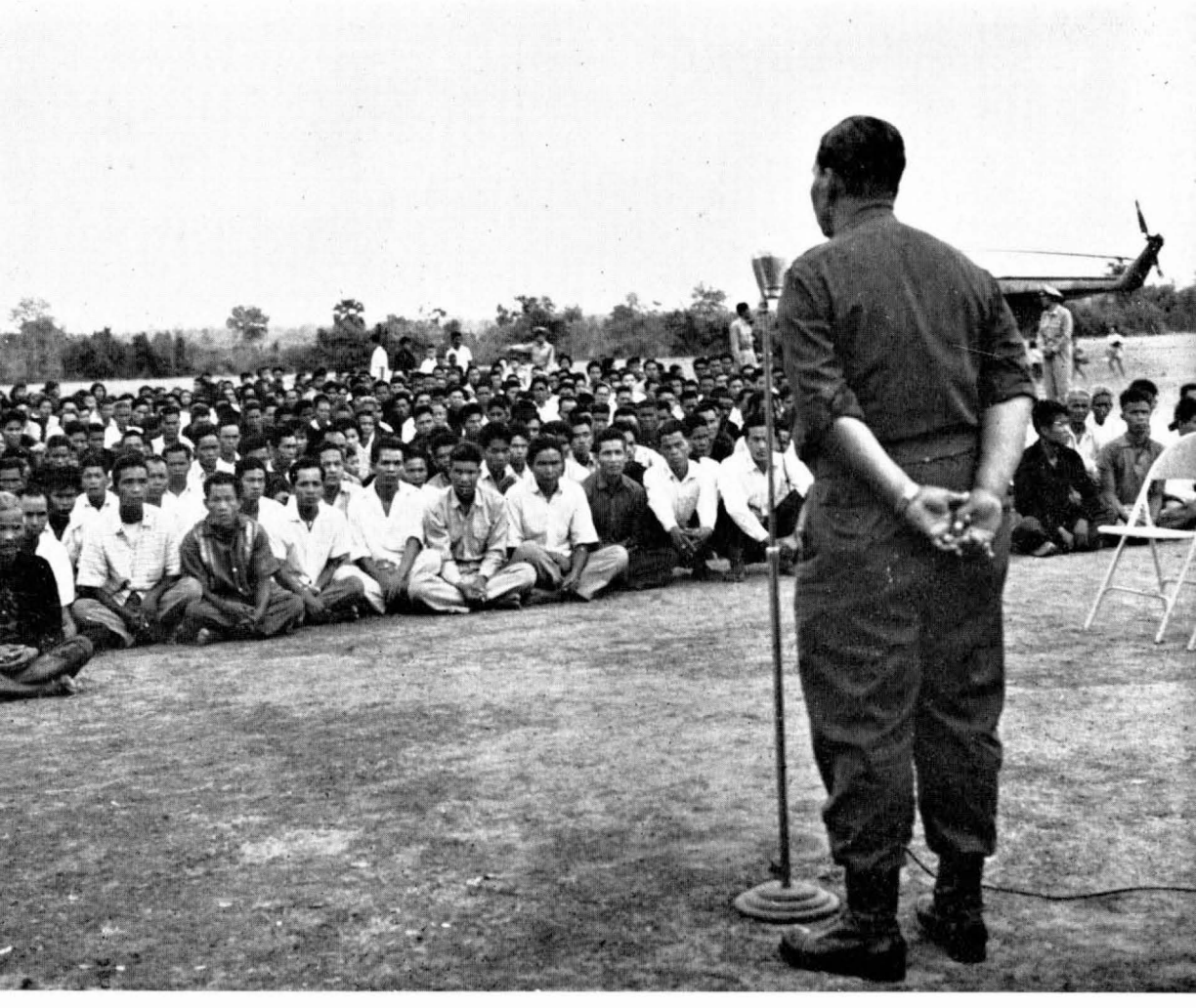

ประชาชนชาวบ้านนาคูพึ่งคำปราศรัย

การตรวจตลาดเป็นกิจวัตรอันหนึ่งที่ **ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์** กระทำ ไม่ว่าจะไปตรวจราชการจังหวัดใด เพราะลักษณะของตลาดย่อมชี้ถึงความเจริญ และสภาพการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ส่วนหนึ่ง

(อ่านความประกอบหน้า ๒๓๔)

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ราษฎร มาฟังคำปราศรัย

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

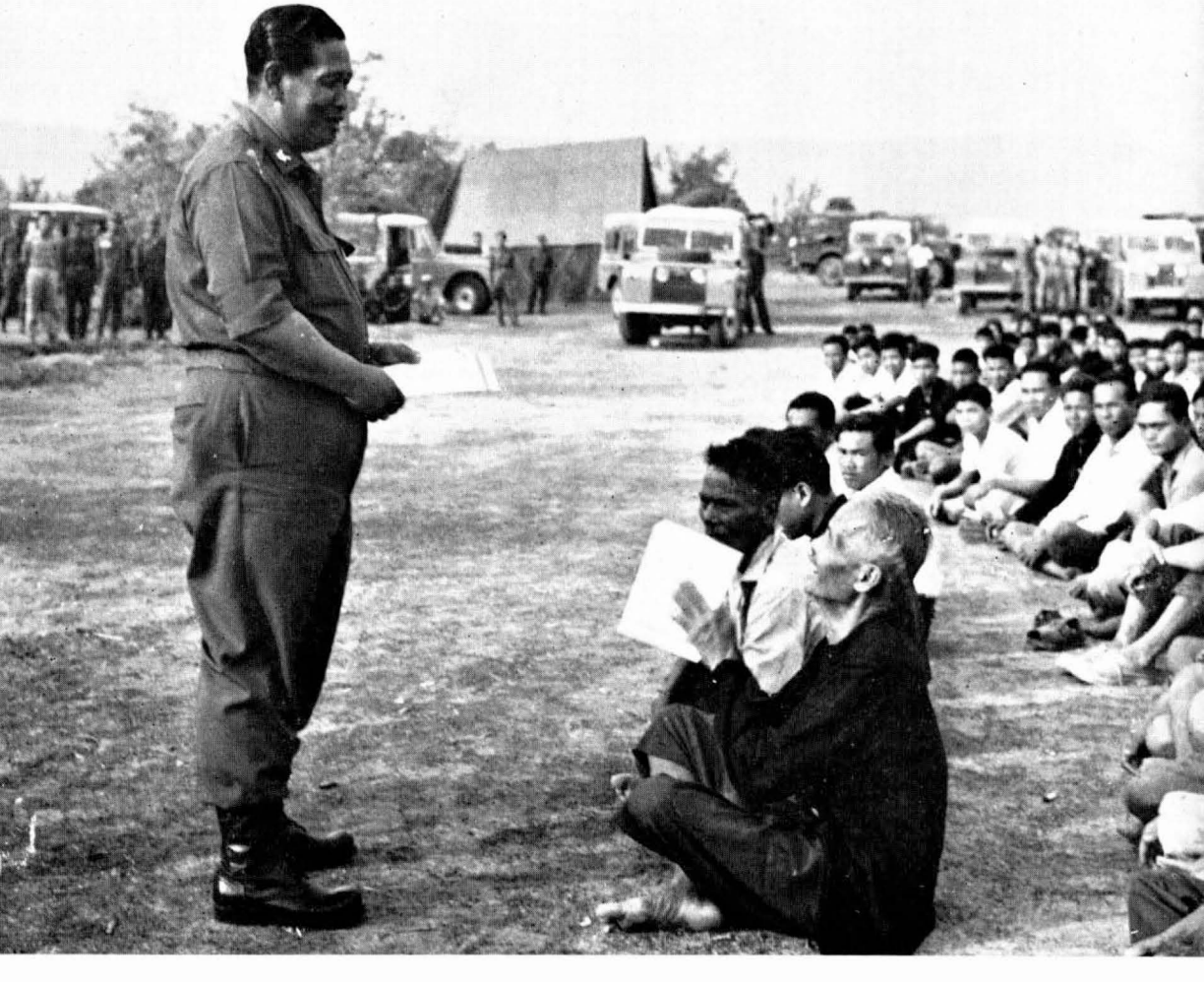
ปราศรัยและแจกจ่ายสิ่งของสงเคราะห์ประชาชน

ตรวจเยี่ยม

"ค่ายธนะรัชต์"

(อ่านความประกอบ
ที่หน้า ๒๒๘)

ลักษณะแห่งความเป็นผู้นำ

หน้าว่าง

ลักษณะแห่งความเป็นผู้นำ

ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีคุณลักษณะแห่งความเป็นผู้นำโดยสมบูรณ์ ในที่นี้จะขอกล่าวโดยย่อแต่เฉพาะคุณลักษณะที่เด่นเห็นปรากฏชัด ซึ่งฯพณฯ ได้แสดงออกให้ปรากฏอย่างเปิดเผยในที่ทั่วไปคือ

๑. ความจงรักภักดี ฯพณฯ ได้แสดงให้ปรากฏทั้งทางกาย ทางวาจา ถึงความจงรักภักดีที่ ฯพณฯ มีต่อองค์พระมหากษัตริย์และราชบัลลังก์ ความจงรักภักดีเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของผู้นำ ซึ่ง ฯพณฯ มีอยู่พร้อมบริบูรณ์ไม่มีช่องที่ผู้ใดจะตำหนิได้

๒. ความกล้าหาญ คุณลักษณะนี้มีอยู่เต็มบริบูรณ์ในฯพณฯ ในสงครามมหาอาเซียบูรพา ในการปราบจลาจลและในอีกหลายโอกาส ฯพณฯ ได้แสดงให้เห็นคุณลักษณะข้อนี้อย่างเด่นชัด

๓. ความอดทน ฯพณฯ มีคุณลักษณะนี้อย่างยอดเยี่ยม ความเข้มแข็งอึกอื้น ทรหดอดทนของ ฯพณฯ เป็นที่ทราบกันดีอยู่ทั่วไป

๔. การตกลงใจเด็ดขาด ในการปราบจลาจลเมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๔ และ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๔ ในการทำรัฐประหาร เมื่อ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ และในการปฏิวัติเมื่อ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ล้วนแสดงคุณลักษณะข้อนี้ของ ฯพณฯ ให้เห็นอย่างเด่นชัด การตกลงใจเด็ดขาดที่สำคัญ ๆ ของ ฯพณฯ ภายหลังการปฏิวัติ เช่นการปราบปรามผู้ก่อวินาศกรรมในการวางเพลิง การปราบอันธพาล การยกเลิกการเสพย์ฝิ่นและจำหน่ายฝิ่น การยกเลิกโสเภณีเป็นต้น

๕. เชาวนะริเริ่มและความกระตือรือร้น บ้านเมืองเจริญขึ้นอย่างผิดหูผิดตาในสมัยปฏิวัติของ ฯพณฯ ก็เพราะด้วยคุณลักษณะเชาวนะริเริ่ม และคุณลักษณะความกระตือรือร้นของท่าน ท่านเคยให้โอวาทว่า "ในกระแสร์น้ำที่ไหลเชี่ยว

ปลาเน่าย่อมจะว่ายทวนน้ำเสมอ ปลาที่ลอยตามน้ำก็มีแต่ปลาตายเท่านั้น มนุษย์ต้องต่อสู้อุปสรรคเหมือนปลาที่ว่ายทวนน้ำ ผู้ที่ปล่อยโซคชาตาไปตามเหตุการณ์ก็เหมือนคนที่ตายแล้ว" และว่า "ว่าวจะลอยสูงขึ้นได้เพราะเหตุที่ต้านลม ถ้าหมดลมว่าวจะตก มนุษย์เราจะสูงขึ้นได้ก็เพราะการต่อสู้อุปสรรค ชีวิตที่ไม่เคยประสบอุปสรรคจะหาความก้าวหน้าไม่ได้เลยเป็นอันขาด".

๖. **การเลือกใช้คนให้ถูก** ไพณฯ สามารถเลือกสรรค์ผู้มีความรู้ความสามารถมาปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามความรู้ความสามารถของแต่ละคน ศิลปะการดูคนเป็น ดูคนให้ถูก ใช้คนให้ถูกนี้ เป็นศิลปะของการเป็นผู้นำ เรื่องใช้คนให้ถูกนี้เป็นเรื่องที่ ไพณฯ ห่วงใยอย่างมาก จะเห็นได้จากสุนทรพจน์ซึ่งได้กล่าวในการเยี่ยมประชุมพัฒนานักบริหาร ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๖ ว่า มีเจ้าผู้ครองอาณาจักร์ใหญ่แห่งหนึ่งของจีนได้เข้ามาขอความรู้จากขงจื๊อ โดยตั้งปัญหาถามว่า ทำอย่างไรจึงจะให้อาณาจักร์ของเขามีความเจริญรุ่งโรจน์ ให้อุดมสมบูรณ์ ให้พลเมืองผาสุก ปราบปรามโจรผู้ร้ายให้ราบคาบ ให้ผู้คนขยันขันแข็งในการทำมาหากิน ให้อาณาจักร์ของเขามีกำลังมีอำนาจยิ่งใหญ่กว่าอาณาจักร์อื่นทั้งหลาย ขงจื๊อตอบว่า มีอยู่วิธีเดียว คือ **ใช้คนให้ถูก** เลือกคนมาแต่งตั้งให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ ด้วยวิธีเดียวเท่านั้น อาณาจักร์ของท่านจะรุ่งโรจน์ อุดมสมบูรณ์ผาสุก และมีกำลัง มีอำนาจ ยิ่งกว่าอาณาจักร์ทั้งหลาย

ไพณฯ ได้เคยกล่าวอีกว่า "การเลือกทั้งหลายในโลกนี้ไม่มีอะไรยากเท่าเลือกคน สำหรับสิ่งของพัสดุเครื่องจักรกล เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนถึงเพชรนิลจินดา เรายังมีทางเลือก ทางทดลองให้ถ่องแท้ได้ แต่เรื่องเลือกคนนั้น เป็นความยากลำบากอย่างยิ่ง"

ไพณฯ มีคุณลักษณะผู้นำครบถ้วนทั้ง ๒๐ ประการ ตามที่ผู้รู้ได้ตั้งเป็นกฎเกณฑ์ไว้ เพียงแต่ยกขึ้นอ้างโดยสังเขปเพียง ๖ ประการเท่านี้ ก็พอจะมองเห็น

ลักษณะผู้นำของท่านโดดเด่นชัดแล้ว การที่บุคคลหนึ่งจะมีคุณลักษณะผู้นำอย่างแท้จริงได้นั้น มิใช่ใคร ๆ ก็เป็นได้หรือเป็นกันได้โดยง่าย หรือโดยรวดเร็ว นึกจะเป็นเมื่อใดก็เป็นได้ แต่จะต้องสร้างสม ต้องใช้เวลานานมากในการฝึกฝนตนเอง และปรับปรุงตนเองมาโดยลำดับ ทั้งต้องศึกษา และมีความรู้ในวิชาจิตวิทยา และวิชาการปกครองเป็นอย่างดีอีกด้วย ฯพณฯ ได้ศึกษาและฝึกฝนตนเองมาเป็นอย่างดี และเป็นเวลานาน จึงมีคุณลักษณะผู้นำได้ครบบริบูรณ์

กองทัพบกเจริญรวดเร็วในสมัยที่ ฯพณฯ ดำรงตำแหน่ง ผบ. ทบ. สมดังปณิธานของ ฯพณฯ ที่ว่า "กองทัพบกจะต้องเจริญสูงสุดในสมัยของเรานี้ให้จงได้" ก็เพราะคุณลักษณะผู้นำของ ฯพณฯ เป็นแรงกระตุ้นด้วยแรงหนึ่ง ความรับผิดชอบความเสียสละ ความมีน้ำใจรักผูกพันต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้น้อยของ ฯพณฯ เป็นเครื่องจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้เคารพรักภักดี ถึงขนาดพร้อมที่จะตายร่วมกับท่านได้ทุกขณะ ทั้งนี้ก็เพราะเหตุที่กองทัพบกได้ จอมพล ที่สมกับความเป็นจอมพล สมดังพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า

"โขลงช้างมีพญาช้างสาร ครอบครองบริวารทั้งหลาย
ฝูงโคขุนโคก็เป็นนาย มุ่งหมายนำพวกไปหากิน
ฝูงหงส์มีเหมราชา สกุณามีขุนปักษิณ
เทวายังมีสักรินทร์ เป็นจอมเทวัญชั้นฟ้า
เหล่าคนจะตั้งเป็นคณะ จะต่างคิดเกะกะตามประสา
จะตั้งอยู่ได้ดีกี่เวลา ดูน่าจะยับอับจน
จำเป็นต้องมีหัวหน้า กะการยัญชาให้เป็นผล
กองทัพบริบูรณ์ผู้คน ไม่มีจอมพลจะสู้ใคร"

แม้บัดนี้ ฯพณฯ จะล่วงแก่อสัญกรรมล่วงลับไปแล้ว แต่คุณงามความดี

ของท่านซึ่งได้ทำไว้ให้แก่กองทัพบก และแก่ประเทศชาติ จะจารึกอยู่ในความทรงจำของอนุชนผู้เกิดมาภายหลังตลอดไป สมดังพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า

ประวัติวีระบุรุษไซร้ เตือนใจ เรานา
ว่าอาจะยังชนม์ เลิศได้
และยามจะบรรลัย ทิ้งชื่อ
รอยบาทเหยียบแน่นไว้ แทบพันทรายสมัย

การตรากตรำงานและการเจ็บป่วย แต่เริ่มแรกจนถึงอสัญกรรม

หน้าว่าง

การตรากตรำงานและการเจ็บป่วย แต่เริ่มแรกจนถึงอสัญกรรม

ท่านจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตนายกรัฐมนตรี เป็นผู้ปฏิบัติงานด้วยความตรากตรำไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ไม่เห็นแก่กลางวันหรือกลางคืน ตารางการปฏิบัติงานตามปกติของท่านเต็มไปด้วยกำหนดการนัดหมายพบปะ การหารือ การประชุมและการเซ็นหนังสือราชการโดยไม่ว่างเว้น และท่านก็มีเจตน์จำนงแรงกล้าที่จะปฏิบัติให้ลุล่วงไปโดยมิให้มีคั่งค้าง

เจ้าหน้าที่ใกล้ชิดท่านหนึ่งเล่าว่า การปฏิบัติงานประจำวันของท่านอดีตนายกรัฐมนตรีนั้น เกือบจะเรียกได้ว่าไม่มีเวลาว่างเอาเสียเลยทีเดียว เพราะมีกำหนดนัดหมายพบปะ ซึ่งปรากฏอยู่ในวาระงานปกติ หรือที่มีบัญชาเพิ่มเติมให้กำหนดอยู่ตลอดเวลา นับเป็นปรากฏการณ์ที่ปรากฏขึ้นเป็นประจำ ทั้งนี้เพราะท่านอดีตนายกรัฐมนตรี มีภารกิจหลายด้านในการบริหารประเทศ ต้องการให้งานเดินไปโดยรวดเร็วและถูกต้อง จึงใช้วิธีเรียกเจ้าหน้าที่มาพบปะสอบถามด้วยตนเอง โดยที่วาระงานต้องมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลานี่เอง สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรีจึงกำหนดความเร่งด่วนในวาระงานว่า "ลับด่วนมาก" และกำกับเพิ่มเติมด้วยหมายเหตุว่า "วาระงานนี้ออกเมื่อวันที่.....เวลา....." อันเป็นเครื่องเตือนใจเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้สังวรณ์ไว้ว่า อาจมีใบแก้ ใบแทน ออกมาใหม่ได้ทุกขณะ ทุกคนที่ปฏิบัติราชการใกล้ชิดกับท่านจะต้องพร้อมที่จะรับบัญชาเพิ่มเติมหรือคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงแผนกำหนดงานอยู่ทุกขณะ ท่านอดีตนายกรัฐมนตรี เป็นผู้มีความละเอียดถี่ถ้วนและรอบคอบยิ่งนัก เป็นที่รู้กันโดยทั่วไประหว่างผู้ใกล้ชิดว่าการเตรียมงานให้ท่าน แม้จะคิดว่ารอบคอบสมบูรณ์เพียงใด เมื่อท่านเอาไปอ่านและตรวจแล้ว ก็ปรากฏว่ายังมีสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เจ้าหน้าที่คิดไม่ถึง แต่ท่านเห็น

และช้ให้ปรากฏอยู่จนได้ และก็ถูกของท่านเสียด้วย ผู้ที่ทำงานกับท่านนาน ๆ ก็มีประสพการณ์มาก พอจะรู้จุดเหล่านี้อยู่บ้าง แต่ก็ยังหาได้ครบถ้วนสมบูรณ์นักไม่

ท่านอดีตนายกรัฐมนตรี ต้องมีหมายกำหนดการผูกพันอย่างแน่นยิ่งจนแทบจะไม่มีเวลาเป็นของตนเอง ถึงกระนั้นท่านก็มิได้ท้อถอย และยังบัญชาเพิ่มเติมกำหนดการของท่านเองอีกส่วนหนึ่ง เพื่อที่จะ "ยินด้วยหู-รู้ด้วยตา" ตามมติประจำใจของท่าน จึงเป็นภาระอันเหน็ดเหนื่อยยิ่งนัก ถึงกับเวลาที่มีรายงานขอรับอนุมัติบันดัหมายท่านล่วงหน้าเกินกว่า ๑ สัปดาห์ แม้ท่านอยากจะไปก็ไม่แน่ใจ จึงมักจะบันทึกให้กำลังใจแก่ผู้นัดหมายอย่างน่าเห็นใจอยู่เสมอ ๆ ว่า **"อยากจะตกลง แต่ตัวผมเองก็ไม่ทราบเหมือนกันว่าจะมีเวลาว่างหรือเปล่า ใกล้ๆ กำหนดเสนอมาอีกที"**

เนื่องจากท่านอดีตนายกรัฐมนตรีมีภาระผูกพันจะต้องปฏิบัติอย่างไม่หยุดหย่อน ดังนี้เองการเซ็นหนังสือราชการของท่านจึงมักต้องกระทำในระยะเวลาตอนบ่ายของบางวันซึ่งในระยะนี้ก็มีการสั่งราชการเพิ่มเติมด้วย เวลาที่ใช้เซ็นหนังสือราชการจริง ๆ มักจะกระทำในตอนกลางคืน ซึ่งกว่าจะเสร็จลุล่วงไปได้ก็เลยเที่ยงคืนไปแล้วเป็นประจำ ท่านมักจะพูดคุยกับผู้ใกล้ชิดเสมอว่า หนังสือที่ช้าต้องช้าที่นี่ ไม่ใช่ที่นี่ (ที่ตัวท่าน) หากไม่เหลือบ่ากว่าแรงต้องให้เสร็จในคืนนั้น

ตามปกติเจ้าหน้าที่จะเสนอหนังสือราชการให้ท่านเซ็นโดยถือหลักปฏิบัติดังนี้คือ

- หนังสือราชการปกติ เสนอให้ท่านเวลา ๑๗.๐๐ น.
- หนังสือด่วนที่มีความสำคัญ อันอาจเกิดผลเสียหายถ้าล่าช้า หรือข่าวสารที่กระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพ หรือนโยบายของประเทศ ให้เสนอได้ทันทีทุกเวลา แม้ท่านจะหลับก็อนุญาตให้ปลุก
- ข่าวเพลิงไหม้ หรือความเดือดร้อนของราษฎรกลุ่มใหญ่ ต้องเสนอทันทีโดยไม่เลือกเวลา อาทิได้รับข่าว ๒๒.๐๐ น. ว่า

เพลิงไหม้ หากเสนอถึงท่าน ๒๒.๓๐ น. ก็ถูกตำหนิอย่างรุนแรง บางครั้งท่านขันก็กลงมาเลยว่า ท่านได้ทรายเมื่อใด อันเป็นการตำหนิโทษ และต่อว่าเจ้าหน้าที่ที่เสนอให้ท่านช้าเกินไปอยู่ในตัว

ในวันเสาร์ วันอาทิตย์ หรือวันหยุดราชการ ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีมักจะหาโอกาสที่มีเวลาว่างนั่งรถยนต์คันเล็ก ๆ มีผู้ติดตามครั้งละ ๑–๒ นาย ไปตรวจสถานที่ต่าง ๆ เช่นตลาด ถนน โดยไม่มีกำหนดนัดหมายล่วงหน้า จึงปรากฏอยู่เสมอ ๆ ว่า บางครั้งท่านไปเดินอยู่ในตลาดนัด ตลาดปลา ตลาดผักใหญ่ ๆ ปะปนไปกับราษฎรดู ๆ ก็คล้ายท่านชอบเที่ยว แต่ก็เป็นที่ประจักษ์กันว่า ท่านมีความมุ่งมาดคิดอยู่แต่จะพัฒนาบ้านเมือง ในการไปตรวจสถานที่ ทำให้ท่านเกิดความคิดจะทำในสิ่งที่ควรจะทำ แต่ไม่มีใครทำ เช่นกวดขันรักษาความสะอาด ปรับปรุงสภาพของตลาดให้สะดวกแก่การทำมาหากิน เหล่านี้เป็นผลสะท้อนให้บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข สะอาดสะอ้าน เป็นระเบียบ เป็นที่สรรเสริญโดยทั่วไป ทั้งในและนอกประเทศ ทั้งนี้เป็นผลงานของการออกนั่งรถยนต์ตระเวนที่ท่านได้กระทำมาแล้วทั้งสิ้น

ในระหว่างการนั่งรถตระเวนไปนี้เอง ท่านก็มักจะปรารภให้ผู้ใกล้ชิดฟังถึงความคิดความเห็นและจินตนาการของท่านที่ปรารถนาจะทำให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง ในขณะเดียวกัน หากมีผู้เสนอความคิดความเห็น ท่านก็มักจะนิ่งฟังด้วยอารมณ์ที่ใช้ความคิดอย่างสงบ บางครั้งท่านก็สร้างอารมณ์ขบขันแทรกปะปนไปกับเรื่องหนัก ๆ ที่ยุ่งยาก ทำให้ผู้ร่วมการสนทนาผ่อนคลายความตึงเครียดลงได้เสมอ ๆ

ในระยะเวลาใกล้จะถึงอสัญกรรมนั้น ท่านอดีตนายกรัฐมนตรี มีภาระหนักที่ต้องปฏิบัติอยู่มาก ในระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ มีไข้หวัดใหญ่ระบาดในพระนคร ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีมีอาการเป็นหวัดบ้างเล็กน้อย ประจวบกับระยะนั้นเป็นระยะเวลาที่มีราชอาคันตุกะ (สมเด็จพระนางเจ้าจูเลียน่าแห่งเนเธอร์แลนด์) และคณะมาเยือนประเทศไทย จึงมีการเลี้ยงและการรับรองหลายครั้ง ทั้ง ๆ ที่มีอาการเป็นหวัด ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีก็พยายามไปร่วมงานรับรองตามหมายกำหนด

การโดยตลอด อาการหวัดก็หวิมากขึ้น มีการไอ และคางบวมเนื่องจาก เหงือกอักเสบและปวดฟันติดตามมาอีกอาการหนึ่ง แพทย์ได้แนะนำให้ท่านไปพักผ่อนเสียที่ต่างจังหวัด ด้วยความห่วงใยราชการ ท่านอดีตนายกรัฐมนตรียังไม่ยอมปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ในทันที ท่านพยายามเร่งรัดทำงานที่คั่งค้างอยู่และงานพิเศษให้เสร็จสิ้นไปเสียก่อน มีอาทิ การอัดเสียงออกโทรทัศน์ในวันสำคัญ ๆ ต่าง ๆ ทั้งที่ท่านมีอาการเจ็บคอและเสียงแหบ ไปเป็นประธานในงานครบรอบ ๕ ปีของการปฏิวัติ ไปเป็นประธานวางศิลาฤกษ์หอสมุดแห่งชาติ ไปเยี่ยมอาคารตำรวจราชการ รวมทั้งการต้อนรับคนสำคัญที่เข้าพบทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ตามกำหนดการที่วางไว้

ในครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ ตอนกลางคืนเกิดเพลิงไหม้ที่โรงงานทอผ้าคลองเตย ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีก็ยังออกไปบัญชาการดับไฟทั้ง ๆ ที่ป่วย ได้รับความกระทบกระเทือนจากความร้อนและละอองน้ำจากสูบดับเพลิงซึ่งเป็นอันตรายต่อโรคหวัดของท่านเป็นอย่างยิ่ง ท่านก็มิได้ย่อท้อ จนกระทั่งถึงวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ ท่านได้เป็นประธานในการประชุมคณะรัฐมนตรีที่ทำเนียบรัฐบาลอยู่จนค่ำ รุ่งขึ้นวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ จึงเดินทางไปพักผ่อนที่บ้านรับรองแหลมแท่นบางแสน

แต่ขณะที่อยู่ที่บ้านพักรับรองแหลมแท่นบางแสน ท่านก็มิได้คลายความเป็นห่วงใยในราชการลงเลยแม้แต่น้อย คงเรียกเจ้าหน้าที่มาพบปะ หารือข้อราชการเป็นประจำแทบจะทุกวัน มีบัญชาให้ประชุมคณะกรรมการต่าง ๆ ที่ท่านเป็นประธานอยู่เสมอๆ การเซ็นหนังสือราชการก็เซ็นอยู่จนดึกดื่น ด้วยความห่วงใยที่ไม่ต้องการให้ราชการของประเทศชาติต้องหยุดชงักพอเหนื่อยมากขึ้น ท่านก็จะปรารภด้วยอารมณ์ขัน ๆ กับผู้ใกล้ชิดว่า ที่ว่ามาพักผ่อนนั้นที่แท้ก็เปลี่ยนที่ทำงานเท่านั้นเอง ไม่เห็นงานจะลดลงไปได้ บางวันท่านยังนั่งรถออกไปตรวจตลาดและความสะอาดของบ้านเมืองในบริเวณใกล้เคียงตามความเคยชินปกติของท่าน โดยมิได้กังวลถึงสุขภาพส่วนตัวของท่านซึ่งกำลังทรุดโทรมอยู่

ด้วยความห่วงใยต่อภาวการณ์ของบ้านเมืองทั้งในและนอกประเทศ ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีได้ติดต่อราชการกับทางพระนครอยู่ตลอดเวลาที่ท่านไปพักผ่อนอยู่ที่ยางแสน ท่านได้พูดโทรศัพท์ติดต่อกับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ด้วยตัวท่านเองบ่อย ๆ เช่นพูดโทรศัพท์ติดต่อกับท่านนายกรัฐมนตรีคนยังจุบัน ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี ข่าวคราวต่าง ๆ เจ้าหน้าที่จะต้องรายงานให้ท่านทราบทุกระยะ เช่นข่าวการปฏิวัติในเวียตนามใต้ ข่าวการปฏิวัติในอิรัค และท้ายที่สุดข่าวการอสัญกรรมของประธานาธิบดี เคเนดี ซึ่งเกิดขึ้นในระยะหลัง ในกรณีที่เป็นราชการสำคัญ ท่านจะอนุญาตให้เจ้าหน้าที่เข้าพบได้ถึงห้องนอน ในวันเสาร์ อาทิตย์ ก็มีผู้ไปเยี่ยมเยียนและปรึกษาข้อราชการตลอดเวลา ซึ่งท่านก็ยินดีให้เข้าพบได้

การเซ็นหนังสือราชการในระหว่างไปพักผ่อนที่ยางแสนนั้น ท่านก็คงเซ็นหนังสือเช่นที่อยู่กรุงเทพฯ โดยไม่คำนึงถึงความเจ็บป่วย และคงเซ็นจนถึงดึกดื่นเช่นที่เคยปฏิบัติขณะสุขภาพยังดีอยู่ ทุก ๆ วัน จะมีเฮลิคอปเตอร์นำสารเอาหนังสือราชการจากกรุงเทพฯ ไปให้ท่านเซ็น และนำแฟ้มที่เซ็นแล้วกลับกรุงเทพฯ ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีไม่ยอมให้งานคั่งค้าง ท่านบอกว่า "ต้องเซ็นให้หมดทุกวัน เพื่อเขาจะได้ดำเนินการต่อไปได้โดยเร็ว" วันหนึ่ง ๆ ก็มีแฟ้มเสนอมากมาย ไม่ต่ำกว่าสิบแฟ้ม จากหน่วยราชการหลายหน่วย อาทิ แฟ้มจากสำนักนายกรัฐมนตรี แฟ้มของกระทรวงพัฒนาการ แฟ้มกองบัญชาการทหารสูงสุด แฟ้มกองทัพบก แฟ้มกรมตำรวจ แฟ้มกรมประมวลข่าวกลาง แฟ้มสำนักงานสลากกินแบ่ง และอื่น ๆ อีกมาก เรื่องบางเรื่องมีความสลับซับซ้อนอันต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ท่านกล่าวว่าสักแต่ว่าเซ็นอนุมัติเรื่อยไปก็ไม่ยาก แต่การไม่อนุมัตินั้นซิยาก เพราะต้องมีเหตุมีผลโต้แย้งเขา อาศัยที่ท่านเป็นผู้อ่านหนังสือเร็ว และมีความสามารถในการตกลงใจได้เฉียบขาด สมเหตุสมผล งานจึงลุล่วงไปได้อย่างราบรื่น

ทั้ง ๆ ที่ท่านต้องรับงานโดยไม่หยุดหย่อน ท่านก็ยังถือเป็นกิจวัตรจะต้องดูและฟังข่าวทางโทรทัศน์เป็นประจำ ท่านสามารถนั่งเขียนและฟังเรื่องต่างไปพร้อม ๆ

กัน บางครั้งในระหว่างรับประทานอาหาร ท่านก็ให้เจ้าหน้าที่ใกล้ชิดอ่านหนังสือราชการที่เสนอให้ท่านฟัง และท่าน "ย่มตา" คือนั่งหลับตาฟังเสมือนหลับ พอจบเรื่องท่านก็จะลืมตา และสั่งการให้ยันทึกข้อตกลงใจของท่านในเรื่องนั้น ๆ ทันที

ท่านอดีตนายกรัฐมนตรี ฝังใจอยู่กับราชการของชาติเป็นชีวิตจิตใจ ในระหว่างที่ท่านพักอยู่บางแสน ท่านจะยอมหลับนอนพักผ่อนก็ต่อเมื่อได้เซ็นหนังสือราชการที่นำมาเสนอพิจารณาหมดแล้ว งานที่ท่านจะต้องไปเอง ท่านก็ยืนยันจะไปตามที่รับไว้ ไม่ว่างานเล็กหรืองานใหญ่ ระหว่างที่ท่านพักอยู่บางแสนท่านได้รับเชิญไว้จะไปเป็นประธานในพิธีเปิดสาขาธนาคารทหารไทยซึ่งตรงกับวันสายาลอง ท่านจึงได้ขอให้เลื่อนไปเป็นวันรุ่งขึ้น แต่ยังเอิญวันรุ่งขึ้นเป็นวันที่สมเด็จพระราชชนนีจะเสด็จนิวัติพระนคร ท่านก็สั่งการให้นายทหารคนสนิท ไปติดต่อในกลางดึกขอให้เลื่อนพิธีเปิดไปอีก เพื่อไปรับเสด็จเสียก่อน

ในวันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๖ ท่านอดีตนายกรัฐมนตรี เดินทางกลับกรุงเทพ ฯ ทั้ง ๆ ที่ยังไม่หายป่วย เพื่อเข้าร่วมซ้อมใหญ่พิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณต่อธงไชยเฉลิมพล ซึ่งท่านจะเป็นประธานใน ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๖ ในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุด ท่านถือเป็นธรรมเนียมที่ปฏิบัติมาทุกปีว่า วันซ้อมใหญ่ท่านจะให้มีการเลี้ยงแก่ทหารในวันนั้น ท่านจึงไม่ยอมขาด เพราะถือว่าเป็นโอกาสที่จะได้พบปะผู้ใต้บังคับบัญชาของท่าน ครั้นวันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๖ เสด็จเข้าสุวรรณภูมาและซายาเสด็จจากยุโรปมาแวะประเทศไทย ท่านได้จัดงานเลี้ยงรับรองเสด็จนายกรัฐมนตรีลาวในคืนนั้น เมื่อเสร็จงาน ท่านกลับไปยังบ้านพักรับรองสี่เสาเทเวศร์ ในตอนดึกคืนนั้นเอง ท่านอดีตนายกรัฐมนตรี ได้มีอาการป่วยท้องเดิน และอาเจียนอย่างแรง ไม่ได้นอนเลยตลอดคืน นายแพทย์ต้องให้น้ำเกลือและกลูโคส ในตอนเช้าวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๖ พอถึงเวลาประมาณ ๑๓.๐๐ น. นายแพทย์ชักเข็มน้ำเกลือออก ท่านก็ลุกขึ้นแต่งตัวเพื่อเตรียมไปงานพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณต่อธงไชยเฉลิมพลของทหาร โดยไม่ฟังคำขอร้องทัดทานจากผู้ใด

ทั้งสิ้น ท่านกล่าวว่า "สัญญากับลูกน้องไว้แล้วว่าจะไป ถึงจะตายก็ขอไปตายกับทหาร" แล้วท่านก็นั่งรถไปเข้าพิธีตรวจพลสวนสนาม และเป็นประธานในพิธีอยู่ท่ามกลางแดดร่วม ๓ ชั่วโมง ให้โอวาทแก่บรรดาทหารหาญของชาติด้วยความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว อันนับว่าเป็นโอวาทครั้งสุดท้ายที่ท่านอดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบก ได้มอบแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เสมือนหนึ่งเป็นการอำลาผู้ใต้บังคับบัญชาทั้ง ๓ กองทัพ ต่อหน้าพระยรมรูปทรงม้าและผู้มีเกียรติทั้งไทยและต่างประเทศ ด้วยถ้อยคำที่น่าซาบซึ้งใจตอนหนึ่งว่า "ข้าพเจ้าจักไม่ทอดทิ้งท่านเป็นอันขาด ข้าพเจ้าจักเป็นมิตรร่วมเป็นร่วมตายอยู่เคียงข้างท่านตลอดไป และในทุกโอกาสทั้งในยามปกติและในยามคับขัน ขอให้ท่านพึงจดจำไว้ว่า นอกจากสติปัญญาแล้วหยาดเหงื่อ โลหิต และชีวิตของเราเท่านั้น ที่จะเป็นเครื่องช่วยให้งานของเราบรรลุผลสมดังปรารถนาที่ชาติได้มอบหมายหน้าที่อันสำคัญยิ่งให้แก่เรา"

จากวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๖ เป็นต้นมา ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีก็มีอาการอ่อนเพลียมากและมีนศีร์ยะ จึงเดินทางกลับไปพักผ่อนที่บางแสนอีกวาระหนึ่ง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๖

ในวันจันทร์ที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๖ ท่านได้นัดประชุมคณะรัฐมนตรีที่บางแสน เรื่องการประชุมคณะรัฐมนตรีที่บางแสนนี้ก็เช่นกัน เป็นการไม่ยอมพักผ่อนของท่าน ท่านได้กระทำเป็นประจำไม่ว่าจะมาพักผ่อนในปีใด ในการมาพักตามคำแนะนำของแพทย์ครั้งนี้ก็เช่นกัน ท่านก็ไม่ยอมขาดจากการประชุม ท่านเรียกคณะรัฐมนตรีมาประชุมกันที่บ้านพักรับรองบางแสน โดยจัดอำนวยความสะดวกในการเดินทางของรัฐมนตรีทุกท่านอย่างดียิ่ง และเอาใจใส่ ท่านบ่ารภเกรงใจคณะรัฐมนตรีที่ต้องมาไกล แต่ก็จำเป็น ถ้ามิฉะนั้นงานของชาติก็จะล่าช้า การประชุมที่บางแสนต้องเลิกก่อนค่ำ มิฉะนั้นเฮลิคอปเตอร์ก็จะบินกลับกรุงเทพฯ ไม่ได้

ในการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๖ นั้น ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีไม่สู้สบาย เนื่องจากเวียนศีร์ยะ แต่ท่านก็ได้เข้าร่วมประชุมตาม

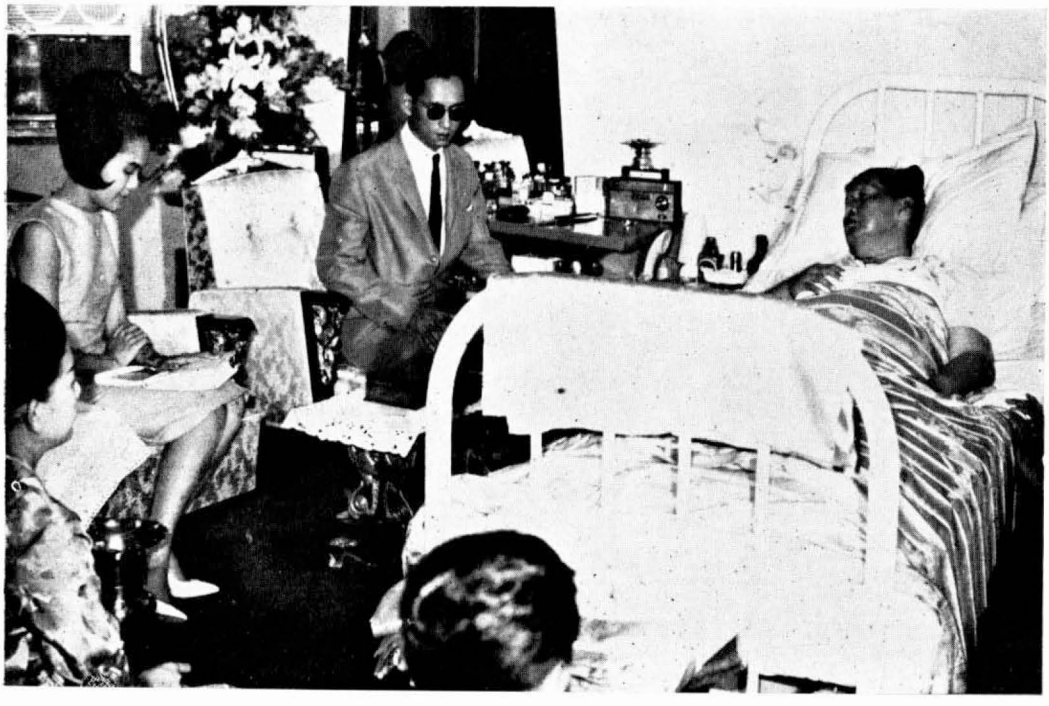
ปกติ ในระหว่างการประชุมครั้งนั้น ท่านได้อาเจียนสองสามครั้ง แต่ก็ไม่ยอมหยุด ทั้ง ๆ ที่นายแพทย์ขอให้หยุดพักสักครู่ ท่านก็ไม่ยอม แม้แต่จะขอให้ท่านปลดกระดุมคอเสื้อ เพื่อคลายเนคไทออกเสียบ้าง ท่านก็ไม่ยอม บอกว่าไม่เป็นไร เดี๋ยวก็หาย ขอให้พิจารณาเรื่องนี้ให้เสร็จเสียก่อน แล้วก็ประชุมกันต่อไปจนใกล้ค่ำจึงเลิกประชุม ท่านสามารถทนอยู่ได้จนเสร็จการประชุม เพราะกำลังใจที่แข็งแกร่งของท่านแท้ ๆ

หลังจากวันนั้น ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีคงยังมีอาการไม่ดีขึ้น สิ่งที่นายแพทย์ต้องการคืออยากให้ท่านพักผ่อนจริง ๆ ท่านก็ไม่ค่อยจะยอมพัก คงเซ็นหนังสือราชการและให้เจ้าหน้าที่เข้าพบตามโอกาสที่ท่านรู้สึกสบายขึ้นเป็นครั้งคราว จนกระทั่ง ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๖ ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีมีอาการทรุดลง อ่อนเพลียลุกขึ้นไม่ได้ ต้องนอนพักอยู่กับเตียง

ในวันรุ่งขึ้นที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์ไปทรงเยี่ยมท่านอดีตนายกรัฐมนตรี ที่บ้านพักรับรองแหลมแท่นบางแสน เป็นเวลานาน เมื่อจะเสด็จพระราชดำเนินกลับ ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีผู้จงรักภักดี และรู้สึกในพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ ได้พยายามลุกขึ้นจากเตียงเพื่อถวายบังคม หากแต่ไม่มีกำลังจะลุก จึงได้แต่ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ยกพระหัตถ์ไปทูลไว้เหนือเกล้า ด้วยความจงรักภักดีเป็นล้นพ้น อันเป็นภาพที่จะตรึงประทับใจประชาชาติไทยไปชั่วกาลนาน

วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๖ พลเอก จิตติ นาวาเสถียร ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารบก และเพิ่งจะกลับมาจากการไปราชการต่างประเทศ ได้เดินทางไปเยี่ยมท่านอดีตนายกรัฐมนตรี และได้ปรึกษากับคณะกรรมการแพทย์ เพื่อพิจารณาว่า ควรนำท่านกลับไปพักรักษาตัวที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า เพื่อให้ได้พักผ่อนเต็มที่ ประกอบกับมีเครื่องมือรักษาพยาบาลพร้อมมูล ณ โรงพยาบาลแห่งนั้น ฉะนั้นในตอน ๑๗.๔๕ น. จึงได้ดำเนิน

จอมพล ป. สนิทวงศ์

๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๖

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ
เสด็จเป็นการส่วนพระองค์ไปทรงเยี่ยมท่านอดีตนายกรัฐมนตรี
ที่บ้านพักรับรองแหลมแท่น บางแสน

สมเด็จพระสังฆราชเสด็จทรงเยี่ยม ฯพณฯ จอมพล
ณ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

คณะนายแพทย์และผู้เข้ารักษาพยาบาล กำลังประชุมหารือ

การนำท่านนั่งรถเข็นจากบ้านพักรับรองไปขึ้นเฮลิคอปเตอร์ เพื่อนำท่านมาเข้าโรงพยาบาลต่อไป อย่างไรก็ตาม เมื่อได้นำท่านมาถึงที่จอดเฮลิคอปเตอร์ก็เกิดปัญหาขึ้น เพราะเก้าอี้รถเข็นเข้าประตูเฮลิคอปเตอร์ไม่ได้ จะนำตัวท่านไปขึ้นเฮลิคอปเตอร์ได้อย่างไร จึงจะไม่กระทบกระเทือน โดยเฉพาะนายแพทย์ต่างประเทศซึ่งให้การรักษาพยาบาลอยู่ได้ห้ามขาดมิให้ท่านเดิน เวลานั้นก็ใกล้ค่ำเข้าไปทุกทีแล้ว เมื่อนายแพทย์ชาวต่างประเทศชี้แจงว่าไม่ควรให้ท่านเดิน ท่านอดีตผู้บัญชาการทหารบกก็แสดงความเด็ดเดี่ยวของท่านออกมาให้เห็นทันทีโดยกล่าวว่า "I walk" (ผมจะเดินไปเอง) แล้วท่านก็ลุกจากเก้าอี้ด้วยกำลังใจที่แข็งแกร่งเดินขึ้นบันไดเฮลิคอปเตอร์ไปโดยมิคนพยุงไปข้าง ท่ามกลางความงงงันของนายแพทย์

นับตั้งแต่ท่านเข้ามารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาล ข่าวการป่วยของท่านก็แพร่สพัดเป็นที่ทราบกันทั่วไป มีข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ไปเยี่ยมฟังอาการป่วยของท่านด้วยความเป็นห่วงใยตลอดเวลา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงโปรดเกล้า ฯ ให้ผู้แทนพระองค์นำกระเช้าดอกไม้ ไปพระราชทานเยี่ยมที่ โรงพยาบาล ทางราชการได้แต่งตั้งคณะกรรมการแพทย์ขึ้นให้การรักษาพยาบาลแก่ท่านอย่างดีที่สุด ทุกขณะที่ท่านอาการดีขึ้น ท่านจะเรียกข้าราชการผู้ใหญ่ไปพบ สั่งข้อราชการด้วยความเป็นห่วงใยในงานของชาติ

ครั้นเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๐๖ เวลา ๑๗.๐๐ น. หลังจากเข้ารับการรักษาพยาบาลมาได้ครบ ๑๐ วัน ท่านอดีตนายกรัฐมนตรี อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุด และอดีตผู้บัญชาการทหารบก ก็ถึงแก่อสัญกรรมโดยอาการสงบ ท่ามกลางความวิปโยคของข้าราชการ ทหาร พลเรือน พ่อค้า ประชาชนทั้งประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์พระประมุขแห่งชาติ และสมเด็จพระบรมราชินีนาถได้ทรงทราบข่าวอสัญกรรมด้วยความเสียพระราชหฤทัยยิ่ง ได้พระราชทานพระราชหัตถเลขามาแสดงความเศร้าสลดพระราชหฤทัยแก่ท่านผู้หญิงวิจิตรา ธนะรัชต์ เมื่อประมาณเวลา ๒๒.๐๐ น. ของวันนั้น มีความดังจะขออัญเชิญมาไว้ ณ ที่นี้

อนุสรณ์

๙ ธันวาคม ๒๕๐๖

ถึง ท่านผู้หญิงวิจิตรา

เราทั้งสองได้ทราบเรื่องนายก ฯ ถึงอสัญกรรมด้วยความเศร้าสลดใจเหลือเกิน จึงขอแสดงความเสียใจมายังท่านผู้หญิงและครอบครัวทุกคนด้วยความจริงใจ

นายก ฯ ได้ปฏิบัติหน้าที่มาด้วยความเหน็ดเหนื่อยตรากตรำโดยมิได้นึกถึงตนเองเลย และได้บำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นเอนกประการ จึงเป็นการสูญเสียอันใหญ่สำหรับบ้านเมืองและเราด้วย

(พระปรมาภิไธย) ภูมิพลอดุลยเดช ปร.
สิริกิติ์

พระราชหัตถเลขาฉบับนี้ เป็นการยืนยันอันสูงเกี่ยวกับการยากยั่นทำงาน โดยมิได้คำนึงถึงความทรุดโทรม และความเหน็ดเหนื่อยของท่านอดีตนายกรัฐมนตรี ท่านได้อุทิศร่างกายและจิตใจตลอดจนสติปัญญาทั้งสิ้นของท่านให้แก่ประเทศชาติ โดยมิได้คำนึงถึงตนเองเลยแม้แต่น้อย จนกระทั่งถึงแก่อสัญกรรมไปในหน้าที่เยี่ยงชายชาติทหาร ที่ยึดมั่นในภารกิจของตนยิ่งกว่าชีวิต อภิชาตบุตรของกองทัพบกและประเทศชาติได้จากไปเสียแล้ว ฝากไว้แต่กรณียกิจอันพึงสรรเสริญที่พวกเราจะตั้งหน้าสานต่อและเสริมสร้างต่อไปให้บรรลุวัตถุประสงค์อันสูงส่งที่ท่านได้ตั้งไว้

ต่อไปนี้เป็นรายงานประวัติการเจ็บไข้ของท่านอดีตนายกรัฐมนตรี ซึ่งรวบรวมได้จากบันทึกของนายแพทย์ประจำตัวของท่าน

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตนายกรัฐมนตรีและอดีตผู้บัญชาการทหารบก ได้เริ่มสัมผัสกระเสาะกระแสะครั้งแรกเมื่อประมาณเดือนสิงหาคม ๒๔๙๙ โดยป่วยเป็นโรคตับ ตัวเหลือง และเป็นโรคม้ามโต อันเนื่องมาจากโรคไข้มาลาเรียที่เคยเป็นเรื้อรังมาหลายปีก่อนหน้านั้น ในการป่วยครั้งแรกนั้นมีโรคแทรกซ้อนอ่อน ๆ

อยู่ด้วย แพทย์ได้ให้การบำบัดทางยา และให้พักผ่อน ซึ่งทำให้อาการป่วยของท่านทุเลาลงจนหายเป็นปกติ สามารถปฏิบัติราชการได้ด้วยดี จนกระทั่งวันที่ ๒๓ ถึง ๒๖ ธันวาคม ๒๕๐๐ ท่านได้ล้มป่วยลงอีก ครั้งนี้มีอาการอาเจียนเป็นโลหิต แพทย์ต้องให้การบำบัดด้วยการถ่ายโลหิต ทำให้อาการดีขึ้น จากผลการตรวจวินิจฉัยโรคพบว่าหลอดเลือดดำที่ปลายหลอดอาหารซึ่งติดต่อกับกะเพาะอาหารมีอาการพองโต ทำให้โลหิตออก ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากโรคตับ และม้ามโต แพทย์จึงแนะนำให้ท่านรับการรักษาด้วยการผ่าตัด ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีจึงเดินทางไปรักษาตัวที่สหรัฐอเมริกา โดยเข้ารับการผ่าตัดที่โรงพยาบาลทหารบกวอลเตอรีด อันเป็นโรงพยาบาลใหญ่ของกองทัพบกสหรัฐอเมริกา นายแพทย์ผู้ผ่าตัดคือ นายแพทย์ พลโท แอล คี ฮีตัน ซึ่งขณะนั้นเป็นศัลยแพทย์และผู้อำนวยการโรงพยาบาล กับ พันโท โคเฮน ศัลยแพทย์ทางหลอดเลือด ในครั้งนั้น นายแพทย์ได้ทำการผ่าตัดเอาม้ามออก แล้วต่อเส้นเลือดดำที่ม้ามเข้ากับเส้นเลือดดำที่ไตข้างซ้าย การผ่าตัดสำเร็จลุล่วงไปโดยเรียบร้อย กลับมาปฏิบัติราชการได้เป็นปกติ ในตอนประมาณกลางปี ๒๕๐๑

จากการปฏิบัติราชการอย่างหนักและเคร่งเครียด มีการพักผ่อนน้อย จึงทำให้อาการของโรคเดิมกำเริบขึ้นอีก กล่าวคือมีอาการอาเจียนเป็นโลหิตอีก เมื่อกลางเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ ภายหลังจากการรักษาขั้นต้น โดยการถ่ายโลหิตและรักษาอาการทั่วไปให้ทุเลาขึ้นแล้ว คณะแพทย์ได้แนะนำให้ท่านรับการรักษาด้วยการผ่าตัดต่อหลอดเลือดอีกครั้ง ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีได้เข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าเมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ และรับการผ่าตัดเมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. คณะแพทย์ผู้ทำการผ่าตัดได้แก่ พันเอก ฮิว และ พันโท โคเฮน ศัลยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางหลอดเลือดของกองทัพบกสหรัฐ ฯ ร่วมกับคณะศัลยแพทย์ของโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าซึ่งมี พลตรี ศัลย์ โสขียะ พันเอก ทิพย์ ผลโภคและศัลยแพทย์ผู้ช่วย การผ่าตัดในครั้งหลังนี้เป็นการผ่าตัดและต่อหลอดเลือดดำของตับเข้ากับหลอดเลือดดำใหญ่ในช่องท้องซึ่งนำเลือดไหลกลับไปสู่หัวใจช่องทางขวา เป็นการช่วยให้ความดันเลือดของหลอด

เลือดดำในช่องท้องลดน้อยลง และทำให้ตับทำงานได้ดีขึ้น การผ่าตัดเป็นไปโดยเรียบร้อย ได้รับผลสำเร็จอย่างดียิ่ง ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีพักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล ๒๐ วัน ออกจากโรงพยาบาลเมื่อ ๑๔ มีนาคม ๒๕๐๒ แล้วเดินทางไปพักฟื้นที่บ้านพักรับรองที่บางแสนอีกประมาณ ๑ เดือน จึงกลับมาปฏิบัติราชการได้ตามปกติ

นับจากนั้นเป็นต้นมา สุขภาพของท่านอดีตนายกรัฐมนตรี ก็นับว่าอยู่ในเกณฑ์ดี ท่านได้เริ่มทำงานอย่างหนักต่อไปด้วยการตรวจราชการและพัฒนาประเทศชาติ อาการของโรคเดิมเกี่ยวกับตับและเบาหวานแม้จะมีบ้าง ก็อยู่ในความควบคุมของแพทย์ ส่วนการเจ็บป่วยอย่างอื่นก็เป็นเรื่องธรรมดา เช่นบางครั้งมีหวัดบ้างเล็กน้อยเป็นครั้งคราว ท่านคงปฏิบัติงานให้แก่ประเทศชาติอย่างเคร่งเครียด จนถึงการเจ็บป่วยครั้งสุดท้าย อันเป็นเหตุให้ท่านถึงอสัญกรรมในที่สุด

การเจ็บป่วยครั้งสุดท้าย เริ่มด้วยการป่วยเป็นไข้หวัดซึ่งเริ่มแสดงให้ปรากฏในต้นเดือนพฤศจิกายน ๒๕๐๖ จากการตรวจของแพทย์พบว่าปอดชื้นและความดันเลือดสูงอยู่บ้าง จึงให้การรักษาพยาบาล แต่ท่านมักจะเป็นห่วงงานมาก และไม่ยอมหยุดพักตามคำแนะนำของแพทย์ คงปฏิบัติราชการตามปกติของท่านต่อไป เหตุที่สำคัญที่ทำให้ท่านอ่อนเพลียลงอย่างมากคือ ท่านได้เกิดมีอาการท้องเดินอย่างแรงหลายครั้งตลอดคืนวันที่ ๗ พฤศจิกายน ซึ่งนายแพทย์คือ พันเอก ประณต โพธิทัต ได้ประกอบยารักษาให้ พอตอนเช้าวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๖ คณะนายแพทย์มี พลตรี พร พิศณุก นายแพทย์วิกิจ วิราณุวัติ ได้จัดน้ำเกลือและยาฉีดมาให้น้ำเกลือและฉีดยาให้ท่าน ได้ทำการถ่ายน้ำเกลือให้ท่านจนถึง ๑๓.๐๐ น. จึงเลิก เนื่องจากท่านจะต้องไปเป็นประธานในพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณต่อองไชยเฉลิมพล จากการร่วมพิธีในวันนั้น ได้ทำให้ท่านมีอาการอ่อนเพลียมากขึ้น ครั้นถึงวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีกับท่านผู้หญิงวิจิตรา และคณะนายแพทย์ได้เดินทางไปพักยังบ้านพักรับรองแหลมแท่นบางแสนอีกวาระหนึ่ง

การตรวจร่างกายของท่านอดีตนายกรัฐมนตรีในระยะนี้พบว่ามีความดันเลือดสูง มีอาการบวมที่หน้า แขน และขา ปอดชื้นเล็กน้อย และหัวใจข้างซ้าย

ทำงานมากขึ้นบ้าง ส่วนสภาพโรคตับเดิมนั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือกำเริบขึ้น แพทย์ได้ให้ยารักษา และให้น้ำเหลืองเข้าเส้นเลือดสองวัน คือใน ๑๘ พฤศจิกายน และ ๒๐ พฤศจิกายน การรักษาพยาบาลแก่ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีในระยะนี้มี นายแพทย์ แคมเมอรอน นายแพทย์ประจำสถานทูตสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย นายแพทย์พันตรี ออลสัน นายแพทย์ทางยาประจำสำนักงานวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. นายแพทย์กิจ วิรานุวัติ และพลตรี พึ่ง พินธุโยธิน เข้าร่วมให้การรักษาพยาบาลด้วย

หลังจากการตรวจเลือดและชันสาวะแล้ว ปรากฏผลจากการวินิจฉัยว่าท่านอดีตนายกรัฐมนตรีได้มีอาการโรคไตเพิ่มขึ้น เป็นชนิดหลอดเลือดฝอยในไตแข็ง

อาการของท่านอดีตนายกรัฐมนตรีในระยะนั้น มีอาการวิงเวียนในเวลาเช้า บวมอยู่บ้าง ความดันเลือดสูงกว่าธรรมดาเล็กน้อย มีอาการอ่อนเพลียเป็นครั้งคราว ส่วนอาการบวมยุบลงบ้าง แม้กระนั้นก็ดี ท่านยังพยายามเข้าประชุมคณะรัฐมนตรีที่บ้านพักรับรองบางแสนได้อีก ๒ ครั้ง และยังสั่งงานและลงนามในหนังสือราชการได้เป็นบางเวลา

ครั้นล่วงเข้ามาถึง ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๖ เวลา ๑๘.๐๐ น. ท่านได้มารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า โดยเฮลิคอปเตอร์ ถึงโรงพยาบาลเมื่อเวลาประมาณ ๑๘.๓๐ น. ในวันเดียวกัน

เมื่อท่านมาถึงโรงพยาบาล ก็ได้รับการตรวจพิเศษเพิ่มเติมทันที ปรากฏพบโรคไตพิการดังกล่าวแล้ว หัวใจข้างซ้ายโต และทำงานมากขึ้น บวดขึ้นโดยทั่วไป และมีการอักเสบที่ชายบวดล่างข้างขวา ความดันเลือดสูงปานกลาง

ในวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๖ รัฐบาลได้ประกาศตั้งคณะกรรมการแพทย์คำนินการรักษาพยาบาลท่าน ประกอบด้วย

๑.	พลตรี พร	พิศกนก	เป็นหัวหน้าคณะกรรมการ
๒.	พลตรี พึ่ง	พินธุโยธิน	กรรมการ

๓. พันเอก ประณต โพธิทัต	กรรมการ
๔. ศาสตราจารย์ วิกิจ วิรานุวัติ	กรรมการ
๕. พันตรี สมพนธ์ บุณยคุปต์	กรรมการ
๖. นายแพทย์ เอแลน เอส แคมะรอน	กรรมการ
๗. พันตรี เรย์ เอ ออลสัน	กรรมการ
๘. พันตรี ประเสริฐ สกุลเจริญ	ผู้ช่วยกรรมการแพทย์
๙. พันตรี สิงหา เสาวภาพ	ผู้ช่วยกรรมการแพทย์
๑๐. ร้อยเอก อโณทัย แย้มยิ้ม	ผู้ช่วยกรรมการแพทย์
๑๑. ร้อยเอก อัศวิน เทพาคำ	ผู้ช่วยกรรมการแพทย์
๑๒. ร้อยเอก ประชุม ทาสุคนธ์	ผู้ช่วยกรรมการแพทย์

วันเดียวกันนี้เอง รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ได้ส่งนายแพทย์และพยาบาลมาช่วยอีก ๓ คน คือ พลโท แอล ดี ฮิตัน นายแพทย์ใหญ่ทหารบก ซึ่งเป็นผู้ผ่าตัดท่านอดีตนายกรัฐมนตรีในครั้งแรก พันโท ปอล เตซาน ผู้เชี่ยวชาญโรคไต และพยาบาล ร้อยเอกหญิง บาร์คเลย์

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี ได้เริ่มแถลงข่าวอาการป่วยของท่านอดีตนายกรัฐมนตรี ให้บรรดาข้าราชการทหาร พลเรือน พ่อค้า ประชาชน ซึ่งห่วงใยได้ทราบข่าวอาการของท่านเป็นระยะ ๆ เริ่มตั้งแต่วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๐๖ เป็นต้นไป

อาการป่วยของท่านปรากฏดังหน้า ตามแถลงข่าวสำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี โดยลำดับดังนี้

๒๙ พฤศจิกายน ทางราชการแถลงว่า ท่านนายกรัฐมนตรี ได้เข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าแล้ว อาการเมื่อคืนวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน เป็นที่พอใจของนายแพทย์ นอนหลับได้มากและรับประทานอาหารได้พอควร ทั้งย้ำว่าการเข้าโรงพยาบาลครั้งนี้ไม่เกี่ยวกับการผ่าตัด

๓๐ **พฤศจิกายน** ทางราชการแถลงข่าวอาการป่วยของท่านนายกรัฐมนตรี โดยทั่วไปว่า เป็นที่พอใจของคณะนายแพทย์ ตอนบ่ายวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน หลับได้ไม่น้อยกว่า ๔ ชั่วโมง กลางคืนหลับได้เป็นระยะๆ นับว่าพักผ่อนได้ดีมาก อาหารรับประทานได้พอควร ผลการตรวจวินิจฉัยปรากฏว่าไตทำงานไม่สู้ปกติ ตับทำงานได้ดี จากการเอกซเรย์พบว่าปลายปอดชื้น

• **ธันวาคม** อาการโดยทั่วไป นอนหลับสนิทได้ดีกว่าวันและคืนที่แล้วมีการไอแทรกอยู่บ้างเล็กน้อย รับประทานอาหารได้ดี ตอนเช้าสดชื่นขึ้นมาก ผลการตรวจวินิจฉัยปรากฏว่า ไตทำงานได้ดีกว่าเดิม ชีพจรเต้นเร็วกว่าธรรมดาเล็กน้อย หัวใจห้องซ้ายทำงานมากกว่าปกติ แต่เต้นสม่ำเสมอดี ปอดยังชื้นอยู่

๒ **ธันวาคม** อาการทั่วไปเช่นเดียวกับเมื่อ ๑ ธันวาคม อาการไอลดลง แข็งแรงขึ้น แพทย์อนุญาตให้นั่งบนเก้าอี้ได้บ้างพอสมควร ผลการตรวจวินิจฉัยปรากฏว่าไตขับปัสสาวะออกได้มากขึ้น ปอดที่ชื้นทุเลาลง ชีพจรยังเต้นเร็วกว่าธรรมดาเช่นเดิม และหัวใจห้องซ้ายยังทำงานมากกว่าปกติ

๓ **ธันวาคม** อาการทั่วไปดีขึ้นกว่าเมื่อ ๒ ธันวาคม แพทย์ยินยอมให้ลุกนั่ง คุยได้ตามสมควร แข็งแรงและรับประทานได้มากขึ้น อาการไอยังคงมีอยู่บ้าง ผลการตรวจวินิจฉัยปรากฏว่า การขับถ่ายปัสสาวะดีเช่นวันก่อน ภาวะชีพจรและหัวใจเหมือนเดิม

๔ **ธันวาคม** อาการทั่วไป และการตรวจวินิจฉัย เช่นเดียวกับเมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม

๕ **ธันวาคม** ดีขึ้นกว่าเมื่อ ๔ ธันวาคม ทุกกรณี

๖ **ธันวาคม** อาการทั่วไปแข็งแรง และพูดเสียงดังขึ้น รับประทานอาหารได้มาก แต่แพทย์จำกัดจำนวนน้ำดื่มลงบ้าง แพทย์แนะนำให้นั่งเก้าอี้เอนหลังเกือบตลอดวัน เว้นแต่ยอมให้นอนรายยนเตียงหลังอาหาร เพื่อให้หายใจสะดวกและให้ปอดขยายตัวได้มากขึ้น ผลการตรวจวินิจฉัย การขับถ่ายปัสสาวะมีปริมาณมาก

เกือบเท่าคนปกติ การตรวจเอกซเรย์ปรากฏว่าปอดซ้นอยู่บ้าง ชีพจรที่เร็วอยู่เดิมลดช้าลง

สรุปผลการตรวจวินิจฉัยและการรักษาพยาบาลตั้งแต่ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลแต่ต้นมา ปรากฏว่าโรคตับซึ่งมีอยู่เดิมไม่มีอาการกำเริบ ตับคงทำหน้าที่ได้ดีเกือบเท่าคนปกติ ภาวะโรคเบาหวานซึ่งเป็นอยู่อ่อน ๆ นั้น บรรเทาลงโดยใช้การรักษาแบบจำกัดอาหารจำพวกแป้ง ความดันเลือดสูงได้ลดลงในระดับที่พอสมควร ภาวะของไตภายหลังการรักษาทำหน้าที่ขับถ่ายปัสสาวะและของเสียออกจากร่างกายได้ดีเกือบเท่าคนปกติ ผลการเอกซเรย์เมื่อเวลา ๑๒.๐๐ น. ของวันศุกร์ที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๐๖ ก่อนหน้าถึงอสัญกรรมเพียง ๒ วัน ปรากฏว่าหัวใจที่โตข้างซ้ายนั้นเล็กลงเกือบเท่าคนปกติ และภาวะปอดซ้นก็หายไปเกือบหมด คงเหลือแต่รอยอักเสบเดิมที่ชายปอดขวาข้าง.ล็กน้อยเท่านั้น ทั้งนี้ทำให้คณะกรรมการแพทย์ดีใจและพอใจในอาการทั่วไปของท่านเป็นอันมาก ได้ประชุมกันวางแผนการรักษาพยาบาล และการพักฟื้นของท่านในวาระต่อไป คือจะให้ท่านพักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลประมาณ ๖ ถึง ๘ สัปดาห์ ต่อจากนั้นจะให้ท่านไปพักฟื้นอีก ๓ เดือน โดยงดเว้นการปฏิบัติราชการและงานใด ๆ ทั้งสิ้น จากนั้นจึงจะแนะนำให้ท่านทำงานเบา ๆ ต่อไปอีก ๓ เดือน พลโท อีดัน และร้อยเอกหญิง บารคเลย์ กำหนดจะเดินทางกลับสหรัฐอเมริกาใน ๘ ธันวาคม ๒๕๐๖ ส่วน พันโท เตชาน จะกลับไปปฏิบัติงานที่ไซ่ง่อนเช่นกัน และจะมาเยี่ยมและตรวจแนะนำให้แก่ท่านทุก ๑๕ วัน

อนึ่ง ในระยะนี้ได้มีพิธีสำคัญ ซึ่งท่านไม่เคยขาด คือการสวนสนามของหน่วยทหารรักษาพระองค์ เนื่องในพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ซึ่งได้กระทำใน ๒ ธันวาคม ๒๕๐๖ และปีนี้ท่านจำเป็นต้องขาดไป เนื่องจากการเจ็บไข้ ทั้งนี้ทำให้ท่านเสียใจมากที่มิได้ไปร่วมพิธีด้วยดังเช่นเคย กับท่านได้บริจาคเงินสมทบทุนมูล

นิธิมหาราช เป็นจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน) โดยขัญชาให้เจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์กองทัพบกมารับจากท่าน

ในตอนกลางคืนวันที่ ๖ ธันวาคม ประมาณ ๐๒.๐๐ น. ของวันที่ ๗ ธันวาคม ได้เกิดภาวะแทรกซ้อนซึ่งมิได้คาดฝันมาก่อน แก่ท่านอดีตนายกรัฐมนตรี กล่าวคือมีภาวะแทรกซ้อนทางสมอง ทำให้โลหิตไปเลี้ยงสมองน้อยลง สันนิษฐานว่าอาจจะเนื่องจากมีชิ้นเนื้อของการอักเสบเล็ก ๆ ที่ชายปอดขวาไหลตามกระแสโลหิตไปอุดเส้นโลหิตในสมอง มีอาการไข้กระสับกระส่าย คณะแพทย์ได้เชิญศาสตราจารย์ จิตต์ ตู้จินดา ผู้เชี่ยวชาญทางโรคประสาทสมองมาช่วยเหลือทันที และพยายามแก้ไขอย่างดีที่สุด

เมื่อ ๗ ธันวาคม ได้แถลงข่าวอาการของท่านอดีตนายกรัฐมนตรีว่า เมื่อค่ำวานนี้ (ที่ ๖ ธันวาคม) มีอาการไข้และกระสับกระส่ายอยู่ตลอดคืน

คณะแพทย์ทั้งหมดได้พยายามอย่างเต็มกำลังที่จะแก้ไขภาวะการแทรกซ้อนนี้ แต่อาการของท่านก็ทรุดลง มีอาการไข้ หัวใจทำงานอ่อนลง แถลงข่าวอาการเมื่อ ๘ ธันวาคม ๒๕๐๖ ชี้แจงว่า เกิดอาการแทรกซ้อนทางสมองเพิ่มเติม นอกจากโรคทางไต ทางปอด ทางหัวใจที่มีอยู่แล้ว ไข้ยังมีอยู่ ชีพจร ความดันโลหิตและการหายใจยังดี อาการทางหัวใจคงเดิม ปัสสาวะขับถ่ายได้ดี การรักษาพยาบาลกำลังดำเนินการอยู่เต็มที่อย่างดีที่สุด

หลังจากได้แถลงข่าวไปแล้ว อาการของท่านอดีตนายกรัฐมนตรี ก็มิได้กระเตื้องดีขึ้นแม้แต่น้อย ในระยะสุดท้าย หัวใจทำงานอ่อนลงโดยลำดับ ความดันเลือดลดลง และอ่อนกำลังตลอดเวลา จนเมื่อเวลา ๑๗.๐๐ น. ของวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๐๖ ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีก็ได้ถึงแก่อสัญกรรมโดยอาการสงบ เป็นเวลาหลังจากเกิดภาวะแทรกซ้อนทางสมองได้ ๓๖ ชั่วโมง

แถลงข่าวของสำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี ฉบับที่ ๑๑ ออกประกาศเมื่อตอนค่ำวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๐๖ มีดังต่อไปนี้

แถลงข่าวของสำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี

ฉบับที่ ๑๑

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี มีความเสียใจอย่างสุดซึ้ง ที่จะขอแถลงให้เพื่อนร่วมชาติและมิตรผู้หวังดีต่อประชาชาติไทยว่า บัดนี้ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้ถึงแก่อสัญกรรมเสียแล้วในวันนี้เวลา ๑๗.๐๐ น. ดังรายงานของคณะแพทย์ต่อไปนี้

นายกรัฐมนตรีได้ถึงอสัญกรรมวันนี้เวลา ๑๗.๐๐ น. เนื่องจากมีภาวะแทรกซ้อนทางสมอง โดยโลหิตไปเลี้ยงสมองน้อยกว่าปกติ ทั้งนี้เนื่องจากหัวใจทำงานอ่อนลงและความดันโลหิตลดลงอีกด้วย

การป่วยครั้งสุดท้ายเริ่มมาประมาณเดือนที่แล้ว ต่อมาโรคไตและโรคหัวใจได้แทรกซ้อนโรคตับ ซึ่งมีอยู่ก่อนตามที่ได้แถลงการณ์ในไว้ฉบับก่อน ๆ นั้น ภายหลังปรากฏว่าอาการต่าง ๆ ดีขึ้น หากเพราะภาวะแทรกซ้อนทางสมองซึ่งเกิดโดยกระทันหันเมื่อประมาณ ๓๖ ชั่วโมงมานี้ จึงทำให้ ฯพณฯ อ่อนกำลังลงจนถึงที่สุด

(ลงนาม) พลตรี พร พิศกนก หัวหน้าคณะกรรมการแพทย์
(ลงนาม) พลตรี พึ่ง พินธุโยธิน กรรมการแพทย์
(ลงนาม) พันเอก ประณต โพธิทัต กรรมการแพทย์
(ลงนาม) ศาสตราจารย์ วิกิจ วิรานุวัติ กรรมการแพทย์
(ลงนาม) พันตรี สมพนธ์ บุณยคุปต์ กรรมการแพทย์
(ลงนาม) นายแพทย์ เอแลน เอส แคมะรอน กรรมการแพทย์
(ลงนาม) พันตรี เรย์ เอ ออลสัน กรรมการแพทย์

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี

๘ ธันวาคม ๒๕๐๖

สำนักพระราชวัง

๙ ธันวาคม ๒๕๐๖

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ น.ร., ป.จ.,ส.ร., ม.ป.ช., ม.ว.ม. นายกรัฐมนตรี อายุ ๕๕ ปี ถึงอสัญกรรมที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า เมื่อวันอาทิตย์ ที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๐๖ เวลาประมาณ ๑๗.๐๐ น.

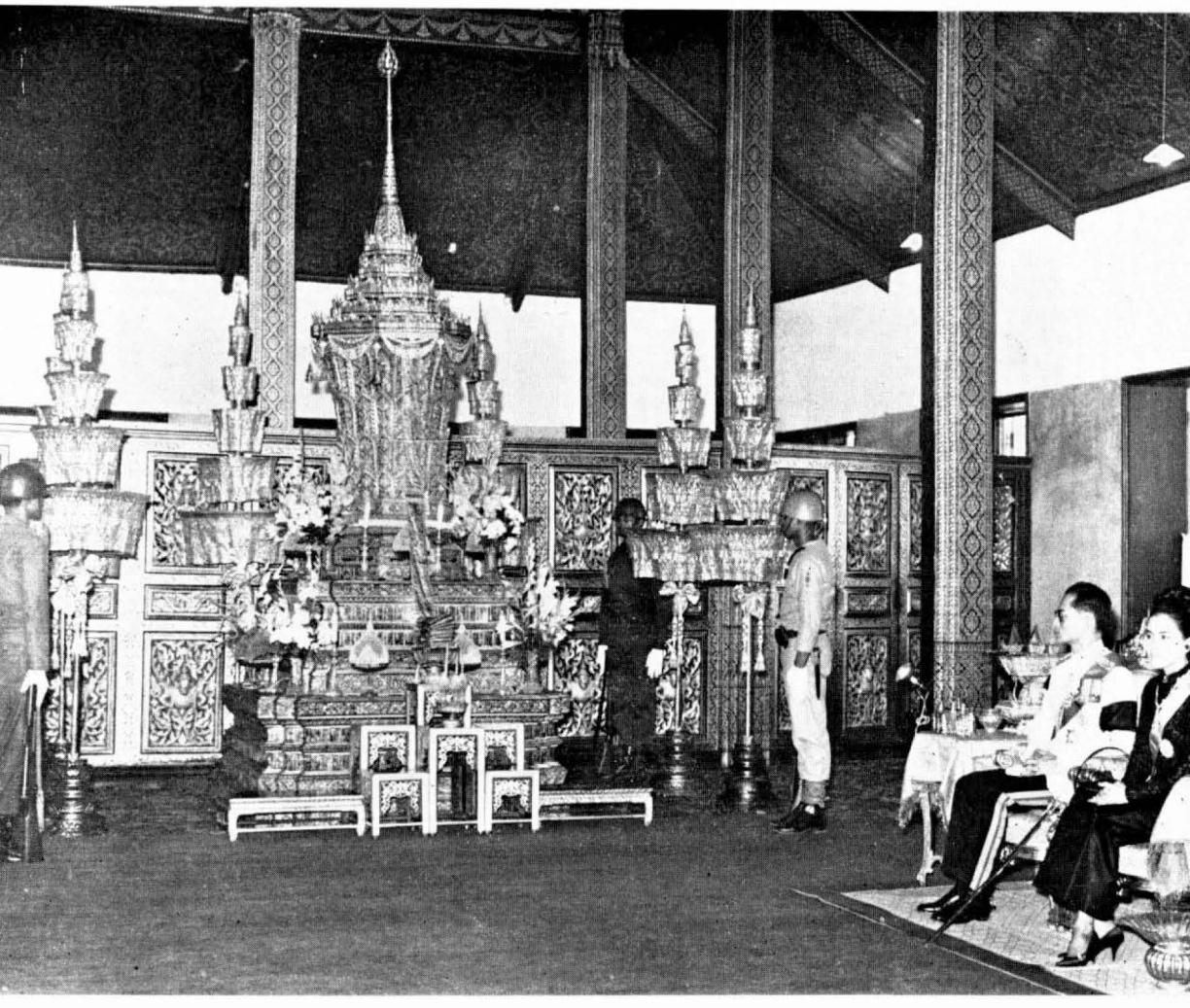
วันจันทร์ ที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๐๖ เวลา ๑๖.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ไปยังพระที่นั่งทรงธรรม วัดเบญจมบพิตร พระราชทานน้ำอาบศพแล้ว เจ้าพนักงานเชิญศพลงสู่โกศกุดั่นน้อย แล้วเชิญขึ้นประดิษฐานเหนือชั้นแว่นฟ้า แวดล้อมด้วยเครื่องประกอบเกียรติยศ เสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทอดผ้าไตร พระสงฆ์ ๒๐ รูปบังสุกุล เสร็จแล้วทรงจุดธูปเทียนที่เตียงพระสวดพระอภิธรรม เสด็จพระราชดำเนินกลับ

แต่งเครื่องแบบเต็มยศ ไว้ทุกข์

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้มีพระพิธีธรรม สวดพระอภิธรรม มีกำหนด ๒๑ วัน และรับศพไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์โดยตลอด

หน้าว่าง

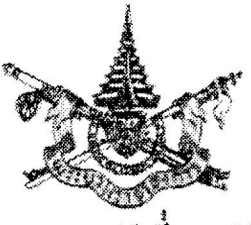
๙ ธันวาคม ๒๕๐๖

หลังจากได้พระราชทานน้ำอาบศพ **จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์** แล้ว
ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล
และทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้มีพระพิธีธรรม สวดพระอภิธรรม
มีกำหนด ๒๑ วัน กับทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ รับศพไว้ใน
พระบรมราชูปถัมภ์โดยตลอด

จอมพล ป. สฤษดิ์

วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๐๖

ถึง ท่านผู้หญิงวิจิตรา

เราทั้งสองได้ทราบเรื่อง
นายก ฯ ถึงอสัญกรรมด้วยความเศร้าสลดใจ
เหลือเกิน จึงขอแสดงความเสียใจมายัง
ท่านผู้หญิงและครอบครัวทุกคนด้วยความจริงใจ

นายก ฯ ได้ปฏิบัติหน้าที่มาด้วย
ความเหน็ดเหนื่อยตรากตรำโดยมิได้นึกถึงตน
เองเลย และได้บำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ประเทศ
ชาติเป็นอเนกประการ จึงเป็นการสูญเสีย
อันใหญ่สำหรับบ้านเมืองและเราด้วย

(อ่านความประกอบเรื่องพระราชหัตถ์เลขานี้ ที่หน้า ๒๕๓)

อนุสรณ์

วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร

๙ ธันวาคม ๒๕๐๖

เจริญพร ท่านผู้รักษาราชการแทนนายกรัฐมนตรี

ในนามของมหาเถรสมาคม และในนามคณะสงฆ์ อาตมาภาพขอแสดงความสลดใจ และรู้สึกเห็นใจรัฐบาลเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสูญเสียนายกรัฐมนตรี หัวหน้าคณะรัฐบาลที่ทรงไว้ซึ่งสมรรถภาพอย่างยอดเยี่ยม ในขณะที่ทุกคนกำลังฝากความหวังในการพัฒนาประเทศชาติไว้กับท่านอย่างเต็มที่

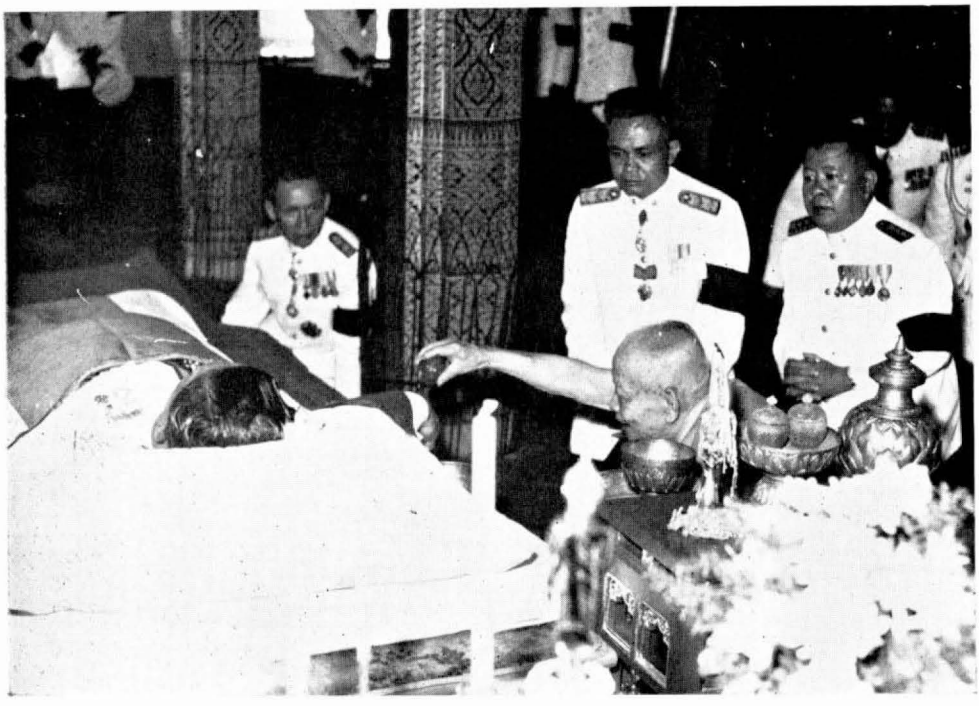
ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นมหาอุบาสก ผู้มุ่งมั่นในการฟื้นฟูพระศาสนา และสามารถเข้าใจความต้องการของคณะสงฆ์ ตลอดจนพุทธศาสนิกชนได้อย่างถูกต้อง เมื่อท่านมาด่วนถึงอสัญกรรม คณะสงฆ์จึงมีความเสียดายมิใช่น้อย

เจริญพร

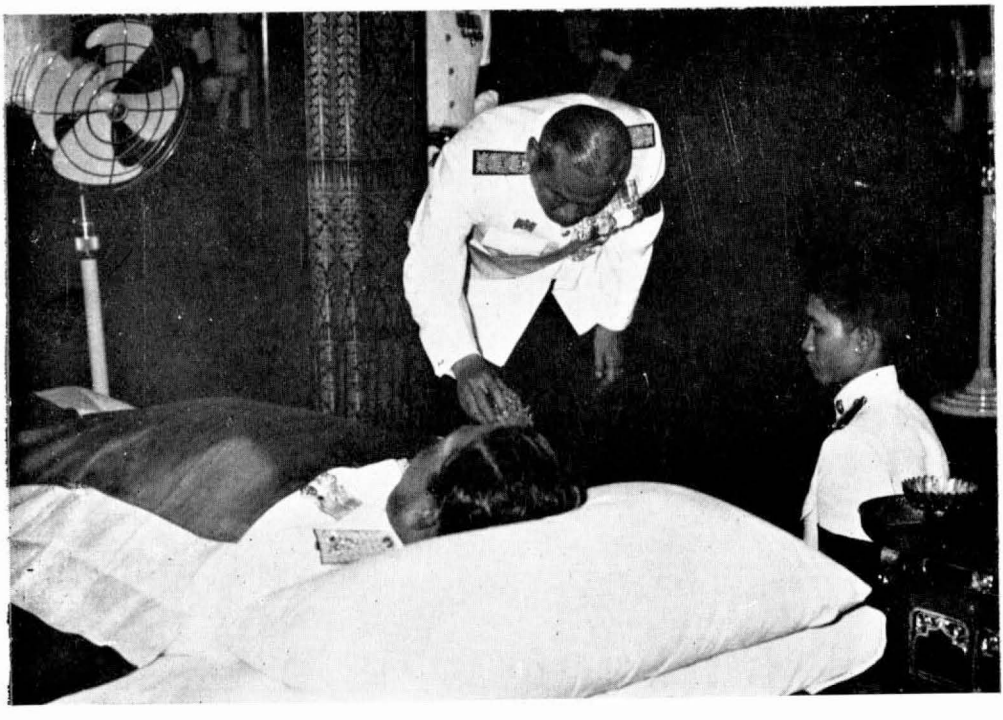
สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

สมเด็จพระสังฆราช

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

สมเด็จพระสังฆราช ประทานน้ำอาบศพ

ฯ พณ ฯ จอมพล ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี อาบน้ำศพ

ฯ พณ ฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

สมเด็จพระราชชนนี ฯ เสด็จในพิธีอาบน้ำศพ

นิสสิต นักศึกษา เข้าเยี่ยมคำนับ ศพ ฯ พณ ฯ
จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

เอกสารแสดงผลงาน
ของ
พลเอก จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

โอวาทในวันพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตน
ต่อธงไชยเฉลิมพล
คำปราศรัยในพิธีเปิดการศึกษาวิทยาลัย
ป้องกันราชอาณาจักร์
คำกล่าวในพิธีเปิดการศึกษาของนายทหาร
โรงเรียนเสนาธิการผสม
คำแถลงเนื่องในวันครบรอบ ๑๐ ปีแห่ง
การลงนามในความตกลงว่าด้วย
ความช่วยเหลือทางการทหาร
ระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐ ฯ

โอวาทในพิธีปิดการศึกษา
วิทยาลัยการทัพบก
คำกล่าวในการเปิดวิจารณ์และ
รายงานผลการฝึก
"ธนะรัชต์"
คำกราบบังคมทูลครั้งสุดท้าย
โอวาทครั้งสุดท้าย
สาส์นฉบับสุดท้าย

อนุสรณ์

เพื่อให้อนุสรณ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ในทุกด้าน คณะกรรมการผู้จัดทำหนังสือนี้ ได้พิจารณาเห็นชอบ พร้อมกันว่าสมควรจะได้รวบรวมบรรดาโอวาท และคำปราศรัยอันแสดงออกถึงแนวนโยบายของกองทัพบก ซึ่ง ฯพณฯ ได้กล่าวให้ไว้ในโอกาสสำคัญ ๆ เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาค้นคว้า ให้สมกับเจตนาซึ่ง ฯพณฯ ได้กล่าวไว้ณโอกาสในพิธีเปิดโรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี เมื่อ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๔ ความว่า

.....ซึ่งแต่ก่อนมานั้น สุนทรพจน์ คำกล่าวของประมุขรัฐบาล ส่วนมากที่สุดก็เป็นเพียงแต่เรื่องพิธีการและอัชยาศัย พูดแล้วก็แล้วกันไป ไม่มีใครสนใจเก็บมาอ้างอิงหรือวิพากษ์วิจารณ์ แต่ในสมัยปฏิวัตินี้ สุนทรพจน์คำกล่าวของนายกรัฐมนตรีทุกเรื่องทุกอัน แม้แต่คำขวัญเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ถูกยกมาอ้างอิงและวิพากษ์วิจารณ์ โดยถือเสมือนนโยบายของรัฐบาล เป็นการแสดงความคิดจิตใจของรัฐบาลของข้าพเจ้า เป็นการผูกมัดตัวข้าพเจ้าตลอดไป และเป็นปรัชญาของการปฏิวัติ เป็นเครื่องมือในการศึกษานโยบายของรัฐบาลและแนวทางปฏิบัติของฝ่ายบริหาร.....

คณะกรรมการจึงได้คัดเลือกบรรดาโอวาท และคำปราศรัยของ ฯพณฯ บางฉบับที่เห็นว่าสำคัญ และเป็นประโยชน์ดังที่กล่าวแล้วนั้น มารวบรวมไว้ตามสมควรต่อไปนี้

จอมพล ป. สิ้นชีพ

โอวาทผู้บัญชาการทหารบก

แด่

หน่วยทหารในจังหวัดพระนครและธนบุรี

เนื่องในวันพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล

ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า

๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๘

พี่น้องทหารที่รักและท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันอภิลักขิตสมัยอันอุดมฤกษ์ กองทัพบกจึงได้พิจารณาเห็นเป็นโอกาสอันสมควรที่จะได้ให้บรรดาพี่น้องทหารใหม่ทั้งหลาย ซึ่งเข้ามารับราชการประจำการอยู่ตามกรมกองต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ซึ่งได้รับการฝึกอบรมตามหลักสูตรวิชาทหาร ตามสมควรแก่ระยะเวลา จนจัดเข้าอยู่ในเกณฑ์ใช้รบได้แล้ว ได้ประกอบพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพลขึ้น

พี่น้องทหารทั้งหลาย ข้าพเจ้ามั่นใจว่า ก่อนที่ท่านจะได้มาร่วมชุมนุมเพื่อประกอบพิธีกรรมอันมีเกียรติยิ่งในชีวิตของท่านนี้ ผู้บังคับบัญชาของท่านคงจะได้อบรมให้ท่านได้ซาบซึ้งถึงพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล หรืออย่างที่เรียกกันง่าย ๆ ว่า พิธีสาบานธงมาแล้ว แต่ข้าพเจ้าใคร่ขอย้ำเพื่อให้ท่านได้ตระหนักถึงความสำคัญอันนี้อีกครั้งหนึ่งว่า พี่น้องทหารที่รักทั้งหลายซึ่งมาชุมนุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ท่านกำลังอยู่ต่อหน้าธงไชยเฉลิมพล ต่อหน้าพระสงฆ์สาวกองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต่อหน้าพระบรมรูปองค์สมเด็จพระปิยมหาราชเจ้า และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ประมุขของชาติ ท่านกำลังอยู่ต่อหน้าผู้บังคับบัญชาทุกชั้น ตลอดจนคณะทูตานุทูตต่างประเทศ และท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายเพียบพร้อมด้วยพี่น้องประชาชนชาวไทยอันเป็นที่รักของท่าน ท่านได้ให้คำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพลอันเป็นหลักชัยของท่านแล้ว ท่านต้องระลึกเป็นคติประจำ

ใจอยู่เสมอว่า องค์วัตถุและบุคคลดังที่ข้าพเจ้าได้อ้างมาเมื่อตะกี้นี้ ย่อมจะเป็นประจักษ์พะยานด้วยความบริสุทธิ์ใจแก่พี่น้องทหารทั้งหลายว่า ท่านเป็นผู้พร้อมแล้วทั้งกายและจิตใจในอันที่จะเป็นนักรบของชาติ เป็นรั้วป้องกันภัยพิบัติให้แก่ชาติ และท่านพร้อมแล้วที่จะสละชีวิต เลือดเนื้อ เพื่อป้องกันเอกราชและอธิปไตยของชาติไทย เยี่ยงบรรพชนของเราที่ได้อุทิศชีวิตและเลือดเนื้อเป็นชาติพลีมาแล้วในอดีต เพื่อยังความอยู่เย็นเป็นสุขมาสู่พี่น้องของประชาชนชาวไทยทั้งมวล

พี่น้องทหารทั้งหลาย ท่านต้องยึดมั่นในคำสัตย์ปฏิญาณที่ท่านได้ให้ไว้อยู่เสมอทุกขณะ เพราะบัดนี้ท่านเป็นนักรบของชาติโดยสมบูรณ์แล้ว ข้าพเจ้าใคร่ตักเตือนท่านทั้งหลายอีกเล็กน้อยในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของกองทัพบก หรือพูดง่าย ๆ ว่าเป็นญาติผู้ใหญ่คนหนึ่งของท่าน ข้าพเจ้าใคร่ขอร้องให้ท่านจงช่วยกันรักษาไว้ซึ่งระเบียบวินัยและประเพณีอันดีงามของทหารโดยเคร่งครัด ท่านต้องไม่ทำตนเป็นภัยต่อสังคม หรือก่อกวนความไม่สงบสุขให้แก่พี่น้องร่วมชาติของท่าน ตลอดจนบุคคลอื่นเป็นอันขาด ท่านจะต้องใช้อาวุธในทางที่ถูก เท่าที่อำนาจและหน้าที่ที่ผู้บังคับบัญชาจะมอบให้ เพื่อป้องกันรักษาไว้ซึ่งประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญเท่านั้น ท่านต้องมีความหยิ่งในเกียรติภูมิของการเป็นทหาร ท่านต้องรักศักดิ์ศรีของเครื่องแบบของท่าน ไม่ประกอบกรรมชั่วหรือกระทำการใด ๆ ในอันที่จะนำความเสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียงมาสู่ตนเอง และหมู่คณะเป็นอันขาด

พี่น้องทหารทั้งหลาย ท่านต้องพยายามรับการฝึกการอบรม พยายามปรับปรุงตนเองให้มีความชำนิชำนาญ และศึกษาหาความรู้ในวิทยาการต่าง ๆ ตลอดชีวิตแห่งการเป็นทหารของท่าน ท่านต้องอยู่ในโอวาทของผู้บังคับบัญชาของท่านอยู่เสมอ

อนึ่ง ข้าพเจ้าใคร่ชี้แจงให้พี่น้องทหารทั้งหลายได้ทราบถึงสถานการณ์ความเป็นอยู่ของโลกในขณะนี้ว่า ยังไม่เป็นที่น่าไว้วางใจนัก และยังหาได้ตั้งอยู่ในความสงบอย่างแท้จริงไม่ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียงของเรา ยังมีการรวยพุ่งแย่งชิงอำนาจกันอยู่ อันเนื่องมาจากการยุยงส่งเสริมของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ข้าพเจ้า

ขอตักเตือนท่านอย่าได้ประมาท ขอให้ทุกท่านจงพร้อมที่จะสละชีวิตและเลือดเนื้อเพื่อเผชิญต่อเหตุการณ์ร้ายได้ทุกขณะในเมื่อถึงคราวจำเป็น สำหรับข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้าขอให้คำสัตย์แก่พี่น้องทหารที่รักทั้งหลายว่า ข้าพเจ้าพร้อมอยู่เสมอที่จะเป็นเพื่อนร่วมตายของท่านในสนามรบ

อีกประการหนึ่ง เกี่ยวกับข่าวอกุศลต่าง ๆ ข้าพเจ้าใคร่ขอร้องให้พี่น้องทหารที่รักทั้งหลาย หากผู้ใดได้ยินได้ฟังข่าวอันไม่เป็นมงคล จะเป็นข่าวเกี่ยวกับตัวบุคคลก็ดี ผู้บังคับบัญชาก็ดี หรือต่อรัฐบาลก็ดี ข้าพเจ้าใคร่ชี้แจงว่า ท่านอย่าได้ไปเชื่อในข่าวนั้นๆ ทางที่ดีท่านต้องสดับตรับฟังและไตร่ตรองดูแหล่งที่มาแห่งข่าวนั้นๆ และทางที่ดีขอให้ท่านรายงานให้ผู้บังคับบัญชาของท่านได้ทราบโดยด่วน เพื่อหาทางขจัดยับยั้งเหตุร้ายเสียแต่ต้นมือ เพราะขณะนี้ปรากฏว่ามีผู้ยุยงส่งเสริมให้คนไทยเราแตกสามัคคีกัน ซึ่งท่านทั้งหลายย่อมทราบดี ทางประวัติศาสตร์ชาติไทยของเรามาแล้วในอดีต ทุกครั้งที่เกิดการแตกสามัคคีครั้งใด ประเทศไทยเป็นต้องตกแก่เงื้อมมือข้าศึกทุกครั้ง ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงอยากให้ทหารทุกคนมีใจเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเฉียบขาด และปฏิบัติหน้าที่โดยเคร่งครัดไม่ย่อท้อ

ข้าพเจ้าใคร่จะพูดว่า, ให้ปฏิบัติโดยไม่มีข้อแม้แต่อย่างใดเลย เพราะก่อนที่ผู้บังคับบัญชาจะสั่งการแก่ทหารนั้น ผู้บังคับบัญชาย่อมจะได้พิจารณาด้วยความรอบคอบ คิดแล้วคิดอีกว่าท่านจะปฏิบัติตามคำสั่งนั้นได้ การสั่งการของผู้บังคับบัญชาและการปฏิบัติการตามคำสั่งของผู้ใต้บังคับบัญชานี้เอง นับว่าเป็นหัวใจสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของวินัยทหาร

ในโอกาสนี้ ก่อนที่พิธีการอันสำคัญยิ่งในชีวิตแห่งการเป็นทหารของท่านจะเสร็จสิ้นลง ข้าพเจ้าในฐานะผู้บัญชาการทหารบก ขอขอบพระคุณพี่น้องทหารทั้งหลาย และท่านผู้มีเกียรติทุกท่านที่ได้สละเวลามาร่วมประกอบพิธีในวันนี้ ข้าพเจ้าขอน้อมจิตอธิษฐาน ขอเดชะอำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งมวล กับขอเชิญดวงวิญญาณของวีรชนที่ได้สละชีวิตและเลือดเนื้อเป็นชาติพลี เพื่อ

รักษาอธิปไตยและเอกราชของชาติไทยไว้ จงดลบันดาลให้ท่านทั้งหลายประสบแต่ความสุขความเจริญด้วย ลาภ ยศ สรรเสริญ เพียบพร้อมด้วยสรรพสิ่งอันเป็นมงคล แคล้วคลาดจากอุบัติทวันตราย มีกำลังกาย กำลังปัญญาอันเข้มแข็ง เพื่อจะได้ช่วยกันธรรโลงประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญให้วัฒนาถาวรสืบไปชั่วกาลนาน

โอวาท

เนื่องในพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อ

ธงไชยเฉลิมพล

๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๔

วันนี้ เป็นวันพิธีสำคัญของทหาร เป็นวันที่พี่น้องทหารใหม่ ทั้งยก เรือและอากาศ ได้ผ่านหลักสูตรการฝึกเบื้องต้นมาแล้ว และมากระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล ต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายว่า จักยอมตายเพื่อป้องกันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และระบอบการปกครอง ที่จะนำความเจริญก้าวหน้ามาให้แก่ประ

เทศชาติ เป็นการประกาศว่า ณ บัดนี้ทหารใหม่ทั้งหลาย ได้เป็นทหารของชาติโดยสมบูรณ์ ในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุด ข้าพเจ้าขอต้อนรับท่านทั้งหลาย ด้วยความรักใคร่และชื่นชมยินดี ถ้อยคำที่ท่านได้เปล่งออกไปในการปฏิญาณตนต่อองไชยเฉลิมพลนั้น เป็นถ้อยคำที่พี่น้องทหารทั้งหลายได้กล่าวกันมานาน จนเป็นประเพณีอันศักดิ์สิทธิ์แล้ว ท่านทั้งหลายจึงต้องรักษาคำปฏิญาณนี้ไว้ตลอดชีวิตของท่านเอง ชาติไทยที่รักของเราจะดำรงอยู่ไปได้ ก็ด้วยการยึดมั่นในคำปฏิญาณของทหารทั้งหลาย

ในประเทศของเรา การก่อกบฏทรยศต่อประเทศชาติที่ยุคคลคณะหนึ่งก่อขึ้นที่จังหวัดสกลนคร และทางการตำรวจจับกุมได้เมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคมยิ่งนี้ ก็มีหลักฐานชัดแจ้งว่า มีการร่วมมือกับคอมมิวนิสต์ในลาวแทรกซึมเข้ามา เพื่อบ่อนทำลายชาติไทย การแทรกซึมบ่อนทำลายเช่นนี้ เป็นกลวิธีที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์นิยมใช้ก่อนที่จะมีโอกาสใช้กำลังก่อกวนหรือโจมตีโดยเปิดเผย และเมื่อตำรวจจับได้ร้ายหนึ่งแล้ว ใช่ว่าจะหมดสิ้นไป ยังคงมีอยู่อีก ยังมีการดำเนินการใต้ดินอย่างลับ ๆ อยู่ตลอดเวลา ยามใดที่ทางการเผลอเรอหรืออ่อนแอ พวกนี้จะโผล่ขึ้นมาทำลายล้างชาติเราทันที จึงเป็นหน้าที่ของพี่น้องทหารทุกคน จะต้องช่วยกันสอดส่องช่วยกันทำลายล้างเสียให้หมดสิ้นไปจากผืนแผ่นดินไทยให้จงได้ หน่วยทหารของเราก็จะต้องมีความพร้อมรบอยู่ตลอดเวลา ให้สามารถสนับสนุนกำลังฝ่ายปกครอง หรือปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาได้ทันที สิ่งที่รัฐบาลเป็นห่วงใยอยู่ตลอดเวลา ก็มีแต่ภัยคอมมิวนิสต์นี้เท่านั้น ส่วนงานในด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานในด้านพัฒนาประเทศ ปรากฏว่าได้ผลดีเกินกว่าที่กำหนดไว้ สิ่งที่เราได้มุ่งมั่นทำกันมา นับตั้งแต่การรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ไปจนถึงการขยายทางรถไฟและถนน การสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำ ตลอดจนการส่งเสริมเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการคลัง ปรากฏว่าได้ผลเป็นอย่างดี ข้าพเจ้ากล้ากล่าวได้เต็มปากว่า จากการปฏิวัติของรัฐบาลปฏิวัติ และโดยการร่วมมือจากประชาชน ชาติของเรากำลังเจริญก้าวหน้าไปด้วยดี และหากไม่มีภัยเบียดเบียนมาจากคอมมิวนิสต์

แล้ว เราก็คงจะบรรลุสู่จุดหมายในการพัฒนา คือสามารถทำให้พี่น้องชาวไทย มีการอยู่ดีกินดีขึ้นได้ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้านี้ ตามแผนที่ได้กำหนดไว้

สถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน ทำให้ประเทศชาติต้องทุ่มเทความไว้วางใจไว้ในทหารทั้งหลาย ที่จะดำรงรักษาประเทศชาติให้ปลอดภัย เพราะว่าเหตุการณ์โดยทั่วไปมีความล่อแหลมเสี่ยงภัยอยู่ทุกทิศทาง เฉพาะอย่างยิ่งภัยอันมาจากคอมมิวนิสต์ ในยุโรป ในอเมริกา ในอัฟริกา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในอาเซียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นถิ่นประเทศของเราเอง ก็มีความยากลำบากในเรื่องคอมมิวนิสต์ไม่น้อยกว่าที่อื่น เหตุการณ์ในราชอาณาจักรลาวซึ่งเรือรังมาแรมปี ยังไม่หวังว่าจะกลับสงบเรียบร้อยได้ ความเย็นไปในเวียตนามใต้ เป็นจุดอันตรายอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งหวั่นเกรงกันว่าจะเพิ่มพูนความแรงร้ายขึ้นอีกในเมื่อฤดูฝนสุดสิ้นลง อันที่จริงภัยทั้งหลายเหล่านี้ ถ้าหากทุก ๆ ชาติในอาเซียตะวันออกเฉียงใต้ มีความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีจุดหมายปลายทางอย่างเดียวกันที่จะรักษาความสงบสุขและสวัสดิภาพในแถวถิ่นนี้ ก็จะสามารถขจัดยับยั้งเข้าอันตรายให้ผ่านพ้นไปได้ ประเทศส่วนมากในอาเซียตะวันออกเฉียงใต้ ก็ได้ทำความพยายามไปในทำนองนี้ ประเทศไทยเราได้รักษาพันธไมตรีอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน ดังจะเห็นได้ว่า ได้มีความเรียบร้อยและมิตรภาพอันดีในระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า สหพันธ์มลายา เวียตนามใต้ อินโดนีเซีย ฟิลิปปีนส์ และรัฐบาลปัจจุบันของราชอาณาจักรลาว ประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้ ได้พยายามสร้างสรรความร่วมมือในทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมต่อกันเป็นอย่างดี

แต่ก็เป็นที่น่าเสียใจ ที่ยังมีบุคคลในบางประเทศ เช่นประมุขของกัมพูชาในปัจจุบัน มีนโยบายและความคิดเห็นแตกแยกออกไปจากเพื่อนบ้านทั้งหลาย ในอาเซียตะวันออกเฉียงใต้ พยายามปลุกปั่นกล่าวร้ายและหาเหตุก่อความเดือดร้อนแก่ประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยต้องได้รับความเสียหายจากการกระทำของบุคคลผู้นี้ตลอดมา ทั้ง ๆ ที่ได้มีความตกลงว่า จะรักษาทางไมตรีอันดีต่อกัน ไม่โจมตีกล่าวร้ายกัน ประมุขของกัมพูชาก็มิได้หยุดยั้งการประทุษร้าย ยิ่งเมื่อฝ่าย

เราอดใจไม่โต้ตอบ ก็ยิ่งกำเริบหนัก ถึงกับประกาศอย่างเปิดเผยว่า เราเป็นศัตรู และจะรบกับเรา ครั้นเมื่อข้าพเจ้าได้ประกาศเตือนให้พี่น้องชาวไทยระวังอันตรายทางด้านนี้ ประมุขของกัมพูชาก็ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทย และในเวลานี้ ในเวลาที่ข้าพเจ้ากำลังพูดกับพี่น้องทหารทั้งหลายอยู่นี้ ประมุขของกัมพูชาได้เกะกะระรานกล่าวร้ายใครต่อใครไม่เลือกหน้า นอกจากประเทศไทยแล้ว เวียตนามใต้ จีน คณะชาติ สหพันธ์มลายา ตลอดถึงสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ทุ่มเทความช่วยเหลือทั้งในด้านการทหารและการเศรษฐกิจให้มากมาย สร้างถนนมิตรภาพให้ อย่างเดียวกับที่สร้างให้เรา ก็ยังถูกประณามว่าเป็นศัตรู

ข้าพเจ้าไม่สะดุ้งสะเทือนในการที่ประมุขกัมพูชาตัดความสัมพันธ์ทางทูตประเทศไทยจะไม่ต้องประสบความเสียหายอย่างไรในเรื่องนี้ และข้าพเจ้ายินดีจะยึดถือหลักการว่า เมื่อไม่ชอบกันก็ต่างคนต่างอยู่ ไม่เกี่ยวข้องอะไรกันเลยก็ไม่เป็นไร ข้าพเจ้าไม่วิตกห่วงใยและไม่ปรารถนาที่จะกลับมีความสัมพันธ์กันใหม่ เพราะถ้ามีความสัมพันธ์อันนั้นก็ไม่มีประโยชน์ เราไม่มีเจตนาที่จะไปรุกรานใคร ดินแดนของเรามีมากพอที่จะหล่อเลี้ยงประชาชนของเราไปอีกช้านาน แม้พลเมืองไทยซึ่งมีอยู่ ๒๕ ล้านในเวลานี้ จะเพิ่มขึ้นอีกเป็น ๔๐ หรือ ๕๐ ล้านในวันข้างหน้า เราก็ยังสามารถจะเลี้ยงตัวเราได้ งานภายในประเทศของเรายังมีอีกมากหลายในด้านพัฒนา ไม่มีประโยชน์อะไรที่จะไปแสวงหาดินแดน หรือพลเมืองต่างชาติเข้ามาเป็นภาระมากขึ้น เพราะฉะนั้น เราจึงอาจกล่าวได้ว่า ความคิดในทางรุกรานนั้นไม่มีในจิตใจของเรา

แต่ทว่า พี่น้องทหารที่รักทั้งหลาย ข้าพเจ้าเชื่อใจว่าทุกท่านก็คงจะมีความคิดอย่างเดียวกับข้าพเจ้า คือ เราจะต้องรักษาความปลอดภัย และเกียรติศักดิ์ของชาติ เราจะต้องไม่ประมาททุกวิถีทาง ถ้าเด็กน้อยคนหนึ่งมากล้าท้าชกกับเราก็คงเป็นเพราะเขาเชื่อใจและมีแผนการอยู่พร้อมแล้ว ที่จะเอาคนตัวใหญ่ ๆ เข้ามาสู้กับเรา ไม่ใช่เขาสู้เอง เราจะต้องระวังในข้อนี้ และอาจจะมีสักวันหนึ่งที่พี่น้องทหารทั้งหลายจะต้องถูกเรียกร้องให้เสียสละ เพื่อรักษาความปลอดภัยและเกียรติศักดิ์ของชาติ ขอให้พี่น้องทหารทั้งหลายมั่นใจว่า ในวาระที่จะต้องเสียสละเช่นนั้น ข้าพเจ้าจะ

อยู่เคียงข้าเคียงไหล่กับท่าน และเราจะเสียสละด้วยกัน ทั้งเลือดเนื้อและชีวิตของเรา เราจะต้องป้องกันรักษาประเทศชาติของเราจนถึงที่สุด ข้าพเจ้าจึงขอถือโอกาสนี้ฝากข้อเตือนใจไว้แก่ท่านทั้งหลายบางประการคือ

ข้อ ๑. เราต้องเตรียมพร้อมที่จะเสียสละประโยชน์สุขทั้งมวลแม้แต่ชีวิตของตนเองให้แก่ชาติ ความรักชาติอย่างแน่วแน่เท่านั้น ที่จะใช้ต่อต้านภยันตรายทหารจะต้องเป็นผู้นำในเรื่องความรักชาติ และจะต้องเป็นตัวอย่างอันดีแก่ราษฎรชาวไทยทั้งหลาย ในการเสียสละเพื่อชาติ

ข้อ ๒. จงเป็นผู้รักหน้าที่ มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ อย่าให้บกพร่องในหน้าที่อย่างหนึ่งอย่างใด

ข้อ ๓. จงรักษาความสามัคคี ผู้ที่จะไปร่วมตายในสนามรบกับท่าน ก็คือเพื่อนทหารด้วยกันเท่านั้น ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ล้วนเป็นทหารของชาติด้วยกัน ฉะนั้น ท่านจะต้องรักใคร่สามัคคีปรองดองกัน การแบ่งเป็นเหล่าหรือเป็นหน่วย ก็เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงาน แต่ทุกเหล่าทุกหน่วยย่อมเป็นทหารของชาติด้วยกัน

ข้อ ๔. ประการสุดท้าย จงเป็นทหารที่มีวินัย วินัยเป็นสิ่งที่ทำให้หน่วยทหารสามารถรบได้ชัยชนะ วินัยจึงเป็นหัวใจของทหาร เป็นเครื่องเชิดชูเกียรติ และประกาศประจักษ์แก่ต่างๆ เมื่อท่านต้องการให้กองทัพไทยมีศักดิ์ศรีปรากฏแก่ต่างชาติ ท่านก็ต้องทำตนให้มีวินัยดีที่สุดอยู่เสมอ

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และขออัญเชิญบารมีของยรรดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลพิภพ อันมีพระสยามเทวาธิราช และดวงวิญญาณของวีระชนชาวไทย กับด้วยเดชะบารมีแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์พระประมุขที่เคารพสักการยิ่งของชาวไทย จงขอได้โปรดคุ้มครองประทานพรให้บรรดาทหารทั้งหลาย ทั้งที่อยู่ในประเทศและอยู่นอกประเทศ จงมีแต่ความสุข ความแกร่งกล้า แข็งแรง และประสบชัยชนะต่อราชศัตรูทุกวิถีทาง

สวัสดี

คำปราศรัย

ในพิธีเปิดการศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

ชุดที่ ๓ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๓

วันพุธที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓ เวลา ๑๕.๐๐ น.

ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

ข้าพเจ้ามีความยินดีและรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่ง ที่ได้รับเชิญให้มาเป็นประธานในพิธีเปิดการศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรประจำปี ๒๕๐๓ และได้มีโอกาสปราศรัยกับท่านนักศึกษาในวันนี้

ตามที่ท่านผู้บัญชาการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ได้รายงานถึงผลสำเร็จของนักศึกษา ๒ ชุด ที่ได้ผ่านการศึกษาจากวิทยาลัยนี้ไปแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีด้วยเป็นอย่างมาก ข้าพเจ้ามั่นใจว่านักศึกษาชุดนี้ก็คงจะได้ประสบความสำเร็จเช่นเดียวกับชุดก่อนๆ และความสำเร็จนี้ ข้าพเจ้าจะขอให้ท่านผู้เกียรติทั้งหลายได้ตระหนักเสียแต่เริ่มแรกว่า มิใช่เพียงจะเป็นประโยชน์แก่ตัวท่านในด้านการเพิ่มพูนวิทยะฐานะเท่านั้น แต่หากจะเป็นประโยชน์สำคัญยิ่งแก่ทางราชการในด้านการรักษาความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวมอีกด้วย การที่ทางราชการได้เลือกเฟ้นท่านทั้งหลายซึ่งล้วนแต่เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จากสาขางานต่าง ๆ และได้ผ่านงานมามากทั้งขณะนี้ก็กำลังปฏิบัติราชการที่สำคัญ ๆ อยู่ ให้ได้มีโอกาสมาใช้ชีวิตเป็นนักศึกษาร่วมกันอยู่ในสถาบันแห่งนี้นั้น ก็เพราะว่าในปัจจุบันนี้ ปัญหาความมั่นคงของชาติมิใช่ปัญหาทางทหารแต่ด้านเดียว ความมั่นคงของชาตินี้นอยู่แก่ขีดขั้นความสามารถในการระดมและใช้สรรพกำลังทั้งมวล อันได้แก่กำลังทางทหาร กำลังทางการเมือง รวมทั้งกำลังทางเศรษฐกิจและสังคม ให้เป็นประโยชน์แก่การป้องกันประเทศให้มากที่สุด วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร เป็นสถาบันการศึกษาในระดับที่มุ่งหมายจะ

ให้ชาติสามารถระดมและใช้สรรพกำลังดังกล่าวได้อย่างเต็มที่ เพื่อความมั่นคงของชาติ ทั้งในยามสงบและยามสงคราม เป็นสถาบันการศึกษาที่มุ่งหมายจะให้ข้าราชการต่างกระทรวงทบวงกรม ทั้งทหารและพลเรือน ได้มีความเข้าใจในหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ได้มีการประสานงานกัน มีความคิดและรับผิดชอบร่วมกันในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่ราชการเพื่อบรรลุจุดหมายเดียวกัน คือความมั่นคงของชาติ

สงครามโลกครั้งที่สอง ได้แสดงให้ประจักษ์ชัดแล้วว่า กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ ต้องปฏิบัติการร่วมกันอย่างแน่นแฟ้น นอกจากนั้นบางครั้งนักการทูตก็ยังต้องมีส่วนร่วมงานหรือปฏิบัติงานควบคู่กันไปด้วย ส่วนกำลังทางด้านเศรษฐกิจการเมือง และทางขวัญของประชาชน ก็เป็นปัจจัยที่จะนำมาสู่ความแพ้ชนะได้ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากำลังรบเลย ทั้งหมดนี้ แสดงถึงความจำเป็นแห่งสัมพันธภาพกันอันใกล้ชิดระหว่างกิจการทหารกับงานทางด้านพลเรือน ฉะนั้น เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองเสร็จสิ้นลง สถาบันการศึกษาทำนองเดียวกับวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรของเราจึงได้ปรากฏขึ้นในประเทศ และเมื่อได้ริเริ่มขึ้นแล้ว ก็มิได้หยุดยั้งที่จะค้นคว้าพิจารณา และเตรียมการเพื่อรับสถานการณ์สงครามครั้งต่อไป และเมื่อสภาพการสงครามได้แปรเปลี่ยนไปเป็นสงครามปรมาณู สถาบันการศึกษาในระดับนี้ก็ได้พยายามศึกษาหาทางปรับปรุงสภาพบ้านเมือง ให้สามารถเผชิญกับการรุกโจมทำลายล้างด้วยอาวุธปรมาณูในระยะเริ่มแรกของการสงครามได้ โดยมิสูญเสียอำนาจการต่อสู้ไปอย่างสิ้นเชิงเสียแต่ต้น ยกตัวอย่าง เช่น ได้มีการศึกษาและวิจัยว่า ธรรมนูญการปกครองประเทศควรจะเปลี่ยนแปลงไปในรูปใด จึงจะสามารถอำนวยให้การใช้อำนาจทางบริหาร ทางนิติบัญญัติ และทางตุลาการ ได้ดำเนินไปโดยไม่ขาดตอน ในกรณีที่นครหลวงอันเป็นที่ตั้งของรัฐบาลจะถูกทำลายพินาศลงในชั่วขณะโดยมิได้รับการเตือนภัยล่วงหน้าเพียงพอ และรัฐจะสามารถใช้สรรพกำลังทางอุตสาหกรรมได้อย่างไร ในเมื่อเมืองสำคัญทางอุตสาหกรรมส่วนหนึ่งได้ถูกทำลายด้วยอาวุธปรมาณูไปเสียแต่เริ่มแรก ฯลฯ เป็นต้น

สำหรับประเทศของเรา แม้จะมิใช่ประเทศมหาอำนาจทางปรมาณูก็ตาม แต่ก็มิได้หมายความว่าเราจะปลอดภัยจากสงครามปรมาณูเสียทีเดียว และสถานการณ์โดยทั่วไปก็ได้เปลี่ยนแปลงไปจากวันที่วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรได้ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๘ นั้นเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันนี้ในด้านการบริหารประเทศ เรามีแผนงาน มีการประสานงาน มีความรับผิดชอบร่วมกัน มีการรวมกำลังสติปัญญาในทุก ๆ ด้าน ทุก ๆ สาขา ฉะนั้น ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายซึ่งเป็นนักศึกษาชุดปัจจุบันของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรนี้ จึงเป็นผู้ที่เข้ามารับการศึกษาด้วยแนวความคิดใหม่ และด้วยเจตนารมณ์ที่จะร่วมมือร่วมใจกันสร้างความเจริญความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติอย่างแท้จริงเป็นแน่นอน

ด้วยจิตใจและเจตนารมณ์เช่นนี้ เมื่อประกอบเข้ากับคุณความสามารถของท่านผู้บัญชาการวิทยาลัย ฯ ท่านผู้เป็นอาจารย์ ท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายของวิทยาลัย ฯ แล้ว ข้าพเจ้าก็มั่นใจว่า ทั้งวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรและนักศึกษาชุดนี้ จะประสบความสำเร็จสมดังความมุ่งหมายของทางราชการโดยไม่มีปัญหา และข้าพเจ้าขออำนวยพรให้ทุกท่านและทุกฝ่าย ประสบแต่ความสุขเกษมสำราญ และบรรลุผลสำเร็จสมดังมโนปณิธานโดยตลอดไป

ในศุภวาระอันเป็นมงคลนี้ ข้าพเจ้าขอเปิดการศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ชุดที่ ๓ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ณ บัดนี้

คำขวัญ

แด่นักศึกษามหาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ชุดที่ ๔

วันพุธที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๐๕

ภารกิจของผู้บริหารงานชั้นสูง ไม่ว่าจะในด้านพลเรือนหรือทหาร ย่อมอยู่ที่การวางแผน ตกลงใจ และมอบหมายควบคุมให้ผู้อื่นเข้าทำงานไปจนบรรลุสู่จุดหมายในแผนงานที่ตนได้วางเอาไว้เป็นสำคัญ ผู้จะกระทำได้เช่นที่ว่ามานั้น จะต้องมีความรอบรู้และความเข้าใจในงานที่ตนจะกระทำเป็นอย่างดี มีการประสานงานกับบุคคลและหน่วยที่ตนเกี่ยวข้องอย่างเหนียวแน่น และควรจะได้มีบุคลิกลักษณะและจริยวัตรอันเหมาะสม สามารถโน้มนำให้บุคคลทั้งหลายได้ให้ความร่วมมืออย่างเต็มใจด้วย

การป้องกันราชอาณาจักรในอนาคต ย่อมเป็นที่ประจักษ์โดยแน่ชัดแล้วว่า ผู้บริหารงานทุกหน้าที่ ทั้งทหารและพลเรือน จะต้องดำเนินงานร่วมกันตั้งแต่ในยามปกติ ด้วยเหตุนี้ทางราชการจึงได้จัดให้ท่านทั้งหลายเข้ามาศึกษาร่วมกันในมหาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร เพื่อจะได้ให้ความคิดเห็นและความสำนึกต่อความรับผิดชอบในการป้องกันชาติของท่านเป็นไปในแนวเดียวกัน และเพื่อให้ทุกท่านซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่บริหารชั้นผู้ใหญ่ของประเทศอยู่แล้ว ได้มีโอกาสปรับปรุงสิ่งที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแต่ข้างต้นนั้น ให้เหมาะสมกับภยันตรายที่จะมีแก่ชาติไทยในภายภาคหน้ายิ่งขึ้น ชาติก็เช่นเดียวกับบุคคล คนที่สิ้นลมหายใจย่อมสูญสิ้นไปทุกๆ อย่าง เมื่อชาติเสียเอกราชแล้ว การดำเนินงานด้านอื่นๆ ก็จะต้องสิ้นสุดตามไปด้วยเช่นเดียวกัน ฉะนั้นก่อนที่ท่านจะดำเนินงานอะไรลงไป ก็ขอได้โปรดระลึกถึงความปลอดภัยของชาติไว้ก่อนเสมอ จะไปมัวคิดว่าตนไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องดังเช่นแต่ก่อนนั้นไม่ได้

การศึกษาจะมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อผู้ที่ได้ศึกษานำเอาสิ่งที่ตนได้รับมาไปใช้ให้ประจักษ์ผล ข้าพเจ้าจึงหวังว่า บรรดานักศึกษามหาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ชุดที่ ๔ ผู้ซึ่งจะสำเร็จการศึกษาในคราวนี้ คงจะได้นำเอาสิ่งที่ตนได้ศึกษามาไปใช้ให้บังเกิดผลดีแก่ชาติบ้านเมืองที่รักของเราสืบไป ขอให้ทุกท่านได้รับความรักใคร่ไมตรีจากใจจริงของข้าพเจ้า และขอให้ทุกคนจงได้รับความสำเร็จจากงานในหน้าที่ และมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานโดยทั่วกัน

คำกล่าว

ในพิธีเปิดการศึกษาของนายทหารนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการผสม ชุดที่ ๓ ประจำปีการศึกษา พ.ศ. ๒๕๐๓ เมื่อ ๙ มิ. ย. ๐๓

ท่านผู้ขัญชาการโรงเรียนเสนาธิการผสม และท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

ข้าพเจ้ามีความยินดีและรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่ง ที่ได้รับเชิญมาเป็นประธานประกอบพิธีเปิดการศึกษาของนายทหารนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการผสม ชุดที่ ๓ ในวันนี้ และความยินดีของข้าพเจ้ายังเพิ่มเป็นทวีคูณ เมื่อได้รับทราบจากรายงานของท่านผู้ขัญชาการโรงเรียนเสนาธิการผสมว่า นายทหารนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วได้ไปปฏิบัติหน้าที่ในเหล่าทัพของตน ได้ผลแก่ราชการส่วนรวมเป็นอย่างดี นับว่าตรงกับความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้ ตั้งสถาบันการศึกษานี้ขึ้น ข้าพเจ้าจึง ใคร่ขอชมเชย และขอแสดงความยินดี แก่ข้าราชการโรงเรียน เสนาธิการผสมและบรรดาผู้เกี่ยวข้องไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

นอกจากผลการศึกษาดังได้กล่าวมาแล้ว ข้าพเจ้ายังได้ทราบอีกว่า ในปีการศึกษานี้ โรงเรียนเสนาธิการผสมได้พิจารณาแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรใหม่ ให้มีมาตรฐานทัดเทียมกับโรงเรียนเสนาธิการผสมของมิตรประเทศ โดยถือหลักในการพิจารณาว่า ให้ผู้รับการศึกษาได้รอบรู้ในวิทยาการทหารและความคลี่คลายในเหตุการณ์ของโลกได้ทันการอยู่เสมอ กับเพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพให้แก่นายทหารชั้นผู้ใหญ่ของทั้ง ๓ เหล่าทัพ ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ยังคับขัญชา และหน้าที่อำนวยการชั้นสูงได้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยที่สถานการณ์ของโลกในปัจจุบันมีความผันแปรอย่างรวดเร็วทั้งในด้านการเมืองระหว่างประเทศ และในด้านวิทยาศาสตร์อันเกี่ยวกับวิวัฒนาการของอาวุธใหม่ หลักสูตรในการศึกษาซึ่งปรับปรุงใหม่นี้ จึงนับว่าเหมาะสมและมีประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับบรรดานายทหารชั้นผู้ใหญ่ของกองทัพไทย ท่านทั้งหลายเมื่อสำเร็จการศึกษาจากสถาบันแห่งนี้ จะได้เป็นกำลังอันสำคัญของกองทัพ ในการประสานงานระหว่างกองทัพ และเมื่อถึงคราวจำเป็นก็จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการ

อนุสรณ์

ยังดับยัญชา อำนวยการหรือวางแผนประสานงานตามภารกิจระดับสูง หรือที่เรียกกันชั่วคราวว่า "หน่วยยัญชาการรวม" ของเราเอง หรือร่วมกับกองทัพพันธมิตรด้วยได้เป็นอย่างดี

อนึ่ง ความสำเร็จในการศึกษา จะสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ได้ย่อมต้องอาศัยผู้บรรยาย ซึ่งทางโรงเรียนเสนาธิการผสม ได้เชิญบรรดาผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ จากส่วนราชการต่าง ๆ มาช่วยสอนและบรรยายเป็นพิเศษ ทั้งนี้ เพราะวิทยาการในสถาบันศึกษาแห่งนี้ เป็นหลักวิชาที่มุ่งหมายจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมของกองทัพทั้งสาม และแก่ความมั่นคงของประเทศชาติจริง ๆ จึงจำเป็นต้องอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ชำนาญงานหรือผ่านงานต่าง ๆ มามากแล้ว เป็นผู้บรรยาย และนอกจากนั้น ก็ยังขึ้นอยู่กับความขยันหมั่นเพียรของผู้เข้ารับการศึกษาเองด้วย

นักศึกษาทั้งหลาย ในโอกาสที่ท่านได้เข้ามารับการศึกษาครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอฝากความรู้สึกนึกคิดบางประการไว้ด้วยว่า ทุกท่านเป็นผู้ที่ทางราชการได้เลือกเฟ้นให้เข้ามารับการศึกษา และเมื่อได้ศึกษาสำเร็จจากสถาบันแห่งนี้แล้ว ก็หวังว่าท่านจะได้เป็นสมองที่ดี เป็นผู้มีความคิดริเริ่มที่ดี ช่วยกันปฏิบัติงานโดยตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกัน ในอันที่จะสร้างความเจริญให้แก่กองทัพ และแก่ประเทศชาติสืบต่อไป ขอให้ท่านระลึกไว้ด้วยว่า วิทยาการทางทหารเป็นวิทยาการที่ละเอียดอ่อน กว้างขวาง และเกี่ยวกับกิจการหลายสิ่งหลายแขนง ผู้ที่รอบรู้วิทยาการทางทหารย่อมได้เปรียบในการปฏิบัติราชการทุกอย่างให้ลุล่วงไปด้วยดี ข้าพเจ้าจึงขอให้ท่านทั้งหลาย ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้สมกับที่ทางราชการมอบหมายไว้ วางใจท่านเพื่อที่จะได้นำวิทยาการที่ได้ศึกษา ไปบริหารกิจการในหน้าที่ ขอให้ทุกคนจงเป็นพลังแห่งความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ เพียบพร้อมด้วยความเสียสละ วิริยะ อุตสาหะ และซื่อสัตย์สุจริต พึงติดตามความเคลื่อนไหวขยายตัวของเหตุการณ์ ศึกษาวิทยาการใหม่ ๆ เป็นการปรับปรุงตัวของท่านเองให้ก้าวหน้าทันวิวัฒนาการของโลกอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือความคิดริเริ่ม ซึ่งเป็นเจตจำนงอันแรงกล้าของข้าพเจ้าที่ต้องการให้มีขึ้นในวงการบริหารราชการในยุคนี้เป็นอย่างมาก

เท่าที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ข้าพเจ้าหวังว่าท่านทั้งหลายคงจะแลเห็นได้ว่า การศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการผสมซึ่งจะเปิดในวันนี้ มีความสำคัญและมีความจำเป็นเกี่ยวกับการป้องกัน และความวัฒนาถาวรของประเทศชาติเพียงใด ข้าพเจ้าขอเอาใจช่วยให้การศึกษาสำเร็จลุล่วงไปอย่างสมบูรณ์ และขอขอบคุณอย่างสูงที่ท่านทั้งหลายได้ให้เกียรติแก่ข้าพเจ้ามาร่วมในพิธีเปิดการศึกษาของนายทหารนักเรียนเสนาธิการผสมชุดที่ ๓ ในวันนี้

ในที่สุด ข้าพเจ้าขออัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก จงดลบันดาลให้ท่านผู้มีเกียรติ เจ้าหน้าที่ของโรงเรียนเสนาธิการผสม นายทหารนักเรียน ผู้บรรยาย ตลอดจนผู้ได้ร่วมสนับสนุนการศึกษาทั้งหลาย จงประสบจตุรพิธพรชัย ประสงค์จำนงหมายสิ่งใดในทางที่ดีที่ชอบ จงได้รับผลสำเร็จทุกประการ

บัดนี้ ได้เวลาอันอุดมฤกษ์ ข้าพเจ้าขอเปิดการศึกษาของนายทหารนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการผสม ชุดที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๐๓ ณ บัดนี้

คำแถลง

เนื่องในวันครบรอบ ๑๐ ปี แห่งการลงนามในความตกลง ว่าด้วยความช่วยเหลือทางการทหาร ระหว่างประเทศไทย กับ สหรัฐอเมริกา

๑๗ ตุลาคม ๒๕๐๓

วันที่ ๑๗ ตุลาคม เป็นอีกวันหนึ่งที่มีความสำคัญชวนให้ระลึกถึงมิตรสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วันที่ ๑๗ ตุลาคม

อนุสรณ์

๒๕๐๓ นี้ ซึ่งเป็นวันครบรอบ ๑๐ ปี นับแต่ผู้แทนรัฐบาลแห่งประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกา ได้ลงนามในความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือในทางการทหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓

ในระหว่างเวลา ๑๐ ปีที่ล่วงมา กองทัพไทยได้เพิ่มพูนความเข้มแข็ง ทั้งในด้านวิชาการ ประสิทธิภาพ และอาวุธยุทโธปกรณ์สมัยใหม่ ทั้งนี้ นอกจากด้วยความอารีไมตรีจิตของรัฐบาลสหรัฐแล้ว เอกอัครราชทูตอเมริกันและที่ปรึกษาทางทหารของสหรัฐ ที่เข้ามาประจำอยู่ในประเทศไทย ได้เอาใจใส่ให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิด มีความเป็นมิตรสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารของไทย จนเป็นที่หวังได้ว่า ถ้าถึงคราวจำเป็นต้องปฏิบัติงานอย่างแท้จริงแล้ว เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารของไทยและอเมริกัน สามารถจะเข้าใจกันซึ่งกันและกัน และการร่วมมือปฏิบัติการจะเป็นไปอย่างกลมเกลียวที่สุด

งานปรับปรุงต่าง ๆ ทางด้านกองทัพบก ได้สำเร็จลุล่วงไปเป็นอันมาก นับแต่เริ่มโครงการช่วยเหลือทางทหาร ก็ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหน่วยรบต่าง ๆ ของกองทัพบก จัดตั้งหน่วยใหม่พร้อมด้วยอาวุธสมัยใหม่ และการฝึกหัดที่ทันสมัยเพื่อใช้อาวุธนั้น ขยายและปรุงงานส่งกำลังบำรุงทางทหารให้มีสมรรถภาพยิ่งขึ้น โครงการก่อสร้างของกองทัพบกในภาคต่าง ๆ ก็สำเร็จลุล่วงไปเป็นส่วนมาก นอกจากนั้น รัฐบาลสหรัฐยังได้ช่วยเหลือให้เครื่องอุปกรณ์แก่อุตสาหกรรมทหาร และการแพทย์ ซึ่งกองทัพบกสามารถจะช่วยเหลือประชาชนในกรณีที่เกิดภัยธรรมชาติได้ด้วย

ในด้านกองทัพเรือ เมื่อเริ่มใช้โครงการช่วยเหลือทางทหารแล้ว ก็ได้ปรับปรุงเพื่อเพิ่มสมรรถภาพในการป้องกันอ่าวไทย และสนับสนุนกองทัพบก ได้อาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัย ได้เรือรบใหม่ ๆ เข้ามาประจำกองทัพเรือ ส่วนทางด้านนาวิกโยธินก็ได้ปรับปรุงให้มีอาวุธยุทโธปกรณ์และมีการฝึกหัดอย่างทันสมัย และการก่อสร้างในฐานทัพเรือที่สำคัญ ๆ ก็สำเร็จลุล่วงไปแล้วหลายอย่าง

ทางกองทัพอากาศ ก็ได้ก้าวหน้าไปอย่างดียิ่งในระยะเดียวกัน โดยที่ทหารในกองทัพอากาศได้รับการฝึกอบรมยิ่งขึ้น ได้รับอาวุธยุทธภัณฑ์ สิ่งอุปกรณ์ ตลอดถึงน้ำมันเชื้อเพลิงที่ใช้ในการฝึก งานก่อสร้างต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกประจำสนามบินทั้งหลายในต่างจังหวัด รวมทั้งที่ท่าอากาศยานดอนเมือง ก็ได้ทำเสร็จไปแล้วเป็นอันมาก

ข้าพเจ้าจึงขอแสดงความยินดี ต้อนรับวันครบรอบปีแห่งการลงนามในความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือทางราชการทหาร ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา เวลา ๑๐ ปีล่วงมา ได้เป็นข้อพิสูจน์แห่งความรักใคร่ไมตรีระหว่างชาติทั้งสอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางฝ่ายทหาร ข้าพเจ้าขอขอบใจรัฐบาลและประชาชนชาวอเมริกัน สำหรับความช่วยเหลือต่าง ๆ ดังกล่าวมา ขอขอบใจเอกอัครราชทูตอเมริกัน หัวหน้าหน่วยที่ปรึกษาการทหารและเจ้าหน้าที่ใหญ่น้อยของสหรัฐ ที่ช่วยเพิ่มพูนสมรรถภาพให้แก่กองทัพไทย ซึ่งเป็นการแน่นอนว่าจะไม่ใช้เพื่อรุกรานหรือกระทำการใด ๆ ในทางไม่ชอบธรรม แต่จะใช้เพื่อป้องกันภัยอันจะมีมาถึงประเทศชาติของไทย และเพื่อสนับสนุนอุดมคติของสหประชาชาติและโลกเสรี เพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิ อิสรภาพและความสงบสุขของเสรีชนทั้งมวล

จอมพล ส. ธนะรัชต์

(สฤษดิ์ ธนะรัชต์)

นายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทย

โอวาท

ในพิธีปิดการศึกษาวิทยาลัยการทัพบก ชุดที่ ๓

๒๐ เมษายน ๒๕๐๕

ท่านผู้ยัญชาการวิทยาลัยการทัพบก เพื่อนนายทหารนักศึกษา และบรรดาท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

ก่อนอื่น ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีที่ได้รับเชิญให้มาเป็นประธานในการ

ปิดการศึกษาของวิทยาลัยการทัพบกในวันนี้ และรู้สึกดีใจที่ได้เห็นกิจการในสถานศึกษาแห่งนี้เจริญเรียบร้อยดีตลอดมา

วิทยาลัยการทัพบก เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงของกองทัพบก ที่ประสาทวิทยาการให้กับนายทหารชั้นผู้ใหญ่ จึงนับได้ว่าเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง หากการดำเนินงานได้เป็นไปด้วยดี ก็จะเป็นการทวีสมรรถภาพให้กับกองทัพบกของเรา ข้าพเจ้าจึงได้ให้ความสนใจอยู่เสมอ

ข้าพเจ้าขอแสดงความชื่นชมยินดีต่อผลการศึกษา ซึ่งปรากฏตามรายงานของผู้บัญชาการวิทยาลัยว่าอยู่ในเกณฑ์ดี และขอยกย่องนายทหารนักศึกษาทั้งหลายที่ได้เอาใจใส่มีมานะอุตสาหะในการศึกษา ไว้ในโอกาสที่ได้มาพบปะ ณ ที่นี้ด้วย

นอกจากนั้น ปรากฏว่า ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยราชการและเจ้าหน้าที่ในคณะทูตานุทูตต่างประเทศหลายท่าน กับเจ้าหน้าที่ในคณะที่ปรึกษาการทหารของสหรัฐฯ ตลอดจนบรรดาผู้เชี่ยวชาญและหน่วยราชการหลายแห่ง ได้กรุณามาบรรยายและเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเป็นอย่างดี เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้การศึกษาของบรรดานายทหารในชุดนี้มีผลดี และกว้างขวางยิ่งขึ้น ในนามของกองทัพบก ข้าพเจ้าขอขอบใจต่อท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือเหล่านี้เป็นอย่างมาก

สำหรับเพื่อนนายทหารนักศึกษา นับว่าวาระนี้ท่านสำเร็จการศึกษาแล้ว จึงหวังว่าทุกท่านคงจะนำเอาวิทยาการที่ตนได้ศึกษามา ไปพิจารณาใช้ให้บังเกิดผลดีแก่งานในหน้าที่และประเทศชาติสืบไป การศึกษาจะหาค่าอันใดมิได้ ถ้าผู้ศึกษาไม่รู้จักนำเอาวิชาไปใช้ให้บังเกิดประโยชน์ ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงใคร่เตือนเพื่อนนักศึกษาทั้งหลายว่า จงพยายามหาทางนำเอาความรู้ที่ตนได้รับ ไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ให้มาก และเพื่อช่วยให้ท่านทั้งหลายสามารถปฏิบัติราชการให้เป็นผลดีได้ง่ายยิ่งขึ้น ข้าพเจ้าขอให้คำแนะนำอะไรบางประการไว้ ดังนี้

ในประการที่ ๑ ขอให้ทุกท่านจงอุทิศตนให้กับการศึกษาอย่างเต็มที่ และพยายามตามให้ทันความก้าวหน้าของวิทยาการอยู่เสมอ ในปัจจุบันทุกท่านก็คงทราย

แล้วว่า โลกเราได้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วมาก ความสำเร็จของมนุษย์ในการรู้จักนำเอาพลังงานปรมาณูมาใช้ในปี ๒๔๘๘ เป็นเหตุให้โลกของเราก้าวหน้าไปโดยรวดเร็วอย่างไม่เคยมีมาก่อน ถ้าผู้ใดไม่พยายามติดตามความก้าวหน้าของโลกแล้วก็เป็นที่เชื่อได้ว่า เขาจะไม่มีทางเข้าใจเหตุการณ์ของโลกได้เลย ท่านเป็นทหาร มีหน้าที่สำคัญในการป้องกันประเทศชาติ การรอบรู้ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ของโลกจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่ง ความก้าวหน้าของโลกในทางวิทยาศาสตร์ เป็นเหตุให้มีอาวุธยุทโธปกรณ์ใหม่ ๆ เกิดขึ้นอยู่เสมอ และทุกครั้งที่เทคนิคของอาวุธใหม่ก้าวหน้าไป ก็มักจะทำให้ยุทธวิธีเปลี่ยนตามไปด้วย โดยเหตุนี้ ในฐานะที่ท่านเป็นนายทหาร ท่านจะต้องคอยติดตามความเคลื่อนไหวเหล่านี้อยู่ตลอดเวลา และด้วยการศึกษาเท่านั้นจะทำให้ท่านสามารถติดตามได้ ฉะนั้น จึงขออย่าให้ท่านละทิ้งการศึกษาเป็นอันขาด จงพยายามศึกษาให้รู้ทั้งในทางหลักวิชา และตามสภาพที่เป็นจริงทั้งในอดีตและปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นของไทยหรือของต่างประเทศ เพื่อท่านจะสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ การนำหลักการของต่างชาติมาใช้โดยมิได้ดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมกับของไทยเราเสียก่อน ก็ไม่สู้จะมีประโยชน์อันใดนัก การศึกษาทั้งของไทยและของต่างประเทศ เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบและดัดแปลงแก้ไขให้เข้ากับของไทยได้ จึงเป็นสิ่งสำคัญด้วยประการหนึ่ง

ในประการที่ ๒ ข้าพเจ้าใคร่ขอแนะนำท่านเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ โดยขอให้ท่านจงเป็นนักทำงานด้วยผลของงานโดยแท้ ท่านจะต้องคอยหาช่องทางที่จะทำให้งานของท่านเจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ และหาวิธีผูกใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้รักการก้าวหน้าในผลงานด้วย จงคอยวัดสอบผลงานของหน่วยท่าน ตามแผนหรือโครงการที่วางไว้อยู่เสมอ จะทำให้ท่านสามารถทราบได้ว่าท่านจะทำงานอะไรอีก อันที่จริงวิธีการในทางสร้างความเจริญให้แก่งานยังมีอยู่อีกมาก แต่ข้าพเจ้าคิดว่าถ้าท่านจะทำได้ อย่างน้อยที่สุดเท่ากับที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมานี้แล้ว ข้าพเจ้าก็เชื่อว่า งานในหน้าที่ของท่านจะมีผลดีขึ้นอีกเป็นอันมาก

อนุสรณ์

ในประการที่ ๓ ขอให้ทุกท่านจงพยายามสร้างความสามัคคีขึ้นในหมู่คณะ และพยายามประสานงานกับหน่วยต่าง ๆ อยู่เสมอ ราชการทหารเป็นงานที่ต้องใช้การปฏิบัติร่วมกันมากมายหลายพวกหลายฝ่าย ถ้าขาดสามัคคี และไม่มีการประสานงานแล้ว ก็ยากที่จะเป็นไปให้สำเร็จด้วยดีได้ ในเรื่องการแตกความสามัคคี ชาติไทยเราเคยมีบทเรียนอันน่าสลดใจมาแล้ว เหตุการณ์ตอนจะเสียกรุงศรีอยุธยาทั้งสองครา ควรจะเป็นเครื่องเตือนใจให้คนไทยทุกคนนึกถึงความสามัคคีได้เป็นอย่างดี และบทเรียนใดที่เราได้มาด้วยการเสียเลือดเนื้อและชีวิตของบรรพบุรุษแล้ว เราก็ไม่ควรจะให้บทเรียนนั้นจางไปจากความทรงจำของเราได้เป็นอันขาด

ในประการสุดท้ายที่ใคร่จะขอแนะนำตักเตือนท่านไว้ ก็คือ เรื่องการมีสุขุมคัมภีรภาพ ทุกท่านที่สำเร็จการศึกษาในคราวนี้ ล้วนแต่ดำรงตำแหน่งหน้าที่งานที่สำคัญ ๆ ฉะนั้น การที่ท่านจะตัดสินใจอะไรลงไป ท่านจะต้องไตร่ตรองด้วยความสุขุมรอบคอบเป็นอย่างดีเสียก่อน ต้องพยายามค้นคว้าหาข้อเท็จจริงมาประกอบการพิจารณาให้เพียงพอ เปรียบเทียบชั่งใจในผลดีผลเสียจนให้เป็นที่แน่ใจเสียก่อน แล้วจึงค่อยตัดสินใจเลือกหนทางปฏิบัติไปในทางที่จะมีผลดีแก่ประเทศชาติมากที่สุด ขอได้โปรดระลึกไว้ว่า ประเทศของเรานั้นยังเล็กและจนอยู่ ประเทศที่ยากจนย่อมมีปัญหานานาประการมาให้แก้มากกว่าประเทศที่ร่ำรวยแล้วอยู่เสมอ ถ้าท่านตัดสินใจผิดลงไปในเรื่องหนึ่ง ก็จะมีปัญหาพัวพันไปถึงเรื่องอื่น ๆ อีกมากมาย ฉะนั้น ก่อนจะตัดสินใจอะไรลงไป ก็จงคิดดูให้รอบคอบเสียก่อน งานของผู้ใหญ่ ยิ่งมีตำแหน่งสูงขึ้นไปเพียงใด ผู้จะมาแก้ไขก็ย่อมจะมีน้อยลงไปทุกที ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นการจำเป็นที่ผู้ใหญ่จะต้องใช้ความสุขุมรอบคอบให้มากยิ่งขึ้น

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว ข้าพเจ้าขอปิดการศึกษาวิทยาลัยการทัพบก ชุดที่ ๓ แต่บัดนี้ ข้าพเจ้าขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย ตลอดจนยารมีของปวงสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก อันมีพระพุทธมณีรัตนปฏิมากรเป็นประมุขของคลยันคาลและ อภิบาลคุ้มครองให้ท่านทั้งหลายปราศจากอุปัทวันตรายและโรคาพยาธิมีแต่ความสุขความเจริญก้าวหน้า และแม้ปรารถนาในสิ่งใด ก็ขอให้สมประสงค์ตามเทศำนองนั้น ทุกประการ

จอมพล ถ. ธนะรัชต์

คำกล่าว

ของ

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ผู้บัญชาการทหารสูงสุด

ในการกล่าวเปิดวิจารณ์และรายงานผลการฝึกธนะรัชต์

ณ หอประชุมกองทัพบก

ในวันพุธที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๐๖

เพื่อนนายทหารที่รัก ทั้งหลาย

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติ และมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสเป็นประธานในการเปิดการวิจารณ์และรายงานผลการฝึกธนะรัชต์ในคราวนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการที่จะได้มาร่วมรู้เห็นว่า การฝึกครั้งสำคัญและยิ่งใหญ่ที่สุดเป็นประวัติการณ์นี้ ได้ผลอย่างไร มีบทเรียน หรือข้อบกพร่องที่ควรจะได้นำไปแก้ไขปรับปรุงในเรื่องอะไรบ้าง การวิจารณ์และการรายงานผลนับว่าเป็นงานขั้นสุดท้ายของการฝึกที่สำคัญทุกครั้ง เพราะความสำคัญ หรือ "หัวใจ" ของการฝึกนั้น นอกจากเป็นการทดสอบความพร้อมตามแผนการ และเป็นการฝึกบรรดาเจ้าหน้าที่กับทหารให้มีความชำนิชำนาญในการรบแล้ว ยังมีอยู่กับสิ่งที่ว่า เราจะสามารถหาบทเรียนนำเอาไปใช้กับการสงครามในอนาคตได้มากเพียงใดอีกด้วย

ฉะนั้น ในการวิจารณ์การฝึกครั้งนี้ ข้าพเจ้าจึงประสงค์ที่จะได้เห็นผู้วิจารณ์ทุกท่านได้วิจารณ์การฝึกอย่างตรงไปตรงมา โดยไม่ต้องเห็นแก่หน้าผู้ใดทั้งสิ้น ไม่ต้องเกรงว่าจะเป็นการกระทบกระเทือนหรือลบหน้าปะหมูก โดยขอให้มุ่งถึงประโยชน์อันสำคัญสำหรับกิจการทหารของชาติตามที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมานั้น เพื่อที่เราจะได้รับบทเรียนอันเป็นคุณประโยชน์แก่กองทัพไทยอย่างมากที่สุด คุ้มกับเงินทองและความเหนื่อยยากทั้งหลายที่เราได้ลงทุนลงแรงไปแล้วนั้น อนึ่งถ้าหน่วยใดเผอิญถูกวิจารณ์ว่าบกพร่องในเรื่องใด ๆ ก็ขอให้จงคิดเสียว่า เป็นการติเพื่อก่อ ไม่ใช่ทำลาย

และนำเอาบทเรียนเหล่านั้นไปพิจารณาปรับปรุงแก้ไขหน่วยของตนให้ดีเด่นยิ่งขึ้น เพื่อที่จะได้ไม่มีที่ผิดพลาดกันอีก ขอให้ทุกท่านโปรดระลึกไว้ว่า ความผิดพลาดในสงครามนั้น มันมิได้หมายถึงแต่เพียงว่า เราจะต้องเสียชีวิตและเลือดเนื้อของตนไปเท่านั้น ในบางโอกาส เราอาจต้องถึงกับสูญเสียเอกราชและอธิปไตยของชาติที่เราห่วงแหนยิ่งไปอีกด้วย จึงขออย่าได้ท้อถอยหรือประมาท เพราะชาติที่รักของเราเคยได้รับความเจ็บช้ำน้ำใจเยี่ยงบทเรียนมาแล้ว ข้าพเจ้ามั่นใจอยู่เสมอว่า ทุกท่านจักต้องมีเจตนาดีต่อกองทัพแห่งชาติ ข้าพเจ้าจึงอยากให้ทุกท่านได้พึงตระหนักไว้ว่า การกระทำสิ่งใด ๆ ก็ตามย่อมจะต้องมีข้อบกพร่องอยู่เสมอเป็นธรรมดา จะมีแตกต่างกันก็แต่ตรงที่ว่า จะมากหรือน้อยกว่ากันเท่านั้น ฉะนั้น จึงขอให้มีการมองโลกในแง่ดี และให้รู้จักหาวิธีช่วยกันแก้ไขปรับปรุงหน่วยของตนให้ดียิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์และก่อให้เกิดความก้าวหน้าแก่กองทัพไทย สมกับปณิธานที่ท่านที่รักทั้งหลายได้ตั้งร่วมกับข้าพเจ้าไว้ว่า "เราจะช่วยกันเสริมสร้างกองทัพไทย ให้เจริญสุดยอดในสมัยเรานี้ให้จงได้" นั้น ได้ในที่สุด

ณ โอกาสนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว ข้าพเจ้าจะขอเปิดการวิจารณ์และรายงานผลการฝึกชนะรัชต์ ณ บัดนี้ ขอให้พลังจิตอันหวังดีต่อกองทัพและประเทศชาติของเราทั้งหลาย จงส่งผลดลบันดาลให้การวิจารณ์และรายงานผลการฝึกชนะรัชต์ครั้งนี้จงประสบผลดีทุกประการ

คำกราบบังคมทูลในการสวนสนาม ครั้งสุดท้าย

คำกราบบังคมทูลของ
ฯ พณ ฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์
ในการสวนสนาม พระราชพิธี
เฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่
๓ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕ นี้
เป็นคำกราบบังคมทูลครั้งสุดท้าย
ของ ฯพณฯ ในโอกาสแห่งพระราชพิธี
อันสำคัญยิ่ง

คำกราบบังคมทูล

ในการสวนสนาม
เนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา
๓ ธันวาคม ๒๕๐๕

ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระยาทปักเกล้าปักกระหม่อม

เนื่องในศุภวาระดิถีวันพระบรมราชสมภพ จะเวียนมาบรรจบครบรอบปีอีกครั้งหนึ่งในวารนี้ ข้าพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยเหล่าทหารรักษาพระองค์ ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสถวายพระพรด้วยความจงรักภักดี และขอกราบทูลพระกรุณาถึงการที่ข้าพระพุทธเจ้า และทหารเหล่านี้ต่างรู้สึกปลาบปลื้มยินดีที่ได้เห็นใต้ฝ่าละอองธุลีพระยาททรงพระเกษมสำราญปราศจากโรคาพาธ และเหตุการณ์อันจะเป็นเรื่องระคายเคืองพระยุคลยาททั้งมวล

เป็นที่รับรองต้องกันโดยทั่วไปแล้วว่า การปกครองประเทศไทยในระยะที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขนั้น ได้ยังคุณประโยชน์อย่างสำคัญให้แก่ชาติไทยมามากแล้วในอดีต พระนามของพระมหาราชเจ้าชาวไทยทุกพระองค์ นับตั้งแต่พระยูรพมหาราชลงมาจนถึงสมเด็จพระบรมอัยกาธิราช ซึ่งมีพระบรมรูปประดิษฐานเป็นพระอนุสาวรีย์อยู่ ณ เบื้องพระพักตร์ในขณะนี้ ได้เป็นที่ถ้องอยู่ในความทรงจำของประชาชนชาวไทยอยู่ตลอดมา และได้คอยเป็นเครื่องระลึกเตือนใจให้คนไทยทั้งหลายได้ทราบว่าการที่ประชาชาติไทยได้รวมกันเป็นปึกแผ่น จนสามารถรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติได้ โดยแน่นหนามาตราบเท่าทุกวันนี้นั้น ก็ด้วยเหตุที่เราได้มีพระยาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นมิ่งขวัญให้มีความสามัคคีต่อกัน และเสียสละชีวิตเลือดเนื้อเพื่อประเทศชาตินั่นเอง ด้วยเหตุนี้พระนามของพระมหากษัตราธิราชจึงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันสูงสุดประจำใจของคนไทยทั้งชาติ และเป็นเครื่องหล่อหลอมจิตใจของคนไทยทั้งมวลเข้าด้วยกัน อย่างไม่มีวันจะแตกแยกได้

โดยเฉพาะใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้เป็นที่ประจักษ์แจ้งทั่วไปในนานาชาติแล้วว่า ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่เพียบพร้อมไปด้วยทศพิธราชธรรม และทรงดำรงอยู่ในฐานะพระประมุขที่ล้ำเลิศของประเทศชาติ อย่างยากที่จะหาผู้ใดเสมอได้ จนเป็นที่เคารพรักใคร่และสักการะของอาณาประชาราษฎร์มากที่สุดเป็นพิเศษ พระปรีชาญาณอันสุขุม และทรงสามารถหยั่งทรายการไกลของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทย่อมเป็นที่ทราบได้ดีจากบรรดาพระราชกรณียกิจอันได้ทรงบำเพ็ญเป็นประโยชน์แก่บรรดาไพร่ฟ้าประชาชนมาแล้ว มากมายหลายกรณี

พระราชกรณียกิจที่เห็นได้โดยเด่นชัดในรอบปีนี้ก็คือ การเสด็จพระราชดำเนินเพื่อทรงเจริญพระราชไมตรีกับประเทศปากีสถาน สหพันธ์มลายา ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศทั้งสี่ในคราวนี้ นับเป็นผลดียิ่งใหญ่ต่อสัมพันธไมตรีของประเทศไทยกับประเทศทั้งสี่เป็นอย่างมาก นับเป็นพระราชภาระที่หนักและยาก จนไม่อาจหาผู้หนึ่งผู้ใดจะสามารถกระทำให้เป็นผลดีเสมอเหมือนเช่นนี้ได้ นับเป็นพระเดชพระคุณอย่างหาที่สุดมิได้แก่รัฐบาลนี้เป็นอย่างยิ่ง

เรื่องที่ได้เป็นที่ซาบซึ้งตรึงใจของประชาชนชาวไทยเป็นที่สุดก็คือ การที่ทรงมีน้ำพระทัยห่วงใยในความทุกข์สุขของอาณาประชาชนเป็นอย่างยิ่งของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ได้ทรงมีความห่วงใยไต่ถามถึงความทุกข์สุขของอาณาประชาราษฎร์อยู่เสมอมา และแม้แต่ในเรื่องปัญหาการครองชีพก็ได้มีความสนพระทัยเป็นอย่างยิ่ง กับอีกสิ่งหนึ่งก็คือ ได้ทรงริเริ่มเชิญชวนผู้มีใจบุญอุดหนุนการศึกษาของชาติ ตลอดจนการช่วยเหลือคนทุกข์ยาก ทั้งจากการป่วยไข้และภัยธรรมชาติเป็นอันมาก มีมูลนิธิเพื่อการศึกษาและสาธารณสุขหลายมูลนิธิ ที่มีกำเนิดขึ้นจากพระราชดำริและตลอดจนที่เกิดจากการบริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เองก็มี ซึ่งพระมหากรุณาธิคุณครั้งนี้ย่อมจะเป็นที่ประทับแน่นอยู่ในความทรงจำของประชาชนคนไทยตลอดไป อย่างไม่มีวันจะลืมเลือนได้ ข้าพระพุทธเจ้ากล้ากราบบัง

คมทูลด้วยความจริงใจได้ว่า ในขณะนี้ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระยาททรงชนะแล้วซึ่งจิตใจของประชาชนทั้งชาติ อย่างยากที่จะหาประมุขของชาติใดจะสามารถกระทำได้

โดยเฉพาะในด้านทหารแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าสามารถกราบบังคมทูลด้วยความแน่ใจได้ว่า ใต้ฝ่าละอองธุลีพระยาททรงเป็นขวัญชีวิตและจิตใจ ที่ทหารไทยทั้งมวลพร้อมแล้วที่จักยอมสละชีวิตตนถวายเป็นราชพลี การปรากฏพระองค์ต่อหน้าแถวทหารรักษาพระองค์ในวันนี้ ได้เป็นที่ปลาบปลื้มยินดีของปวงทหารอย่างที่สุด ข้าพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยเหล่าทหารรักษาพระองค์ทุกคน ขอถวายสัจวาจายืนยันไว้ ณ ที่นี้ว่า จะมั่นคงในความจงรักภักดีโดยไม่มีวันเสื่อมคลาย และจักยอมตายเพื่อรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพ ทั้งจะประพฤติปฏิบัติตนเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของใต้ฝ่าละอองธุลีพระยาทด้วยความซื่อสัตย์สุจริต แม้นมีผองภัยจากสารทิศใดมาปวงข้าพระพุทธเจ้าก็จะขอเอาชีวิตของตนออกป้องผองภัยนั้น เพื่อพิทักษ์รักษาราชบัลลังก์ จนกว่าชีวิตจะหาไม่ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะขอยึดมั่นในหลักสำคัญว่าชาติกับองค์พระมหากษัตริย์นั้น ต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่มีวันจะแยกได้ ด้วยเดชสัจวาจาดังนี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอน้อมอาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยอันเป็นนิรันดร์ชัยบุญญเขต ตลอดจนอัญเชิญพระเดชเดชานุภาพของสมเด็จพระอัฏฐมหาราช พระเทพยดาผู้ยิ่งใหญ่พระนาม อีกพระสยามเทวาธิราชผู้ทรงมหิทธิอำนาจ ได้โปรดอภิบาลรักษาพระยาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จเจ้าฟ้าราชนิโรรสอิศาทั้ง ๔ พระองค์ ได้ทรงพระเกษมสำราญ ปราศจากภัยพาล โรคาพาธ อุปัทวันตราย ทรงมีพระราชประสงค์จำนงหมายสิ่งใดพึงสัมฤทธิผลสมดังมโนรถปรารถนา ขอให้จำเริญพระชันษายิ่งยืนนานและสถิตในสิริราชสมบัติจิรัฐิติกาลตราบชั่วนิรันดร

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

โอวาท
ในพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล
ครั้งสุดท้าย

หลังจากที่ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ให้โอวาทในพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพลของทหารกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ เมื่อวันศุกร์ที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๐๖ แล้ว ต่อจากนั้นอีก ๑ เดือน ฯพณฯ ก็ถึงแก่อสัญกรรม

หน้าว่าง

โอวาท

ในพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล

วันศุกร์ ที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๐๖

พี่น้องทหารหาญของชาติ

และเพื่อนร่วมชีวิตของข้าพเจ้า ทั้งหลาย

วันอันสำคัญที่สุดในชีวิตทหาร คือ วันพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล ได้เวียนมาถึงอีกครั้งหนึ่งในวันนี้ ซึ่งทางราชการได้จัดเป็นรัฐพิธี และมีการสวนสนามแสดงสมรรถภาพต่อหน้าคณะรัฐมนตรีและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ตลอดจนบรรดาทูตานุทูตทั้งหลายอย่างสมเกียรติยิ่ง นับว่าเป็นเกียรติยศอันสูงสุดสำหรับพี่น้องทหารหาญทุกท่าน ซึ่งข้าพเจ้าถือว่ามีความสำคัญ และขอให้ทหารทุกคนจงรู้สึกเป็นเกียรติขึ้นสูงยิ่งในชีวิต ที่ได้มาร่วมในงานพิธีอันมีเกียรติยิ่งนี้

การกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล เป็นประเพณีอันศักดิ์สิทธิ์ยิ่งของทหาร ซึ่งได้ถือกันมาแต่ครั้งโบราณแล้วว่า บรรดาชายฉกรรจ์ของชาติผู้เข้ามารับราชการเป็นทหารนั้น จะเป็นทหารโดยสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้กระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพลแล้วเท่านั้น ฉะนั้น การที่ท่านได้มีโอกาสมากระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพลในครั้งนี้ จึงเท่ากับว่าท่านได้มีโอกาสอันสำคัญที่จะประกาศตนต่อหน้าผู้ยังคัยบัญชาและเพื่อนทหาร ตลอดจนท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย ซึ่งได้มาร่วมเป็นสักขีพยานอยู่ในที่นี้ว่า บัดนี้ ท่านได้เป็นทหารของชาติด้วยความสมบูรณ์ ตามความรู้ความสามารถ และประเพณีอันกล้าหาญของทหารแล้ว

กำลังทหารย่อมเป็นยุทธปัจจัยอันสูงสุดในการป้องกันเอกราชและอธิปไตยของชาติ นอกจากเป็นเครื่องเชิดชูเกียรติของชาติเอกราช และเป็นเครื่องสนับสนุนการดำเนินวิเทโศบายของชาติได้เป็นอย่างดีแล้ว ในยามสงบทหารยังช่วยรักษาสถานการณ์ของบ้านเมือง ให้สามารถพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดียิ่งด้วย เพราะ "ไม่ว่า

อนุสรณ์

ชาติใด หากชาตเสถียรภาพทางการเมืองแล้วไซร้ ชาตินั้น ก็ย่อมจะไม่มีวันที่จะสามารถทำการพัฒนาประเทศชาติของตนได้เป็นผลดีเลย" ข้าพเจ้ารู้สึกภาคภูมิใจที่จะกล่าวว่า ชาติไทยเราสมัยนี้มีเสถียรภาพทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศเป็นอย่างดียิ่ง ซึ่งสภาวการณ์เช่นนี้ มีน้อยชาตินักในปัจจุบันที่จะพึงมีได้

สำหรับในยามสงคราม ย่อมเป็นการแน่นอนที่สุดที่กำลังทหารจะเป็นปราการอันสำคัญยิ่งในการต่อสู้ป้องกันประเทศชาติ ด้วยภาระหน้าที่ของทหารมีความสำคัญต่อชาติบ้านเมืองมากเช่นนี้ จึงควรที่พี่น้องทหารทั้งหลาย จะได้มีความภาคภูมิใจในหน้าที่ของตนยิ่งกว่าสิ่งอื่นใดทั้งสิ้น และพึงรักษาความสำคัญของตนไว้ด้วยการเป็นทหารของชาติที่มีวินัย เสียสละ และมีประสิทธิภาพมากที่สุด ขอให้ทุกคนจงจำไว้ว่า "ความเสียสละของทหารนั้น มีความสำคัญต่อการรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติมากที่สุด"

ศัตรูที่สำคัญที่สุดของโลกและของประเทศไทยในขณะนี้ก็คือ ลัทธิคอมมิวนิสต์ เพราะพวกคอมมิวนิสต์นิยมใช้กำลังและอุปเท่ห์เล่ห์กลยิบยังคนละเป็นทาส เพื่อความสุขของตนและคนส่วนน้อยที่เป็นพรรคพวกอยู่เสมอ พวกคอมมิวนิสต์ทราบดีว่า ถ้าตราบใดยังมีประเทศเสรีให้เปรียบเทียบ และให้ประชาชนเห็นว่า มีความสุขสบายกว่ากันเช่นนี้แล้ว ประเทศของตนก็จะประสบความหายนะในที่สุด ด้วยเหตุนี้คอมมิวนิสต์จึงได้คิดที่จะทำลายประเทศฝ่ายโลกเสรีอยู่เสมอมา โดยตั้งจุดหมายไว้ว่าจะเข้าครองโลกให้ได้ ประจักษ์พยานจากการนี้ จะเห็นได้จากการที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ใช้กำลังเข้ารุกรานประเทศเกาหลี ลาว และเวียตนามใต้ จนประเทศเหล่านั้นต้องแยกออกเป็น ๒ ฝ่าย รบราฆ่าฟันกันเองอยู่ในเวลานี้ สำหรับประเทศไทยที่รักของเรา แม้จะยังโชคดีที่มิได้มีพรมแดนติดต่อกับประเทศคอมมิวนิสต์ก็ตาม ก็ปรากฏว่า พวกคอมมิวนิสต์ยังได้พยายามแทรกซึมเข้ามา เพื่อบ่อนทำลายล้างสถาบันอันศักดิ์สิทธิ์ของเรา คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อยู่เสมอ สังเกตที่เจ้าหน้าที่ของเราจับได้ และข้าพเจ้าได้สั่งยิงเข้ามาหลายรายแล้วเป็นต้น และเมื่อ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๖

หลังจากได้รับการถ่ายน้ำเกลือเสร็จเมื่อ ๑๓.๐๐ น.
ฯ พณ ฯ ก็ไปเป็นประธานในพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณ
ตนต่อธงไชยเฉลิมพลของทหาร ๓ กองทัพ

(ความประกอบอยู่ที่หน้า ๒๕๐, ๒๕๑ และหน้า ๒๕๖)

อนุสรณ์

เร็ว ๆ นี้ ก็ยังปรากฏว่ามีการขยับกุมตัวได้ที่อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรีอีก ซึ่งเป็นเครื่องแสดงว่าศัตรูของเรายังพยายามหาหนทางแทรกซึมเข้ามาเพื่อทำลายชาติที่รักของเราอยู่มิได้ขาด เราจึงประมาทมิได้ ถ้าสถานการณ์ของประเทศลาวทรุดหนักลงไป และวิกฤตกาลอันไม่อาจจะคาดฝันที่เกิดขึ้นกับประเทศเพื่อนบ้านของเรามีมากขึ้น เราจะต้องถูกแทรกซึมหนักยิ่งกว่านี้อีก ฉะนั้น ในเมื่อสถานการณ์ยังคงอยู่เช่นนี้ เราจึงไม่ควรที่จะปล่อยให้ผ่านพ้นไป แม้แต่วินาทีเดียว ที่จะได้ช่วยกันสร้างสรรความมั่นคงให้แก่ชาติที่รักของเรามากที่สุด และการสร้างสรรความมั่นคงให้แก่ชาติที่ดีในยามนี้ก็คือ การสร้างฐานะในทางเศรษฐกิจให้ดีขึ้นนั่นเอง โปรดอย่าลืมว่า "ชาติที่ด้อยพัฒนาในทางเศรษฐกิจนั้น ย่อมจะเป็นอันตรายจากภัยคอมมิวนิสต์ง่ายที่สุด" ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงได้ทุ่มเทความพยายามไปในการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของชาติเป็นอันมาก เพราะนอกจากจะได้ผลในการที่จะนำความผาสุกมาสู่ประชาชนได้แล้ว ยังจะเป็นการสร้างความมั่นคงให้แก่ชาติไทย และสามารถต่อต้านคอมมิวนิสต์ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

สำหรับในด้านการทหารนั้น ถ้าหากฐานะในทางเศรษฐกิจของเราดีแล้ว ก็ย่อมจะขยายกำลังออกไปได้โดยง่าย ดังที่มีคำกล่าวว่า "กองทัพเดินไปด้วยท้อง" นั่นเอง ข้อสำคัญที่ชาติต้องการจากพี่น้องทหารในขณะนี้ก็คือ ต้องการให้ท่านเป็นผู้ที่สูงด้วย วินัย จิตใจ และวิชาการ มากที่สุด ท่านจะต้องมีความจงรักภักดีต่อ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์อย่างแน่วแน่ ท่านจะต้องรักในเกียรติศักดิ์ของทหาร มีความสามัคคีกัน และมีความขยันหมั่นเพียรในการฝึกและศึกษาให้มาก เพราะ "ด้วยการฝึกและศึกษาเท่านั้น ที่จะทำให้ทหารมีความพร้อมรบมากที่สุดได้" ทุกท่านจักต้องไม่ลืมเสียว่า ก่อนที่ชาติไทยของเราจะได้อุบัติมาอยู่ในแหลมทองนี้นั้น บรรพบุรุษของเราต้องถูกข้าศึกยกมาราวีแทบนับครั้งไม่ถ้วน และถ้ายุคใดสมัยใดที่บรรพบุรุษของชาติไทยพากันประมาทหรือขาดการเตรียมพร้อมแล้ว ในสมัยนั้นอาณาจักรของไทยก็จะเสียที่แก่ศัตรูไป อย่างน่าอนาถใจและเสียดายเป็นที่สุด ชีวิตของประชาชนพลเมืองก็จะถูกฆ่าฟันล้มตายไปอย่างน่าเวทนา จึงนับว่าบรรพบุรุษของเราได้ให้

บทเรียนอันมีค่ายิ่งแก่เราแล้ว ฉะนั้น ในฐานะที่เราเป็นชาวไทยผู้มีเลือดเข้มของบรรพบุรุษ เราจะต้องไม่ยอมให้เหตุการณ์ร้ายเช่นนี้ เกิดซ้ำขึ้นได้ ในประวัติศาสตร์ของชาติไทยอีกเป็นอันขาด เราจะต้องระลึกอยู่เสมอว่า "บทเรียนใด ที่บรรพบุรุษของเรา ได้รับไว้ด้วยเลือดและน้ำตา เราจะต้องช่วยกันรักษาบทเรียนอันนั้นไว้ ให้ยิ่งกว่าชีวิตของตนเอง" เสมอ

ในฐานะที่เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้พร้อมที่จะกอดคอร่วมเป็นร่วมตายกับพี่น้องทหารทั้งหลายในยามที่ชาติต้องการเสมอ ข้าพเจ้าขอต้อนรับทหารใหม่ทุกท่านซึ่งได้กระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพลแล้วในวันนี้ เข้ามาอยู่ในหมู่นักรบของชาติด้วยความยินดีที่สุด ขอให้ทุกคนจงได้ยึดมั่นอยู่ในคำสาบานอันศักดิ์สิทธิ์ของตน และของได้หล่อหลอมน้ำใจเข้าด้วยกันกับข้าพเจ้าว่า เราจักยอมตายเพื่อเอกราชและอธิปไตยของชาติไทยในทันทีที่ชาติต้องการทุกเวลา ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐานต่อคุณพระศรีรัตนตรัย ตลอดจนบ่วงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย อันมีพระวิญญาณของอดีตพระมหากษัตริย์เจ้าชาวไทย และพระบรมเดชานุภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน ได้ทรงคุ้มครองรักษาให้บรรดาทหารหาญของชาติ จงปราศจากโรคาพยาธิและภัยพิบัติทั้งมวล และขอให้ทุกคนจงมีบูรณ์แกร่งกล้าด้วยวิชาและพลานามัย เพื่อจักได้เป็นกำลังอันสำคัญของกองทัพไทย ในอันที่จะป้องกันประเทศชาติให้พ้นจากอริราชศัตรูผู้คิดร้ายตลอดไป

สวัสดี

สาส์นฉบับสุดท้าย

สาส์นฉบับสุดท้ายนี้ เป็นสาส์นที่ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะผู้บัญชาการทหารบก ได้มอบให้พลโทเต็ม หอมเศรษฐี ปลัดบัญชีทหารบก นำไปอ่านเนื่องในงานพิธีวันที่ระลึก อนุสาวรีย์วีรไทย ที่ค่ายวชิราวุธ จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๐๖ ซึ่งในวันนั้นเอง ก็เป็นวันถึงแก่อสัญกรรมแห่งพณะท่าน

หน้าว่าง

ท่านพี่น้องทหารมณฑลทหารบกที่ ๕ และ ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

ก่อนอื่นใด ข้าพเจ้าขอเรียนมาด้วยความจริงใจว่า ทุกครั้งที่ข้าพเจ้าได้รับหนังสือเชิญให้มาร่วมในงานพิธีที่ระลึกอนุสาวรีย์วีรไทย นี้ ข้าพเจ้ารู้สึกเย็นเกียรติยิ่ง และถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ข้าพเจ้าควรจะต้องมาร่วมกับพี่น้องทหารมณฑลทหารบกที่ ๕ และท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย กระทำสักการะสดุดีดวงวิญญาณของท่านวีรชนผู้กล้าหาญด้วยตนเอง แต่ถึงแม้ว่าจะได้ตั้งใจและเตรียมการไว้บ้างแล้วก็ตาม เมื่อถึงกำหนดวันงานพิธีเข้าจริงๆก็เผอิญให้ข้าพเจ้าต้องมีราชการที่สำคัญอันไม่อาจจะมาร่วมในพิธีนี้ได้ สำหรับปีนี้ก็เช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าก็ได้ปรารภกับนายทหารชั้นผู้ใหญ่ไว้ว่า จะพยายามมาร่วมกับท่านทั้งหลาย แต่ความที่ตั้งใจไว้นั้นก็ไม่สามารถจะปลีกเวลามาได้อีก เพราะเหตุว่า ในต้นเดือนธันวาคมนี้ ทางราชการได้กำหนดงานพระราชพิธีและรัฐพิธี ซึ่งเป็นการใหญ่ไว้แล้วถึง ๓ งาน คือ พิธีการสวนสนามของหน่วยทหารรักษาพระองค์ พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๓รอบ และพระราชพิธีเสด็จเลียบพระมหานคร โดยกระบวนพยุหยาตราใหญ่ทางสถลมารค ซึ่งในงานพระราชพิธีและรัฐพิธีทั้ง ๓ ครั้งนี้ ข้าพเจ้ามีหน้าที่ต้องร่วมด้วยทุกงาน ด้วยเหตุดังนี้ ข้าพเจ้าจึงมีความเสียใจยิ่งที่ไม่สามารถจะเดินทางมาร่วมในพิธีกับท่านทั้งหลายตามที่ตั้งใจไว้ได้ ซึ่งหวังว่าท่านทั้งหลายคงจะเข้าใจและเห็นใจในความจำเป็นอันแท้จริงของข้าพเจ้า ตามที่ได้เรียนมานี้โดยทั่วกัน

ท่านพี่น้องทหารและท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย กองทัพบกถือว่า วันที่ ๘ ธันวาคมนี้ เป็นวันที่ระลึกสำคัญยิ่งวันหนึ่งในประวัติศาสตร์ของชาวไทยและชาติไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งของพี่น้องชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช เพราะในวันดังกล่าวนี้ วีรชนผู้กล้าหาญซึ่งได้สูญเสียชีวิตไปดังได้จารึกนามปรากฏอยู่ ณอนุสาวรีย์วีรไทยนี้ ได้เสียสละทุกสิ่งทุกอย่างตลอดจนเลือดเนื้อและชีวิต ต่อสู้กับอริราชศัตรูที่ยกมาย่ำยีประเทศชาติด้วยความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญ เพื่อรักษาไว้ซึ่งอิสรภาพ เสรีภาพของชาติ ศาสนา และพระยรมเดชานุภาพ ของสมเด็จพระมหากษัตริย์เจ้า ให้ดำรงคงอยู่ตลอดมา

อันวีรกรรมที่ท่านผู้กล้าหาญ ทั้งหลายได้กระทำไว้ในสมัยดังกล่าวมานั้น นับได้ว่าเป็นวีรกรรมอันมีค่ายิ่ง ควรแก่การเคารพบูชา น่าสรรเสริญเป็นที่สุด เป็นเยี่ยงอย่างแบบฉบับอันดีที่พวกเราและอนุชนจะพึงจดจำ และยึดถือไว้เป็นหลักประจำใจปฏิบัติเจริญรอยตาม

แม้ว่าท่านวีรชนผู้กล้าหาญทั้งหลายที่ได้สละชีพเพื่อชาติ ศาสนา และราชพลีมาด้วยความองอาจกล้าหาญนั้น สรีระร่างกายเท่านั้นที่ได้สูญหายไปจากโลก แต่ชื่อเสียงคุณงามความดีของท่านเหล่านี้หาได้สูญหายไปด้วยไม่ ตรงกันข้ามเกียรติประวัติ ชื่อเสียงคุณงามความดี ยังดำรงคงอยู่ในความทรงจำของปวงชนชาวไทยตลอดไปชั่วกัลปาวสาน

ฉะนั้น ข้าพเจ้าขอเชิญชวนท่านทั้งหลาย ซึ่งได้มาสโมสรสันนิบาตพร้อมกันอยู่ณที่นี้ จงได้พร้อมใจกันทำใจให้สงบตั้งจิตอธิษฐานขอให้ดวงวิญญาณของบรรดาท่านวีรชนผู้กล้าหาญ ซึ่งได้ล่วงลับไปแล้วนี้ จงได้โปรดรับคำสดุดีพร้อมด้วยเครื่องสักการะทั้งหลาย ตลอดทั้งกุศลผลบันดาลให้ดวงวิญญาณของท่านผู้กล้าหาญจงประสบแต่อิฐผลานิสงส์ เพิ่มพูนสุขสมบัติตามควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพดังมโนรถปรารถนาทุกประการเทอญ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ผู้บัญชาการทหารบก

กองบัญชาการกองทัพบก

๙ ธันวาคม ๒๕๐๖

ฯ พณ ฯ ได้ถึงแก่อสัญกรรมล่วงลับไปแล้วตามสภาวธรรม เป็นการสูญเสียที่ใหญ่หลวงของกองทัพบก นำมาซึ่งความเศร้าโศกเสียดายอาลัยถึงอย่างสุดซึ้ง —แต่— สรีระร่างกายของท่านเท่านั้นที่ได้แตกสลายดับสูญไปจากโลกนี้ ส่วนเกียรติคุณความดีทั้งหลายในผลงานของท่าน จะยังคงอยู่คู่กับกองทัพบกตลอดไปชั่วกาลนิรันดร์

หน้าว่าง

กำหนดการบำเพ็ญพระราชกุศล

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ น.ร., ป.ช., ส.ร., ม.ป.ช., ม.ว.ม., นายกรัฐมนตรี ถึงอสัญกรรมที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๐๖ เวลาประมาณ ๑๗.๐๐ น.

วันจันทร์ที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๐๖ เวลา ๑๖.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปยังพระที่นั่งทรงธรรม วัดเบญจมบพิตร พระราชทานน้ำอาบศพ พระราชทานโกศกุดั่นน้อยเบ็ญเกียรติยศ เจ้าพนักงานเชิญศพลงสู่โกศแล้ว เชิญขึ้นประดิษฐานเหนือชั้นแว่นฟ้า แวดล้อมด้วยเครื่องประกอบเกียรติยศ

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้มีพระพิธีธรรม สวดพระอภิธรรม มีกำหนด ๒๑ วัน และรับศพไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์โดยตลอด

พระนามและนามผู้ทรงจองและจองบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมศพ

ณ พระที่นั่งทรงธรรม วัดเบญจมบพิตร

พระราชสกุลยุคล	อาทิตย์	๓๐ ธันวาคม ๒๕๐๖
สภาการค้า	จันทร์	๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๖
พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย	พุธ	๑ มกราคม ๒๕๐๗
กรมวิเทศสหการ	พฤหัสบดี	๒ มกราคม ๒๕๐๗
สำนักงานคณะกรรมการสินค้าขาออก	ศุกร์	๓ มกราคม ๒๕๐๗
กระทรวงเศรษฐการ	อาทิตย์	๕ มกราคม ๒๕๐๗
ธนาคารออมสิน	จันทร์	๖ มกราคม ๒๕๐๗

มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์	อังคาร	๗ มกราคม ๒๕๐๗
กรมพัฒนาที่ดิน	พุธ	๘ มกราคม ๒๕๐๗
สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย	พฤหัสบดี	๙ มกราคม ๒๕๐๗
กองทัพอากาศ	ศุกร์	๑๐ มกราคม ๒๕๐๗
ผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี	อาทิตย์	๑๒ มกราคม ๒๕๐๗
กรมสรรพสามิต	จันทร์	๑๓ มกราคม ๒๕๐๗
ธนาคารทหารไทย	อังคาร	๑๔ มกราคม ๒๕๐๗
อุปนายกราชกริฑาสโมสร	พุธ	๑๕ มกราคม ๒๕๐๗
การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค	พฤหัสบดี	๑๖ มกราคม ๒๕๐๗
ธนาคารเอเชีย	ศุกร์	๑๗ มกราคม ๒๕๐๗
บาไฮ เซ็นเตอร์	อาทิตย์	๑๙ มกราคม ๒๕๐๗
บริษัท สหสามัคคีค้าสัตว	จันทร์	๒๐ มกราคม ๒๕๐๗
กระทรวงเกษตร์	อังคาร	๒๑ มกราคม ๒๕๐๗
บริษัทแสนสุรัตน์ จำกัด	พุธ	๒๒ มกราคม ๒๕๐๗
สมาคมธนาคารไทย	พฤหัสบดี	๒๓ มกราคม ๒๕๐๗
บริษัทสุรามหาคุณ และ บริษัทสุราไทยทำ	ศุกร์	๒๔ มกราคม ๒๕๐๗

การบำเพ็ญกุศลสัตมวารศพ

ณ พระที่นั่งทรงธรรม วัดเบญจมบพิตร

คณะรัฐมนตรี	เสาร์ ๒๑ อาทิตย์	๒๒ ธันวาคม ๒๕๐๖
กระทรวงกลาโหม	เสาร์ ๒๘ อาทิตย์	๒๙ ธันวาคม ๒๕๐๖
กระทรวงศึกษาธิการ	เสาร์ ๔ อาทิตย์	๕ มกราคม ๒๕๐๗

กระทรวงมหาดไทย	เสาร์ ๑๑ อาทิตย์ ๑๒ มกราคม ๒๕๐๗
กระทรวงต่างประเทศ	เสาร์ ๑๘ อาทิตย์ ๑๙ มกราคม ๒๕๐๗
พิธีหลวง ทำบุญ ๕๐ วัน	เสาร์ ๒๕ อาทิตย์ ๒๖ มกราคม ๒๕๐๗
กระทรวงการคลัง	เสาร์ ๑ อาทิตย์ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๗
กองทัพบก	เสาร์ ๘ อาทิตย์ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๗
นายพลภูมิ หน่อสวรรค์	เสาร์ ๑๕ อาทิตย์ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๗
สำนักงานสลากกินแบ่ง	เสาร์ ๒๒ อาทิตย์ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๗
สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย กรุงเทพ ฯ	อาทิตย์ ๑ มีนาคม ๒๔๐๗
กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ	เสาร์ ๗ อาทิตย์ ๘ มีนาคม ๒๕๐๗
ท่านผู้หญิงวิจิตรา ธนะรัชต์ กัญญาติและผู้ใกล้ชิด	เสาร์ ๑๔ มีนาคม ๒๕๐๗
พิธีหลวง สวดมนต์เย็น	อาทิตย์ ๑๕ มีนาคม ๒๕๐๗
พิธีหลวง เลี้ยงพระ	จันทร์ ๑๖ มีนาคม ๒๕๐๗

กำหนดพระราชทานเพลิงศพ

วันอังคารที่ ๑๗ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๐๗

ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์

วัดเทพศิรินทราวาส

พิมพ์ที่บริษัทธนะการพิมพ์ จำกัด 226 ถนนสามเสน พระนคร โทร. 27651-2
นายสุรจิตต์ จันทรสาขา ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา พ.ศ. 2507